

Carlos Castaneda :
ORLOV DAR

/the eagle's gift/

1981 - {šesta knjiga}

-SADRŽAJ-

PREDGOVOR [2]

Prvi dio

DRUGO JA

1. Utvrđivanje stanja druge pozornosti [7]
2. Vidjeti zajedno [31]
3. Tobožnje uspomene na drugo ja [56]
4. Prelaženje granica sklonosti [78]
5. Horda bijesnih čarobnjaka [104]

Drugi dio

UMJETNOST SANJANJA

6. Gubljenje ljudskog obličja [130]
7. Sanjati zajedno [150]
8. Desna i lijeva svijest [179]

Treći dio

ORLOV DAR

9. Pravilo naguala [201]
 10. Nagualovo društvo ratnika [218]
 11. Nagual žena [248]
 12. *Ne-radi* Silvija Manuela [269]
 13. Zamršenosti sanjarija [289]
 14. Florinda [313]
 15. Pernata zmija [352]
- Beleška o piscu* [373]

PREDGOVOR

Iako sam antropolog, ova knjiga nije antropološko djelo u strogom smislu; ipak, ukorijenjena je u kulturnu antropologiju, jer je započeta kao temeljno istraživanje te discipline prije mnogo godina. U to vrijeme bavio sam se proučavanjem upotrebe ljekovitih biljaka među Indijancima jugozapadnog i sjevernog Meksika.

Moja su se ispitivanja tokom godina pretvorila u nešto drugo, kao posljedica same teme, a i mog osobnog razvoja. Zanemario sam proučavanje ljekovitih biljaka nauštrb izučavanja sistema vjerovanja, koji se činio razmeđem između barem dvije različite kulture.

Za tu promjenu smjera u mom djelu odgovornost snosi Yaqui (Jaki) Indijanac iz sjevernog Meksika, don Juan (Huan) Matus, koji me kasnije upoznao i s don Genarom (Henaro) Floresom, Mazatec (Mazatek) Indijancem iz središnjeg Meksika. Obojica su se bavila drevnom vještinom koja se u naše vrijeme obično naziva čarobnjaštvom i za koju se pretpostavlja da je primitivan oblik medicinske ili psihologijske znanosti, no koja je, zapravo, tradicija izuzetno samodiscipliniranih praktičara i izuzetno sofisticirane prakse.

Njih dvojica bili su mi više učitelji nego izvjestitelji, no još nastojim, makar i nasumce,

svoj rad nazvati antropološkim djelom; proveo sam mnogo godina pokušavajući zamisliti kulturnu matricu tog sistema, usavršiti sistematizaciju, klasifikacijsku shemu i postaviti hipotezu o njegovim izvorima i širenju.

Sve su to bili uzaludni naponi u odnosu na činjenicu što su, na kraju, privlačne unutrašnje snage tog sistema izokrenule moja intelektualna nagnuća i pretvorile me u sudionika.

Pod utjecajem te dvojice snažnih ljudi, moj se rad pretvorio u autobiografiju; naime, budući da sam postao sudionik, bio sam prisiljen saopćiti ono što se sa mnom zbivalo. To je pomalo čudnovata autobiografija, u kojoj nema ni riječi o onome što se zbiva u mom svakodnevnom životu odrasla čovjeka, niti izvještaja o subjektivnim stanjima uzrokovanim svakodnevicom. Riječ je, prije svega, o događajima koji se odvijaju u mom životu, kao izravnoj posljedici usvajanja niza čudnih i međusobno isprepletenih ideja i postupaka. Drugim riječima, sistem vjerovanja koji sam želio proučiti, jednostavno me progutao; da bih nastavio s pomnim istraživanjem, morao sam potpuno zapostaviti onaj svakodnevni dio života običnog čovjeka današnjeg svijeta.

Zahvaljujući svim tim okolnostima, suočen sam s posebnim problemom objašnjavanja onoga što radim. Sve je to vrlo daleko od moga zapadnjačkog podrijetla i antropoloških shvaćanja, no, prije svega, treba iznova naglasiti da se ne radi o fikciji. Tema koju opisujem slabo nam je poznata, pa se stoga čini nestvarna.

Ulazeći sve dublje u zamršeni svijet čarobnjaštva, otkrio sam da je ono što se u početku činilo sistemom primitivnog vjerovanja i prakse preraslo u ogroman i zakučast svijet. Da bih se što više srodio s tim svijetom i izvijestio o njemu, morao sam samoga sebe upotrijebiti na mnogostruko složeniji i pročišćeniji način. Ono što mi se događalo bilo je nešto što više nisam mogao predskazati, niti se podudaralo s onim što antropolozi već znaju o sistemu vjerovanja meksičkih Indijanaca. Stoga sam se našao u vrlo teškom položaju; pod takvim okolnostima mogao sam sve događaje primiti samo onako *kako su se dogodili*. Nisam kadar ništa drugo jamčiti za ono u što vjerujem, osim ponovo utvrditi da ne živim dvostrukim životom, već da i u svakodnevici slijedim principe don Juanova sistema.

Pošto su mi don Juan Matus i don Genaro Flores — dva indijanska čarobnjaka koja su me vodila — sa zadovoljstvom prenijeli znanje, pozdravili su me i otišli. Shvatio sam da ću ubuduće sam morati primijeniti ono što sam od njih naučio.

Da bih obavio taj zadatak, vratio sam se u Meksiko i otkrio da su don Juan i don Genaro imali u čarobnjaštvu devet učenika; pet žena i četiri muškarca. Najstarija se žena zvala Soledad; slijedeća Maria Elena, nazvana »la Gorda«, a ostale tri — Lydia (Lidija), Rosa (Roza) i Josefina (Hozefina) — bile su mlade i poznate pod imenom »tri male sestre«. Četiri muškarca, poredana po starosti, bili su Eligio, (Elidjo) Benigno (Beninjo), Nestor i Pablito; posljednja

trojica zvala su se »genarosi«, jer su bili vrlo bliski don Genaru.

Već sam i prije znao da su Nestor, Pablito i Eligio, koji više nije živ, učenici, ali sam bio u zabludi da su četiri djevojke Pablitove sestre i da im je Soledad majka. Tokom svih tih godina površno sam poznao Soledad i zvao je uvijek *dona* (donja) Soledad, u znak poštovanja, budući da je bila don Juanova vršnjakinja. Upoznao sam i Lydiju i Rosu, no naša je veza bila previše kratka i površna da bih mogao shvatiti tko su zapravo one. La Gordu i Josefinu poznao sam samo po imenu. Benigna sam jednom sreo, ali nisam znao da je u vezi s don Juanom i don Genarom.

Zbog nekih, meni nedokučivih razloga činilo se kao da su svi oni, na različite načine, čekali moj povratak u Meksiko. Izvijestili su me da bih trebao zauzeti mjesto don Juana, kao njihov voda, njihov nagual. Rekli su mi da su don Juan i don Genaro iščezli s lica zemlje, a tako i Eligio. I žene i muškarci vjerovali su da njih trojica nisu umrli — ušli su samo u drugi svijet, različit od ovog svakodnevnog, ali jednako stvaran.

Žene — posebno dona Soledad — snažno su mi se suprotstavile već pri prvom sastanku. Unatoč tomu, upravo su one u meni izazvale katarzu. Susret s njima rezultirao je tajanstvenim bujanjem u mom životu. Otkako sam ih sreo, moja su se razmišljanja i shvaćanja drastično izmijenila. Međutim, sve se to nije dogodilo svjesno — štoviše, nakon moje prve posjete bio sam zbunjen više no ikada ranije, ali

sam usred toga kaosa naletio na čudesno čvrste temelje. U tom našem srazu pronašao sam u sebi neke osobine za koje nisam mogao ni pretpostavljati da ih posjedujem.

La Gorda i tri male sestre bile su savršeni *sanjači*; dobrovoljno su me usmjerile i otkrile vlastita postignuća. Don Juan je umješnost *snivanja* opisao kao sposobnost korišćenja nečijih običnih snova i njihova pretvaranja u *nadziranu svijest*, pomoću osobite vrste pozornosti, koju su on i don Genaro zvali *stanjem druge pozornosti*.

Očekivao sam da će me tri genarosa podučiti svojim dostignućima u još jednom području don Juanova i don Genarova učenja, tzv. »umješnosti *traganja*«. Umješnost *traganja* mi je bila prikazana kao niz postupaka i stanja, koji čovjeku omogućuju da iz neke određene situacije izvuče ono najbolje. Ali sve što su mi tri genarosa pripovijedala o *traganju*, nije imalo koheziju ni snagu koju sam očekivao. Zaključio sam da oni ili nisu pravi znalci te umješnosti ili mi je, jednostavno, ne žele otkriti.

Prestao sam s ispitivanjem da bih svima njima pružio osjećaj opuštenosti, ali su nakon toga svi muškarci i žene povjerovali da se konačno ponašam kao nagual, budući da više ništa nisam zapitkivao. Svaki od njih je zahtijevao da ih vodim i savjetujem.

Da im udovoljim, bio sam primoran poduzeti pregled svih don Juanovih i don Genarovih učenja i još dublje zaći u vještine čarobnjaštva.

PRVI DIO : Drugo Ja

UTVRĐIVANJE STANJA

DRUGE POZORNOSTI

Rano poslijepodne došao sam do mjesta gdje je živjela la Gorda i male sestre. La Gorda je sama sjedila pred vratima, zagledana u daleke planine. Bila je zapanjena što me vidi. Objasnila je da se potpuno zadubila u uspomene, pa je na trenutak bila na rubu nekog nejasnog sjećanja u vezi sa mnom.

Kasnije te noći, nakon večere, sjedili smo la Gorda, tri male sestre, tri genarosa i ja na podu la Gordine sobe. Žene su sjedile zajedno.

Iako sam sa svima njima proveo podjednako vremena, zbog nečega sam svu pažnju posvetio la Gordi. Kao da ostalih nije ni bilo. Sumnjao sam da je to zato što me la Gorda podsjećala na don Juana, a ostali nisu. Bilo je u njoj nečeg vrlo neusiljenog, posebice u mojim osjećajima prema njoj, više nego u njenim postupcima.

Htjeli su znati što sam u međuvremenu radio. Rekao sam im da sam upravo bio posjetio grad Tulu, Hidalgo i obišao neke arheološke iskopine. Najviše me se bio dojmio niz od četiri goleme kamene figure u obliku stupa, pod nazivom »Atlanti«, koje su stajale na ravnom vrhu piramide.

Svaka od tih gotovo valjkastih figura bila je oko četiri i pol metra visoka i metar široka, izrađena od četiri posebna komada bazalta, s rezbarijama koje su, po mišljenju arheologa,

predstavljale toltečke ratnike s ratnom opremom. Oko šest metara iza svake čelne figure na vrhu piramide nalazio se novi red od četiri pravokutna stupa iste visine i širine, napravljena također od četiri posebne kamene gromade.

Pogled na Atlante ispunio me strahopoštovanjem, možda i zbog priče koju mi je o njima ispričao prijatelj što me vodio tim mjestom. Rekao je da mu je čuvar tih ruševina otkrio da je čuo Atlante kako noću hodaju, i da zemlja pod njima podrhtava.

Zapitao sam genarose mogu li protumačiti tu izjavu svog prijatelja. Posramili su se i zacerekali. Okrenuo sam se prema la Gordi, koja je sjedila pored mene, i izravno je zapitao za mišljenje.

»Nikad nisam vidjela te figure«, rekla je. »Nikad nisam bila u Tuli. Strah me je i od same pomisli da idem u taj grad.«

»Zašto te je strah, Gordi?« zapitao sam.

»Nešto mi se dogodilo u ruševinama Monte Albana, u Oaxaci (Oahaka)«, rekla je. »Nekad sam znala lutati tim ruševinama, čak i pošto mi je nagual Juan Matus rekao neka tamo ni nogom ne stupim. Ne znam zašto, ali to mi se mjesto sviđalo. Odlazila sam tamo svaki put kad bih se našla u Oaxaci. Obično sam išla s Pablitom, koji je vrlo odvažan, jer bi usamljenoj ženi uvijek dosađivali. No jednom sam tamo otišla s Nestorom. On je *vidio* neko svjetlucaње u zemlji. Kopali smo malo i pronašli čudan kamen koji je pristajao na dlan moje ruke; u kamenu je vrlo pažljivo bila izbušena rupa. Htjela sam u nju zavući prst, ali

me Nestor zaustavio. Kamen je bio vrlo gladak i ruka mi se od njega jako ugrijala. Nismo znali što da radimo s njim. Nestor ga je stavio u šešir, pa smo ga nosili kao neku životinju.«

Svi su se počeli smijati. Izgledalo je da je u la Gordinoj priči skrivena neka šala.

»I što ste učinili s njim?« zapitao sam.

»Donijeli smo ga ovamo, u kuću«, odgovorila je, a ta je tvrdnja izazvala novu provalu smijeha svih prisutnih. Grcali su i kašljali od smijeha.

»Smiju se na račun la Gorde«, rekao je Nestor. »Moraš znati da je ona užasno tvrdo-glava. Nagual ju je upozorio neka se ne zafrkava s kamenjem ili kostima, ili bilo čime što je bilo zakopano u zemlji. No ona mu je radila iza leđa i stoga bi često nadrljala.«

»Tog dana u Oaxaci je uporno tražila da uzmemo tu odvratnu stvar. Unijeli smo je u autobus i došli s njom sve do ovog grada, a zatim je donijeli u ovu prostoriju.«

»Nagual i Genaro su bili na putu«, rekla je la Gorda. »Odvažila sam se, provukla prst kroz rupu i shvatila da je kamen oblikovan upravo da bi se držao u ruci. Odmah sam dobila osjećaj onoga tko je držao taj kamen. Bio je to moćan kamen. Raspoloženje mi se promijenilo. Prestrašila sam se. Nešto strašno počelo je vrebati iz mraka, nešto bez oblika i boje. Nisam više mogla ostati sama. Probudila bih se vrišteći, a nakon nekoliko dana više nisam mogla zaspati. Svi su se izmjenjivali praveći mi društvo, po danu i po noći.«

»Kad su se nagual i Genaro vratili«, rekao je

Nestor, »nagual me je poslao s Genarom da vratim kamen na mjesto odakle smo ga i iskopali. Genaru je trebalo tri dana da utvrdi točno mjesto. Ali mu je uspjelo.«

»A što se s tobom, Gorda, dogodilo nakon toga?« zapitao sam je.

»Nagual me pokopao«, rekla je. »Devet dana sam ležala u prljavom kovčegu.«

Opet su prasnuli u smijeh.

»Nagual joj je rekao da ne može izaći«, objasnio je Nestor. »Sirota Gorda je u kovčegu morala i pišati i srati. Nagual ju je ugurao u tu kutiju, koju je sam napravio od granja i blata. Sa strane su bila mala vratašca za hranu i vodu. Ostalo je bilo zapečaćeno.«

»Zašto ju je pokopao?« zapitao sam.

»To je bio jedini način da je zaštiti«, rekao je Nestor. »Morala je doći pod zemlju da bi je zemlja izliječila. Nema boljeg iscjelitelja od zemlje; osim toga, morao je otkloniti i moć kamena što se usredotočila na la Gordu. Nečistoća je kao zaštita, ne dopušta ničemu da prođe, ni u kojem smjeru. Nagual je znao da joj ne može biti gore što će biti zakopana devet dana; stanje joj se moglo samo poboljšati. A tako je i bilo.«

»Kako si se osjećala, tako pokopana, Gorda?« zapitao sam.

»Samo što nisam poludjela«, rekla je. »No to je bilo iskupljenje. Umrkla bih da me nagual nije tamo strpao. Snaga tog kamena bila je prejaka za mene; njegov vlasnik je morao biti vrlo velik čovjek. Mogu reći da mu je ruka bila dvostruko veća od moje. Imao je taj kamen do kraja

života, no naposljetku ga je netko ubio. Njegov strah me prestravio. Osjećala sam kako nešto dolazi jesti moje meso. To je osjećao i taj čovjek. Bio je to moćan čovjek, ali ga je ščepao netko još moćniji.«

»Nagual je rekao da posjedovanje takvog predmeta donosi nesreću, jer njegova snaga izaziva utjecaje sličnih predmeta, pa vlasnik postaje ili progonitelj ili žrtva. Nagual je rekao da ti predmeti po svojoj prirodi ratuju, jer je onaj dio naše svijesti koji se na njih usredotočuje da bi im dao snagu vrlo opasan, i ratnički raspoložen.«

»La Gorda je vrlo lakoma«, rekao je Pablito. »Pomislila je, kad bi mogla pronaći nešto što u sebi već ima dovoljno snage, da bi mogla postati pobjednik, jer u današnje vrijeme nikoga ne zanima izazivanje snage.«

La Gorda je to priznala kimanjem glave.

»Nisam znala da se stvari mogu uzeti i bez moći koju posjeduju«, rekla je. »Kad sam prvi put provukla prst kroz rupu i stisnula kamen, ruka mi se ugrijala i zadrhtala. Osjetila sam se zaista snažnom i velikom. Kanila sam to zatajiti vjerujući da tako nitko neće znati da u ruci držim kamen. No nakon nekoliko dana počeo je pravi užas. Osjetila sam da je netko krenuo za vlasnikom kamena. Osjetila sam njegov strah. Nema sumnje, to je bio vrlo moćan čarobnjak, ali onaj što ga je gonio nije ga htio samo ubiti već mu i meso pojesti. To me je zbilja prestrašilo. Tada sam trebala baciti kamen, ali bio je to jedan tako nov osjećaj da sam držala kamen u ruci kao neka glupača. Kad sam

ga konačno bacila, bilo je prekasno. Nešto je ušlo u mene. Priviđalo mi se da mi se približavaju neki čudno odjeveni ljudi. Osjećala sam da me tuku i oštrim malim noževima i zubima trgaju meso s mojih nogu. Poludjela sam!»

»Kako je don Juan objasnio ta priviđenja?« zapitao sam.

»Rekao je da je ostala bez obrane«, rekao je Nestor. »I radi toga je preuzela kompleks onoga čovjeka, njegovo stanje druge pozornosti, koje se pretočilo u taj kamen. Kad je bio ubijen, čvrsto je držao taj kamen, da bi se što više koncentrirao. Nagual je rekao da se čovjekova snaga iz tijela preselila u kamen; znao je što radi, nije želio svojim neprijateljima dopustiti da ga proždru.

»Nagual je također rekao da su njegove ubojice to znale, zato su ga jele živog, da uhvate sve što je od njegove snage još preostalo. Mora da su zakopali kamen da bi izbjegli nedaće. A onda smo la Gorda i ja, poput dva idiota, našli taj kamen i iskopali ga.«

La Gorda je kimnula glavom tri ili četiri puta. Izraz lica bio joj je vrlo ozbiljan.

»Nagual mi je rekao da je stanje druge pozornosti najopasnija postojeća sila«, rekla je. »Kad se usredotoči na neku stvar, nema ničeg užasnijeg.«

»Strašno je što smo se mi prilijepili«, rekao je Nestor. »Čovjek koji je posjedovao taj kamen hvatao se za svoj život i snagu; zato je bio užasnut osjećajem da mu trgaju meso. Nagual je rekao da se tog čovjeka ne bi trebalo bojati da nije bio tako posesivan i da se pokorio

smrti, kakva god da je bila.«

Razgovor je zamro. Zapitao sam ostale imaju li nešto reći. Male sestre su zurile u mene. Benigno se cerio i šeširom zakrio lice".

»Pablito i ja smo bili u piramidama Tule«, naposljetku je rekao. »Obišli smo sve piramide u Meksiku. Sviđaju nam se.«

»Zašto ste obišli sve piramide?« zapitao sam.

»Zbilja ne znam zašto smo tamo išli«, odgovorio je. »Možda zato što nam je nagual Juan Matus rekao da to ne radimo.«

»A što ti misliš, Pablito?« zapitao sam.

»Išao sam tamo učiti«, odgovorio je zlovoljno i nasmijao se.

»Nekada sam živio u gradu Tuli. Poznajem te piramide kao svoj džep. Nagual mi je rekao da je i on nekoć tamo živio. Znao je sve o tim piramidama. I sam je bio Toltek.«

Tada sam shvatio da me u arheološko nalazište u Tuli natjeralo nešto više od puke radoznalosti. Glavni razlog što sam prihvatio poziv svog prijatelja ležao je u tome što sam pri prvoj posjeti la Gordi i ostalima saznao nešto što mi don Juan nikada nije ni spomenuo, a to je da se držao za potomka Tolteka. Tula je bila drevno središte toltečkog carstva.

»Što misliš o tim Atlantima koji šeću po noći?« zapitao sam Pablita.

»Naravno, oni šeću po noći«, rekao je. »Te su stvari tamo odavno. Nitko ne zna tko je sagradio piramide, a sam nagual Juan Matus mi je rekao da Španjolci nisu bili prvi koji su ih otkrili. Nagual je rekao da su bili neki i prije njih. Bog zna koliko ih je bilo.«

»Što misliš da te četiri kamene figure predstavljaju?« zapitao sam.

»To nisu muškarci nego žene«, odvratio je. »Ta piramida je središte reda i stabilnosti. Figure su njena četiri kuta; to su četiri vjetra, četiri pravca. One su osnova, baza piramide. To moraju biti žene, muškobanjaste žene, ako ih tako želiš nazvati. Kao što i sam znaš, mi muškarci nismo toliko vrući. Mi smo dobri vezovi, ljepilo koje povezuje stvari, no to je sve. Nagual Juan Matus je rekao da tajna piramide leži u njenoj strukturi. Četiri kuta su podignuta na vrh. Sama piramida je muškarac, poduprt svojim ratnicama; muškarac, koji je svoje pobočnice digao na najviše mjesto. Razumiješ li me?«

Mora da sam imao zbunjen izraz lica. Pablito se nasmijao. Smijeh mu je bio vrlo ućtiv.

»Ne. Ne razumijem te, Pablito«, rekao sam. »No to je zato što mi don Juan nikada o tome nije pričao. To je za mene potpuno nova tema. Reci mi, molim te, sve što znaš.«

»Atlanti su *nagual*; oni su *sanjači*. Predstavljaju poredak nadolazeće druge pozornosti, zato su tako tajnoviti i strahotni. To su stvočenja rata, ali ne i razaranja.«

»Drugi red stupova, onih četvorokutnih, predstavljaju poredak prve pozornosti, *tonala*. To su *tragači*, zato su i prekriveni natpisima. Vrlo su miroljubivi i mudri, prava suprotnost onima iz prvog reda.«

Pablito je zašutio i pogledao me gotovo prkosno, a zatim razvukao usta u osmijeh.

Mislio sam da će mi pokušati objasniti to što

je rekao, ali se umirio, kao da čeka moje komentare.

Rekoh mu da sam zbunjen i zamolih ga da nastavi. Djelovao je neodlučno, gledao me kratko i duboko udahnuo. Tek što je počeo govoriti, svi ostali podigoše glasove prosvjeda.

»Nagual nam je sve to već objasnio«, rekla je nestrpljivo la Gorda. »Zašto bi mu sada sve ponavljao?«

Pokušao sam ih uvjeriti da zaista nemam pojma o čemu to Pablito priča. Gotovo sam ga pridobio i već je htio nastaviti objašnjavanje. Opet su svi progovorili u jedan glas. Sudeći po tome kako su me male sestre gledale, mora da su bile vrlo ljute, posebno Lydia.

»Ne volimo govoriti o tim ženama«, rekla mi je la Gorda pomirbenim glasom. »I sama pomisao na žene s piramide, čini nas vrlo nervoznim.«

»Pa što je to s vama?« zapitao sam. »Zašto se tako ponašate?«

»Ne znamo«, odgovorila je la Gorda. »Činjenica je da smo svi nekako uznemireni. Bilo nam je lijepo sve dok se nisi počeo raspitivati o tim ženama.«

La Gordina izjava došla je poput signala za uzbunu. Svi su ustali i počeli mi se prijeteci približavati, glasno govoreći.

Trebalo mi je mnogo vremena da ih smirim. Konačno su sjeli.

Male sestre su djelovale vrlo uzbuđeno, a činilo se da je njihovo raspoloženje prešlo i na la Gordu. Tri muškarca su se, izgleda, bolje savladavala. Okrenuo sam se Nestoru i izravno

ga zapitao zašto su žene tako potresene. Očito sam nesvjesno učinio nešto što ih je naljutilo.

»Zaista ne znam što je to«, rekao je. »Siguran sam da nitko od nas ovdje ne zna što nam je, osim što se svi osjećamo vrlo žalosno i nervozno.«

»Je li to zato što razgovaramo o piramidama?« zapitao sam ga.

»Mora da je to«, odgovorio je sumorno. »Ja osobno nisam znao da su te figure žene.«

»Naravno da si znao, idiote«, prasnula je Lydia.

Nestora kao da je zastrašio njen ispad. Trgnuo se i plaho mi se nasmiješio.

»Možda i jesam«, dopustio je. »Proživjeli smo vrlo čudno razdoblje. Nitko od nas više ni u što nije siguran. Otkako si ušao u naše živote, nepoznati smo sami sebi.«

Nastala je vrlo potištena atmosfera. Naglasio sam da ćemo takvo raspoloženje razbiti jedino ako porazgovaramo o tim tajnovitim stupovima na piramidama.

Žene su se žestoko usprotivile. Muškarci su ostali mirni. Osjećao sam da se u principu slažu sa ženama, ali da potajno ipak žele razgovarati o toj temi, baš kao i ja.

»Je li ti don Juan rekao još nešto o tim piramidama, Pablito?« zapitao sam.

Namjeravao sam skrenuti razgovor isključivo na Atlante, ali ga ipak zadržati blizu teme.

»Rekao je da je jedna posebna piramida u Tuli bila vodič«, žustro je odgovorio.

Po tonu njegova glasa zaključio sam da zaista želi govoriti. A pažnja ostalih učenika uvjerila

me da su svi prikriveno željeli izmijeniti mišljenja.

»Nagual je rekao da je bila vodič u drugu pozornost«, nastavio je Pablito »ali da je bila opljačkana i gotovo razorena. Rekao mi je da su neke piramide bile ogromni *ne-rad*. To nisu bile naseobine, već mjesta gdje su ratnici vježbali stanje druge pozornosti i *sanjali*. Sve što su radili, zabilježeno je na crtežima i figurama na zidovima.«

»Tada je morala doći neka druga vrst ratnika, onih što se nisu složili s tim što su čarobnjaci iz piramida učinili s njihovom drugom pozornošću, pa su uništili piramidu i sve što je bilo u njoj.

»Nagual je vjerovao da su novi ratnici morali biti ratnici treće pozornosti, baš kao i on; ratnici koje je prestravila zloćudnost utvrđivanja druge pozornosti. Čarobnjaci iz piramida bili su i suviše zauzeti svojim utvrđivanjem da bi shvatili što se zbiva. Kad im je to naposljetku uspjelo, bilo je prekasno.«

Pablito je imao pažljivu publiku. Svi su u sobi, uključujući i mene, bili fascinirani onim što je rekao. Shvatio sam ideje koje je izlagao, jer mi ih je don Juan objasnio.

Don Juan je bio rekao da se naše ukupno biće sastoji od dva opažajna segmenta. Prvi je uobičajeno fizičko tijelo, koje svatko od nas može zamijetiti; drugi je svijetleće tijelo, čahura, koju mogu uočiti samo vidovnjaci, čahura koja nam daje izgled golema svijetlećeg jajeta. Rekao je također da je jedan od najvažnijih ciljeva čarobnjaštva dosegnuti svijetleću čahu-

ru; to je cilj koji se postiže sofisticiranom upotrebom *sanjarija* i strogim, sistematskim vršenjem onoga što je zvao *ne-rad*. Definirao je *ne-rad* kao neobičan čin koji zaokuplja cijelo naše biće, sileći ga da postane svjesno svog svijetlećeg segmenta.

Da bi objasnio te pojmove, don Juan je podijelio našu svijest na tri, donekle nejednaka dijela. Najmanji je nazvao prvom pozornošću i rekao da je to svijest koju je razvila svaka normalna osoba, kako bi mogla sudjelovati u svakodnevnom životu; ona obuhvaća i svijest o fizičkom tijelu. Drugi veliki dio nazvao je drugom pozornošću i opisao je kao svijest koju trebamo da bismo shvatili našu svijetleću čahuru i ponašali se kao svijetleća bića. Rekao je da druga pozornost ostaje u pozadini tokom čitava života, a može izroniti samo s pomoću promišljene vježbe ili slučajnom ozljedom. Ona obuhvaća svijest o svijetlećem tijelu. Posljednji dio, koji je i najveći, nazvao je trećom pozornošću; to je nemjerljiva svijest koja zahvaća neograničene *izraze* poimanja fizičkog i svijetlećeg tijela.

Zapitao sam ga je li i sam doživio treću pozornost. Odgovorio je da je bio na njenom rubu, a da je ikada u nju posve ušao, to bi odmah znao, jer bi cjelokupno njegovo biće postalo ono što on zapravo jest, izljev energije. Dodao je da je bojno polje ratnika bila druga pozornost, nešto poput osnovne vježbe za postizanje treće pozornosti. Teško je bilo dospjeti u to stanje, ali bi se isplatilo kad bi se postiglo.

»Piramide su štetne«, nastavio je Pablito. »Posebno za nezaštićene čarobnjake poput nas. Još gore su za bezoblične ratnice poput la Gorde. Nagual je rekao da nema ničeg opasnijeg od zla utvrđivanja druge pozornosti. Kad se ratnici nauče koncentrirati na slabu stranu druge pozornosti, više im ništa ne stoji na putu. Postaju lovci na ljude, vilenjaci. Čak i mrtvi, kadri su ščepati plijen, kao da su ovdje, među nama; i uđemo li u te piramide, zaista postajemo njihov plijen. Nagual ih je nazvao zamkama druge pozornosti.«

»Što je točno rekao da će se dogoditi?« zapitala je la Gorda.

»Nagual je rekao da možda možemo izdržati jednu posjetu piramidama«, objasnio je Pablito. »Pri drugoj posjeti osjetit ćemo čudnu tugu. Kao da će nas hladni povjetarac učiniti ravnodušnim i umornim; umor će se uskoro pretvoriti u lošu sreću. Ubrzo ćemo postati pravi pehisti; svašta će nam se događati. Zapravo, nagual je rekao da tu navalu loše sreće možemo zahvaliti upravo našoj tvrdoglavosti, što smo ruševine posjetili usprkos njegovim preporukama.

»Eligio je, na primjer, uvijek slušao nagualove savjete. Ne bi ga tamo natjerali ni mrtva; tako ni ovog naguala ovdje, i uvijek su bili sretni, dok smo mi ostali bili pehisti, posebno la Gorda i ja. Zar nas nije ugrizao isti pas? I zar nisu iste grede kuhinjskog krova dvaput istrunule i pale na nas?«

»Nagual mi to nikad nije objasnio«, rekla je la Gorda.

»Naravno da jest«, tvrdio je Pablito.

»Da sam znala da je tako loše, ne bih ni jednom nogom stupila na ta prokleta mjesta«, pobunila se la Gorda.

»Nagual je svima nama govorio iste stvari«, rekao je Nestor. »Problem je u tome što nitko od nas nije bio dovoljno pažljiv, odnosno, svatko ga je slušao na svoj način i čuo ono što je htio čuti.«

»Nagual je rekao da utvrđivanje druge pozornosti ima dva lica. Prvo i lakše lice je ono zloćudno. Ono se događa kad *sanjači* koriste svoje *sanjanje* da bi drugu pozornost usredotočili na svjetovne stvari, poput novca i vladanja ljudima. Drugo lice je najteže postići i ostvaruje se kad *sanjač* koncentrira svoju drugu pozornost na sadržaje koji ne pripadaju ovom svijetu, kao što je putovanje u nepoznato. Ratnici moraju biti potpuno bezgrešni da bi dosegli to lice.«

Rekao sam im da sam siguran da je don Juan odvojeno otkrivao izvjesne stvari nekima od nas, a ostale stvari drugima. Na primjer, nisam se mogao prisjetiti da je don Juan ikada sa mnom raspravljao o zloćudnom licu druge pozornosti. Zatim sam im ispričao ono što mi je don Juan ispričao o općenitom utvrđivanju pozornosti. Naglasio je da su svi arheološki nalazi u Meksiku, a posebno piramide, vrlo štetni za današnjeg čovjeka. Piramide je prikazao kao izraz tuđih misli i djela. Rekao je da je svaki detalj, svaki crtež u njima, smišljeni napor da se zabilježe vidovi pozornosti koji su nam potpuno strani. Za don Juana opasnost nisu krile samo ruševine prošlih kultura; sve što je

predstavljalo objekt nekog opsesivnog bavljenja, imalo je štetan utjecaj.

Jednom smo o tome raspravljali vrlo podrobno. Izazvale su ga neke moje primjedbe kad sam se našao u neprilici, tražeći sigurno mjesto gdje bih mogao pohraniti svoje bilješke. Odnosio sam se prema njima vrlo posesivno i bio sam upravo opsjednut brigom za njihovu sigurnost.

»Što da radim?« zapitao sam ga.

»Genaro ti je jednom dao dobar savjet«, odgovorio je. »Mislio si, kao i obično, da se šali. Ali on se nikada nije šalio. Rekao ti je da bi, umjesto olovkom, trebao pisati vrhom prsta. Nisi to primio ozbiljno, jer ne možeš shvatiti da su te bilješke *ne-rad*.«

Usprotivio sam se, tvrdeći da je taj njegov prijedlog šaljiv. Samog sebe sam shvaćao kao društvenog znanstvenika koji mora bilježiti sve što je rečeno ili učinjeno, da bi izvukao provjerljive zaključke. Za don Juana jedna stvar nije imala veze s drugom. Biti ozbiljan istraživač nema nikakve veze s pisanjem bilježaka. Osobno, nisam vidio nikakva rješenja: don Genarov prijedlog činio mi se smiješnom, nevjerojatnom mogućnošću.

Don Juan je i dalje zagovarao svoje mišljenje. Rekao je da je bilježenje način angažiranja prve pozornosti u službi pamćenja i da bilježim da bih zapamtio što je bilo rečeno ili učinjeno. Don Genarova preporuka nije bila šala, jer bi pisanje vrškom prsta po komadu papira, a to je *ne-rad* pravljenja bilježaka, prisililo moju drugu pozornost da se usredotoči na pamćenje, pa ne bih samo gomilao listove

papira. Don Juan je držao da bi krajnji rezultat bio mnogo ispravniji i jači od pravljenja bilježaka. Koliko je njemu bilo poznato, to se nikad nije ostvarilo, ali je bilo temeljeno na ispravnom principu.

Tjerao me je da pokušam barem nakratko. Uznemirio sam se. Bilježenje nije imalo samo ulogu mnemotehničkog pomagala, već me je isto tako i umirivalo. Bilo mi je najkorisnija poštapalica. Skupljanje listova papira davalo mi je osjećaj svrhe i uravnoteženosti.

»Kad se brineš što da radiš sa svojim listovima«, objašnjavao je don Juan »usredotočuješ na njih vrlo opasan dio samoga sebe. Svi mi imamo tu opasnu stranu, to utvrđivanje. Što postajemo jači, ta je strana kobnija. Preporuka ratnicima glasila je da se liše svih materijalnih dobara na koja bi mogli usredotočiti svoju moć i da se koncentriraju na duh, na istinski let u nepoznato, a ne na neka trivijalna pribježišta. U tvom slučaju, bilješke su tvoje pribježište. Neće te pustiti da živiš u miru.«

Pouzdamo sam osjećao da ne postoji način kako bih se mogao ograditi od svojih bilježaka. Don Juan je tada za mene smislio zadatak umjesto onog *ne-rada*. Rekao je da je za nekoga, posesivnog poput mene, najbolji način da se oslobodi tih bilježaka ako ih obznani, iznese u javnost, ako napiše knjigu. U to vrijeme mi se to činilo još većom šalom od pisanja bilježaka vrhom prsta.

»Tvoj nagon za posjedovanjem i zadržavanjem stvari nije usamljen«, rekao je. »Svi

koji žele slijediti put ratnika, stazu čarobnjaka, moraju se otresti te fiksacije.

»Moj dobročinitelj mi je ispričao da su nekada ratnici posjedovali izvjesna materijalna dobra, kojima su posvećivali svu pažnju. To je onda izazvalo pitanje koji je od tih predmeta jači, odnosno koji je najjači. Ostaci tih predmeta još postoje na svijetu, kao ostaci te trke za moći. Nitko nije kadar reći kakvu su fiksaciju primili svi ti predmeti. Ljudi beskrajno jači od tebe izlili su u njih sve vidove svoje pozornosti. Ti si tek počeo izlijevati slabašnu zabrinutost za svoje bilješke. A još nisi ni dospio u ostala stanja pozornosti. Pomisli samo kako bi bilo strašno kad bi se kao ratnik našao na kraju svog puta, još opterećen svežnjem bilježaka na leđima. U to vrijeme bilješke će biti žive, pogotovu ako naučiš pisati vrhom prsta. Pod tim uvjetima ne bi me čudilo kad bi, konačno, netko ugledao te tvoje svežnjeve kako hodaju unaokolo.«

»Lako mogu razumjeti zašto nagual Juan Matus nije želio da bilo što posjedujemo«, rekao je Nestor pošto sam prestao govoriti. »Svi smo mi *sanjači*. Nije htio da svoje *sanjačko tijelo* usmjerimo prema slaboj strani druge pozornosti.

»Tada nisam razumio njegove manevre. Zamjerao sam mu što me prisilio da se odreknem svega što sam imao. Mislio sam da je nepravedan. Vjerovao sam da to radi zato da mi Pablito i Benigno ne bi zavidjeli, jer oni nisu ništa imali. U usporedbi s njima bio sam prilično imućan. U to vrijeme nisam imao pojma da zapravo štiti moje *sanjačko tijelo*.«

Don Juan mi je *sanjanje* opisao na različite načine. Najnejasniji od svih njih sada mi se čini najboljom definicijom. Rekao je da je *sanjanje ne-rad* sna. Kao takvo, *sanjanje* pruža praktičarima mogućnost da taj dio svojeg života provedu u drijemežu. To je kao da *sanjači* više ne spavaju. Ipak nema bojazni da će zbog toga oboljeti. *Sanjačima* ne manjka san, ali izgleda da je učinak *sanjanja* pojačanje budnog stanja, uslijed korištenja, navodno, posebnog *sanjačkog tijela*.

Don Juan mi je objasnio da je *sanjačko tijelo* nešto što se još zove »dvojniki« ili »drugi«, jer predstavlja savršenu kopiju *sanjačeva* tijela. U biti to je energija svijetlećeg bića, bjelkasta, sablasna emanacija, koja se fiksacijom druge pozornosti projicira u trodimenzionalnu sliku tijela. Don Juan je objasnio da *sanjačko tijelo* nije duh, već je stvarno kao i sve drugo na svijetu. Rekao je da se druga pozornost neizbježno nastoji usredotočiti na naše ukupno biće kao područje energije i transformirati tu energiju u nešto podesno. Najlakša stvar je, naravno, slika našeg fizičkog tijela, na koje smo se tokom života potpuno privikli, te iskorištavanje prve pozornosti. Ono što energiju našeg ukupnog bića usmjerava da proizvodi sve što je u granicama mogućnosti, zove se *volja*. Don Juan nije mogao reći gdje su te granice, osim da je na razini svijetlećeg bića njihov doseg tako širok da je uzaludno i pokušati odrediti neko ograničenje. Prema tome, energija svijetlećeg bića može se, zahvaljujući *volji*, pretvoriti u bilo što.

»Nagual je rekao da se *sanjačko tijelo* uvlači i priključuje svemu«, rekao je Benigno. »To nema smisla. Rekao mi je da su muškarci slabiji od žena, jer je *sanjačko tijelo* muškarca mnogo posesivnije.«

Male sestre su to zajednički potvrdile pokretom glava. La Gorda me je pogledala i nasmijevala se.

»Nagual mi je rekao da si ti kralj posesivnosti«, rekla mi je. »Genaro je rekao da ti čak i svojim govornima kažeš zbogom prije no što ih izbaciš.«

Male sestre su se presavinule od smijeha. Genarosi su se suzdržavali uz očit napor. Nestor, koji je sjedio pored mene, potapša me po koljenu.

»Nagual i Genaro su puno pričali o tebi«, rekao je. »Godinama su nas zabavljali pričama o čudnom čovjeku koga su poznavali. Sad znamo da si to bio ti.«

Osjetio sam kako me preplavljuje nelagoda. Kao da su me don Juan i don Genaro izdali, ismijavali me pred učenicima. Nastupilo je samosažaljenje. Počeo sam se žaliti. Naglas sam izjavio da su već unaprijed bili protiv mene, misleći da sam budala.

»Nije istina«, rekao je Benigno. »Vrlo nam je drago što si s nama.«

»Zaista?« prasnula je Lydia.

Istog časa započela je oštra prepirka. Muškarci i žene su se podijelili. La Gorda se nije priklonila nijednoj grupi. Ostala je sjediti pored mene, dok su ostali ustali i galamili u jedan glas.

»Prolazimo kroz teško razdoblje«, rekla mi je la Gorda istina. »Mnogo smo *sanjali*, pa ipak čini se da su potrebe mnogo veće.«

»Kakve su to potrebe, Gorda?« zapitao sam.

»Ne znamo«, odgovorila je. »Nadamo se da ćeš nam to ti reći.«

Male sestre i genarosi opet su sjeli da bi čuli što mi la Gorda govori.

»Potreban nam je voda«, nastavila je. »Ti si nagual, ali nisi vođa.«

»Trebaju vremena da bi netko postao savršeni nagual«, rekao je Pablito. »I sam nagual don Juan mi je rekao da je u mladosti bio skučen, sve dok ga nešto nije izbacilo iz njegova samozadovoljstva.«

»Ne vjerujem«, povikala je Lydia. »Nije mi o tome nikada pričao.«

»Rekao je da je bio vrlo skučen«, dodala je la Gorda tihim glasom.

»Nagual mi je rekao da je u mladosti bio pehist, baš kao i ja«, rekao je Pablito. »I njemu je dobročinitelj rekao neka ne ulazi u te piramide, pa je zbog toga praktički tamo živio sve dok ga čitava horda fantoma nije odande istjerala.«

Činilo se da nitko ne zna tu priču. Naćulili su uši.

»Gotovo da sam sve to potpuno zaboravio«, objasnio je Pablito. »Sada se polako prisjećam svega. Bilo je to vrlo slično onome što se zbilo la Gordi. Jednog dana pošto je nagual konačno postao bezoblični ratnik, stigoše ga zle fiksacije onih ratnika koji su obavljali svoje *sanjanje* i drugi *ne-rad* u tim piramidama. Snašle su ga

dok je radio u polju. Rekao mi je kako je ugledao ruku koja se pojavila iz preorane zemlje nove brazde, pokušavajući da ga ščepa za nogavicu. Pomislio je da je riječ o prijatelju s kojim je radio i koji je, možda, slučajno zatrpan zemljom. Pokušao ga je iskopati. Tad je shvatio da otkopava blatnjavi kovčeg: unutra je bio pokopan neki čovjek. Nagual je rekao da je čovjek bio vrlo mršav i taman i da nije imao kose. Nagual je grozničavo pokušao zatrpati kovčeg. Nije htio da ga vide ostali radnici, a nije želio ni ozlijediti mrtvaca iskopavajući ga protiv njegove volje. Bio je tako zaokupljen napornim radom da nije ni primijetio ostale radnike koji su se okupili oko njega. U međuvremenu, rekao je nagual, prljavog kovčega je nestalo, a tamni čovjek se gol izvalio na zemlji. Nagual mu je pokušao pomoći da ustane i zapitao ga da li mu treba pomoć. Radnici su se oko njega počeli smijati. Pomislili su da je pijan i u deliriju, jer na tlu nije bilo ni čovjeka, ni prljava kovčega, niti ičega sličnog.

»Nagual je rekao da je bio vrlo potresen, ali se svom dobročinitelju nije usudio ništa reći. To nije bilo ni važno jer se te iste noći čitavo jato fantoma stuštilo na njega. Otvorio je ulazna vrata, čuvši kucanje, i odjednom je nahrupila horda golih ljudi, čije su se žareće žute oči htjele rasprsnuti. Bacili su ga na pod i navalili se na njega. Slomili bi mu svaku kost u tijelu da njegov dobročinitelj nije hitro stupio u akciju. On je *vidio* fantome i sklonio naguala na sigurno, u rupu u zemlji, koju je uvijek držao u pripremi iza svoje kuće. Tamo je pokopao

naguala, dok su se duhovi pritajili unaokolo, čekajući povoljnu priliku.

»Nagual mi je rekao da je bio tako preplašen da se svake noći dobrovoljno vraćao u svoj prljavi kovčeg, još dugo pošto su fantomi nestali.«

Pablito je zašutio. Činilo se da svi imaju namjeru otići. Gnijezdili su se i mijenjali položaje, kao da žele pokazati kako im je dosta sjedenja.

Tada sam im rekao da me uznemirila izjava mog prijatelja o Atlantima koji noću hodaju po piramidama Tule. Nisam bio svjestan koliko sam duboko prihvatio sve ono čemu su me do tada poučavali don Juan i don Genaro. Shvatio sam da sam potpuno zanemario objektivnost, iako mi je bilo sasvim jasno da mogućnost da bi tako ogromne kamene figure mogle hodati, ne spada u područje trezvenog razmišljanja. Bio sam potpuno iznenađen vlastitom reakcijom.

Nadugačko sam im objašnjavao da je ideja o Atlantima koji hodaju noću, čist primjer fiksacije druge pozornosti. Do tog zaključka došao sam pomoću slijedećih premisa: Prvo, da nismo u potpunosti ono što naš zdrav razum od nas traži da vjerujemo da jesmo. Mi smo, zapravo, svijetleća bića, kadra da postanemo svjesna svoje svjetlosti. Drugo, kao svijetleća bića svjesna svoje svjetlosti, kadri smo razriješiti različite vidove naše svijesti ili naše pozornosti, kako ju je zvao don Juan. Treće, da se razrješenje može postići promišljenim naporom, na čemu i mi uznastojimo, ili, slučajno, tjelesnom traumom. Četvrto, da su u neko doba čarobnjaci smišljeno

smjestili različite vidove svoje pozornosti u materijalne objekte. Peto, da su Atlanti, sudeći po ambijentu punom strahopoštovanja u kome su smješteni, morali biti objekti fiksacije čarobnjaka iz nekog drugog vremena.

Rekao sam da je čuvar, koji je mome prijatelju otkrio tu informaciju, nesumnjivo razriješio novi vid svoje pozornosti; možda je nesvjesno, barem na časak, postao primalac projekcije druge pozornosti drevnih čarobnjaka. Čak mi se učinilo mogućim da je taj čovjek, možda, vizualizirao fiksaciju tih čarobnjaka.

Ako su čarobnjaci bili pripadnici don Juaneve ili don Genarove tradicije, mora da su bili nepogrešivi praktičari, a u tom slučaju nema ograničenja u stvarima koje su htjeli polučiti fiksacijom svoje druge pozornosti. Ako im je namjera bila da Atlanti hodaju noću, onda će Atlanti hodati noću.

Dok sam govorio, tri male sestre postajale su sve srditije, često prosvjedujući. Kad sam završio, Lydia me optužila da ništa ne radim, već da samo brbljam. Nakon toga su ustale i otišle bez pozdrava. Muškarci su krenuli za njima, ali su se zaustavili na vratima i pružili mi ruku. U sobi smo ostali la Gorda i ja.

»Te su žene vrlo čudne«, rekao sam.

»Nisu. Samo su već umorne od razgovora« rekla je la Gorda. »Od tebe očekuju da nešto poduzmeš.«

»Kako to da se genarosi nisu umorili od razgovora?« zapitao sam.

»Oni su gluplji od žena«, suho je odgovorila.

»A što je s tobom, Gorda?« zapitao sam

»Jesi li se i ti umorila od pričanja?«

»Ne znam što mi je«, rekla je ozbiljno. »Kad sam s tobom, nisam umorna, ali kad sam s malim sestrama, nasmrt sam iscrpljena, baš kao i one.«

Slijedećih dana, koji su prošli bez većih uzbuđenja, ostao sam s njima i postajalo je sve očitije da su male sestre prema meni raspoložene vrlo neprijateljski. Genarosi su me trpjeli na neki neusiljen način. Činilo se kao da mi se priključila jedino la Gorda. Počeo sam se pitati zašto. Postavio sam joj to pitanje prije no što sam trebao otputovati u Los Angeles (Los Anđeles).

»Ne znam kako je to moguće, ali sam se navikla na tebe«, rekla je. »Kao da smo ti i ja zajedno, dok su male sestre i genarosi u nekom različitom svijetu.«

VIDJETI ZAJEDNO

Nekoliko tjedana nakon povratka u Los Angeles osjetio sam laganu nelagodu, koju sam pokušao objasniti kao omamljenost i iznenadni gubitak daha uslijed psihičke iscrpljenosti. Jedne noći je to doseglo vrhunac. Probudio sam se sav užasnut jer nisam mogao disati. Otišao sam liječniku koji je moj problem nazvao hiperventilacijom, zaključivši da joj je uzrok, vjerojatno, povećana napetost. Propisao mi je sredstvo za umirenje i preporučio da, u slučaju da se napadaj ponovi, dišem u papirnatu vreću.

Odlučio sam se vratiti u Meksiko i zatražiti la Gordin savjet. Nakon što sam joj rekao liječnikovu dijagnozu, mirno me je uvjerila da se ne radi ni o kakvoj bolesti, nego da konačno gubim svoje oklope, te da je ono što mi se upravo događa, »gubitak mog ljudskog obličja« i ulazak u novo stanje odvajanja od svjetovnih stvari.

»Nemoj se boriti protiv toga«, rekla je. »Prirodna reakcija je odupiranje. Na taj način samo raspršujemo čitav proces. Odbaci strah i slijedi postepeno gubitak svog ljudskog obličja.«

Dodala je da je raspadanje njene ljudske forme počelo u maternici, žestokim bolovima i isprekidanim pritiscima koji su se polako pomiicali u dva pravca, niz noge i prema grlu. Rekla je također da je odmah osjetila posljedice.

Htio sam zabilježiti svaku pojedinost svoje preobrazbe u novo stanje. Pripremio sam se za detaljan izvještaj o svemu što će se zbivati, no, na moju veliku žalost, više se ništa nije dogodilo. Nakon nekoliko dana uzaludnog očekivanja odustao sam od la Gordina objašnjenja i zaključio da je liječnik ipak ispravno ocijenio moje stanje. Bilo mi je to potpuno razumljivo. Breme odgovornosti se nagomilalo i uzrokovalo nepodnošljivu napetost. Prihvatio sam vodstvo, za koje su učenici vjerovali da mi pripada, ali nisam imao pojma kako da ih vodim.

Na mnogo ozbiljniji način pokazale su se i posljedice pritiska na moj život. Uobičajeni nivo moje energije neprekidno je padao. Don Juan bi rekao da gubim osobnu snagu i da ću, možda, izgubiti i život. Don Juan me održao na životu isključivo pomoću osobne snage, koju sam shvatio kao stanje bića, prirodni odnos između pojedinca i svemira, odnos koji se ne može poremetiti bez smrti pojedinca kao posljedice. Budući da nisam vidio način kako bih promijenio svoju situaciju, zaključio sam da mi se život primiće kraju. Taj osjećaj da će me snaći zla kob, čini se da je razbjesnio sve učenike. Odlučio sam da se na nekoliko dana sklonim od njih, kako bih raspršio svoju potištenost i njihovu napetost.

Kad sam se vratio, zatekao sam ih kako stoje pred ulaznim vratima kuće malih sestara kao da me očekuju. Nestor je pojurio prema mome automobilu i, prije no što sam ugasio motor,

izlanuo da je Pablito pobjegao. Otišao je umrijeti, rekao je Nestor, u grad Tulu, mjesto svojih predaka. Prestravio sam se. Osjetio sam se krivim.

La Gorda nije dijelila moju zabrinutost. Upravo je blistala od zadovoljstva.

»I bolje da taj mali svodnik crkne«, rekla je. »Sad ćemo svi živjeti mnogo složnije, kao što i treba. Nagual nam je rekao da ćeš ti unijeti promjene u naše živote. E, pa eto, to si i učinio. Pablito nam više neće dosađivati. Ti si ga se riješio. Pogledaj kako smo sretni. Bolje nam je bez njega.«

Uvrijedila me njena bezosjećajnost. Žestoko sam izjavio da je don Juan svima nama, na najpažljiviji mogući način, dao oblik života ratnika. Naglasio sam da ratnikova bezgrešnost zahtijeva od mene da Pablitu ne dopustim da umre samo tako.

»I što misliš učiniti?« zapitala je la Gorda.

»Uzet ću jednoga od vas da živi s njim«, rekao sam »sve do onog dana kad ćete svi vi, uključujući i Pablita, moći otići odavde.«

Svi su se nasmijali, čak i Nestor i Benigno, za koje sam pretpostavljao da su bliski Pablitu. La Gorda se smijala duže od svih ostalih, očito me izazivala.

Okrenuo sam se Nestoru i Benignu, tražeći moralnu podršku. Odvratili su pogled.

Apelirao sam na la Gordino razumijevanje. Uvjeravao sam je. Iskoristio sam sve argumente kojih sam se mogao sjetiti. Gledala me je s hladnim prezirom.

»Hajdemo odavde«, rekla je ostalima.

Uputila mi je najprazniji osmijeh. Slegla je ramenima i pomalo neodređeno nabrala usne.

»Možeš poći s nama«, rekla mi je »ukoliko ne budeš postavljao pitanja i govorio o malom svodniku.«

»Pa ti si bezoblični ratnik, Gorda«, rekao sam. »To si mi sama rekla. Zašto onda osuđuješ Pablita?«

La Gorda nije odgovorila, ali je shvatila na što ciljам. Namrgodila se i izbjegla moj pogled.

»La Gorda je s nama!« povikala je Josefina kreštavim glasom. Tri male sestre okupile su se oko la Gorde i odvukle je u kuću. Krenuo sam za njima. Nestor i Benigno su također ušli.

»I što ćeš učiniti? Uzeti silom jednoga od nas?« zapitala me la Gorda.

Rekao sam im da držim da mi je dužnost pomoći Pablitu i da bih to isto učinio za bilo koga od njih.

»Zar zbilja misliš da to možeš postići?« zapitala me la Gorda dok su joj oči sijevale od ljutnje.

Poželio sam riknuti od bijesa, kao što sam već jednom učinio u njenom prisustvu, no okolnosti su sada bile drukčije. Nisam to mogao učiniti.

»Povest ću Josefinu sa sobom«, rekao sam. »Ja sam nagual.«

La Gorda je okupila tri male sestre i zaštitila ih svojim tijelom. Namjeravale su se uhvatiti za ruke. Nekako sam znao da bi tako njihova sjedinjena snaga bila strašna, pa bi moji napori da uzmem Josefinu bili beskorisni. Moja jedina prilika bila je da udarim prije no što im se pruži

mogućnost da stvore grupu. S obje ruke sam gurnuo Josefinu i zavrteo je prema sredini sobe. Prije no što su imale vremena da se opet skupe, udario sam Lydiju i Rosu. Savile su se od bola. La Gorda je pošla prema meni, obuzeta bijesom. Napala me je poput divlje zvijeri. Potpuno se koncentrirala na jedan jedini udarac. Da me je pogodila, bila bi me ubila. Za nekoliko centimetara promašila mi je bradu. Zgrabio sam je odostraga u medvjedi zagrljaj i oboje smo pali na pod. Kotrljali smo se i prevrtali sve dok oboje nismo bili do kraja iscrpljeni. Tijelo joj se opustilo. Počela je milovati moje ruke koje su je čvrsto stezale oko trbuha.

Primijetio sam da Nestor i Benigno stoje pored vrata. Činilo se da su obojica na rubu fizičkog bola.

La Gorda se plaho nasmiješila i šapnula mi u uho da joj je drago što sam je pobijedio.

Odveo sam Josefinu Pablitu. Osjećao sam da je ona jedini učenik koji istinski treba nekoga tko bi se brinuo o njoj a, osim toga, Pablitu se najmanje zamjerila. Bio sam uvjeren da će ga njegov viteški osjećaj prisiliti da je prihvati, budući da joj je bila potrebna pomoć.

Mjesec dana kasnije ponovo sam se vratio u Meksiko. Pablito i Josefina su došli natrag. Živjeli su zajedno u don Genarovoj kući dijeleći je s Benignom i Rosom. Nestor i Lydia živjeli su u Soledadinoj kući, a la Gorda je stanovala sama u kući malih sestara.

»Jesi li iznenađen našim novim smještajem?« zapitala je la Gorda.

Moje iznenađenje je bilo više nego očito. Htio sam saznati sva značenja te nove organizacije.

Mirnim glasom, la Gorda mi je saopćila da joj nisu poznata nikakva posebna značenja. Odabrali su živjeti u parovima, ali ne i kao parovi. Dodala je da su oni, usprkos svemu što bih mogao pomisliti, bezgrešni ratnici.

Novo je stanje bilo vrlo ugodno. Izgledalo je kao da su svi potpuno mirni. Više se nisu javljale iskre ili izljevi međusobnog rivalstva. Također, počeli su se odijevati poput Indijanca tog kraja. Žene su nosile nošnju s bogato nabranim suknjama koje su dopirale gotovo do poda. Nosile su tamne šalove i kosu vezale u pletenice, osim Josefine, koja je uvijek na glavi imala šešir. Muškarci su bili obučeni u tanke, bijele košulje i hlače, poput pidžame, a glave su pokrivali slamnatim šeširima. Svi su nosili sandale vlastite izrade. Zapitao sam la Gordu za razlog tom novom načinu odijevanja. Rekla je da su spremni krenuti. Prije ili kasnije, uz moju pomoć ili sami, napustit će ovu dolinu. Otići će u novi svijet, u novi život. Kad to urade, bit će svjesni promjene; što duže nose indijansku nošnju, promjena će biti drastičnija kad obuku gradsku odjeću. Dodala je da su se zamišljali poput fluida, smireni u svim situacijama u koje će doći, te da su na sličan način razmišljali i o meni. Na meni je da s njima postupam popustljivo, bez obzira na sve što su mi učinili. Zauzvrat, na njima je da napuste ovu dolinu i smjeste se negdje drugdje, gdje će otkriti da

mogu biti poput fluida, kao što ratnici i trebaju biti.

Zapitao sam je za iskreno mišljenje o našim mogućnostima da uspijemo. Rekla je da je na svim našim licima ispisan neuspjeh.

La Gorda je naglo promijenila temu i rekla mi da se u svom *sanjanju* zatekla kako bulji u golemi uski klanac između dvije ogromne, okrugle planine; pomislila je da su joj te dvije planine poznate i zamolila me da je odvezem do obližnjeg grada. Vjerovala je, a da nije znala zašto, da se tamo nalaze te dvije planine i da poruka njena *sanjanja* glasi da oboje moramo otići tamo.

Krenuli smo u praskozorje. Do tog grada vozio sam i ranije. Bio je vrlo malen i u okolici nisam primijetio ništa slično la Gordinoj viziji. Oko grada su se nalazili samo brežuljci s vododerinama. Ispalo je da te dvije planine nisu ovdje ili, ako jesu, mi ih ne možemo pronaći.

Međutim, tokom dva sata što smo ih proveli u tom gradu, oboje smo imali osjećaj da znamo nešto nedefinirano, osjećaj koji bi se povremeno pretvorio u izvjesnost i tada se opet povukao u tamu, postajući više smetnja i frustracija. Posjeta tom gradu nas je zabrinula na neki misteriozan način; bolje reći, iz nekih nepoznatih razloga postali smo vrlo uzbuđeni. Spopali su me trudovi potpuno nelogičnog konflikta. Nisam se mogao sjetiti da sam ikada nogom stupio u taj grad, pa ipak sam se mogao zakleti da ne samo da sam bio u tom gradu već sam

neko vrijeme ovdje i živio. Sjećanje mi nije bilo naročito bistro; nisam se sjećao ulica i kuća. Osjećao sam neodređen, ali vrlo jak strah da će se u mojoj glavi nešto razbistriti. Nisam bio siguran što će to biti, možda sjećanje. Na trenutak je onaj neodređeni strah postajao nesavladiv, osobito kad sam ugledao određenu kuću. Zaustavio sam auto pred njom. La Gorda i ja promatrali smo je iz auta možda čitav sat, no nitko od nas nije predložio da uđemo unutra.

Oboje smo bili vrlo razdražljivi. Počeli smo razgovarati o njenoj viziji dviju planina; naš je razgovor ubrzo prerastao u svađu. Mislila je da nisam ozbiljno shvatio njeno *sanjanje*. Oboje smo se raspalili, pa se završilo tako da smo vikali jedno na drugo, ne toliko od bijesa koliko od razdraženosti. Uspio sam se suzdržati i sve to prekinuti.

Na povratku zaustavio sam auto na rubu blatnjavog puta. Izašli smo protegnuti noge. Malo smo prošetali; bilo je previše vjetrovito da bismo uživali. Činilo se da je la Gorda još uzbuđena. Vratili smo se i sjeli u auto.

»Kada bi samo mogao pribrati svoje znanje«, rekla je la Gorda pravdajućim tonom. »Znao bi da gubeći ljudski oblik . . .«

Zastala je usred rečenice; mora da ju je zaustavio moj mrgodni izgled. Bila je svjesna moje borbe. Da sam posjedovao bilo kakvo znanje koje bih mogao pribrati, učinio bih to istoga časa.

»Ali mi smo svijetleća bića«, rekla je istim onim pravdajućim tonom. »Mi od svega imamo

mного više. Ti si nagual. Ti imaš još više.«

»Što misliš da bih trebao učiniti?« zapitao sam.

»Moraš svojoj želji dopustiti da prione«, rekla je. »Ista se stvar dogodila i meni. Držala sam se nekih stvari, kao hrane koju sam voljela, planina gdje sam živjela, ljudi s kojima sam uživala razgovarati. Ali iznad svega prionula sam želji da me ljudi vole.«

Rekao sam joj da mi njen savjet ne znači ništa, jer se ničega svjesno ne držim. Ustrajala je da se nekako svjesno odupirem gubljenju ljudskog obličja.

»Naša pažnja je naviknuta da se tvrdokorno usredotoči na nešto«, nastavila je. »Na taj način se održavamo na svijetu. Tvoja prva pozornost je naučena da se koncentrira na nešto što je meni potpuno strano, ali tebi poznato.«

Rekao sam joj da se moje misli kreću u apstrakcijama — ne apstrakcijama poput matematike, na primjer, već više po teoremama razboritosti.

»Sada je vrijeme da se svega toga riješiš«, rekla je. »Da bi izgubio svoj ljudski oblik, moraš odbaciti sav taj balast. Tako čvrsto držiš protutežu da paraliziraš samoga sebe.«

Nisam bio raspoložen za svađu. Trenutno nisam mogao ozbiljno razmišljati o tom nejasnom konceptu, koji je ona zvala gubljenjem ljudskog obličja. Više sam se bavio onim što nam se zbiljo u gradu. La Gorda o tome nije htjela govoriti.

»Važno je samo da prikupiš svoje znanje«, rekla je. »Ti to možeš ako želiš, baš kao i onog

dana kad je Pablito pobjegao i kad smo se nas dvoje potukli.«

La Gorda je rekla da je taj događaj bio pravi primjer »skupljanja znanja«. Iako nisam bio sasvim svjestan onoga što radim, izveo sam složene manevre koji su zahtijevali *viđenje*.

»Ti nas nisi naprosto napao«, rekla je. »Ti si *vidio*.«

Na neki način bila je u pravu. Tom prilikom zbililo se zaista nešto sasvim neobično. Razmišljao sam o svim pojedinostima, ograničujući ih, ipak, na čisto osobno nagađanje. Nisam pronašao nikakvo odgovarajuće objašnjenje, osim činjenice da je emocionalna napetost tog trenutka djelovala na mene na nedokučiv način.

Kad sam ušao u njenu kuću i suočio se sa četiri žene, u djeliću sekunde postao sam svjestan sposobnosti da mogu promijeniti svoj uobičajeni način opažanja. Vidio sam pred sobom četiri amorfnе kugle intenzivnog, jantarnog svjetla. Jedna od njih bila je mekša, ugodnija. Ostale tri su bile oštre, neprijateljske, žareći bijeložučkasto svjetlo. Mekano svjetlo bila je la Gorda. I u tom trenutku, tri neprijateljska svjetla počela su joj se prijeteci približavati.

Kuglica bjelkaste svjetlosti, najbliža meni — a to je bila Josefina — bila je malo neuravnotežena. Nagnula se, pa sam je gurnuo. Ostale dvije sam nogom udario u uleknuće koje su imale s desne strane. Nisam imao neke svjesne predodžbe da ih baš tamo moram udariti. Jednostavno mi se to udubljenje učinilo korisnim — kao nešto što me pozivalo da tamo

smjestim nogu. Posljedice su bile strašne. Lydia i Rosa su se istog časa onesvijestile. Obje sam pogodio u desno bedro. To nije bio udarac koji bi mogao slomiti kosti, već sam samo nogom gurnuo kuglice svjetla koje su stajale preda mnom. No, u svakom slučaju, bilo je to kao da sam im zadao najokrutniji udarac u najranjiviji dio njihova tijela.

La Gorda je bila u pravu — skupio sam neko znanje, koga nisam bio svjestan. Ako se to zove *videnje*, logičan zaključak bio bi da je *videnje* tjelesno saznanje. Prevaga vizualnog osjeta u nama uzrokuje to tjelesno saznanje, koje tako djeluje povezano s okom. Ono što se meni dogodilo, nije u potpunosti bilo vizualno. Svijetleće kuglice sam *vidio* s još nečim pored očiju, budući da sam bio svjestan da je i četvrta žena bila u mom vidokrugu. dok sam se bavio s one tri. Kuglice svjetla nisu im se čak ni nametale. Dvije vrste prikaza bile su odvojene. No najviše me zbunjivao problem vremena. Sve je bilo stiješnjeno u nekoliko sekundi. Kad bih počeo skakati s jedne scene na drugu, prebacivanje bi bilo tako brzo da bi postalo besmisleno, pa sam se nastojao prisjećati istovremeno obiju scena.

Pošto sam udario dvije kuglice svjetla, ona mekša — la Gorda — pošla je prema meni. Nije mi se približila ravno, već je zaokrenula oko moje lijeve strane, u trenutku kad sam se maknuo; očito me namjeravala promašiti, pa sam svjetlo zgrabio kad je prošlo mimo mene. Kad sam se s njim počeo kotrljati po podu, osjetio sam kako se topim u njemu. To je bio

jedini trenutak kada sam zaista izgubio osjećaj trajanja. Ponovno sam postao svjestan sebe kad je la Gorda počela milovati moje ruke.

»U našem *sanjanju*, tri male sestre i ja znale smo se uhvatiti za ruke«, rekla je la Gorda. »Naučile smo napraviti niz. Toga dana je problem bio što niz nikada nismo pravile izvan naše sobe. Zato su me odvukle unutra. Tvoje je tijelo znalo što za nas znači kad spojimo ruke. Da smo to učinile, potpala bih pod njihov utjecaj. One su mnogo žešće od mene. Tijela su im čvrsto zapečaćena; nisu zainteresirane za seks. Ja jesam. Zbog toga sam slabija. Sigurna sam da ti je zbog interesa za seks vrlo teško skupiti znanje.«

Nastavila je govoriti o tome kako seks slabi neka djelovanja. Nelagodno sam se osjećao. Pokušao sam razgovor skrenuti s te teme, no ona bi se odlučno vraćala, bez obzira na moju nelagodu.

»Hajde da se ti i ja odvezemo u Mexico City (Mehiko Siti)«, rekao sam u očajanju.

Mislio sam da će je to šokirati. Nije odgovorila. Nabrala je usne i malo zaškiljila. Mišići na bradi su joj se zategli, pa je isturila gornju usnu sve dok joj nije zatvorila nosnice. Lice joj se tako iskrivilo da sam ustuknuo. Uskoro je opustila mišiće i smirila se.

»Hajde, la Gorda«, rekao sam. »Idemo u Mexico City.«

»Naravno. Zašto ne?« rekla je. »Što nam je potrebno?«

Nisam očekivao takvu reakciju, pa sam na kraju ja bio šokiran.

»Ništa«, rekao sam. »Idemo ovakvi kakvi jesmo.«

Bez ijedne riječi zavalila se u sjedalo i, zaputili smo se prema Mexico Cityju. Bilo je još rano, nešto prije podneva. Zapitao sam je bi li se usudila poći sa mnom u Los Angeles. Za trenutak je bila zamišljena.

»Upravo sam to pitanje postavila svom svijetlećem tijelu«, rekla je.

»I kakav je odgovor?«

»Reklo je da mogu, samo ukoliko to moć dopušta.«

U njenu je glasu bilo takvo bogatstvo osjećaja da sam zaustavio auto i zagrlio je. U tom trenutku moja ljubav prema njoj bila je tako duboka da sam se uplašio. To nije imalo nikakve veze sa seksom ili potrebom za tjelesnim dodirom; bio je to osjećaj koji je nadmašio sve što sam do tada poznao.

Grleći la Gordu, opet mi se vratio onaj raniji osjećaj da će nešto, u meni zakopano, smješteno u tajnim skrovištima koja svjesno nisam mogao doseći, sada izaći na vidjelo. Gotovo da sam tada znao što je to, ali mi je izmaklo kad sam to htio dohvatiti.

U rano predvečerje la Gorda i ja stigli smo u grad Oaxaca. Parkirao sam auto u pokrajnoj ulici, pa smo se pješice zaputili na trg u centru grada. Potražili smo klupu na kojoj su znali sjediti don Juan i don Genaro. Nije bila zauzeta. Sjeli smo smjerno šuteći. Konačno je la Gorda rekla da je ovdje bila mnogo puta s don Juanom, ali i s nekim drugim koga se ne

može sjetiti. Nije bila sigurna da to, možda, nije samo sanjala.

»Što si radila s don Juanom na ovoj klupi?«
zapitao sam.

»Ništa. Sjedili smo i čekali autobus ili stari kamion koji bi nas prebacio do planina«, odgovorila je.

Rekao sam joj da sam na toj klupi proveo sate i sate u razgovoru s don Juanom.

Ispričao sam joj o velikoj sklonosti don Juana prema poeziji, koju sam mu znao čitati kad ne bismo imali drugog posla. Slušao bi pjesme pod uvjetom da su prva ili, ponekad, i druga kitica bile vrijedne čitanja; ostalo je, prema njemu, bilo popuštanje pjesniku. Od nekoliko stotina pjesama koje sam mu morao pročitati, bilo ih je samo nekoliko koje je saslušao do kraja. U početku sam mu čitao ono što se meni sviđalo; volio sam apstraktnu, umnu i misaonu poeziju. Kasnije sam mu morao po nekoliko puta čitati ono što bi se njemu dopalo. Bio je mišljenja da pjesma mora biti sažeta, po mogućnosti kratka. I morala je biti sačinjena od preciznih, oštih, vrlo jednostavnih slika.

Sjedeći na toj klupi u Oaxaci u kasnim poslijepodnevim, činilo mi se da ga je jedna pjesma Cesara Vallejoa (Sezar Valjeho) dovela u posebno čeznutljivo stanje. Recitirao sam je la Gordi po sjećanju, više radi sebe nego radi nje.

Pitam se što sada radi
ona moja s Anda i slatka Rita
od trstike i divlje trešnje.
Sad dok me ovaj umor davi i krv drijema,
poput tromerakije u meni.

Pitam se što radi s onim rukama
koje su u pokajničkom stavu
naviknute na željezno ukočenu bjeloću
u poslijepodnevim.
Sad kad mi ova kiša ispire želju da idem dalje.

Pitam se što je nastalo od njena skuta sa čipkom;
od njene muke; od njena koraka;
od njena mirisa proljetne šećerne trske s tog mjesta.

Mora da je na vratima
zagledana u oblak koji brzo prolazi.
Divlja ptica na crijepu krova ispustit će krik;
i dršćući, ona će konačno reći: »Isuse, što je hladno!«

Sjećanje na don Juana bilo je nevjerojatno živo. Nije to bilo sjećanje na nivou misli, niti svjesnih osjećaja. Bila je to neka nepoznata vrsta sjećanja od koje mi se plakalo. Suze su kapale iz mojih očiju, ali me nisu smirivale.

Posljednji sat poslijepodneva imao je uvijek posebno značenje za don Juana. Prihvatio sam njegov odnos prema tom satu i njegovo vjerovanje da će, ako mi se ikada bude dogodilo nešto ozbiljno, to biti upravo u to vrijeme.

La Gorda mi je položila glavu na rame. Naslonio sam svoju glavu na njenu. Ostali smo neko vrijeme u tom položaju. Osjetio sam se odmoren; nestalo je sve one uznemirenosti. Bilo je čudno da tako mali gest može donijeti takav mir. Htio sam se našaliti i reći la Gordi da bismo morali povezati naše glave. Tada sam shvatio da bi me razumjela doslovno. Tijelo mi se potreslo od smijeha i shvatio sam da sam zaspao, iako su mi oči bile otvorene; da sam zbilja htio, mogao sam i ustati. No nisam se želio pokrenuti, pa sam ostao tako potpuno budan, a ipak zaspao. Vidio sam ljude kako

prolaze i bulje u nas. Nisam uopće obraćao pažnju na njih. Inače baš nisam volio privlačiti pažnju ljudi. Tada se odjednom svi ljudi ispred mene pretvoriše u vrlo velike kugle bijele svjetlosti. Prvi put u životu suočio sam se sa svijetlećim jajima u trajnom obliku! Don Juan mi je rekao da se vidovnjaku ljudi pojavljuju u obliku svijetlećih jaja. Bljeskove takvog opažanja već sam iskusio, ali nikad nisam, kao tog dana, usredotočio svoju viziju na njih.

U početku su kugle svjetla bile pomalo amorfne. Kao da moje oči nisu bile pravilno izoštrene. No tada, u jednom trenu, kao da se moj vid sredio i kugle bijela svjetla pretvoriše se u duguljasta svijetleća jaja. Bila su velika, zapravo ogromna, visoka možda dva metra i dvadeset i široka oko metar i pol, a možda i više.

U jednom trenutku sam primijetio da se jaja više ne kreću. Pred sobom sam vidio čvrstu masu svjetla. Jaja su me promatrala; opasno su mi se približavala. Namjerno sam se pomaknuo i sjeo uspravno. La Gorda je tvrdo spavala na mome ramenu. Oko nas se nalazila grupa mladića. Mora da su pomislili da smo pijani. Počeli su nam se rugati. Najodvažniji među njima htio je dodirnuti la Gordine grudi. Prodrmao sam je i probudio. Na brzinu smo ustali i krenuli. Oni su pošli za nama, vrijeđajući nas i dobacujući svakojake prostote. Prisustvo policajaca na uglu odvratilo ih je od daljnjeg praćenja. U potpunoj šutnji zaputili smo se s trga prema mjestu gdje sam ostavio auto. Bila je već gotovo noć. Odjenom me la

Gorda zgrabi za ruku. Oči su joj bile divlje, usta širom otvorena. Pokazala je prstom.

»Gledaj! Gledaj!« povikala je. »Tamo su nagual i Genaro!«

Ugledao sam dva čovjeka kako zamiču iza ugla dugačkog bloka ispred nas. La Gorda je brzo potrčala. Pojurišvi za njom, zapitao sam je da li je sigurna. Bila je izvan sebe. Kad je podigla pogled — rekla je — i don Juan i don Genaro buljili su u nju. U trenutku kad su im se oči srele; oni su otišli.

Kad smo i mi dospjeli do ugla, ona dvojica su i dalje bila na istoj udaljenosti od nas. Nisam mogao razabrati njihove crte lica. Bili su obučeni kao meksički seljaci. Na glavi su nosili slamnate šešire. Jedan je bio snažan, kao don Juan, a drugi mršav poput don Genara. Obojica su zamakla za drugi ugao, pa smo naglo potrčali za njima. Ulica u koju su skrenuli, bila je pusta i vodila prema rubu grada. Tada se dogodilo nešto po čemu sam osjetio da bi to mogli biti don Juan i don Genaro. Bio je to pokret koji je učinio manji čovjek. Okrenuo nam je tri četvrtine profila i zadržao glavu kao da nam govori neka ga slijedimo, što je don Genaro običavao raditi kad god bismo bili u šumama. Uvijek je hodao preda mnom, odvažno, nagovarajući me pokretom glave da mu se priključim.

La Gorda je zavikala najjače što je mogla. »Nagual! Genaro! Čekajte!«

Trčala je ispred mene. Oni su vrlo brzo hodali prema nekim jedva vidljivim kolibama u pomrčini. Mora da su ušli u jednu od njih ili

skrenuli nekom od brojnih staza; odjednom smo ih izgubili iz vida.

La Gorda je zastala i izvikivala njihova imena bez ikakva sustezanja. Ljudi su počeli izlaziti da vide tko to više. Zadržao sam je dok se nije smirila.

»Bili su točno ispred mene«, rekla je plačući. »Možda tri metra daleko. Kad sam povikala i skrenula tvoju pozornost, istog časa su se udaljili.«

Pokušao sam je smiriti. Bila je neizmjerljivo uzbuđena. Zbog nekog nerazberivog razloga bio sam uvjeren da ona dvojica nisu bili don Juan i don Genaro; stoga nisam mogao dijeliti la Gordino uzbuđenje. Rekla je da se vratimo kući, da joj moć neće dopustiti da sa mnom ode u Los Angeles, pa čak ni u Mexico City. Sad joj nije bilo vrijeme za putovanje. Bila je uvjerenjena da je to viđenje predstavljalo neko znamenje. Iščekali su pokazujući prema istoku, njenom rodnom gradu.

Nisam imao nikakvih primjedbi na to da se odmah vratimo. Nakon svega što nam se toga dana dogodilo, trebao sam biti mrtav umoran. Umjesto toga, potresala me neka energija, podsjećajući me, na dane provedene s don Juanom, kad sam osjećao da mogu ramenima srušiti zidove.

Vraćajući se prema automobilu, ponovo me ispunita strastvena ljubav prema la Gordi. Nisam joj se mogao dovoljno zahvaliti na pomoći. Bio sam svjestan toga da je uspjela postići da *vidim* svijetleća jaja. Bila je tako hrabra, izlažući se podsmijehu, pa čak i tjele-

snom zlostavljanju, sjedeći na onoj klupi. Izrazio sam joj zahvalnost. Pogledala me je kao da sam lud, a tada je prasnula u glasan smijeh.

»To isto sam ja pomislila za tebe«, rekla je. »Mislila sam da si to učinio za mene. I ja sam *vidjela* svijetleća jaja. I meni se to dogodilo prvi put. *Vidjeli smo zajedno!* Baš kao što su to radili nagual i Genaro.«

Kad sam la Gordi otvorio vrata automobila, poput udarca me pogodilo sve ono što nam se dogodilo. Do tada sam bio omamljen, kao da se u meni sve usporilo. Odjednom sam se našao u tako euforičnom stanju, baš kao što je la Gorda bila maloprije uzbuđena. Želio sam potrčati ulicom i vikati. Sad je na la Gordu došao red da me smiri. Čučnula je i protrljala mi potkoljenice. Kao nekim čudom, odmah sam se smirio. No otkrio sam da mi je vrlo teško govoriti. Misli su mi bile brže od sposobnosti da ih uobličim riječima. Nisam želio da se odmah vratimo njenoj kući. Izgledalo je kao da treba još dosta toga učiniti. Budući da nisam bio kadar objasniti što želim, doslovce sam odvuкао neodlučnu la Gordu natrag na trg, no u to vrijeme tamo nije bilo slobodnih klupa. Već sam bio ogladnio i odveo sam je u restoran. Mislila je da neće moći jesti, ali kad su donijeli hranu, shvatila je da je gladna baš kao i ja. Jelo nas je potpuno smirilo.

Sjeli smo na klupu kasnije te noći. Uzdržavao sam se da ne govorim o onome što nam se dogodilo sve dok nismo ugrabili priliku da tamo sjednemo. La Gorda u početku nije htjela ništa reći. Moje su misli bile u čudnom stanju

veselosti. Slične sam trenutke bio doživio s don Juanom, no bilo je to, u pravilu, povezano s halucinogenim biljkama.

Počeo sam la Gordi opisivati ono što sam *vidio*. U pojavi onih svijetlećih jaja najviše su me se dojmili njihovi pokreti. To nije bio hod. Kretala su se kao da lebde, a ipak su bila na zemlji. Način na koji su se kretala nije bio ugodan. Pokreti su im bili ukočeni, odrvenjeni i grčeviti. Kad bi se kretalo, čitavo jaje postajalo bi manje i okruglije; činilo se kao da skače, trza ili se trese gore-dolje velikom brzinom. Gledajući ih, čovjek bi postajao vrlo nervozan. Možda bih tu psihičku neugodu, izazvanu njihovim kretanjem, mogao najbolje opisati kad bih rekao da sam se osjećao kao da gledam ubrzane slike na filmskom platnu.

Osim toga, zabrinulo me i to što nisam mogao osjetiti svoje noge. Jednom sam gledao neki balet u kome su plesači oponašali pokrete vojnika na klizaljicama; za tu priliku nosili su ogrtače koji su im dosizali sve do poda. Budući da im se noge nisu mogle vidjeti, stjecao se dojam da klize po ledu. Svijetleća jaja koja su prolazila ispred mene doimala su se kao da se kližu po gruboj površini. Njihovo svjetlo je podrhtavalo gore i dolje gotovo neprimjetno, no ipak dovoljno da mi je gotovo pozlilo. Kad su jaja mirovala, malo bi se izdužila. Poneka su bila tako dugačka i ukočena da su me podsjetila na neke drvene ikone.

Možda najuznemirujuća stvar u izgledu svijetlećih jaja bilo je pomanjkanje očiju. Nikada nisam tako snažno osjetio koliko smo se navikli

na oči u živih bića. Svijetleća jaja su bila potpuno živa; promatrala su me s velikom znatiželjom. Vidio sam kako se tresu gore-dolje, nagnju se da bi me promatrala, ali bez očiju.

Mnoga od tih svijetlećih jaja imala su po sebi crne mrlje, ogromne mrlje ispod sredine tijela. Ostala su bila bez njih. La Gorda mi je rekla da plodjenje djeluje na tijela muškaraca i žena tako da im se ispod trbuha pojavljuje rupa, ali se mrlje na tim svijetlećim jajima meni nisu učinile kao rupe. Bila su to područja bez svjetlosti, ali i bez ikakve dubine. Jaja s crnim mrljama djelovala su zrelo, umorno; čitav jajolik oblik djelovao je mlohavo i izgledao neprozirno u usporedbi s onim mjestima koja su svijetlila. Jaja bez mrlja, s druge strane, bila su blještavo jasna. Činilo mi se da su opasna. Bila su drhtava, ispunjena energijom i bjelinom.

La Gorda je rekla da se u času kad je položila glavu na moje rame, također našla u stanju sličnom *sanjanju*. Bila je budna, a ipak se nije mogla pomaknuti. Svjesna je bila ljudi koji su miljeli oko nas. Tada je *vidjela* kako se pretvaraju u svijetleće kugle i potom u jajolika bića. Nije znala da i ja isto tako *vidim*. U početku je mislila da bdijem nad njom, ali je u jednom trenutku pritisak moje glave bio tako težak da je potpuno svjesno zaključila kako i ja moram *vidjeti*. Tek kad sam ustao i uhvatio mladića koji je nasrnuo na nju u trenutku kad se činilo da spava, naslutio sam što bi se to s njom moglo događati.

Naše su se vizije razlikovale po tome što je ona mogla razlikovati muškarce od žena po

nekim nitima koje je zvala »korijenjem«. Rekla je da žene imaju debeli snop tih niti, sličan lavljem repu; raste im iz genitalija. Objasnila je da je to korijenje davalac života. Za vrijeme rasta zametak se uhvati za jedan od tih hranjivih korijena i potpuno ga potroši, ostavljajući samo rupu. Muškarci pak imaju kratke izdanke, koji su živi i lebde gotovo odvojeno od svijetleće mase njihovih tijela.

Zapitao sam je što je, po njenu mišljenju, bio razlog da smo *vidjeli zajedno*. Odbila je bilo što izjaviti, ali me je nagovorila da nastavim razmišljati. Rekao sam joj da mi se jedna stvar čini očitom: glavni čimbenik su morale biti emocije.

Pošto smo la Gorda i ja tog poslijepodneva sjedili na don Juanovoj omiljenoj klupi, te pošto sam odrecitirao pjesmu koju je on volio, bio sam izuzetno nabijen emocijama. Mora da su one pripremile moje tijelo. No morao sam također uzeti u obzir da sam *sanjajući* naučio ući u stanje potpunog spokojsva. Bio sam u potpunosti kadar isključiti svoj unutarnji monolog i ostati kao u nekoj čahuri, vireći iz rupe. U tom stanju mogao sam ili izbjeći nekoj kontroli koju sam imao i ući u *sanjanje* ili, pak, zadržati tu kontrolu i ostati pasivan, bez misli i želja. Ipak, ne mislim da su to bili presudni faktori. Vjerujem da je la Gorda bila katalizator. Mislim da sam upravo to osjećao za nju, jer je stvorila uvjete da *vidim*.

La Gorda se plaho nasmijala, kad sam joj rekao u što vjerujem.

»Ne slažem se s tobom«, rekla je. »Mislim

da se sve to zbililo zato što se tvoje tijelo počelo prisjećati.«

»Što misliš s time, Gorda?« zapitao sam.

Nastala je duža stanka. Izgledala je ili kao da se bori da kaže nešto što nije htjela reći, ili kao da očajnički nastoji pronaći pravu riječ.

»Ima tako mnogo stvari koje znam«, rekla je, »a sada ne znam što to znam. Sjećam se toliko stvari da ću konačno sve prestati pamtit. Vjerujem da si i ti u istoj nevolji.«

Rekao sam joj da nisam tako siguran u to. Nije mi povjerovala.

»Ponekad zaista povjerujem da ne znaš«, rekla je. »Drugi put, pak, vjerujem da se igraš s nama. I sam nagual mi je rekao da nije siguran. Mnoge stvari koje mi je govorio o tebi sad mi se vraćaju.«

»Što to znači da mi se tijelo počelo prisjećati?« bio sam uporan.

»Nemoj me to pitati«, rekla je s osmijehom. »Ne znam čega bi se trebao sjećati, ili na što slični to sjećanje. Ja osobno to nisam nikada učinila. Toliko znam.«

»Postoji li učenik koji bi mi to mogao reći?« zapitao sam.

»Ne«, odgovorila je. »Mislim da sam ja tvoj teklić, ali teklić koji ti ovaj put nosi samo polovicu poruke.«

Ustala je i zamolila me da je odvezem natrag, njenoj kući. Bio sam previše radostan da bih sada otišao. Na moj prijedlog prošetali smo trgom. Konačno smo sjeli na neku drugu klupu.

»Nije li to čudno što tako lako možemo

vidjeti zajedno?« zapitala je la Gorda.

Nisam znao što ima na umu. Oklijevao sam s odgovorom.

»Što bi rekao da ti kažem da mislim kako smo i prije *vidjeli zajedno?*« rekla je la Gorda, pažljivo naglašavajući riječi.

vidjeli zajedno.«

Nisam shvatio što je htjela reći. Ponovila je pitanje, ali ni tada nisam shvatio njegovo značenje.

»Kada smo to mogli i prije *vidjeti zajedno?*« zapitao sam. »Tvoje pitanje nema smisla.«

»U tome i jest stvar«, odgovorila je. »Nema smisla, pa ipak imam osjećaj da smo već i prije *vidjeli zajedno.*«

Bilo mi je hladno pa sam ustao. Ponovo sam se sjetio uzbuđenja što sam ga doživio u tom gradu. La Gorda je otvorila usta da nešto kaže, ali je zastala u pola riječi. Pogledala me je, sva zburnjena, rukom mi poklopila usta i tada me doslovno odvukla do automobila.

Vozio sam čitavu noć. Htio sam razgovarati, analizirati, ali ona kao da je namjerno zaspala da bi izbjegla bilo kakvu diskusiju.

Naravno, bila je u pravu. Za razliku od mene, ona je dobro znala za opasnost osipavanja raspoloženja kad bi ga pokušali analizirati.

Kad smo stigli pred njenu kuću, izašla je iz auta i rekla da nipošto ne smijemo razgovarati o onome što nam se zbilo u Oaxaci.

»A zašto, Gorda?« zapitao sam.

»Da ne trošimo svoju moć«, rekla je. »Tako

rade čarobnjaci. Nikada ne troši ono što si stekao.«

»Ali ako o tome budemo šutjeli, nikada nećemo znati što nam se zapravo dogodilo«, protestirao sam.

»Morat ćemo šutjeti barem još slijedećih devet dana«, rekla je.

»Možda bismo ipak mogli razgovarati, barem nas dvoje?« pitao sam.

»Upravo je razgovor između nas ono što moramo izbjeći«, rekla je. »Mi smo ranjivi. Mora proći malo vremena da ozdravimo.«

TOBOŽNJE USPOMENE NA DRUGO JA

»Možeš li nam reći što se zbiva?« zapitao me Nestor kad smo se svi okupili te večeri. »Gdje ste vas dvoje bili jučer?«

Zaboravio sam la Gordin savjet da ne govorimo o onome šta nam se dogodilo. Počeo sam im pričati kako smo najprije otišli u obližnji grad i tamo pronašli vrlo zanimljivu kuću.

Činilo se kao da su svi odjednom zahvaćeni iznenadnim drhtajem. Podigli su glave, pogledali jedni druge, a zatim skrenuli pogled na la Gordu, kako da očekuju da im ona ispriča čitav događaj.

»Kakva je to bila kuća?« zapitao je Nestor.

Prije no što sam uspio progovoriti, umiješala se la Gorda. Počela je govoriti brzo, gotovo nepovezano. Bilo mi je jasno da improvizira. Koristila je čak riječi i fraze mazatečkog jezika. Potajno mi je uputila nekoliko pogleda koji su izražavali nijemu molbu da o tome ništa ne govorim.

»Što je s tvojim *sanjanjem*, nagual?« zapitala me je s olakšanjem nekoga koji je upravo pronašao izlaz. »Htjeli bismo znati sve što radiš. Mislim da je vrlo važno da nam to kažeš.«

Nagnula se prema meni i, najprirodnije što je mogla, šapnula mi u uho da im moram

ispričati o svom *sanjanju*, zbog svega onog što nam se dogodilo u Oaxaci.

»Zašto bi vam to bilo važno?« rekao sam glasno.

»Mislim da smo vrlo blizu kraju«, rekla je ozbiljno la Gorda. »Sve što kažeš ili učiniš, za nas je sada od presudne važnosti.«

Izvijestio sam ih o događajima koje sam smatrao istinskim *sanjanjem*. Don Juan mi je rekao da nema smisla opitima pridavati posebnu pažnju. Dao mi je pravilo palca; ukoliko bih istu viziju doživio tri puta, rekao je, moram na nju obratiti izuzetnu pažnju; inače početnički pokušaji služe tek kao prijelaz u izgrađivanju druge pozornosti.

Jednom sam *sanjao* da sam se probudio i skočio iz kreveta, suočivši se sa samim sobom koji sam još spavao u krevetu. Gledao sam se kako spavam, no, zahvaljujući samokontroli, pamtio sam da *sanjam*. Poslušao sam upute koje mi je dao don Juan, da izbjegavam nagle potrese ili iznenađenja i da sve primam mudro i odmjereno. Don Juan je rekao da se *sanjač* treba baviti bestrasnim eksperimentima. Umjesto da se bavi proučavanjem svog usnulog tijela, *sanjač* treba izaći iz sobe. Odjednom sam se, a da nisam ni znao kako, našao izvan sobe. Imao sam vrlo jasan osjećaj da sam tamo bio postavljen istoga časa. Kad sam prvi put zakoračio iza vrata, hodnik i stubište su mi se učinili ogromni. Ako me je bilo što zaista uplašilo te noći, onda je to bila veličina tih struktura koje su u svakodnevnom životu potpuno obične;

hodnik je bio dugačak oko pet metara, a stubište se sastojalo od šesnaest stepenica.

Nisam mogao pojmiti kako ću prijeći te ogromne udaljenosti ispred sebe. Oklijevao sam, ali me onda nešto nagnalo da se pokrenem. Ipak, nisam hodao. Nisam osjećao korake. Odjednom sam se držao za ogradu. Mogao sam vidjeti svoje ruke i podlaktice, ali ih nisam osjećao. Držao sam se nekom snagom koja nije imala nikakve veze s mojim mišićjem, kakvo sam poznavao. Ista se stvar dogodila i kad sam pokušao sići niza stube. Nisam znao hodati. Jednostavno nisam znao koraknuti. Kao da su mi noge bile zavarene. Kad sam se nagnuo, vidio sam noge, ali ih nisam mogao pokrenuti ni naprijed ni postrance, niti sam ih mogao podići prema grudima. Činilo se kao da sam se zalijepio za najgornju stepenicu. Osjećao sam se kao jedna od onih plastičnih, naduvenih beba, koje se mogu nagnuti u bilo kojem smjeru, ali će se opet naglo uspraviti od težine svog masivnog, okruglog podišta.

Izuzetno sam se napregnuo da bih zakoračio, pa sam odskakivao od stube do stube nespreno poput lopte. Bio je potreban nevjerojatan stupanj pozornosti da bih stigao do prizemlja. Ne mogu to opisati na bilo koji drugi način. Bila je potrebna neka vrst pažnje da bih se održao u granicama svoje vizije i spriječio je da se ne rasprši u lebdeće tlapnje običnog sna.

Kad sam naposljetku dospio do izlaznih vrata, nisam ih mogao otvoriti. Očajnički sam pokušavao, ali uzalud; tada sam se sjetio da

sam iz sobe izašao tako što sam kliznuo kao da su vrata bila otvorena. Trebalo se samo prisjetiti tog osjećaja i odjednom sam se našao na ulici. Bilo je mračno — neka neobična olovno-siva tama nije mi dopuštala da razaznam bilo kakve boje. Pažnju mi je odmah privuklo ogromno polje svjetlosti, s desne strane, u visini mojih očiju. Više sam zaključio nego vidio da je riječ o uličnoj svjetiljci, budući da sam znao da se jedna nalazi na uglu s desne strane, na visini otprilike šest metara. Tada sam spoznao da nemam perceptivnih odrednica, potrebnih da bih mogao prosuditi što je gore, dolje, tamo ili ovdje. Sve je izgledalo izuzetno prisutno. Nisam raspolagao nikakvim mehanizmom koji bi moju percepciju podesio kao u svakodnevnom životu. Sve je bilo ispred mene, u prednjem planu i u meni nije bilo nikakvih htijenja da izgradim adekvatnu perspektivu.

Stajao sam na ulici, zbunjen, sve dok mi se nije učinilo da lebdim. Prihvatio sam se za metalni stup na kome je visila svjetiljka i ulična tabla. Jaki vjetar me podigao u zrak. Penjao sam se uza stup, sve dok nisam jasno vidio ime ulice: Ashton (Ešten).

Nekoliko mjeseci kasnije, kad sam se opet u *sanjanju* zatekao kako gledam svoje zaspalo tijelo, morao sam učiniti čitav niz stvari. Tokom svog uobičajenog *sanjarija* naučio sam da je u tom stanju važna jedino snaga volje, dok tjelesnost nema nikakve važnosti. Upravo je memorija ono što najviše usporava *sanjača*. Bez oklijevanja sam kliznuo iz sobe, budući da nije bilo potrebe glumiti kretnje otvaranja vrata ili

koračanja da bih se pokrenuo. Ovaj put hodnik i stubište nisu izgledali tako golemi kao prvi put. Velikom lakoćom sam kliznuo kroz njih i završio na ulici, gdje odlučih prijeći slijedeća tri bloka. Tada sam se uvjerio da mi svjetla još smetaju. Kad bih se koncentrirao na njih, postajala su jezera neizmjerne veličine. Ostale elemente tog *sna* bilo je lako kontrolirati. Zgrade su bile izuzetno velike, ali njihovi oblici meni poznati. Razmišljao sam što da radim. I onda, posve slučajno, shvatio sam da mogu srediti svoju percepciju ukoliko ne buljim u stvari, već ih samo letimice preletim pogledom, baš kao što običavamo u svakodnevnom životu. Drugim riječima, slijedeći doslovce don Juanove preporuke i prihativši *sanjanje* kao gotovu činjenicu, mogu koristiti svoje svakodnevne perceptivne okvire. Nakon nekoliko trenutaka taj sam krajobraz mogao kontrolirati, iako mi i dalje nije bio posve prisnan.

Kad sam slijedeći put doživio sličan *san*, zaputio sam se u svoju omiljenu kafeteriju na uglu. Odabrao sam je stoga što sam tamo običavao odlaziti uvijek vrlo rano ujutro. U svom *sanjanju* vidio sam konobarice koje su i inače radile u trećoj smjeni. Vidio sam niz ljudi kako jedu za šankom, a desno od šanka ugledao sam vrlo čudnog čovjeka, kojeg sam gotovo svaki dan viđao kako luta među zgradama Kalifornijskog sveučilišta. On je bio jedina osoba koja me je zamijetila. Čini se da me je osjetio onog časa kad sam ušao. Okrenuo se i zablujio u mene.

Tog istog čovjeka sreo sam u šetnji nekoliko

dana kasnije, u istoj kafeteriji, vrlo rano ujutro. Nakratko me je pogledao i kao da me prepoznao. Sav izbezumljen je pojurio van, ne pruživši mi priliku da porazgovaram s njim.

Ja sam se jednom vratio u istu kafeteriju, ali to je bilo kad se tok mog *sanjanja* izmijenio. Dok sam s druge strane ulice promatrao taj lokal, scena se izmijenila. Oko mene se više nisu nalazila poznata zdanja. Umjesto njih, okruživao me neki pretpotopni krajobraz. Više nije bila noć. Pod jasnim danjim svjetlom preda mnom se sterala sočna dolina. Posvuda su rasle močvarne, tamnozeleno biljke poput trske. Pored mene se nalazio kameni greben, visok otprilike tri metra. Na njemu je sjedio ogromni sabljasti tigar. Skamenio sam se. Dugo smo se nepomično promatrali. Zvijer je bila napadne veličine, no nipošto nije djelovala groteskno ili neskladno. Imala je divnu glavu, velike oči boje tamnog meda, teške šape i ogromna, izdužena rebra. Najviše me se dojmila boja njegova krzna. Bilo je ujednačene tamnosmeđe boje, nalik na čokoladu. Ta me boja podsjetila na pržena zrna kave, samo nešto sjajnija; krzno je bilo čudnovato dugačko, ali glatko i sjajno. Nije sličilo puminu krznu, a niti vučjem, ili dlaci sjevernog medvjeda. Očito, tako nešto nisam nikada ranije vidio.

Od tada sam svaki put vidio tigra. Ponekad je krajolik bio oblačan i prohladan. Mogao sam u dolini vidjeti kišu, gustu, obilnu kišu. Drugi put bi dolina bila okupana u suncu. Vrlo često bih ugledao u dolini i druge sabljaste tigrove. Mogao sam čuti njihovu jedinstvenu skvičecu

riku — zvuk koji mi se izuzetno gadio.

Tigar me nikada nije dotakao. Buljili smo jedan u drugog s udaljenosti od oko tri metra. Sada mogu reći što je htio. Pokazivao mi je kako da dišem na poseban način. U *sanjanju* sam došao do stadija kad sam mogao tako dobro oponašati tigrovo disanje da sam osjetio kako se pretvaram u njega. Rekao sam učenicima da je sve to *sanjanje* izazvalo i jednu opipljivu posljedicu: tijelo mi je postalo mišićavije.

Pošto je saslušao moj izvještaj, Nestor se začudio kako se njihovo *sanjanje* razlikuje od moga. Oni su imali određene *sanjačke* zadatke. Njegovo je bilo da otkrije lijekove za sve što tišti ljudsko tijelo. Benigno je bio dužan predskazati, predvidjeti i pronaći rješenje za sve ljudske probleme. Pablitova zadaća bila je da iznađe načine gradnje. Nestor je rekao da su te dužnosti razlog zašto se on bavi ljekovitim biljkama, Benigno drži proročište, a Pablito je tesar. Dodao je da su do sada tek zagrebli površinu svog *sanjanja*, te ne mogu još izvijestiti ni o čemu bitnom.

»Možda misliš da smo već dosta toga učinili«, nastavio je »ali nismo. Genaro i nagual su sve uradili za nas i za ove četiri žene. Mi sami do sada nismo još ništa učinili.«

»Čini mi se da je tebe nagual usmjerio drukčije«, rekao je Benigno vrlo tiho i promišljeno. »Ti mora da si tigar i definitivno ćeš se u njega opet pretvoriti. Tako je bilo i s nagualom, on je jednom bio vrana, pa se nakon ovog života opet pretvorio u nju.«

»Problem je u tome što takva vrst tigra više ne postoji«, rekao je Nestor. »Ne znamo što se događa u tom slučaju.«

Zaokružio je glavom da tom gestom uključi i ostale.

»Znam što se događa«, rekla je Gorda. »Sjećam se da je nagual Juan Matus nazvao to *sanjanjem utvara*. Rekao je da nitko od nas nije doživio *sanjanje utvara*, jer mi nismo nasilni niti destruktivni. To ni on nije doživio. A rekao je da je onome kome se to dogodi u sudbini zapisano da će mu utvare biti pomagači i saveznici.«

»Što to znači, Gorda?« zapitao sam.

»To znači da ti nisi kao mi«, odgovorila je sumorno.

La Gorda je izgledala vrlo uzrujano. Ustala je i četiri ili pet puta prošetala sobom, dok ponovo nije sjela pored mene.

Razgovor je bio nasilno prekinut. Josefina je promrmljala nešto nerazumljivo. I ona je djelovala vrlo nervozno. La Gorda ju je pokušala smiriti, zagrlivši je i tapšući po leđima.

»Josefina ti ima nešto reći o Eligiju«, rekla mi je la Gorda.

Svi su bez riječi pogledali Josefinu, upitnih izraza lica.

»Usprkos činjenici da je Eligio nestao s lica zemlje«, nastavila je la Gorda »on je još uvijek jedan od nas. A Josefina čitavo vrijeme razgovara s njim.«

Svi su odjednom postali vrlo pažljivi. Pogledali su jedan drugoga, a zatim mene.

»Sastaju se u *sanjanju*«, rekla je la Gorda dramatično.

Josefina je duboko udahnula, djelujući kao esencija nerveze. Tijelo joj se grčilo. Pablito je legao na nju na podu i počeo teško disati, uvlačeći i izbacujući zrak, sileći je da diše u skladu s njim.

»Što to radi?« zapitao sam la Gordu.

»Što radi? Pa zar ne vidiš?« oštro je odgovorila.

Prošaptao sam joj da vjerujem da je pokušava smiriti, ali da je taj postupak za mene novost. Odgovorila je da Pablito daje Josefini energiju postavljajući srednji dio tijela, gdje muškarci imaju višak energije, iznad Josefinine maternice, gdje žene drže svoju energiju.

Josefina je ustala i nasmiješila mi se. Djelovala je potpuno smireno.

»Cijelo vrijeme srećem Eligija«, rekla je. »On me čeka svaki dan.«

»Kako to da nam nisi nikada o tome pričala?« zapitao je Pablito zlovoljnim glasom.

»Pričala je meni«, prekinula je la Gorda i upustila se u dugačko objašnjavanje koliko nam svima vrijedi to što je Eligio dostupan. Dodala je da je čekala moj znak da objavi Eligijeve riječi.

»Ženo, nemoj okolišiti kao mačak oko vruće kaše!« zavikao je Pablito.

»Ponovi nam njegove riječi.«

»Nisu za tebe!« povikala je la Gorda.

»Za koga su onda?« zapitao je Pablito.

»Za naguala«, viknula je la Gorda, pokazujući na mene.

La Gorda se ispričala što je podigla glas. Rekla je da su Eligijeve izjave vrlo složene i tajanstvene, da ih ne može uhvatiti ni za glavu ni za rep.

»Samo sam ga slušala. To sam jedino bila kadra učiniti, slušati ga«, nastavila je.

»Znači i ti si srela Eligija?« zapitao je Pablito mješavinom ljutnje i znatiželje.

»Jesam«, odgovorila je gotovo šapatom la Gorda. »Ne mogu o tome govoriti, jer moram čekati na njega.«

Pokazala je na mene, a onda me gurnula s obje ruke. Na trenutak sam izgubio ravnotežu i pao postrance.

»Što je ovo? Što to radite s njim?« zapitao je Pablito vrlo ljutitim glasom. »Je li to iskazivanje indijanske ljubavi?«

Okrenuo sam se prema la Gordi. Pokretom usana mi je dala na znanje da budem miran.

»Eligio je rekao da si ti nagual, ali da nisi za nas«, rekla mi je Josefina.

U sobi je vladala mrtva tišina. Nisam znao što da počnem s Josefininom izjavom. Morao sam pričekati da netko drugi počne govoriti.

»Je li ti lakše?« podbadala me je la Gorda.

Svima sam im rekao da o tome uopće nemam nikakva mišljenja. Izgledali su kao djeca, zbunjena djeca. La Gorda je zauzela držanje gospodarice jedne potpuno neobične ceremonije.

Nestor je ustao i obratio se la Gordi. Izgovorio je rečenicu na mazatečkom. Zvučala je kao zapovijest ili predbacivanje.

»Reci nam sve što znaš, Gorda«, nastavio je

na španjolskom. »Nemaš se prava igrati s nama, i zadržavati samo za sebe nešto tako važno.«

La Gorda je žestoko prosvjedovala. Objasnila je da je sve tajila zato što ju je Eligio to zamolio. Josefina je potvrdila njenu izjavu kimanjem.

»Je li sve to rekao tebi ili Josefini?« zapitao je Pablito.

»Bile smo skupa«, odgovorila je la Gorda jedva čujnim šapatom.

»To znači da ste ti i Josefina *sanjale zajedno!*« uskliknuo je Pablito bez daha.

Čuđenje u njegovu glasu bilo je u skladu sa šokom koji su, izgleda, svi doživjeli.

»Što vam je Eligio točno rekao?« zapitao je Nestor kada je šok malo splasnuo.

»Rekao je da se moram potruditi i pomoći nagualu da se sjeti svoje lijeve strane«, rekla je la Gorda.

»Znaš li o čemu ona govori?« zapitao me Nestor.

Naravno, nisam to nikako mogao znati. Rekao sam im da bi oni sami morali među sobom pronaći odgovor. Ali nitko se nije oglasio ni s kakvim prijedlogom.

»Ispričao je Josefini i druge stvari kojih se ne može sjetiti«, rekla je la Gorda. »Tako da smo u priličnoj neprilici. Eligio je rekao da si ti definitivno nagual i da nam moraš pomoći, ali da nisi za nas. No jedino ako se sjetiš svoje lijeve strane, možeš nas odvesti tamo kuda nam je ići.«

Nestor se očinskim tonom obratio Josefini, nukajući je da se sjeti što je Eligio bio rekao,

radije nego da inzistiramo da se ja sjetim nečega što je izrečeno na izvjestan šifrirani način, budući da nitko od nas nije mogao odgonetnuti smisao te poruke.

Josefina se trgnula i slegla ramenima kao da se nalazi pod teškim teretom koji je tišti. Zapravo je izgledala poput prešane krpene bebe. Promatrao sam je zbiljski očaran.

»Ne mogu«, konačno je rekla. »Znam o čemu je govorio kad mi se obratio, ali sada to ne mogu izgovoriti. Riječi ne mogu izaći iz mene.«

»Sjećaš li se bilo koje riječi?« zapitao je Nestor. »Makar jedne?«

Isplazila je jezik, potresla glavom i viknula: »Ne, ne mogu.«

»Kakvu si to vrst *sanjanja* imala, Josefina?« zapitao sam.

»Jedinu koju znam«, prasnula je.

»Ja sam ti ispričao svoje«, rekao sam. »Sada ti meni ispričaj svoje.«

»Zatvorim oči i vidim ovaj zid«, rekla je. »Zid kao da je od magle. Tu me čeka Eligio. Povede me kroz zid i pokazuje mi razne stvari, pretpostavljam. Ne znam što radimo, ali znam da smo zajedno. Onda me vrati do zida i napušta. Povratim se i zaboravim što sam vidjela.«

»Kako se zbilo da si pošla s la Gordom?« zapitao sam.

»Eligio mi je rekao da je dovedem«, rekla je. »Oboje smo čekali la Gordu i kad je počela *sanjati*, oteli smo je i povukli kroz zid. To smo učinili dvaput.«

»Kako ste je oteli?« zapitao sam.

»Ne znam!« odvratila je Josefina. »No, kada ti budeš *sanjao*, otet ću te, pa ćeš znati.«

»Možeš li oteti bilo koga?« pitao sam dalje.

»Naravno«, odgovorila je smiješeći se. »Ali to ne radim, jer je to gubljenje vremena. Otela sam la Gordu, jer mi je Eligio rekao da joj želi nešto reći, budući da je ona mnogo razumnija od mene.«

»Prema tome, Gordu, mora da je Eligio i tebi ispričao iste stvari«, rekao je Nestor sa čvrstoćom koja me je iznenadila.

La Gordu je na neobičan način spustila glavu, otvorila usta, slegnula ramenima i podigla ruke iznad glave.

»Jozefina vam je upravo rekla što se dogodilo«, rekla je. »Ne mogu se sjetiti ničega. Eligio govori drukčijom brzinom. On govori, ali ga moje tijelo ne može razumjeti. Ne. Ne. Tijelo mi se ne može sjetiti, eto, o tome se radi. Znam da je rekao da će se ovaj ovdje nagual sjetiti i da će nas odvesti tamo kuda treba otići. Nije mi mogao reći više, jer je toliko toga trebalo reći, a vremena je bilo malo. Rekao je da netko, ali ne pamtim tko, čeka posebno mene.«

»I to je sve što je rekao?« Nestor je bio uporan.

»Kad sam ga vidjela drugi put, rekao je da ćemo se svi mi morati sjetiti lijeve strane, prije ili kasnije, ukoliko želimo dospjeti kamo nam je ići. No on se mora sjetiti prvi.«

Pokazala je na mene i gurnula me kao

maloprije. Od snage njezina udarca opet sam se otkotrljao poput lopte.

»Zašto to radiš, Gorda?« zapitao sam već pomalo ljut na nju.

»Nastojim ti pomoći da se sjetiš«, rekla je. »Nagual Juan Matus mi je rekao da te s vremena na vrijeme moram gurnuti da bih te potresla.«

Naglim pokretom la Gorda me zagrlila.

»Pomozi nam, nagual«, molila je. »Ako nam ne pomogneš, bit će nam gore nego da smo mrtvi.«

Našao sam se na rubu plača. Ne zbog njene dileme, već zato što sam osjetio kako se u meni nešto kreće. Bilo je to nešto što se probijalo još otkako smo posjetili grad.

La Gordina molba bila je srceparajuća. Doživio sam još jedan napad — izgleda hiperventilaciju. Oblio me hladan znoj i bilo mi je zlo u želucu. La Gorda me njegovala s izuzetnom nježnošću.

Vjerna svojoj navici da čeka prije no što istraži i otkrije, la Gorda nije ni pomišljala raspravljati o tome kako smo *vidjeli zajedno* u Oaxaci. Danima se držala po strani, posve nezainteresirano. Nije htjela raspravljati čak ni o mojoj bolesti. I ostale žene su to izbjegavale. Don Juan je često naglašavao potrebu za čekanjem najpogodnijeg trenutka da bismo izrazili ono što se skupilo u nama. Shvaćao sam mehaniku la Gordina djelovanja, iako me ljutilo njeno tvrdoglavo čekanje, koje nije bilo u skladu s našim potrebama. Nisam s njima

mogao ostati dugo, pa sam zatražio da se sastanemo i kažemo jedno drugom sve što znamo. Bila je nepopustljiva.

»Moramo čekati«, rekla je. »Moramo našim tijelima dopustiti mogućnost da iznađu rješenje. Zadatak nam je da se sjetimo, ali ne mislimo nego tijelima. Svi su to tako shvatili.«

Gledala me je radoznalo. Činilo se da traži ključ koji bi joj otkrio kako sam ja shvatio svoj zadatak. Morao sam priznati da sam potpuno obmanut, budući da sam se nalazio po strani. Bio sam sam, dok su se oni oslanjali jedno na drugo.

»To je šutnja ratnika«, rekla je smijući se, a onda dodala pomirljivim glasom: »Ta šutnja ne znači da ne možemo govoriti o nečem drugom.«

»Možda bismo se mogli vratiti na našu staru raspravu o gubljenju ljudskog obličja«, rekao sam.

U očima sam joj zamijetio dosadu. Potanko sam joj objasnio da mi taj pojam mora biti neprestance jasan, pogotovu kad se miješaju i neki meni nepoznati pojmovi.

»Što bi točno želio saznati?« zapitala je.

»Sve ono što mi želiš reći«, odgovorio sam.

»Nagual je rekao da gubljenje ljudskog obličja donosi slobodu«, rekla je. »Ja u to vjerujem. Ali tu slobodu nisam osjetila, barem ne sada.«

Nastupio je trenutak šutnje. Očito je ispitivala moju reakciju.

»Kakva je to vrst slobode, Gorda?« zapitao sam.

»Sloboda da se sjetiš samoga sebe«, odgovor-

mila je. »Nagual je rekao da gubljenje ljudskog oblička izgleda poput spirale. Daje ti slobodu da se sjetiš, a onda se osjećaš još slobodnijim.«

»Zašto do sada nisi osjetila tu slobodu?« zapitao sam.

Čmoknula je jezikom i slegla ramenima. Činila se zbunjena, pa je oklijevala nastaviti s razgovorom.

»Vezana sam uz tebe«, rekla je. »Sve dok ti ne izgubiš ljudsko obličje kako bi se sjetio, ni ja neću biti kadra spoznati tu slobodu. No možda nećeš moći izgubiti ljudsko obličje prije no što se sjetiš. U svakom slučaju, o tome ne bismo smjeli razgovarati. Zašto ne odeš i o tome porazgovaraš s genarosima?«

Zvučalo je to kao kad majka šalje svoje dijete van da se igra. No nisam to tako shvatio. Prema nekom drugom bih lako zauzeo sličan arogantan ili prezriv stav. No volio sam biti s njom i u tome je bila razlika.

U Genarovoj kući sam zatekao Pablita, Nestora i Benigna u vrlo čudnoj igri. Pablito se ljuljao oko metar i pol iznad zemlje u nečemu što je izgledalo poput tamnog, kožnatog oklopa, razvučenog preko prsa i ispod pazuha. Oklop je sličio debeloj, kožnatoj vesti. Kad sam pogledao malo bolje, primijetio sam da Pablito zapravo stoji na nekom debelom remenju, koje je bilo pričvršćeno poput stremena. Visio je u sredini sobe o dva konopca obješena oko zaobljene poprečne grede koja je pridržavala krov. Oba konopca su metalnim prstenom bila pričvršćena za oklop iznad Pablitovih ramena.

Nestor i Benigno su svaki držali svoj kono-

pac. Stajali su jedan naspram drugoga i snagom svojih mišića držali Pablita u zraku. Pablito se svom snagom upirao o dvije dugačke, debele motke, koje su dopirale do poda i dobro pristajale u njegovim zgrčenim šakama. Nestor se nalazio s Pablitove lijeve, a Benigno s desne strane.

Igra je izgledala kao trostruka žestoka bitka, divlji okršaj između onih koji su vukli i onoga koji je bio obješen.

Kad sam ušao u sobu, čulo se samo teško disanje Nestora i Benigna. Mišići na njihovim rukama i vratu napinjali su se od naporna potezanja.

Pablito ih je obojicu držao na oku, usredotočio se nakratko čas na jednoga, čas na drugoga. Sva trojica su bila zaokupljena igrom, nisu ni zamijetila moj dolazak, ili ako su toga bili svjesni, nisu se ni potrudili prekinuti koncentraciju da bi me pozdravili.

Nestor i Benigno su u potpunoj šutnji promatrali jedan drugog deset ili petnaest minuta. Tada je Nestor učinio kretnju kao da će pustiti konopac. Benigno nije pao na taj štos, ali je zato Pablito nasjeo. Pojačao je stisak lijeve ruke i motkama podupro noge, kako bi učvrstio uporište. Benigno je iskoristio taj trenutak i snažno povukao u istom času kad je Pablitov stisak oslabio.

Pablito i Nestor ostali su iznenađeni Benignovom kretnjom. Povukao je konopac čitavom težinom tijela. Nestor više nije imao prostora za manevriranje. Pablito se očajnički borio da

povrati ravnotežu. Uzaludno. Benigno je dobio tu rundu.

Pablito se izvukao iz oklopa i prišao mi. Zapitao sam ga hoće li mi objasniti tu čudnu igru. Nije izgledao previše raspoložen za razgovor. Pošto su uklonili opremu, pridružiše nam se Nestor i Benigno. Nestor je rekao da je čitavu igru smislio Pablito, videći njene osnovne crte u *sanjanju* i pretvorivši je kasnije u igru. U početku im je poslužila kako bi obojica istovremeno mogla napinjati mišiće. Izmjenjivali su se u dizanju. No onda je Benigno u *sanjanju* dobio ideju za igru u kojoj bi sva trojica napinjali mišiće, a vizualnu odvažnost izoštravali su ostajući ponekad satima u stanju potpunog mirovanja.

»Benigno sada misli da ćemo tako pomoći našim tijelima da se sjete«, nastavio je Nestor. »La Gorda, na primjer, igra ovu igru na vrlo čudan način. Svaki put pobjeđuje, bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi. Benigno misli da je to zato što se njeno tijelo sjeća.«

Zapitao sam ih da li i za njih važi pravilo šutnje. Nasmijali su se. Pablito je rekao da la Gorda iznad svega želi biti što sličnija nagualu Juanu Matusu. Namjerno ga oponaša, čak i do najapsurdnijih detalja.

»Mislite li da bismo, onda, mogli porazgovarati o onome što se zbilo one noći?« gotovo sam zbunjeno zapitao, budući da je la Gorda bila tako izričito protiv.

»Nama je svejedno«, rekao je Pablito. »Ti si nagual!«

»Benigno se sjetio nečeg vrlo, vrlo čudnog«,

rekao je Nestor, ne gledajući me.

»Mislim da je to bio pomiješani san«, rekao je Benigno. »Ali Nestor misli da nije.«

Bio sam nestrpljiv. Pokretom glave požurio sam ga da nastavi.

»Drugi dan se sjetio kako si ga učio pronalaziti tragove u svježem blatu«, rekao je Nestor.

»To mora da je bio san«, rekao sam.

Htio sam se nasmijati toj apsurdnoj tvrdnji, ali su me sva trojica gledala kao da se ispričavaju.

»To je apsurdno«, rekoh.

»U svakom slučaju, bolje da ti kažem da sam i ja imao slično sjećanje«, rekao je Nestor. »Odveo si me do nekog kamenja i pokazao mi kako da se sakrijem. U mom slučaju, to nije bio pomiješan san. Bio sam budan. Jednog sam dana šetao s Benignom, tražeći neke biljke i odjednom sam se sjetio onog što si me naučio, pa sam se sakrio po tvom napatku i prestrašio Benigna tako da je gotovo poludio.«

»Ja sam te to naučio? Kako to može biti? Kada?« zapitao sam.

Postajao sam sve nervozniji. Nisu izgledali kao da se šale.

»Kada? U tome i jest stvar«, rekao je Nestor. »Ne znamo kada. Ali Benigno i ja znamo da si to bio ti.«

Osjetio sam potištenost, neku težinu. Teže sam disao. Pobojavao sam se da ću opet oboljeti. Odlučio sam da im odmah kažem što smo la Gorda i ja *zajedno vidjeli*. Pripovijedanje me je smirilo. Na kraju iskaza bio sam opet sasvim pri sebi.

»Nagual Juan Matus ostavio nas je pomalo otvorene«, rekao je Nestor. »Svaki od nas može malo *vidjeti*. Tako *vidimo* šupljine u ljudima koji su imali djecu i s vremena na vrijeme *vidimo* u nekima malo žarenje. Budući da ti nisi ništa *vidio*, čini se da te je nagual ostavio potpuno zatvorenog, kako bi se sam otvorio iznutra. Sad si pomogao la Gordi, pa ona ili *vidi* iznutra ili se samo šlepa uz tebe.«

Tada sam im rekao da je sve ono što se dogodilo u Oaxaci mogao biti tek sretan slučaj.

Pablito se sjetio da bismo trebali otići do don Genarove omiljene stijene, sjesti tamo i spojiti glave. Ostala dvojica su se složila da je to odlična ideja, a ja nisam imao nikakvih prigovora. Iako smo tamo sjedili vrlo dugo, ništa se nije dogodilo. Ipak, nakon toga smo svi bili vrlo smireni.

Dok smo sjedili na stijeni, ispričao sam im o onoj dvojici ljudi za koje je la Gorda vjerovala da su don Juan i don Genaro. Skočili su i doslovno me odvukli do la Gordine kuće. Nestor je bio najviše uzbuđen. Djelovao je potpuno neprisebno. Iz njih sam uspio izvući samo to da su čekali upravo na znak takve vrste.

La Gorda nas je čekala pred vratima. Znala je što sam im rekao.

»Htjela sam samo svom tijelu dati vremena«, izjavila je prije no što smo uspjeli išta reći. »Morala sam biti sasvim sigurna, što sada i jesam. Bili su to nagual i Genaro.«

»Što je bilo u onim kolibama?« zapitao je Nestor.

»Nisu ušli unutra«, rekla je la Gorda. »Zaputali su se prema otvorenim poljima, prema istoku. U pravcu ovoga grada.«

Činilo se da ih je odlučila smiriti. Zamolila ih je da ostanu, ali nisu htjeli. Ispričali su se i otišli. Bio sam siguran da im je bilo zlo u njenom prisustvu. Izgledala je vrlo ljutito. Gotovo da sam uživao u eksplozijama njena gnjeva, što je bilo potpuno suprotno mojim uobičajenim reakcijama. Uvijek bih bio nervozan u društvu s nekom uzrujanom osobom, no la Gorda je predstavljala tajanstvenu iznimku.

U rano predvečerje svi smo se okupili u la Gordinoj sobi. Svi su izgledali vrlo zabrinuto. Sjedili su u tišini, buljeći u pod. La Gorda je pokušala započeti razgovor. Rekla je da nije sjedila besposleno, već da je zbrojila dva i dva i došla do izvjesnog rješenja.

»Nema ovdje potrebe da se zbrajaju dva i dva«, rekao je Nestor. »Zadatak nam je da se sjetimo svojim tijelima.«

Sudeći po klimanju kojim su odobravali Nestorove riječi, činilo se kao da su već međusobno razgovarali o tome. Tako smo la Gorda i ja ispali autsajderi.

»Lydia se također nečega sjeća«, nastavio je Nestor. »Pripisala je to svojoj gluposti, ali pošto je čula moje sjećanje, rekla je da ju je ovaj ovdje nagual odveo liječniku i ostavio je tamo da bi izliječila oči.«

La Gorda i ja okrenusmo se prema Lydiji. Spustila je glavu kao da je u neprilici. Mrmljala je. Činilo se da joj je ta uspomena i suviše

bolna. Kad je prvi put srela don Juana — rekla je — oči su joj bile inficirane i nije mogla vidjeti. Netko ju je daleko odvezao automobilom liječniku, koji ju je i izliječio. Oduvijek je mislila da je to učinio don Juan, no kad je čula moj glas, shvatila je da sam je ja tamo odvezao. Tako neskladno sjećanje strašno ju je pogodilo od prvog dana kad me je srela.

»Uši mi ne lažu«, dodala je Lydia nakon duge šutnje. »Ti si me tamo odveo.«

»Nemoguće! Nemoguće!« povikao sam.

Tijelo mi se počelo tresti bez ikakve kontrole. Imao sam osjećaj podvojenosti. Možda je ono što sam zvao racionalnim »ja«, nesposobno da kontrolira ostatak moje ličnosti, zauzelo mjesto promatrača.

Jedan dio mene promatrao je kako se drugi dio trese.

PRELAŽENJE GRANICA SKLONOSTI

»Što se to zbiva s nama, Gorda?« zapitao sam kad su ostali otišli svojim domovima.

»Naša tijela se prisjećaju, ali ne znam čega«, odgovorila je.

»Vjeruješ li u Lydijina, Nestorova i Benignova sjećanja?«

»Naravno, To su vrlo ozbiljni ljudi. Ne govore neke stvari samo da bi nešto rekli.«

»Ali ono što su rekli, nije moguće. Vjeruješ mi, zar ne, Gorda?«

»Vjerujem ti da se ne sjećaš, no ipak . . .«

Nije završila. Prišla mi je i počela šaptati u uho. Rekla je da ima nešto što je nagualu Juanu Matusu obećala da će zadržati za sebe sve dok bude mogla, kao adut koji treba iskoristiti kad više ne bude drugih načina. Dramatičnim šapatom je dodala da je nagual predvidio njihov novi način stanovanja, koji se zbije pošto sam Josefinu odveo u Tulu da bude s Pablitom. Rekla je da postoji vrlo mala mogućnost da bismo kao grupa mogli uspjeti, ukoliko slijedimo prirodni poredak te organizacije. La Gorda je objasnila da tvorimo živi organizam, otkako smo se podijelili u parove. Mi smo bili zmija, i to zvečarka. Zmija je imala četiri odjeljka, a bila je podijeljena na uzdužne polovine, mušku i žensku. Rekla je da smo ona i ja tvorili prvi dio zmije, njenu glavu. Bila je to

hladna, proračunata i otrovna glava. Drugi odjeljak, koji su tvorili Nestor i Lydia, bio je čvrsto i pošteno zmijsko srce. Treći je bio trbuh — lukavi, ćudljivi i nepouzdana trbuh, što su ga tvorili Pablito i Josefina. A četvrti dio — rep — gdje se nalazi čegrtaljka, formirali su Benigno i Rosa, koji su i u svakodnevnom životu mogli čegrtati na svom tzotzil jeziku, po cijeli dan bez prestanka.

La Gorda se podigla, nasmiješila mi se i potapšala me po leđima.

»Eligio je rekao riječ koje sam se konačno sjetila«, nastavila je. »Josefina se slaže sa mnom da je neprestance spominjao riječ 'put'. Poći ćemo na put!«

Ne dopustivši mi mogućnost da joj postavim još neka pitanja, rekla je da ide malo odspavati, a onda će okupiti ostale i krenuti na put.

Pošli smo prije ponoći, hodajući po jasnoj mjesecini. Svatko je oklijevao poći prvi, ali je la Gorda vrlo vješto izložila navodni don Juanov opis zmije. Prije no što smo krenuli, Lydia je predložila da se opskrbimo namirnicama, ukoliko put ispadne dugačak. La Gorda je odbila njezin prijedlog, tvrdeći da ništa ne znamo o prirodi tog puta. Rekla je da joj je nagual Juan Matus jednoć ukazao na početak staze i rekao da ćemo se u pravom trenutku naći na tom mjestu, a tada se treba prepustiti da nam se put sam otkriva. La Gorda je dodala da to nije neka obična kozja staza, već prirodna linija na zemlji, za koju je nagual rekao da će nam dati

snagu i mudrost ukoliko je budemo slijedili i s njom se sjedinili.

Krenuli smo pod mješovitim vodstvom. La Gordi nije manjkalo poriva, a Nestor je poznao teren. Odvela nas je do nekog mjesta u planinama. Dalje je vodio Nestor i otkrio stazu. Naša je formacija bila očita: glava je bila na početku, a ostali su se smjestili u skladu s anatomskim modelom zmije — srce, utroba i rep. Muškarci su bili s desne strane. Parovi su hodali u razmaku od oko metar i pol.

Hodali smo što smo brže i tiše mogli. Neko vrijeme smo čuli pseći lavež; kad smo se popeli više u planine, moglo se čuti samo glasanje cvrčaka. Dugo smo pješačili. Odjednom se la Gorda zaustavila i zgrabila me za ruku. Uprla je prstom ispred nas. Dvadesetak do tridesetak metara pred nama, točno po sredini staze, ustobočila se krupna silueta nekog ogromnog čovjeka, visokog preko dva metra. Ispriječio nam se na putu. Stisli smo se jedan do drugoga. Oči su nam bile prikovane za taj mračni lik. Nije se micao. Nakon nekoliko trenutaka Nestor se odvojio i načinio nekoliko koraka. Sad se pomakao i onaj div i načinio nekoliko koraka prema nama. Iako golem, kretao se vrlo okretno.

Nestor je potrčao natrag. Kad nam se pridružio, div je stao. La Gorda je hrabro zakoračila prema njemu. Čovjek je koraknuo prema nama. Bilo je očito da ako i dalje budemo napredovali, morat ćemo se sukobiti s tim divom. No nismo imali nikakvih izgleda. Ne čekajući da doživimo to iskustvo, uzeo sam

inicijativu u svoje ruke, povukao ih natrag i brzo uklonio s tog mjesta.

Vraćali smo se prema la Gordinoj kući u potpunoj šutnji. Trebalo nam je nekoliko sati. Bili smo iscrpljeni dokraja. La Gorda je progovorila kad smo sjeli na sigurnom u njenoj sobi.

»Prati nas zla kob«, rekla mi je. »Ti nisi htio da krenemo. Ono biće koje smo vidjeli na putu bilo je jedno od tvojih saveznika, zar ne? Oni izlaze iz svojih skrovišta kad ih ti izvučeš.«

Nisam odgovorio. Nije bilo nikakve svrhe tvrditi suprotno. Sjetio sam se kako sam bezbroj puta povjerovao kako don Juan i don Genaro kroje zajedničku urotu. Dok bi mi don Juan nešto govorio u mraku, mislio sam da bi se don Genaro zakrabuljio kako bi me preplašio, a don Juan bi tada tvrdio da je riječ o savezniku. Uopće, vrlo neuvjerljivo mi je djelovala i sama pomisao da postoji veliki broj saveznika i sličnih bića koja bježe našoj svakodnevnoj pažnji. No tada se dogodilo da sam otkrio da saveznici kako ih je don Juan opisao, zaista i postoje; tih je bića, kako je sam rekao, bilo na svijetu čitava gomila.

Istupio sam vrlo autoritativno, što je, inače, za mene rijetkost, ustao i la Gordi i ostalima rekao da imam prijedlog koji mogu prihvatiti ili odbaciti. Ako su spremni otići odavde, bio sam voljan preuzeti odgovornost i odvesti ih na neko drugo mjesto. Ako, pak, nisu spremni, osjećat ću se oslobođen bilo kakvih obaveza prema njima.

Osjetio sam val optimizma i izvjesnosti. Nitko od njih nije ništa rekao. Gledali su me u

tišini, kao da u sebi procjenjuju moje tvrdnje.

»Koliko vam treba da se spremite?« zapitao sam.

»Ne trebamo se spremati«, odgovorila je la Gorda. »Idemo ovakvi kakvi jesmo. Ako treba, idemo istog trena. No ako možemo pričekati još tri dana, bit će bolje za sve nas.«

A što je s kućama koje ćete ostaviti?« zapitao sam.

»Soledad će se brinuti o njima«, odgovorila je-

Ime done Soledad bilo je tada prvi put spomenuto otkako sam je posljednji put vidio. Bio sam tako zainteresiran da sam trenutno zaboravio na dramu koja se upravo odvijala. Sjeo sam. La Gorda se skanjivala i odgovorima na moja pitanja o doni Soledad. No uključio se i Nestor i rekao da je dona Soledad ovdje, ali da nitko od njih ne zna baš mnogo o njenim aktivnostima. Ona dolazi i odlazi ne javljajući se nikome, no među njima postoji sporazum da će se oni brinuti o njenoj kući, a i obratno. Dona Soledad je znala da će oni otići prije ili kasnije, pa će, razumljivo, 'preuzeti odgovornost nad raspolaganjem njihovom imovinom.

»Kako ćete je obavijestiti?« zapitao sam.

»To je la Gordina briga«, odgovorio je Nestor. »Mi ne znamo gdje je.«

»Gdje je dona Soledad, Gorda?« zapitao sam.

»K vragu, pa kako bih ja to mogla znati?« obrecnula se la Gorda.

»Ali, ti si ona koja je zove«, rekao je Nestor.

La Gorda me je pogledala. Bio je to običan

pogled, no ipak sam zadržtao. Prepoznao sam taj pogled, ali odakle? Nešto se pokrenulo u dubini mog tijela; osjetio sam kako mi se pleksus stvrdnuo kao nikad dosad. Činilo se da moj ošit gura negdje za sebe. Pomislio sam da bih, možda, morao leći, kad sam odjednom otkrio da stojim.

»La Gorda ne zna«, rekao sam. »Samo ja znam gdje je.«

Svi su bili zapanjeni — a ja možda više od ostalih. Izjavio sam nešto bez ikakva racionalnog osnova. Ipak, u trenutku kad sam to izgovarao, bio sam savršeno ubijeđen da znam gdje je. Kao da je bljesak prošao mojom svijješću. Ugledao sam planinski predio s vrlo oštrim, surim vrhovima; oskudno tlo, pusto i hladno. Čim sam progovorio, moja slijedeća svjesna misao bila, je da sam taj predio morao vidjeti u nekom filmu i da me je pritisak druženja s ovim ljudima doveo do sloma.

Ispričao sam im se za to bučno, iako nenamjerno obmanjivanje. Sjeo sam.

»Znači da ne znaš zašto si to rekao?« zapitao me je Nestor.

Birao je riječi vrlo pažljivo. Za mene bi bilo normalno da je pitao: »Dakle, ti zaista ne znaš gdje je ona.« Rekao sam im da me je spopalo nešto nepoznato. Opisao sam predio koji sam bio vidio i uvjerenje da je dona Soledad upravo tamo.

»Nama se to događa vrlo često«, rekao je Nestor.

Okrenuo sam se la Gordi; klimnula je glavom. Zatražio sam objašnjenje.

»Te lude mješavine stalno su nam u glavi«, rekla je la Gorda. »Pitaj Lydiju, ili Rosu, ili Josefinu.«

Nakon novog smještajnog rasporeda, nisam mnogo razgovarao s Lydijom, Rosom i Josefinom. Ograničavale su se na pozdrav i uobičajene razgovore o hrani i vremenu.

Lydia je izbjegavala moj pogled. Promrmljala je da joj se ponekad čini da se sjeća drugih stvari.

»Ponekad te zaista mogu mrziti«, rekla mi je. »Mislim da se pretvaraš da si glup. Onda se sjetim da si zbog nas bio vrlo bolestan. Jesi li to bio ti?«

»Naravno da je bio on«, rekla je Rosa. »I ja se također sjećam nekih stvari. Sjećam se jedne dame koja je bila dobra prema meni. Naučila me je kako da uvijek budem čista, a ovaj nagual me prvi put ošišao, dok me dama držala, jer sam se bojala. Ta dama me voljela. Uvijek me je grlila. Bila je vrlo visoka. Sjećam se, kad bi me grlila, lice mi je bilo na njenim grudima. Bila je jedina osoba kojoj je bilo stalo do mene. Za nju bih rado i svoj život dala.«

»Tko je bila ta dama, Rosa?« zapitala je la Gorda, zadržavši dah. Rosa je pokretom brade pokazala prema meni, pokretom bremenitim potištenošću i prezirom.

»On zna«, rekla je.

Svi su se zabaljili u mene, čekajući odgovor. Naljutio sam se i povikao na Rosu da bi bilo bolje da se okani izjava koje su zapravo optužbe. Ja im nisam nikada lagao.

Moj ispad nije smeo Rosu. Mirno je objasni-

la da se sjeća kako je dama rekla da ću se vratiti jednog dana, kad se oporavim od bolesti. Rosa je razumjela da se dama brine o meni, njeguje me da ozdravim; zbog toga bih morao znati tko je ona bila i gdje je bila, budući da djelujem izliječen.

»Kakvu sam vrstu bolesti imao, Rosa?« zapitao sam.

»Obolio si jer nisi mogao držati svoj svijet«, rekla je s čvrstim uvjerenjem. »Netko mi je rekao, ima tome već dugo, da ti nisi stvoren za nas, baš kao što je i Eligio izjavio la Gordi u *sanjanju*. Zbog toga nas ostavljaš i Lydia ti nikada neće oprostiti. Mrzit će te i na drugom svijetu.«

Lydia se pobunila da njeni osjećaji prema meni nemaju nikakve veze s ovim što je Rosa rekla. Ona je često vrlo nagla, pa je lako naljute moje gluposti.

Zapitao sam Josefina da li me se i ona sjeća.

»Naravno«, rekla je uz smiješak. »Ali ti me znaš, ja sam luda. Ne možeš mi vjerovati. Nisam pouzdana.«

La Gorda je svakako željela čuti čega se Josefina sjeća. No Josefina je odlučila da više neće reći ništa, pa su se počele svađati i natezati. Konačno, Josefina mi se obratila.

»Kakva je korist od ovog razgovora o sjećanju? Sve je to samo pričanje«, rekla je, »obično naklapanje.«

Činilo se kao da nas je Josefina sve pobijedila. Više se nije imalo što reći. Pošto su pristojno šuteći sjedili nekoliko minuta, svi su se spremili otići.

»Sjećam se da si mi kupio divno rublje«, rekla mi je iznenada Josefina. »Zar se ne sjećaš kako sam u prodavaonici pala niza stube? Umalo da nisam slomila nogu, pa si me morao iznijeti van.«

Svi su opet sjeli i uprli oči u Josefinu.

»Sjećam se također lude žene«, nastavila je. »Htjela me je tući i stalno me progonila po svim mjestima, sve dok se ti nisi naljutio i zaustavio je.«

Osjetio sam ogorčenje. Činilo se da su se svi uhvatili za Josefinine riječi, iako nam je sama rekla da joj ne vjerujemo jer je luda. Bila je u pravu. Njena sjećanja su za mene bila čisto zastranjenje.

»Također, znam i zašto si se razbolio«, nastavila je. »Bila sam tamo. Ali se ne mogu sjetiti gdje. Stavili su te iza onog zida magle da tražiš ovu glupu Gordu. Pretpostavljam da se ona morala izgubiti. Nikako je nisi mogao vratiti. Kad su te opet iznijeli, bio si gotovo mrtav.«

Nakon njenih otkrića slijedila je mrtva tišina. Bojao sam se bilo što zapitati.

»Ne mogu se sjetiti zašto je uopće išla tamo, ni tko te je vratio«, nastavljala je Josefina. »Sjećam se da si bio bolestan i da me više nisi poznao. Ova glupa Gorda klela se da te nije poznavala kad si prvi put došao u ovu kuću prije nekoliko mjeseci. Ja sam te odmah prepoznala. Sjetila sam se da si ti onaj nagual koji je obolio. Želiš li nešto znati? Mislim da ove žene jednostavno popuštaju. Isto tako i muškarci, posebno onaj glupi Pablito. Moraju se

toga sjećati jer su i oni bili tamo.«

»Možeš li se sjetiti gdje smo bili?« zapitao sam.

»Ne. Ne mogu«, rekla je Josefina. »Ali mislim da ću znati ako me tamo odvedeš. Kad smo svi bili tamo, znali su nas zvati pijancima jer smo bili grogi. Ja sam bila najmanje omamljena, pa se svega i najbolje sjećam.«

»Tko nas je zvao pijancima?« zapitao sam.

»Tebe nisu tako zvali, samo nas«, odgovorila je Josefina. »Ne znam tko. Nagual Juan Matus. pretpostavljam.«

Pogledao sam ih i svi su odvratili pogled.

»Evo nas na kraju«, promrmljao je Nestor kao sam za sebe. »Došli smo do svršetka.«

Izgledao je kao da će svaki čas proplakati.

»Trebao bih biti ponosan i zadovoljan što smo stigli do kraja«, nastavio je. »Ipak, ja sam žalostan. Nagual, možeš li to objasniti?«

Odjednom su svi postali tužni. Čak je prkosna Lydia bila tužna.

»Pa što je to svima vama?« zapitao sam veselim glasom. »O kakvom to svršetku govorite?«

»Mislim da svatko zna kakav je to svršetak« rekao je Nestor. »U posljednje vrijeme osjetu sam čudne stvari. Nešto nas zove. No mi se ne krećemo, a morali bismo. Prilijepili smo se.«

Pablito je u istinskom izljevu viteštva izjavio da je la Gorda jedina među njima koja se nije prilijepila ni za što. Svi ostali, uvjeravao me je bili su gotovo bezizgledno samoljubivi.

»Nagual Juan Matus je rekao da ćemo dobit znak kad bude vrijeme za polazak«, rekao je

Nestor. »Pojavit će se nešto što zaista volimo i odvesti nas.«

»Rekao je da to ne treba biti nešto veliko«, dodao je Benigno. »Sve što volimo, bit će dovoljno.«

»Za mene, znak će doći u obliku olovnih vojnika koje nikada nisam imao«, rekao mi je Nestor. »Doći će odred husara na konjima i odvesti me. A što će biti u tvom slučaju?«

Sjetio sam se kako mi je don Juan jednom rekao da smrt može biti iza svega zamislivoga, čak i iza točke u mom rukopisu. Tada je dao i konačnu metaforu moje smrti. Ispričao sam mu kako sam jednom, šetajući Hollywood

bulevarom u Los Angelesu začuo zvuk trube, koja je svirala neku staru, glupu i vrlo popularnu melodiju. Glazba je dopirala iz prodavaonice ploča s druge strane ulice. Nikada do tada nisam čuo ljepšega zvuka. Bio sam zaista oduševljen. Morao sam na trenutak sjesti. Jasni, metalni zvuk trube direktno je prodirao u moj mozak. Osjećao sam ga točno iznad desne sljepoočnice. Umirio me je, sve dok se naposljetku nisam osjetio sasvim pijan. Kad je prestao, znao sam da se nikada više neće ponoviti to iskustvo, no zadržao sam još toliko prisebnosti i nisam pojurio u prodavaonicu, kupio ploču i stavio je na gramofon.

Don Juan je rekao da je to znak što su mi ga uputile sile koje upravljaju sudbinom ljudi. Kad na mene bude došao red da napustim ovaj svijet, bilo na koji način, začut ću taj isti zvuk trube, isti glupi napjev, istog neprispodobivog trubača.

Slijedeći dan im je prošao u pravoj mahnitosti. Činilo se da moraju obaviti beskrajno mnogo stvari. La Gorda je rekla da su kućni poslovi osobna stvar svakoga od njih i da ih moraju obaviti sami, bez ičije pomoći. Dobro mi je došlo da budem sam. I ja sam morao obaviti neke stvari. Odvezao sam se do obližnjeg grada, koji me je tako uznemiravao. Otišao sam ravno u onu kuću koja je la Gordu i mene toliko opčinila; pokucao sam na vrata. Otvorila mi je neka žena. Ispričao sam joj izmišljenu priču da sam u toj kući živio kao dijete itd., pa bih je još jednom želio obići. Žena je bila vrlo dobrotivna. Pustila me da prošetam kućom, pretjerano se ispričavajući zbog nepostojećeg nereda.

U toj kući je postojalo obilje skrivenih uspomena. Bile su prisutne, mogao sam ih osjetiti, iako se ničega nisam mogao sjetiti.

Slijedećeg jutra u zoru, la Gorda je otišla; očekivao sam da je neće biti čitavog dana, ali se već u podne vratila. Djelovala je vrlo uzrujano.

»Soledad se vratila i želi te vidjeti«, rekla je mlitavo.

Bez i riječi objašnjenja odvela me u kuću done Soledad. Dona Soledad je stajala kraj vrata. Činila se mlađa i snažnija nego onda kad sam je vidio posljednji put. Jedva da je uopće i sličila na gospođu koju sam bio vidio prije nekoliko godina.

La Gorda kao da je bila na rubu plača. Potpuno sam razumio njeno raspoloženje, zna-

jući za sva uzbuđenja kroz koja smo prošli. Ostavila nas je bez riječi.

Dona Soledad je izjavila da ima vrlo malo vremena za razgovor i da namjerava iskoristiti svaku minutu. Bila je čudnovato pokorna. Sve što je rekla, bilo je vrlo uljudno.

Jednim sam je pokretom spriječio da postavi pitanje. Htio sam znati gdje je bila. Vrlo je elegantno izbjegla moje pitanje. Rekla je da je vrlo pažljivo odabrala što će reći, jer joj pomanjkanje vremena omogućuje iskazati samo ono najhitnije.

Zagledala se u moje oči na trenutak koji se činio neprirodno dugačak. To me naljutilo. Mogla je u to vrijeme razgovarati sa mnom i odgovarati na neka pitanja. Prekinula je šutnju i, po mome mišljenju, počela govoriti same neke besmislice. Rekla je da me je bila napala, kao što sam od nje i zahtijevao, onog dana kad su nam se prvi put ukrstile paralelne linije i da se jedino nada da je njen napad bio uspješan i svrhovit. Htio sam viknuti da ja nikada nisam tražio da učini nešto takvo. Ništa nisam znao o paralelnim linijama i sve što je govorila, za mene je bila glupost. Rukom mi je pritisla usta. Automatski sam se trgnuo. Djelovala je žalosno. Rekla je da nema načina da razgovaramo, budući da smo u ovom trenutku na dvije paralelne linije i nitko od nas nema dovoljno energije da ih premosti; samo mi njene oči mogu iskazati njeno raspoloženje.

Bez nekog posebnog razloga počeo sam popuštati, kao da se nešto u meni smirilo. Primijetio sam da mi niz obraze teku suze. A

onda me na trenutak zahvatio najnevjerojatniji osjećaj; u kratkom, ali ipak dovoljnom trenu potresli su se temelji moje svijesti, ili ličnosti, ili barem onoga što sam mislio i osjećao da jesam. U tom kratkom času znao sam da su nam namjere i temperamenti vrlo bliski. Okolnosti su nam bile slične. Htio sam joj priznati da je to bila naporna borba, ali da još nije završena. Da nikada neće prestati. Rekla mi je zbogom, jer, budući da je bila bezgrešni ratnik, znala je da nam se putovi više nikad neće ukrižati. Stigli smo na kraj puta. Zatomljena plima pripadništva, srodstva, izbila je iz mene, iz nekog nezamislivo mračnog dijela moje osobe. Taj blijesak se u mome tijelu zgodio poput nekog električnog naboja. Zagrlio sam je; usta su mi se micala i izgovarala stvari koje mi nisu ništa značile. Oči su joj se upalile. I ona je nešto govorila, ali ništa nisam razumio. Jedini osjećaj koji mi je bio jasan, a to je da sam prešao paralelne linije, nije bio ni od kakvog praktičnog značenja. Duboko u meni provalila je neka tjeskoba, sa željom da izađe van. Izvjesna neobjašnjiva sila me je prepolovila. Nisam više mogao disati i sve je postalo crno.

Osjetio sam kako me netko miče, nježno me tresući. Ugledao sam la Gordino lice. Ležao sam u krevetu done Soledad, a la Gorda je sjedila postrance. Bili smo sami.

»Gdje je ona?« zapitao sam.

»Otišla je«, odgovorila je la Gorda.

Htio sam la Gordi sve ispričati. Zaustavila

me je. Otvorila je vrata. Svi su učenici bili vani i čekali me. Obukli su najiznošeniju odjeću. La Gorda je objasnila da su poderali sve što su imali. Bilo je kasno poslijepodne. Spavao sam satima. Bez riječi, zaputili smo se la Gordinoj kući, gdje mi je bio parkiran auto. Ugurali su se unutra poput djece koja kreću na nedjeljnu vožnju.

Prije no što sam ušao u auto, bacio sam pogled po dolini. Polako sam se okretao čitavim tijelom i načinio puni krug, kao da sam bio vođen nekim posebnim htijenjem i namjerom. Imao sam dojam da sam uspio zahvatiti sukus tog mjesta. Htio sam ga u sebi zadržati, jer sam nedvosmisleno znao da ga u ovom životu nikada neću vidjeti.

Mora da su ostali to već bili učinili. U njih nije bilo ni traga melankoliji, smijali su se i međusobno zafrkavali.

Pokrenuo sam auto i počeo voziti. Kad smo dospjeli do zadnjeg zavoja na putu, sunce je zalazilo i la Gorda je povikala neka stanem. Izašla je i pojurila prema malom brežuljku pored puta. Popela se na njega i bacila zadnji pogled na dolinu. Raširila je ruke prema njoj i duboko uzdahnula.

Put niz one planine protekao je čudesno brzo i bez ikakvih zbivanja. Svi su bili mirni. Pokušao sam la Gordu navesti na razgovor, ali je ona to glatko odbila. Rekla je da su te planine posesivne, da bi htjele njima vladati, pa ih nikada neće pustiti otići, ukoliko ne sačuvaju energiju.

Kad smo dospjeli u nizinu, malo su oživjeli,

osobito la Gorda. Činilo se da pršti od energije. Dobrovoljno je čak počela davati neke izjave, a da je nisam morao nagovarati. Između ostalog, izjavila je da joj je nagual Juan Matus bio rekao, a dona Soledad potvrdila, da svi mi imamo i svoju drugu stranu. Kad su to ostali čuli, pridružili su se pitanjima i komentarima. Bili su zbunjeni čudnim uspomjenama i događajima koji se logički nisu mogli zbiti. Budući da su me neki od njih sreli tek prije nekoliko mjeseci, ta sjećanja na mene iz daleke prošlosti bila su izvan granica njihova poimanja.

Ispričao sam im susret s donom Soledad. Opisao sam im svoj dojam da sam je već prije vrlo prisno poznavao i osjećaj da sam bez greške prešao ono što je ona zvala paralelnim linijama. Zbrkano su reagirali na moju izjavu; činilo se da su taj izraz čuli i ranije, ali nisam bio siguran da li svi razumiju što to znači. Za mene, to je bila metafora. No ne mogu jamčiti da su i oni to tako shvatili.

Kad smo došli u Oaxacu, izrazili su želju da posjete mjesto gdje je la Gorda rekla da je vidjela kako iščezavaju don Juan i don Genaro. Odvezao sam ih ravno do tog mjesta. Izjurili su iz auta i počeli se orijentirati, njušeći nešto, tražeći objašnjenje. La Gorda je uprla prstom u pravcu u kome je mislila da su nestali.

»Strašno si pogriješila, Gorda«, glasno je rekao Nestor. »To nije istok, to je sjever.«

La Gorda se pobunila i branila svoje mišljenje. Žene su je podržavale, a isto tako i Pablito. Benigno se nije izjašnjavao; neprestance je gledao u mene, kao da ću ja smisliti

odgovor, a tako je i bilo. Poslužio sam se kartom Oaxace koju sam imao u autu. Pravač što ga je pokazala la Gorda bio je zaista sjever.

Nestor je primijetio da je čitavo vrijeme osjećao da odlazak iz njihova obitavališta nije bio prijevremen, niti isforsiran na bilo koji način; vrijeme je bilo dobro određeno. Ostali se nisu s time složili, a njihovo se oklijevanje još više pojačalo la Gordinom zabunom. Vjerovali su, kao i ona, da je nagual pokazao prema njihovu rodnom gradu, misleći da tamo treba da ostanu. Nakon svega, ja sam priznao da u konačnom razmišljanju treba okriviti mene, jer, iako sam imao kartu, propustio sam je odmah upotrijebiti.

Tada sam spomenuo da sam im zaboravio reći da nam je jedan od one dvojice, i to onaj za koga sam na trenutak pomislio da je don Genaro, dao znak kimanjem glave. La Gordine oči su se raširile u očitom iznenađenju, čak i panici. Ona nije zamijetila takav gest, rekla je. Znak je bio upućen samo meni.

»To je to!« povikao je Nestor. »Naše sudbine su zapečaćene!« Okrenuo se da bi se obratio ostalima. Svi su govorili u jedan glas. Smirio ih je žustrim pokretima ruku.

»Jedino se nadam da ste učinili sve što je trebalo učiniti kao da se nikada nećete vratiti«, rekao je. »Jer mi se zaista više nećemo vratiti.«

»Govoriš li nam istinu?« zapitala me Lydia bijesnim pogledom, dok su i ostali iščekujući buljili u mene.

Uvjeravao sam ih da nemam nikakvih razloga za laganje. Činjenica da sam ugledao čovjeka

koji mi je kimnuo glavom, za mene nije imala nikakva značenja. Osim toga, nisam čak bio ni siguran jesu li ta dvojica zaista i bili don Genaro i don Juan.

»Ti si vrlo lukav«, rekla je Lydia. »Možda nam to govoriš samo zato da bismo te krotko slijedili.«

»Čekajte malo«, rekla je la Gorda. »Možda je ovaj nagual i lukav kako vam se čini, ali tako nešto ne bi nikada učinio.«

Opet su svi počeli istovremeno govoriti. Pokušao sam posredovati, pa sam ih morao nadvikati da bih im rekao kako ono što sam bio vidio ionako ništa ne mijenja na stvari.

Nestor je vrlo uljudno objasnio da im je Genaro rekao kako će im pokretom glave dati do znanja da je došlo vrijeme da napuste svoju dolinu. Svi su se smirili kad sam im rekao da, ukoliko su tim događajem zapečaćene njihove sudbine, onda je i moja; svi smo krenuli prema sjeveru.

Nestor nas je zatim odveo do prenoćišta, pansiona u kome je odsjedao dok bi u gradu obavljao poslove. Bili su dobro raspoloženi, zapravo, po mome mišljenju, možda i previše. Čak me je i Lydia zagrlila, ispričavši se što je bila neugodna. Objasnila mi je da je vjerovala la Gordi i zbog toga nije htjela naglo prekinuti njene obaveze. Josefina i Rosa su me neprestance vrlo gorljivo tapšale po leđima. Htio sam govoriti s la Gordom. Morao sam raspraviti tok daljnjeg djelovanja. No čitave te noći nisam uspio biti s njom nasamo.

Nestor, Pablito i Benigno su rano ujutro izašli kako bi obavili neke poslove. Lydia, Rosa i Josefina su također otišle u kupnju. La Gorda je zahtijevala da joj pomognem kupiti novu odjeću. Htjela je da joj odaberem jednu savršenu haljinu, koja bi joj ulila samopouzdanje, potrebno da bi bila fluidni ratnik. Ne samo da sam pronašao haljinu već i čitavu opremu, cipele, čarape i rublje.

Poveo sam je u šetnju. Vrludali smo središtem grada, kao dvoje turista, buljeći u Indijance u njihovim lokalnim nošnjama. Kao bezoblični ratnik, bila je gotovo savršeno mirna u svojoj elegantnoj odjeći. Bila je ushićena. Kao da se nikada drukčije nije ni odijevala. Jedino se ja nisam mogao na to privići.

Pitanja koja sam htio postaviti la Gordi, a koja su jednostavno navirala iz mene, bilo je nemoguće uobličiti. Nisam imao pojma što da je pitam. S istinskom ozbiljnošću sam joj rekao da me dira njen novi izgled. Vrlo trezveno je odvratila da me zapravo dira prelaženje granica.

»Prošle smo noći prešli neke granice«, rekla je. »Soledad mi je rekla što mogu očekivati, pa sam se pripremila. Ali ti nisi.«

Polako i blago počela je objašnjavati da smo prošle noći prešli neke granice sklonosti. Naglašavala je svaki slog kao da govori djetetu ili strancu. No ja se nisam mogao koncentrirati. Vratili smo se u prenoćište. Bio mi je potreban odmor, no na kraju sam opet izašao. Lydia, Rosa i Josefina nisu mogle ništa naći, a htjele su nešto nalik na la Gordinu odjeću.

Malo poslije podneva vratio sam se u prenoćište, diveći se malim sestrama. Rosa je teško hodala u cipelama visokih peta. Šalili smo se na račun njenih nogu, kad su se polako otvorila vrata i Nestor je ušao na gotovo teatralan način. Nosio je dobro skrojeno tamnoplavo odijelo, svjetloružičastu košulju i plavu kravatu. Kosa mu je bila uredno počešljana i malo našušurena, kao da je bio propuhan. Promatrao je žene, a one su piljile u njega. Ušao je i Pablito u pratnji Benigna. Obojica su bili vrlo elegantni. Cipele su im bile potpuno nove, a odijela su im bila kao krojena po mjeri.

Nisam se mogao privići na njihov izgled u gradskoj odjeći. Jako su me podsjetili na don Juana. Bio sam, možda, jednako tako zapanjen videći tri genarosa u gradskoj odjeći, kao kad sam ugledao don Juana u odijelu, no njihovu sam promjenu ipak brže prihvatio. S druge strane, iako me promjena na ženama nije iznenadila, nekako sam se teže privikavao na njihov novi izgled.

Pomislio sam da su genarosi morali posjedovati upravo čarobnjačku sreću što su pronašli tako prikladnu odjeću. Nasmijali su se kad su me čuli bulazniti o njihovoj sreći. Nestor je rekao da im je već prije nekoliko mjeseci krojač sašio ta odijela.

»Svaki od nas ima još jedno odijelo«, rekao mi je. »Imamo čak i kožne torbe. Znali smo da nam se boravak u onim planinama bliži kraju. Pripremili smo se za polazak! Naravno, morao si nam prvo reći kuda ćemo. I, također, koliko ćemo ovdje ostati.«

Objasnio je da treba ovdje obaviti neke stare poslovne račune, pa mu treba vremena. La Gorda se umiješala i vrlo autoritativno i sigurno utvrdila da ćemo još ove noći krenuti, i to koliko nam snage budu dopuštale; prema tome, do kraja dana imaju posvršavati sve te poslove. Nestor i Pablito su oklijevali na vratima. Gledali su me, očekujući moju potvrdu. Pomislio sam da bih u najmanju ruku morao biti pošten prema njima, no la Gorda se opet umiješala baš kad sam htio reći kako ni sam ne znam što nam je sada raditi.

»U sumrak ćemo se sresti kod nagualove klupe«, rekla je. »Odande ćemo krenuti. Do tada ćemo raditi ono što moramo ili hoćemo, znajući da se u ovom životu više nikada nećemo vratiti.«

Pošto su svi otišli, la Gorda i ja ostali smo sami. Naglom i nespretnom kretnjom sjela mi je u krilo. Bila je tako lagana da sam njeno tanko tijelo mogao ljuljati stezanjem nožnih mišića. Kosa joj je mirisala vrlo čudno. Našalio sam se da ne mogu podnijeti taj miris. Ona se nasmijala i zaljuljala, kad mi odjednom, niotku-da, dopre neki osjećaj — možda sjećanje? Odjednom je u mome krilu sjedila neka druga Gorda, debela, dvostruko veća od Gorde koju sam znao. Lice joj je bilo okruglo, a ja sam je dražio zbog mirisa njene kose. Imao sam osjećaj da se brinem o njoj.

Pod udarom te patvorene uspomene, morao sam ustati. La Gorda je bučno pala na pod. Opisao sam joj ono čega sam se »sjećao«. Rekao sam joj da sam je samo jednom vidio

kad je bila debela i da se ne sjećam njena izgleda, ali da sam upravo sada doživio tlapnju njena lica dok je bila debela.

Ničim nije prokomentirala moju izjavu. Skinula je odjeću i obukla staru haljinu.

»Nisam još spremna za to«, rekla je pokazujući novu garderobu.

»Prije no što se oslobodimo, moramo napraviti jednu stvar. Prema uputama naguala Juana Matusa, svi moramo zajedno sjesti na mjestu moći po njegovu izboru.«

»Gdje je to mjesto?«

»Negdje blizu, u planinama. To je poput vrata. Nagual mi je rekao da na tom mjestu postoji prirodna raspuklina. Rekao je da su izvjesne točke moći zapravo rupe ovoga svijeta; ako si bezobličan, kroz te rupe možeš proći u nepoznato, u drugi svijet. Onaj svijet i svijet u kome živimo djeluju u dvije paralelne linije. Postoji mogućnost da je svatko od nas bio prenesen preko tih linija, samo se toga ne sjećamo. Eligio je na onom drugom svijetu. Ponekad *sanjanjem* ulazimo u njega. Naravno, Josefina je najbolji *sanjač* među nama. Ona te linije prelazi svaki dan, no budući da je luda, potpuno je ravnodušna, čak i tupa, pa mi je stoga Eligio pomagao prijeći te linije, misleći da sam inteligentnija, no i ja sam postala jednako tupa. Eligio je htio da se prisjetimo svoje lijeve strane. Soledad mi je rekla da je lijeva strana paralelna linija onoj u kojoj sada živimo. Prema tome, ako želi da je se sjetimo, mora da smo tamo bili. I to ne u *sanjanju*. Zato se

svatko od nas pokatkad prisjeti nekih čudnih stvari.«

Bili su to logični zaključci premisa koje je postavila. Znao sam o čemu govori; ta povremena, nepozvana sjećanja imala su okus svakodnevnosti, no, ipak, nismo ih mogli smjestiti u određeno vremensko razdoblje, u neku pukotinu kontinuiteta naših života.

La Gorda se naslonila na krevet. U očima joj se primjećivala zabrinutost.

»Brine me što učiniti da bismo pronašli to mjesto moći«, rekla je. »Bez toga nam je putovanje neizvedivo.«

»A mene brine kuda da vas odvedem i što mi je učiniti s tobom«, rekao sam.

»Soledad mi je rekla da ćemo ići na sjever sve do granice«, rekla je la Gorda. Neki od nas, možda, još sjevernije. Ali ti nećeš ići s nama cijelim putem. Tvoja je sudba drukčija.«

La Gorda se na trenutak zamislila. Namrštila se u očitom naporu da sredi vlastite misli.

»Soledad mi je rekla da ćeš se ti pobrinuti za ispunjenje moje sudbine«, rekla je la Gorda. »Od svih nas, ti si odgovoran jedino za mene.« Mora da mi se na licu mogla pročitati panika. Nasmiješila se. »Soledad je također rekla da si zabrtvljen«, nastavila je la Gorda. »Ipak, ima trenutaka kada si nagonal. Ostalo vrijeme, rekla je Soledad, ti si poput luđaka, koji je lucidan samo nekoliko časaka, a zatim opet tone u svoje ludilo.«

Dona Soledad se poslužila vrlo prikladnom metaforom da bi me opisala, slikom koju sam mogao shvatiti. Mora da sam za nju imao

lucidne trenutke kad sam spoznao da sam prešao paralelne linije. Po mojim mjerilima taj je trenutak bio ujedno i najneskladniji. Dona Soledad i ja smo se zasigurno nalazili na dvjema različitim linijama mišljenja.

»Što ti je još rekla?« zapitao sam.

»Rekla mi je da se moram prisiliti da bih se sjetila«, rekla je la Gorda. »Iscrpila se nastojeći iznijeti na vidjelo moje sjećanje; zato se i nije mogla pozabaviti tobom.«

La Gorda je ustala; naumila je izaći. Poveo sam je u šetnju gradom. Činila se vrlo sretna. Išla je od mjesta do mjesta, sve pomno promatrajući i pasla- je očima cijeli svijet. Don Juan mi je opisao tu predodžbu. Rekao je da je ratnik svjestan da čeka, te da također zna što čeka i dok čeka, pase oči na svijetu. Po njemu je radost ono najviše što ratnik može polučiti. Toga dana u Oaxaci, la Gorda je doslovno slijedila poučavanje don Juana.

Kasno poslijepodne, pred sumrak, sjeli smo na don Juanovu klupu. Benigno, Pablito i Josefina došli su prvi. Nakon nekoliko minuta pridružili su nam se i ostali. Pablito je sjeo između Josefine i Lydije i zagrlio ih. Opet su obukli staru odjeću. La Gorda je ustala i počela im pričati o mjestu moći. Nestor se tome nasmijao, a tako su reagirali i ostali.

»Nećeš nas više pridobiti da slijedimo tvoje komande«, rekao je Nestor. »Tebe smo se oslobodili. Prošle smo noći prešli granice.«

La Gorda je ostala mirna, ali su se ostali naljutili. Morao sam intervenirati. Glasno sam rekao da bih želio više saznati o granicama koje

smo prešli prošle noći. Nestor je odgovorio da one pripadaju samo njemu. La Gorda se s tim nije složila. Činilo se da su na rubu okršaja. Gurnuo sam Nestora u stranu i naredio mu da se izjasni o granicama.

»Naši osjećaji čine granice oko svega«, rekao je. »Što više volimo, granica je jača. U ovom slučaju, voljeli smo naš dom; prije no što smo ga napustili, morali smo se riješiti naših osjećaja. Ti naši osjećaji za kuću zaputili su se na vrh planina zapadno od naše doline. To je bila granica i kad smo prešli vrh onih planina, probili smo je, znajući da se više nećemo vratiti.«

»Ali ja također znam da se više neću vratiti«, rekao sam.

»Ti nisi volio one planine kao mi«, odvratio je Nestor.

»To će se tek vidjeti«, zagonetno je rekla la Gorda.

»Bili smo pod njenim utjecajem«, rekao je Pablito, ustajući i pokazujući la Gordu. »Držala nas je za potiljak. Sada tek vidim kako smo bili glupi. Ne možemo plakati nad razbijenim ćupom, ali nam se to više neće dogoditi.«

Lydia i Josefina su se pridružile Nestoru i Pablitu. Benigno i Rosa su djelovali kao da ih se taj okršaj više ne tiče.

Upravo sam tada doživio još jedan trenutak autoritativnosti i pouzdanja. Ustao sam i bez svjesnog htijenja objavio da preuzimam komandu, te da la Gordu lišavam svih daljnjih obaveza da daje primjedbe ili svoje zamisli predlaže kao jedina rješenja. Kad sam prestao

govoriti, zaprepastila me vlastita drskost. Svi prisutni, uključivši la Gordu, bili su oduševljeni.

Snaga koja se krila iza te moje eksplozije u početku se javila kao fizički osjećaj otvaranja sinusnih kanala, a nakon toga kao uvjerenje da znam što je don Juan bio mislio i da mi je poznato mjesto koje moramo posjetiti prije no što ćemo biti slobodni. Kad su mi se sinusi otvorili, doživio sam viziju kuće koja me zanimala.

Rekao sam im kuda treba ići. Prihvatili su moje prijedloge bez ikakvih suprotstavljanja, čak i bez primjedbi. Ispraznili smo sobe u prenoćištu i otišli na večeru. Nakon toga smo se do jedanaest navečer potucali trgom. Tada sam dovezao auto, oni su se bučno utrpali, pa smo krenuli. La Gorda je ostala budna da mi pravi društvo dok su ostali spavali, a onda je Nestor vozio dok smo la Gorda i ja spavali.

HORDA BIJESNIH ČAROBNJAKA

U cik zore našli smo se u gradu. Opet sam sjeo za volan i odvezao auto do kuće. Nekoliko blokova prije la Gorda me zamolila da stanem. Izašla je iz auta i zaputila se nogostupom. Jedno za drugim, svi su izašli van. Slijedili su la Gordu. Pablito mi je prišao i rekao da bih mogao parkirati na trgu, blok dalje. To sam i učinio.

U trenutku kad sam la Gordu ugledao kako zamiče iza ugla, znao sam da s njom nešto nije u redu. Bila je neobično blijeda. Prišla mi je i šapatom rekla da namjerava otići na ranu misu. I Lydia je to htjela. Obje su se zaputile preko trga i ušle u crkvu.

Još nikada Pablita, Nestora i Benigna nisam vidio tako sumorne. Rosa je bila prestrašena i, otvorenih usta, buljila bez treptanja u pravcu kuće. Samo je Josefina sijala od zadovoljstva. Prisno me udarila po leđima.

»Uspio si, svaka čast!« povikala je. »Fino si udesio te gnjilojajce.«

Smijala se dok joj nije ponestalo daha.

»Je li to pravo mjesto, Josefina?« zapitao sam.

»Naravno da jest«, rekla je. »La Gorda je znala stalno ići u crkvu. Bila je u to vrijeme prava crkvena dušica.«

»Sjećaš li se ove kuće preko puta?« zapitao sam je, pokazujući prstom.

»To je kuća Silvija Manuela«, rekla je.

Svi smo skočili čuvši pominjanje tog imena. Osjetio sam nešto slično laganom električnom udaru, koji mi je prostrujio niz koljena. Ime mi je bilo potpuno nepoznatb, no moje je tijelo ipak poskočilo kad sam ga čuo. Silvio Manuel je bilo tako rijetko ime; tako jasan zvuk.

Tri genarosa i Rosa bili su zbunjeni kao i ja. Primijetio sam da su bili blijedi. Po onome kako sam se osjećao, mora da sam i ja bio jednako blijed kao i oni.

»Tko je Silvio Manuel?« konačno sam uspio zapitati Josefinu.

»E, sad si me uhvatio«, rekla je. »Ne znam.«

Ponavljala je da je luda i da njene riječi ne smijemo uzeti ozbiljno. Nestor ju je molio da nam ispriča sve čega se sjeća.

Josefina se pokušala sjetiti, ali nije bila osoba koja bi mogla bilo što dobro učiniti pod prisilom. Znao sam da će biti bolje ako je nitko ništa ne pita. Predložio sam da potražimo neku pekaru ili mjesto gdje bismo mogli jesti..

»Mnoge mi stvari nisu dopuštali u toj kući, toga se sjećam«, odjednom je rekla Josefina.

Okrenula se kao da nešto traži, ili kao da se orijentira.

»Nešto ovdje nedostaje!« povikala je. »Prije nije bilo ovako.«

Pokušao sam joj pomoći potpitanjima koja su mi se činila umjesna, primjerice, da li nedostaju neke kuće, ili su obojene, ili su, pak,

izgrađene neke nove. No Josefina nije mogla utvrditi što se promijenilo.

Odšetalali smo do pekare i kupili slatko pecivo. Dok smo se vraćali prema trgu da pričekamo la Gordu i Lydiju, Josefina se iznenada lupila po čelu, kao da joj je upravo sinula neka ideja.

»Znam što nedostaje!« viknula je. »Onaj glupi zid od magle. Tada je stajao ovdje. Sada ga nema.«

Svi smo počeli govoriti u jedan glas, ispitujući je o zidu, ali je Josefina nastavila nepomućeno govoriti kao da nas nije ni bilo.

»Bio je to zid magle koji se dizao sve do neba«, rekla je. »Bio je baš ovdje. Stajao je svaki put kad bih okrenula glavu. Dovodio me do ludila. K vragu, točno tako. Bila sam u redu, sve dok nisam poludjela zbog tog zida. Vidjela sam ga zatvorenih i otvorenih očiju. Mislim da me je taj zid slijedio.«

Za trenutak je Josefina izgubila svoju prirodnu živahnost. U pogledu joj se moglo nazreti očajanje. Takav sam pogled viđao u ljudi koji su se zatekli u nekoj psihotičnoj situaciji. Brzo sam joj predložio da pojede pecivo. Odmah se smirila i počela jesti.

»Što misliš o svemu ovom, Nestore?« zapitao sam.

»Bojim se«, rekao je tiho.

»Sjećaš li se ičega?« zapitao sam ga.

Odrečno je zatresao glavom. Pokretom obrva isto sam pitanje postavio Pablitu i Benignu. I oni su odmahнули glavama.

»A što je s tobom, Rosa?« zapitao sam.

Rosa je skočila kad je čula da sam joj se

obratio. Činilo se kao da je izgubila moć govora. Držala je u ruci pecivo i buljila u njega, očito neodlučna što da počne s njim.

»Naravno da se sjeća«, rekla je Josefina uz smijeh, »ali je nasmrt preplašena. Zar ne vidite da će i na uši propisati?«

Josefini se njena izjava učinila odličnom šalom. Savila se od smijeha i ispustila pecivo iz ruku. Ipak ga je podigla s poda, oprašila i pojela.

»Luđaci jedu sve«, rekla je i lupila me po leđima.

Nestoru i Benignu očito nisu odgovarali Josefinini štosovi. Ali Pablito je bio očaran. U njegovu pogledu moglo se vidjeti divljenje. Kimao je glavom i cmoktao jezikom, kao da ne može povjerovati tim divotama.

»Hajdemo u kuću«, požurila nas je Josefina. »Tamo ću vam sve ispričati.«

Rekao sam da bismo morali pričekati la Gordu i Lydiju; osim toga, bilo je još prerano da smetamo ljubaznoj gospođi koja je tamo živjela. Pablito je izjavio da je zbog svojih stolarskih poslova često dolazio u grad i da zna za kuću gdje jedna obitelj sprema hranu za prolaznike. Josefina nije htjela čekati; ili ćemo ići u onu kuću ili idemo jesti. Odlučio sam se za doručak, pa sam rekao Rosi neka ode u crkvu i dovede la Gordu i Lydiju, no Benigno se galantno ponudio da ih pričeka i odvede do mjesta gdje ćemo doručkovati. Očito je i on znao za to mjesto.

Pablito nas nije odveo ravno tamo. Umjesto toga, na moj zahtjev, krenuli smo obilaznim

putom. Na kraju grada bio je jedan stari most koji sam htio istražiti. Vidio sam ga iz auta onoga dana kad sam ovdje bio s la Gordom. Po strukturi je djelovao kolonijalno. Krenuli smo mostom i odjednom zastali na sredini. Zapitao sam čovjeka koji je tamo stajao je li most odista star. Rekao je da ga gleda cijeli život, a da je njemu već preko pedeset. Pomislio sam da taj most fascinira samo mene, ali, pri pogledu na ostale, morao sam zaključiti da su i oni bili dirnuti. Nestor i Rosa su teško disali, hvatajući dah. Pablito se držao za Josefina; ova se, pak, držala za mene.

»Sjećaš li se nečega, Josefina?« zapitao sam.

»Onaj vrag Silvio Manuel je na drugoj strani ovoga mosta«, rekla je, pokazujući prstom drugi kraj, udaljen oko deset metara.

Pogledao sam Rosu u oči. Potvrдно je kimnula glavom i prošaptala da je jednom prešla taj most u velikom strahu i da je na drugom kraju nešto čekalo da je proždere.

Dvojica muškaraca nisu bili ni od kakve pomoći. Gledali su me užasnuti. Obojica su rekli da osjećaju neki bezrazložni strah. Morao sam se složiti s njima. Osjećao sam da taj most ne bih želio prijeći noću ni za sav novac ovoga svijeta. Nisam znao zašto.

»Čega se još sjećaš, Josefina?« zapitao sam.

»Tijelo mi je sada vrlo preplašeno«, rekla je. »Ne mogu se sjetiti više ničega. Taj vrag Silvio Manuel je uvijek u mraku. Pitaj Rosu.«

Pokretom glave pozvao sam Rosu da govori. Tri ili četiri puta je potvrдно kimnula glavom, ali nije mogla oblikovati riječi. Ta napetost koju

sam osjećao bila je stvarna, iako nepozvana. Svi smo stajali na tom mostu, na samoj sredini, nesposobni da načinimo ma i jedan korak u pravcu koji je pokazala Josefina. Konačno je Josefina preuzela inicijativu i okrenula se. Krenuli smo natrag prema centru grada. Pablito nas je zatim odveo do velike kuće. La Gorda, Lydia i Benigno već su jeli; naručili su hranu i za nas. Nisam bio gladan. Pablito, Nestor i Rosa bili su omamljeni; Josefina je jela kao vuk. Za stolom je vladala zlokobna tišina. Kad bih počinjao razgovor, svi bi izbjegavali moj pogled.

Nakon doručka svi smo krenuli prema onoj kući. Nitko nije rekao ni riječ. Pokucao sam i kad se gospođa pojavila, objasnio sam joj da bih svojim prijateljima želio pokazati kuću. Na trenutak je oklijevala. La Gorda joj je dala nešto novca i ispričala se što je smetamo.

Josefina nas je odvela ravno u stražnji dio. Taj dio kuće nisam bio vidio pri svom prvom posjetu. Bilo je tu pošljunčano dvorište sa sobama smještenim oko njega. U natkritim hodnicima bila je nagomilana omašna zemljoradnička oprema. Imao sam dojam da sam to dvorište vidio prije no što je u njemu bila takva zbrka. Bilo je osam soba, po dvije na svakoj od četiri strane dvorišta. Nestor, Pablito i Benigno djelovali su kao na rubu bolesti. La Gorda se obilno znojila. Zajedno s Josefinom sjela je u alkoven jednog od zidova, dok su Lydia i Rosa ušle u jednu od soba. Iznenada, činilo se da je Nestor osjetio potrebu da nešto pronađe, pa je

nestao u jednoj od soba. To su učinili i Pablito i Benigno.

Ostao sam sam s gospođom. Želio sam s njom razgovarati, postaviti joj neka pitanja, vidjeti da li zna Silvia Manuela, ali nisam mogao skupiti dovoljno energije da bih progovorio. Želudac mi je bio zavezan u čvorove. Dlanovi su mi bili mokri od znoja. Pritiskivala me je neka neopipljiva tuga, čežnja za nečim neiskazanim, neoblikovanim.

Nisam to mogao podnijeti. Upravo sam htio pozdraviti gospođu i napustiti kuću kad mi je prišla la Gorda. Prošaptala je da bi trebalo sjesti u veliku sobu koju hodnik dijeli od dvorišta. S mjesta gdje smo stajali mogla se vidjeti ta soba. Pošli smo u tom pravcu i ušli. Bila je to velika, prazna soba s visokim stropom, tamna, ali zračna.

La Gorda nas je pozvala da uđemo u sobu. Gospođa nas je samo promatrala, ali nije ušla. Činilo se da svatko točno zna gdje treba sjesti. Genarosi su sjeli desno od vrata, u jednom dijelu sobe, dok su la Gorda i tri male sestre sjele nasuprot, s lijeve strane. Sjele su do zida. Iako sam želio sjesti pored la Gorde, sjeo sam blizu središta sobe. To se mjesto činilo kao stvoreno za mene. Nisam znao zašto, no izgledalo je kao da je neki onostrani red odredio naša mjesta.

Dok sam tu sjedio, preplavljivala me plima čudesnih osjećaja. Bio sam strpljiv i miran. Zamislio sam se poput filmskog platna na kojemu se projiciraju tuđi osjećaji tuge i čežnje. No nije tu bilo ničega što sam mogao prepoznati kao

točne uspomene. Ostali smo u toj sobi dulje od jednog sata. Što se više bližio kraj, osjećao sam se bliži otkrivanju izvora te nezemaljske tuge, koja me tjerala na plač gotovo bez ikakve kontrole. No tada, jednako tako nehotice kao što smo i sjeli, ustali smo i napustili kuću. Nismo čak ni zahvalili gospođi niti smo je pozdravili na odlasku.

Okupili smo se na trgu. La Gorda je odmah utvrdila da je ona još glavna, budući da je bezoblična. Rekla je da je to stajalište zauzela nakon zaključaka koje je izvukla iz kuće Silvija Manuela. Izgledalo je kao da la Gorda očekuje primjedbe. Opća šutnja mi je bila nepodnošljiva. Morao sam naposljetku nešto reći.

»Koji su to zaključci do kojih si došla u onoj kući, Gorda?« zapitao sam.

»Mislim da su nam svima poznati«, odgovorila je oholim glasom.

»Nisu nam poznati«, rekao sam. »Nitko do sada ništa nije rekao.«

»Ne treba govoriti, znamo«, rekla je la Gorda.

Inzistirao sam da tako značajan događaj ne mogu prihvatiti samo tako. Morali smo porazgovarati o našim osjećajima. Što se mene tiče, iz svega ovoga sam zadobio poražavajući osjećaj tuge i očaja.

»Nagual Juan Matus bio je u pravu«, rekla je la Gorda. »Morali smo sjesti na to mjesto moći da bismo se oslobodili. Ja sam sada slobodna. Ne znam kako se to dogodilo, no nešto se u meni podiglo dok sam ovdje sjedila.«

Tri žene su se složile s njom. No tri

muškarca nisu. Nestor je rekao da se pokušao sjetiti stvarnih lica, no koliko god da se trudio razbistriti svoj pogled, nešto bi ga osujetilo. Sve što je doživio, bio je osjećaj čežnje i tuge što se još nalazi na svijetu. Pablito i Benigno su uglavnom ispričali istu stvar.

»Je li ti sada jasno, Gorda?« rekao sam.

Djelovala je Ijutito; nikad je nisam vidio tako zapuhanu. Ili, možda sam je već negdje takvu i vidio? Obratila se čitavoj grupi. Nisam mogao obratiti pažnju na ono što je govorila. Uronio sam u neke bezoblične uspomene, koje su mi, međutim, bile gotovo nadohvat ruke. Da bi i dalje nadirale, činilo se da mi je trebala la Gordina neprekidna bujica. Pričvrstio sam se na zvuk njezina glasa, njena bijesa. U određenom trenutku, kad se bila malo obuzdala, povikao sam na nju da je tiranin. Istinski se uzrujala. Promatrao sam je na trenutak. Sjećao sam se druge la Gorde, u drugom vremenu; bijesne, debele la Gorde, koja šakama lupa po mojim prsima. Palo mi je na pamet kako sam se smijao videći je ljutitu i popuštao joj kao malom djetetu. Sjećanje je prestalo u trenutku kad je la Gordin glas zamro. Činilo se da je shvatila što se sa mnom događalo.

Obratio sam se svima i rekao im da se nalazimo u opasnom položaju — nešto nepoznato se nadvilo nad nama.

»Ne nadvija se nad nama«, rekla je suho la Gorda. »Već nas pogađa. Ali mislim da ti znaš što je to.«

»Ne znam, a mislim da govorim i u ime ostalih muškaraca«, rekao sam.

Tri genarosa su kimnula glavom.

»Živjeli smo u onoj kući, dok smo bili na lijevoj strani«, objasnila je la Gorda. »Znala sam sjediti u onom alkovenu i plakati, jer nisam mogla smisliti što da radim. Da sam danas mogla malo duže ostati u onoj sobi, mislim da bih se sjetila svega. No nešto me je gurnulo odande. Također sam znala sjediti u toj sobi kad je tamo bilo više ljudi. Iako se ne mogu sjetiti njihovih lica, ipak, dok sam tamo danas sjedila, pojasnile su mi se druge stvari. Ja sam bezoblična. Došle su mi različite stvari, dobre i loše. Primjerice, pobrala sam svoju staru aroganciju i želju za potomstvom. No, pobrala sam i druge, dobre stvari.«

»I ja«, rekla je Lydia hrapavim glasom.

»Koje su bile dobre stvari?« zapitao sam.

»Mislim da griješim što te mrzim«, rekla je Lydia. »Ta mržnja mi ne da da odletim. Rekli su mi da su u toj sobi muškarci i žene.«

»Koji muškarci i koje žene?« zapitao je Nestor sa strahom u glasu.

»Bila sam tamo kad i oni, to je sve što znam«, rekla je Lydia. »I ti si bio tamo. Svi smo bili tamo.«

»Tko su bili ti ljudi i žene, Lydia?« zapitao sam.

»Bila sam tamo kad i oni, to je sve što znam«, ponovila je.

»A što je s tobom, Gorda?« zapitao sam.

»Već sam rekla da se ne mogu sjetiti nijednog lica ili bilo čega posebnog«, rekla je. »No jedno znam: bilo što da smo radili u toj kući, bilo je na lijevoj strani. Prešli smo, ili nas

je neko preveo preko paralelnih linija. One naše čudne uspomene potječu iz tog vremena, iz tog svijeta.«

Bez ikakva dogovora krenuli smo s trga i zaputili se prema mostu. La Gorda i Lydia su jurile ispred nas. Kad smo došli, zatekli smo ih kako stoje točno na mjestu gdje smo se i mi zaustavili prije toga.

»Silvio Manuel je tama«, prošaptala mi je la Gorda, očiju uprtih na drugu stranu mosta.

Lydia se tresla. I ona mi je pokušala nešto reći. Nisam mogao razumjeti njeno mrmljanje.

Poveo sam ih natrag s mosta. Mislio sam, kad bismo, možda, sastavili sve ono što znamo o tom mjestu, da bismo mogli dobiti sliku koja bi nam pomogla da shvatimo našu dilemu.

Sjeli smo na zemlju nekoliko metara od mosta. Tu je prolazilo mnoštvo ljudi, no nitko na nas nije obraćao pažnju.

»Tko je Silvio Manuel, Gorda?« zapitao sam.

»Do sada nisam nikada čula to ime«, rekla je. »Ne znam tog čovjeka, pa ipak ga poznajem. Na zvuk tog imena preplavljuje me nešto poput valova. Josefina je izgovorila to ime dok smo bili u kući. Od tog trenutka, u misli i u usta su mi počele navirati neke stvari, baš kao i Josefini. Nikad nisam ni pomislila da ću se nekad u životu osjećati kao Josefina.«

»Zašto si rekla da je Silvio Manuel tama?« zapitao sam.

»Nemam pojma«, rekla je. »No, ipak, svatko od nas zna da je to istina.«

Potakla je žene da i one progovore. Nisu,

izustile ni riječi. Okomio sam se na Rosu. Tri ili četiri puta je pokušala nešto reći. Optužio sam je da nas namjerno zadržava. Njeno malo tijelo se počelo grčiti.

»Prešli smo taj most, a Silvio Manuel nas je čekao s druge strane«, rekla je jedva čujnim glasom. »Išla sam posljednja. Dok je proždirao ostale, slušala sam njihovo vrištanje. Htjela sam pobjeći, ali je taj vrag Silvio Manuel bio na oba kraja mosta. Nije se moglo pobjeći.«

La Gorda, Lydia i Josefina su se složile. Zapitao sam ih jesu li imale takav osjećaj ili je riječ o stvarnom trenutku u njihovu sjećanju. La Gorda je rekla da se i njoj dogodilo točno ono što je Rosa opisala do detalja. Ostale dvije su se složile s njom.

Glasno sam se zapitao što se događalo s ljudima koji su živjeli pored mosta. Ako su žene tako vrištale, kao što je Rosa tvrdila, morali su ih čuti prolaznici; njihov je vrisak morao izazvati nemir. Na trenutak sam osjetio da je čitav grad morao biti upleten u neku zavjeru. Prošla me jeza. Okrenuo sam se Nestoru i otvoreno mu izložio svoja strahovanja.

Nestor je rekao da su nagual Juan Matus i Genaro bili odista ratnici vrhunskih postignuća i da su kao takvi bili usamljena bića. Imali su samo pojedinačne dodire s ljudima. Nemoguće je da bi čitav grad ili barem ljudi koji žive pored mosta bili u nekom tajnom sporazumu s njima. Da bi se to moglo dogoditi, rekao je Nestor, svi ti ljudi bi morali biti ratnici, a to je potpuno nemoguće.

Josefina je počela kružiti oko mene, premjeravajući me podrugljivo.

»Ti si zbilja drzak«, rekla je. »Pretvaraš se da nemaš pojma ni o čemu, a i sam si bio ovdje. Ti si nas ovamo i doveo! Gurnuo si nas na most!«

U očima žena zaiskrila je prijetnja. Okrenuo sam se Nestoru tražeći pomoć.

»Ne sjećam se ničega«, rekao je. »Bojim se ovoga mjesta, to je sve što znam.«

Okretanje prema Nestoru bio je, s moje strane, odlično izveden manevar. Žene su udarile po njemu.

»Naravno da se sjećaš!« povikala je Josefina. »Svi smo bili ovdje. Kakav si ti to glupan?«

Moja je istraga ipak zahtijevala malo više reda. Odvukao sam ih dalje od mosta. Budući da se radilo o vrlo aktivnim osobama, mislio sam da će se lakše smiriti ako pričaju u šetnji, nego da sjede, što je, pak, meni više odgovaralo.

Za vrijeme šetnje, bijes žena je iščezao jednako brzo kao što je i nastao. Lydia i Josefina su postale još razgovornije. Neprestano su isticale kako su osjećale da je taj Silvio Manuel neko grozno biće. Pa ipak, nitko od njih nije se mogao sjetiti nekih fizičkih oštećenja; sjećali su se samo da su bili paralizirani od straha. Rosa nije izustila ni riječi, ali se pokretima složila sa svime što su ostali rekli. Zapitao sam ih da li je bila noć kad su pokušali prijeći most. Lydia i Josefina su istovremeno rekle da je bilo po danu. Rosa je pročistila grlo i prošaptala da je bila noć. La Gorda je razriješi-

la tu nepodudarnost, objasnivši da se moralo raditi o praskozorju, ili malo ranije.

Dospjeli smo do kraja kratke ulice i nesvjesno se opet okrenuli prema mostu.

»To je vrlo jednostavno«, rekla je iznenada la Gorda, kao da je konačno shvatila. »Prešli smo, odnosno, Silvio Manuel nas je nagnao da prijedemo paralelne linije. Taj most je mjesto moći, rupa u ovom svijetu i vrata prema drugom. Prošli smo kroz njih. Mora da nas je boljelo dok smo prolazili, jer mi je tijelo preplašeno. Silvio Manuel nas je čekao s druge strane. Nitko se od nas ne sjeća njegova lica, jer je Silvio Manuel tama i nikad ne pokazuje lice. Mogli smo vidjeti samo njegove oči.«

»Jedno oko«, tiho je rekla Rosa i pogledala u stranu.

Svi prisutni, uključujući i tebe«, rekla mi je la Gorda, »znaju da je lice Silvija Manuela u tami. Može se čuti samo njegov glas — tih poput prigušena kašlja.«

La Gorda je zašutjela i počela me pomno motriti, što je u meni izazvalo neki osjećaj samosvijesti. Oči su joj bile lukave; odavala je dojam da prikriva nešto njoj dobro poznato. Zapitao sam je. Zanijekala je, ali je priznala da postoje natruhe nekih osjećaja bez ikakva temelja, pa ih se ne usuđuje iznijeti. Nagovarao sam žene, a potom im i naredio da se napregnu i prisjete svega što im se dogodilo na drugoj strani mosta. Svaka se mogla prisjetiti samo krikova ostalih.

Tri genarosa se nisu priključila raspravi. Zapitao sam Nestora ima li nekakvu predodžbu

o onome što se zbivalo. Sumorno je odgovorio da je sve to izvan dosega njegova poimanja.

Tada sam naglo odlučio. Činilo mi se da nam je još jedino preostalo prijeći taj most. Skupio sam ih da se vratimo prema mostu i da ga grupno prijeđemo. Muškarci su se odmah složili, ali žene nisu. Pošto sam iscrpio sva razumna objašnjenja, konačno sam morao gurnuti i povući Lydiju, Rosu i Josefinu. La Gorda je oklijevala, ali su je posljedice očito vrlo zanimale. Naposljetku je i ona pošla, pomažući mi oko žena, a pridružili su se i genarosi; nervozno su se cerili mojim pokušajima da stjeram male sestre, no nisu pomakli ni malim prstom da bi pomogli. Došli smo do mjesta gdje smo se prije zaustavili. Tamo sam se iznenada osjetio preslabim da držim tri žene. Pozvao sam la Gordu u pomoć. Mlitavo je pokušala uhvatiti Lydiju, ali se grupa u međuvremenu razbila, pa su se svi, osim la Gorde i mene, teturajući, pušući i posrćući pokušali dokopati sigurne ulice. La Gorda i ja smo kao okamenjeni ostali na mostu, nemoćni da krenemo naprijed, a istovremeno ne želeći da se povučemo,

La Gorda mi je prošaptala u uho da ne bi trebalo da se bojim svega toga, jer sam zapravo ja onaj koji ih čeka s druge strane mosta. Dodala je da je bila uvjerena da znam da sam pomagač Silvija Manuela, ali da se to nisam usudio otkriti drugima.

U tom trenutku tijelo mi je potresao neki nekontrolirani bijes. Osjećao sam da la Gorda nema prava na takve primjedbe ili osjećaje. Zgrabio sam je za kosu i zavrtio oko sebe.

Uspio sam se zaustaviti na vrhuncu bijesa. Pogladio sam je i ispričao se. Trijezna misao mi je došla u pomoć. Rekao sam da mi ide na živce što sam vođa; napetost je u meni rasla sve više i više. Nije se složila sa mnom. I dalje je čvrsto vjerovala da smo Silvio Manuel i ja vrlo bliski i da sam bijesno reagirao zato što me podsjetila na mog gospodara. Sreća je bila što mi je povjerena na brigu, rekla je; u protivnom, vjerojatno bih je bacio s mosta.

Vratili smo se. Ostali su stajali na sigurnoj udaljenosti od mosta, buljeći u nas s neizrecivim strahom. Činilo se da je vladalo vrlo čudno, bezvremensko stanje. Oko nas nije bilo ljudi. Mora da smo na tom mostu bili barem pet minuta, a nijedna osoba se nije čak ni pojavila, a kamoli prešla preko mosta. Tada su odjednom nagnule gomile ljudi, kao u onim najživljim satima dana.

Zaputili smo se bez riječi natrag prema trgu. Bili smo opasno slabi. Imao sam neodređenu želju da ostanem još malo u gradu, ali smo sjeli u auto i odvezli se prema istoku, prema atlantskoj obali. Nestor i ja smo se izmjenjivali u vožnji, zautavljajući se samo zbog jela i benzina, dok nismo dospjeli u Veracruz (Verakrus). Taj grad bio je za nas neutralno tlo. Bio sam tamo samo jednom; ostali nikada. La Gorda je vjerovala da je takav nepoznati grad bio pravo mjesto da se riješe svojih starih prnja. Smjestili smo se u hotelu i tamo su staru odjeću poderali na krpice. Uzbudjenja novoga grada upravo su čudesno poboljšala njihovo opće stanje.

Naša slijedeća stanica bila je Mexico City. Odsjeli smo u hotelu pored Alameda parka, gdje smo jednom boravili don Juan i ja. Dva dana smo se ponašali kao savršeni turisti. Kupovali smo i obišli mnoštvo turističkih mjesta. Žene su bile osupnute. Benigno je u zalagaonici kupio foto-aparat. Načinio je četiri stotine dvadeset i pet snimaka bez i jednog filma. Na jednom mjestu, dok smo se divili čudesnim mozaicima na zidovima, čuvar me zapitao odakle su došle te divne žene. Mislio je da sam turistički vodič. Rekao sam mu da su iz Sri Lanke. Povjerovao mi je, zadivljen činjenicom da gotovo slične Meksikankama.

Slijedeći dan u deset ujutro našli smo se u zrakoplovnom uredu, u koji me jednom gurnuo don Juan. Kad me je gurnuo, ušao sam na jedna vrata i izašao na druga, ali ne na ulicu kao što je trebalo, nego na tržnicu, udaljenu barem jednu milju, gdje sam promatrao što rade različiti ljudi.

La Gorda je nagađala da je i taj zrakoplovni ured, poput mosta, mjesto moći, vrata za prijelaz s jedne paralelne linije na drugu. Rekla je da me je nagual očito gurnuo kroz taj otvor, ali sam se našao na pola puta između dva svijeta, između linija; tu sam promatrao živost tržnice, ali nisam bio dio tog svijeta. Rekla je da me je nagual, naravno, namjeravao gurnuti skroz, ali ga je osujetila moja bezvoljnost, pa se sve završilo vraćanjem na liniju s koje sam došao na ovaj svijet.

Prošetali smo od zrakoplovnog ureda do tržnice, pa onda do Alameda parka, gdje smo

don Juan i ja sjedili nakon onog doživljaja u uredu. U tom parku bio sam s don Juanom mnogo puta. Osjećao sam da je ovo najprikladnije mjesto za raspravu o toku našeg budućeg djelovanja.

Namjeravao sam rezimirati sve što smo učinili, kako bismo moći ovog mjesta prepustili da odluči koji će biti naš slijedeći korak. Nakon promišljenog pokušaja prelaska mosta, bezuspješno sam pokušavao smisliti kako od svojih suputnika stvoriti zbijenu grupu. Sjedili smo na nekim kamenim stubama kad sam im iznio ideju da se, po mom mišljenju, znanje učvršćuje riječima. Rekao sam im da najiskrenije vjerujem da je neki događaj ili doživljaj osuđen na zaborav ukoliko se od njega ne oblikuje određeni koncept; zbog toga sam zatražio da svatko iznese vlastitu procjenu naše situacije.

Pablito je progovorio prvi. Učinilo mi se to čudnim, budući da je do tada bio izuzetno šutljiv. Ispričao se da ono što će reći nije nešto čega se on sjeća ili čuti, već zaključak temeljen na svemu što je znao. Rekao je da mu nije problem shvatiti ono što su žene rekle da se dogodilo na onom mostu. Pablito je ustvrdio da se radilo o prinudi da se prijeđe s desne strane, *tonal*, na lijevu stranu, *nagual*. No svi su se preplašili činjenice što je netko drugi upravljao čitavom stvari i prisiljavao na prijelaz. Također, nije vidio nikakav problem u tome da sam ja tada pomagao Silviju Manuelu. Zaključio je izjavom da me je samo dva dana ranije vidio kako radim istu stvar, gurajući sve na most. Tada mi nitko nije pomagao s druge strane,

nije bilo Silvija Manuela koji bi privlačio.

Pokušao sam promijeniti temu i počeo im objašnjavati da se taj zaborav koji nam se dogodio zove amnezija. Ono malo što sam znao o amneziji nije bilo dovoljno da osvjetli naš slučaj, ali me je u potpunosti uvjerilo da ne možemo zaboraviti kao po komandi. Rekao sam im da nam je netko, možda don Juan, učinio nešto nedokučivo. Želio sam saznati što je to bilo.

Pablito je inzistirao da je za mene vrlo važno da shvatim da sam se upravo ja bio uortačio sa Silvijom Manuelom. Tad je objavio da su mu Lydia i Josefina ispričale o ulozi koju sam igrao, sileći ih da prijeđu paralelne linije.

Nije mi bilo ugodno raspravljati o toj temi. Primijetio sam da nikada nisam čuo za paralelne linije, sve dok onoga dana nisam razgovarao s donom Soledad; ipak, nisam se dvoumio prihvatiti tu ideju. Rekao sam im da sam trenutačno shvatio što je mislila. Čak sam vjerovao da sam ih i sam prešao, kad sam pomislio da je se sjećam. Svi ostali, osim la Gorde, rekli su da su od mene prvi put čuli o paralelnim linijama. La Gorda je rekla da je o njima saznala od done Soledad, malo prije mene.

Pablito je pokušao razgovarati o mom odnosu sa Silvijom Manuelom. Prekinuo sam ga. Rekao sam da sam u trenutku kad smo zajedno pokušavali prijeći most propustio uočiti da smo se svi našli u stanju nesvakidašnje stvarnosti. Postao sam svjestan promjene tek kada sam

shvatio da oko nas na mostu nema ljudi. Stajalo je tamo samo nas osmoro. Dan je bio vno vedar, no odjednom se nebo naoblačilo i podnevno svjetlo se pretvorilo u sumrak. Bio sam tako obuzet vlastitim strahovima i subjektivnim interpretacijama da sam propustio zamijetiti tako stravičnu promjenu. Kad smo se povukli s mosta, uočio sam da se oko nas opet motaju drugi ljudi. No što se s njima događalo dok smo pokušavali prijeći?

La Gorda i ostali nisu ništa zamijetili — zapravo, nisu bili svjesni nikakvih promjena, sve dok ih nisam spomenuo. Buljili su u mene s mješavinom dosađivanja i straha. Pablito je opet uzeo riječ i optužio me da sam ih pokušao uvaliti u nešto što nisu htjeli. Nije točno rekao što bi to moglo biti, no njegova govornost je bila dovoljna da pridobije i ostale. Odjednom sam protiv sebe imao hordu bijesnih čarobnjaka. Trebalo mi je mnogo vremena da bih objasnio svoju potrebu da iz svih mogućih uglova istražim nešto tako čudno i neshvatljivo kao to naše iskustvo na mostu. Naposljetku su se primirili, no ne iz uvjerenja, već zbog emocionalnog premora. Ipak, svi su, uključujući i la Gordu, žustro podržavali Pablitov stav.

Nestor je krenuo drugim smjerom razmišljanja. Natuknuo je da sam, možda, bio nehotični izaslanik, koji nije u potpunosti shvatio doseg svoga djelovanja. Dodao je da on osobno ne može povjerovati, poput ostalih, da sam bio svjestan svoje dužnosti da ih zavedem. Osjećao je da zapravo nisam znao da ih vodim putom

uništenja, pa ipak sam upravo to činio. Mislio je da postoje dva puta prelaska paralelnih linija, jedan pomoću nečije moći, a drugi vlastitom snagom; na meni je bilo da ih osujetim.

Tada je progovorio Benigno. Rekao je da je, po njegovu mišljenju, don Juan muškarcima-učenicima na kraju htio pomoći prijeći paralelne linije skokom u provaliju. Benigno je vjerovao da već posjedujemo veliko znanje o prijelazu, ali da još nije vrijeme da to ostvarimo. Na mostu nisu bili kadri učiniti slijedeći korak, jer nije bilo pravo vrijeme. Stoga su opravdano vjerovali da sam ih pokušao uništiti, sileći ih da prijeđu. Mislio je da prijelaz paralelnih linija pri punoj svijesti znači za njih krajnji korak koji se može poduzeti tek kad budemo spremni nestati s ove zemlje.

Zatim mi se obratila Lydija. Nije iznijela nikakve procjene, već me samo pozvala da se sjetim kako sam je mamio na onaj most. Bučno je ustvrdila da nisam učenik naguala Juana Matusa, već Silvija Manuela; da smo Silvio Manuel i ja uzajamno proždri svoja tijela.

Opet me spopao napad bijesa, kao s la Gordom na mostu. No suzdržao sam se na vrijeme. Smirio sam se logičkim razmišljanjem. Neprestano sam samome sebi ponavljao da me analize zanimaju.

Objasnio sam Lydiji da nema koristi što mi se tako ruga. Nije htjela prestati. Povikala je da je Silvio Manuel moj učitelj i da je to glavni razlog što nisam dio njih. Rosa je dodala da mi je Silvio Manuel dao sve ono što jesam.

Zapitao sam Rosu zašto je izgovorila baš te riječi. Rekao sam joj da je trebalo reći da mi je Silvio Manuel dao sve ono što imam. Branila je svoj iskaz. Silvio Manuel mi je dao ono što *jesam*. Čak ju je i la Gorda podržala, rekavši da se dobro sjeća kad sam se tako razbolio da sam bio potpuno iscrpljen, bez ikakva izlaza; tada se pojavio Silvio Manuel i udahnuo novi život u moje tijelo. La Gorda je rekla da bi mi bilo bolje otkriti svoje izvore nego postupke, kad već imam toliko drskosti tvrditi da mi je nagual Juan Matus pomogao. Tvrdila je da sam se prilijepio za naguala zbog njegove osobite sklonosti za riječi. S druge strane, Silvio Manuel bio je gluha tama. Objasnila je da sam morao prijeći paralelne linije da bih ga mogao slijediti. A da bih slijedio naguala Juana Matusa, bilo je dovoljno da s njim razgovaram.

Sve to što su govorili bilo je za mene čista glupost. Već sam gotovo učinio ono što mi se u tom trenutku činilo najboljim, ali mi je iznenađajuća nit prosuđivanja doslovno pukla. Nisam se mogao sjetiti svoga stava, iako mi je samo prije nekoliko sekundi sve bilo kristalno jasno. Umjesto toga, opsjela me je neka vrlo čudna uspomena. Nije to bio puki osjećaj, već vrlo živo sjećanje na određeni događaj. Sjetio sam se da sam jednom bio s don Juanom i jednim čovjekom čijeg se lica nisam mogao sjetiti. Nas trojica smo razgovarala o nečemu što sam doživljavao kao budućnost svijeta. Tri ili četiri metra s desne strane nalazila se neprelazna barijera žućkaste magle koja je, kako se meni činilo, dijelila svijet na dvije plovce. Prostirala

se od tla do neba, do beskraj. Dok sam razgovarao s onom dvojicom, polovica svijeta s lijeve strane bila je netaknuta, a polovica s desne obavijena maglom. Sjećam se da sam se orijentirao pomoću znamenja i shvatio da se os maglene barijere pruža od istoka prema zapadu. Sve što je bilo sjevernije od te linije, bio je svijet koji sam poznavao. Sjećam se da sam zapitao don Juana što se dogodilo sa svijetom južno od linije. Don Juan me okrenuo nekoliko stupnjeva udesno, pa sam vidio kako se zid magle pokrenuo s okretom moje glave. Svijet se podijelio napola na način koji moj um nije bio kadar spoznati. Podjela se činila stvarnom, no granice nisu bile fizički čvrste; mora da je to bilo nešto u meni. Ili možda nije?

U mom sjećanju postojao je još jedan detalj. Onaj drugi čovjek je rekao da podijeliti svijet nadvoje predstavlja veliko postignuće, ali je još bolje kada ratnik svojim spokojstvom i nadzorom uspije zaustaviti okretanje tog zida. Rekao je da se zid ne nalazi u nama; on je, sasvim izvjesno, u vanjskom svijetu, dijeli ga napola i okreće se pri pokretu naših glava, kao da nam je zalijepljen o desnu sljepoočnicu. Za svakog ratnika je veliki uspjeh da spriječi okretanje zida; ukoliko se sučeli sa zidom, imat će moć da kroz njega prođe kad god to zaželi.

Kad sam učenicima ispričao svoje sjećanje, žene su bile uvjerene da je onaj drugi čovjek bio Silvio Manuel. Josefina je, kao znalac maglenog zida, objasnila da se Eligijeva prednost pred svima ostalim i sastoji upravo u njegovoj sposobnosti da primiri zid, pa može po

želji proći kroz njega. Dodala je da je u zid lakše prodrijeti tokom *sanjanja*, jer se tada ne miče.

Činilo se da je la Gorda dirnuta nizom, možda, bolnih uspomena. Tijelo joj je nehotično poskočilo, dok naposljetku nije eksplodiralo u bujici riječi. Rekla je da joj više nije moguće nijekati činjenicu da sam pomoćnik Silvija Manuela. I sam nagual ju je upozorio da ću je podjarmiti ukoliko ne bude oprezna. Čak joj je i Soledad bila rekla da pazi na mene, jer moj duh ima zarobljenike i drži ih kao sluge, što je znao činiti samo Silvio Manuel. On me je podjarmio, pa ću tako i ja podjarmiti svakoga tko mi se približi. Ustvrdila je da je živjela pod mojim čarolijama, sve dok nije sjela u onu sobu u kući Silvija Manuela, kad joj se nešto odjednom diglo s ramena.

Ustao sam i doslovno posrnuo pod udarom la Gordinih riječi. U trbuhu mi je nastao vakuum. Bio sam uvjeren da na njenu podršku mogu računati bilo pod kojim okolnostima. Osjećao sam se izdanim. Pomislio sam da im, možda, iznesem svoje osjećaje, no odjednom sam se otrijeznio. Stoga sam im rekao da sam kao ratnik došao do nepristrana zaključka da je don Juan tok moga života promijenio nabolje. Neprestano sam ispitivao sve ono što je učinio za mene i zaključak je bio uvijek isti. On mi je donio slobodu. Sloboda je bila sve što sam znao i sve što sam mogao dati nekome tko bi mi se približio.

Nestor je učinio kretnju da se slaže sa mnom. Potaknuo je žene da promjene neprijateljski

stav prema meni. Gledao me je očima čovjeka koji ne razumije, ali bi želio razumjeti. Rekao je da ne pripadam njima, da sam zaista usamljena ptica. Bio sam im na trenutak potreban da razbiju granice sklonosti i uhodanosti. Sad kad su slobodni, nebo je njihova granica. Bilo bi za njih nesumnjivo ugodno, ali i pogibeljno da i dalje ostanu sa mnom.

Izgledao je duboko dirnut. Prišao mi je i položio ruku na rame. Rekao je da ima osjećaj da se na ovoj zemlji više nećemo vidjeti. Zažalio je što se rastajemo kao sitni ljudi, u optužbama, svađi i predbacivanju. Rekao je da govori u ime drugih, a ne u svoje osobno, kad me moli da odem, jer više nema nikakvih mogućnosti da ostanemo zajedno. Dodao je da se smijao la Gordi, kad nam je govorila o zmiji koju tvorimo. No promijenio je mišljenje, i više mu ta ideja nije smiješna. Bila je to naša posljednja prilika da uspijemo kao grupa.

Don Juan me je bio poučio da ponizno prihvatim svoju sudbinu.

»Ratnikova sudbina je nepromjenjiva«, rekao mi je jednom. »Pitanje je koliko daleko može ići unutar tih krutih međa i koliko može biti bezgrešan unutar krutih međa. Ukoliko se na njegovu putu nađu neke zapreke, ratnik će ih bezgrešno pokušati prevladati. Ako na svom putu naiđe na nepodnošljive teškoće i bol, on će plakati, no sve njegove suze zajedno neće ni za vlas pomaknuti nit njegove sudbine.«

Izmijenio sam prvobitnu zamisao da moć ovoga mjesta usmjerim na naš slijedeći korak. Ustao sam. Svi su okrenuli glave na drugu

stranu. La Gorda mi je prišla i, kao da se ništa nije dogodilo, rekla da sada moram otići, a da će mi se ona pridružiti kasnije. Htio sam odbrusiti kako za to ne vidim nikakva razloga. Odlučila se pridružiti ostalima. Činilo se da joj je jasno da se osjećam prevaren. Mirno me uvjeravala da naše sudbine moramo ispuniti kao ratnici, a ne kao obični, sitni ljudi, kakvi smo bili.

DRUGI DIO :

UMIJEĆE SANJANJA

GUBLJENJE LJUDSKOG OBLIČJA

Pošto je svima pomogla da se smjeste u različitim dijelovima Meksika, nekoliko mjeseci kasnije la Gorda se nastanila u Arizoni. Tada smo počeli razmrsivati najčudniji i najponorniji dio našeg naukovanja. U početku je naš odnos bio pomalo nategnut. Bilo mi je vrlo teško svladati osjećaje o našem *razlazu* u Alameda parku. Iako je la Gorda znala sve podatke o ostalima, nikada mi ništa nije govorila. Osjećala je da bi mi znanje o njihovu djelovanju bilo suvišno.

Na prvi pogled činilo se da su odnosi između mene i la Gorde dobri. Ipak, nisam se mogao oteti gorkom dojmu da se uortačila s ostalima protiv mene. Nisam se javno izjašnjavao, ali je to stalno bilo prisutno. Pomagao sam joj i činio za nju sve kao da se ništa nije dogodilo, no to se zbivalo pod okriljem bezgrešnosti. Bila je to moja dužnost; ispunio bih je, pa makar me to koštalo života. Namjerno sam se ustezao od toga da je uvodim i upoznajem s gradskim životom; tek je počela učiti engleski. Napredovala je upravo fantastično.

Tri mjeseca su prošla gotovo nezapaženo. No jednoga dana, boraveći u Los Angelesu, probudio sam se u ranim jutarnjim satima, uz neizdrživ pritisak u glavi. Nije to bila glavobolja; osjetio sam neku veliku težinu u ušima.

Osjetio sam je i na kopcima i na nepcu. Bio sam svjestan groznice, no samo mi je glava bila vruća. Mlitavo sam pokušao sjesti. Mozgom mi je prostrujala pomisao da je to, možda, kap. Prva reakcija bila je da pozovem pomoć, ali nekako sam se smirio i pokušao se osloboditi straha. Nakon nekoliko trenutaka pritisak u glavi je počeo jenjavati, ali se pojačao u vratu. Hvatao sam dah, krkljao i kašljao neko vrijeme; tada se pritisak polako premjestio na grudi, zatim na trbuh, pa prepone, noge i potom stopala, a onda je napustio moje tijelo.

Što god da mi se dogodilo, trajalo je oko dva sata. Za ta dva iscrpljujuća sata izgledalo je kao da se nešto u mojem tijelu zaista kreće prema dolje i izlazi van. Zamislio sam se smotan poput tepiha. Na pamet mi je pala i slika kuglice koja putuje šupljinama moga tijela. Odbacio sam tu predodžbu u korist one prve, jer je osjećaj bio vrlo sličan namatanju. Baš poput tepiha, koji, što se više namata, postaje sve teži, a time i bolniji prema kraju. Na dva mjesta bol je bila nepodnošljiva: na koljenima i stopalima, posebno desne noge, koja je bila vruća još trideset i pet minuta pošto je iščezla sva bol i pritisak.

Kad je saslušala moj izvještaj, la Gorda je rekla da sam ovaj put zasigurno izgubio ljudsko obličje i odbacio sve svoje oklope, ili barem većinu njih. Bila je u pravu. Ne znajući kako i ne shvaćajući čak ni što se dogodilo, našao sam se u vrlo neobičnom stanju. Osjećao sam se izdvojen, nepristran. Ono što mi je la Gorda učinila više nije bilo važno. Nije se radilo o

tome da sam joj oprostio sramotno ponašanje prema meni; odjednom, kao da nikada nije ni bilo nikakve izdaje. U meni više nije bilo ni otvorene ni skrivene mržnje prema la Gordi, ni prema bilo kome drugom. Ono što sam osjećao nije bila neka ravnodušnost ili nehaj; nije to bila ni otuđenost ili želja da budem sam. Bio je to više otuđen osjećaj rezerviranosti, sposobnost trenutnog uronjavanja s isključenjem svih drugih misli. Nisu me više dirale djelatnosti drugih ljudi, jer od njih nisam više ništa očekivao. Čudesni mir je postao glavna snaga mog života. Osjećao sam da sam se nekako privikao na jedan od zakona o životu ratnika — na odvojenost. La Gorda je rekla da je to bilo više nego privikavanje; bilo je to utjelovljenje.

Don Juan i ja smo dugo razgovarali o mogućnosti da mi se to dogodi jednoga dana. Rekao je da odvojenost ne znači istovremeno i mudrost, ali da predstavlja napredak, jer ratniku omogućuje da trenutno procijeni situacije, nanovo razmisli o stanju. No za ispravno i dosljedno korištenje tog posebnog stanja ratnik se treba nepopustljivo boriti cijeli život.

Očajavao sam, razmišljajući hoću li ikada doživjeti takav osjećaj. Koliko sam mogao odrediti, nije bilo načina da se tako nešto improvizira. Bilo mi je beskorisno razmišljati o njegovim blagodatima, ili smišljati mogućnosti njegova dolaska. Tokom dugogodišnjeg poznanstva s don Juanom nesumnjivo sam doživio postepeno slabljenje osobnih veza sa svijetom, ali sve se to dogodilo na intelektualnom planu; u svakodnevnom životu nisam se promijenio

sve do trenutka kad sam izgubio ljudsko obličje.

Umovao sam s la Gordom da se pojam gubljenja ljudskog obličja odnosi na tjelesno stanje koje muči učenika pri dosizanju određenog praga tokom treninga. Ako je tako, krajnji rezultat gubljenja ljudskog obličja za la Gordu i mene, ma kako to čudno izgledalo, nije bio samo traženi i željeni osjećaj odvojenosti već i ispunjenje varavog zadatka sjećanja. I u tom slučaju intelekt je opet igrao minimalnu ulogu.

Jedne smo noći la Gorda i ja razgovarali o nekom filmu. Gledala je neki pornografski film, pa sam s radoznalošću želio čuti njen opis. Uopće joj se nije svidio. Držala je da se radi o slabom doživljaju, jer ratnik mora provesti strogi život u potpunom celibatu, poput naguala Juana Matusa.

Rekao sam joj da mi je poznata činjenica da je don Juan volio žene, da nije proživio u potpunom celibatu i da mi je to bilo drago.

»Ti nisi normalan!« povikala je s primjesom podsmijeha u glasu. »Nagual je bio savršen ratnik. Nikada se nije uplitao ni u kakve mreže senzualnosti.«

Htjela je znati zašto mislim da don Juan nije proživio u celibatu. Ispričao sam joj o incidentu koji se zbio u Arizoni na početku mog naukovanja. Jednog sam se dana odmarao u don Juanovoj kući nakon iscrpljujućeg pješaćenja. Don Juan je izgledao čudno uznemiren. Neprestance je ustajao i pogledavao kroz vrata. Kao da je nekoga čekao. Tada mi je, posve nenadano, rekao da se iza zavoja pojavio automobil i

da se kreće prema kući. Rekao je da je u njemu djevojka, njegova prijateljica, koja mu nosi neke pokrivače. Nikada don Juana nisam vidio zbuđenog, pa mi je bilo strašno žao što ga vidim tako uzrujanog da nije znao što radi. Pomislio sam da ne želi da vidim tu djevojku. Predložio sam da bih se mogao sakriti, iako u sobi nije bilo mjesta gdje bih se mogao skloniti; tako me je položio na pod i prekrio slamnatom hasurom. Čuo sam zvuk gašenja motora, a zatim sam kroz pukotine hasure ugledao djevojku kako stoji na vratima. Bila je visoka, vitka i vrlo mlada. Po mom mišljenju, bila je vrlo zgodna. Don Juan joj je nešto rekao tihim, prisnim glasom. Zatim se okrenuo i pokazao na mene.

»Carlos se skriva pod hasurom«, rekao je djevojci glasno i jasno. »Pozdravi ga.«

Djevojka se naklonila i pozdravila me vrlo prijateljskim osmijehom. Osjećao sam se glupo i bio sam ljut na don Juana što me je doveo u tako nezgodnu situaciju. Bilo je očito da se trudio ublažiti svoju razdražljivost ili, možda još gore, da se pravio važan preda mnom.

Kad je djevojka otišla, ljutito sam zatražio objašnjenje. Otvoreno je rekao da je morao tako postupiti, jer su mi se vidjele noge pa nije znao što drugo da radi. Kad sam to čuo, shvatio sam cijeli manevar; htio mi je pokazati svoju mladu prijateljicu. Noge mi nisu nikako mogle viriti, jer sam ih podvio pod bedra. Značajno sam se nasmijao i don Juan se osjetio ponukan objasniti mi kako voli žene, posebno tu djevojku.

Nikada nisam zaboravio tu zgodu. Don Juan nikada o njoj nije raspravljao. Zaustavio bi me kad god bih je naćeo. Bio sam gotovo opsjednut tom mladom ženom. Nadao sam se da će me možda jednog dana potražiti, kad pročita moje knjige.

La Gorda se vrlo uzrujala. Dok sam govorio, ushodala se po sobi gore-dolje. Bila je na granici plaća. Zamišljao sam sve moguće zakućaste preplete eventualnih odnosa. Pomislio sam da je la Gorda posesivna, pa reagira kao žena kojoj se na putu našla druga žena.

»Jesi li ljubomorna, Gorda?« zapitao sam.

»Nemoj biti glup«, odgovorila je ljutito. »Ja sam bezoblični ratnik. U meni nema ni zavisti ni ljubomore.«

Spomenuo sam nešto što su mi rekli genarosi, da je la Gorda bila nagualova žena. Glas joj je postao jedva ćujan.

»Mislim da sam bila«, rekla je i mutna pogleda sjela na krevet. »Osjećam da sam bila. Iako ne znam kako. U ovom životu nagual Juan Matus bio mi je ono što i tebi. On nije bio muškarac. Bio je nagual. Nije bio zainteresiran za seks.«

Uvjeravao sam je da sam ćuo don Juana kako izražava svoje sklonosti prema onoj djevojci.

»Je li rekao da je s njom imao seksualni odnos?« zapitala je la Gorda.

»Ne, nije, no bilo je to jasno iz načina njegovog pričanja«, odgovorio sam.

»Ti bi htio da nagual bude kao ti, zar ne?«

rekla je s porugom. »Nagual je bio bezgrešan ratnik.«

Mislio sam da sam u pravu, pa nisam imao potrebe preispitivati svoje mišljenje. Tek da bih se našalio s la Gordom, rekao sam da, ukoliko mlada žena nije bila don Juanova ljubavnica, možda je bila njegov učenik.

Nastala je duža stanka. Te su riječi i mene uznemirile. Do tog trenutka nikada nisam pomislio na takvu mogućnost. Siguran u jednu pretpostavku, nisam ni pomišljao na druge mogućnosti.

La Gorda me zamolila da opišem mladu djevojku. Nisam bio kadar. Zaista nisam promatrao crte njenog lica. Bio sam previše ljutit, previše zbunjen da bih je pomnije promotrio. Činilo se da je i ona bila svjesna nezgrapne situacije, pa je nastojala što prije otići iz kuće.

La Gorda je rekla da bez ikakva logičnog razloga osjeća da je mlada žena ključna osoba nagualova života. Ta nas je izjava odvela do razgovora o don Juanovim poznatim prijateljima. Satima smo se napinjali, pokušavajući skupiti sve sitne podatke o njegovim sudrugovima. Rekao sam joj kako me je don Juan povremeno odvodio da sudjelujem na svečanostima peyotea (pejota). Opisao sam svakoga tko se tamo zatekao. Nikoga nije prepoznala. Tada sam shvatio da možda poznam više ljudi povezanih, s don Juanom od nje. No nešto od onoga što sam ispričao potaklo je njeno sjećanje na vrijeme kad je vidjela mladu ženu kako naguala i don Genara vozi u malom, bijelom autu. Žena je ostavila dvojicu muškara-

ca pred vratima la Gordinekuće i prije no što se odvezla, dobro se zagledala u la Gordu. La Gorda je pomislila da je mlada žena slučajno prevezla naguala i don Genara. Tad sam se i ja sjetio da sam se podigao ispod one slamnate hasure u don Juanovoj kući upravo na vrijeme da vidim kako odlazi bijeli *volkswagen* (*folk-svagn*).

Spomenuo sam još jedan slučaj koji se ticao drugog don Juanova prijatelja, čovjeka koji mi je svojevremeno, na tržnici grada u sjevernom Meksiku, dao malo peyotea. I on me je godinama opsjedao. Zvao se Vicente (Visente). Čuvši to ime, la Gordino tijelo je reagiralo kao da ju je netko dotaknuo u živac. Glas joj je postao kreštav. Zatražila je da ponovim ime i opišem čovjeka. I opet nisam bio kadar ništa jasnije opisati. Vidio sam tog čovjeka samo jednom, na nekoliko minuta, i to prije više od deset godina.

La Gorda i ja prošli smo razdoblje gotovo neprestane ljutnje, ali ne jedno na drugo, već na sve što nas je zarobljavalo.

No jednoga dana, kad sam zbog prehlade trpio jaku groznicu, zbio se posljednji nemili događaj koji je pospješio formiranje našeg sjećanja. Ležao sam u krevetu u bolesnom drijemežu, dok su mi misli besciljno tumarale mozgom. Čitav dan u pameti mi je odzvanjao napjev stare meksičke pjesme. Na trenutak sam bio sanjao da je netko svirao na gitari. Požalio sam se na razvučenost izvedbe, no onaj kome sam se obratio zamahnuo je gitarom prema

mom trbuhu. Odskočio sam da bih izbjegao udarac, lupio glavom o zid, te se probudio. Nije to bio neki živahan san, no napjev me progonio i dalje. Nisam mogao odagnati zvuk gitare; neprekidno mi je bio u mislima. Napola budan, slušao sam melodiju. Izgledalo je kao da ulazim u stanje *sanjanja* — potpuna i detaljna scena *sanjanja* pojavila mi se pred očima. Pored mene je sjedila mlada žena. Mogao sam razaznati svaku pojedinost njezina izgleda. Nisam je poznavao, ali me potresao već i sam pogled na nju. U trenu sam se razbudio. To je lice u meni izazvalo tako veliku tjeskobu da sam ustao i nesvjesno počeo koračati gore-dolje. Ubrzano sam disao i bojao se napustiti sobu. Ali ni la Gordu nisam mogao pozvati u pomoć. Vratila se na nekoliko dana u Meksiko posjetiti Josefinu. Ovio sam plahtu oko struka da pojačam središnji dio tijela. To je pomoglo obuzdati neke valiče živčane energije koji su izlazili kroza me.

Dok sam hodao gore-dolje, slika se u mojim mislima počela pretapati, i to ne u umirujućim zaborav, kao što sam želio, već u zamršeno, cjelovito sjećanje. Sjetio sam se da sam jednom sjedio na nekim vrećama pšenice ili ječma, naslaganim u žitnici. Mlada žena je pjevala staru meksičku pjesmu, koja mi se motala glavom, prateći se na gitari. Kad sam se našalio na račun njena sviranja, podbola me vrhom gitare pod rebra. Sa mnom su sjedili i neki ljudi, la Gordi i dvojica muškaraca. Poznavao sam te ljude vrlo dobro, ali se još nisam mogao

sjetiti tko je bila mlada žena. Trudio sam se, ali bezuspješno.

Ponovo sam legao, obliven hladnim znojem. Htio sam se na trenutak odmoriti, prije no što se oslobodim mokre pidžame. Kad sam položio glavu na visoki jastuk, sjećanje mi se razbistrilo i odjednom sam spoznao tko je bila sviračica na gitari. Bila je to nagualova žena; la Gordi i meni najvažnije biće na svijetu. Ona je bila ženska analogija naguala muškarca; niti njegova supruga, niti žena, već njegova varijanta. Posjedovala je spokojstvo i odrješitost pravog vođe. Budući da je bila žena, ona nas je njegovala.

Nisam se usudio goniti sjećanja predaleko. Intuitivno sam znao da nemam snage oduprijeti se punom sjećanju. Zaustavio sam se na razini apstraktnih osjećaja. Znao sam da je ona utjelovljenje najčistijih, nepristranih i najdubljih sklonosti. Najprikladnije bi bilo reći da smo la Gordi i ja voljeli naguala ženu više nego i sam život. Što nam se to dogodilo da smo je bili zaboravili?

Ležeći te noći na krevetu, tako sam se bio uzbudio da sam se prepaao za vlastiti život. Počeo sam pojati neke riječi koje su mi postale vodeća snaga. I tek kad sam se bio smirio, sjetio sam se da su riječi koje sam tada neprestance ponavljao bile također dio sjećanja koje mi se vratilo te noći; sjećanje na formulu, napjev koji je doveo do preokreta što sam ga doživio.

*Već sam se predao moćima što vladaju mojom sudbom.
I ne ovisim ni o čemu, pa se nemam čega ni braniti.
Ne mislim ništa, pa ću vidjeti.
Ne bojim se ničega, pa ću se sjetiti samoga sebe.*

Formula je imala još jedan stih, koji mi je tada bio neshvatljiv.

*Izdvojen i miran.
Projurit ću pored Orla i biti slobodan.*

Moja bolest i groznica možda su poslužile kao ublaživač; bilo je dovoljno da skrenu glavni udar onoga što sam učinio ili, bolje, onoga što me zgodilo, budući da ništa nisam učinio namjerno.

Sve do te noći, da je netko ispitao inventar moga iskustva, mogao sam računati s kontinuitetom svoje egzistencije. Nebulozne uspomene na la Gordu, ili predosjećaj da sam živio u onoj kući u planinama središnjeg Meksika, bili su na neki način stvarne prijeteće ideje o mome kontinuitetu, ali su to bile sitnice u usporedbi sa sjećanjem na naguala ženu. Ne samo zbog emocija koje su ta sjećanja budila već i zbog toga što sam je bio zaboravio, i to ne onako kako se zaboravi ime ili zvuk. Prije tog otkrića u mojim mislima nije bilo ničega u vezi s njom. Ničega! Tada me nešto pogodilo, ili sam se nečega oslobodio, i odjednom sam se zatekao kako se sjećam najvažnijeg bića, koje, sa stajališta svog doživljajnog bića, do tog trenutka nikada nisam sreo.

Morao sam pričekati još dva dana do la Gordina povratka da bih joj saopćio svoje sjećanje. U trenutku kad sam joj opisao nagua-

la ženu, la Gorda se sjetila; njena je svijest bila nekako ovisna o mojoj.

»Djevojka koju sam vidjela u bijelom autu bila je nagual žena!« uzviknula je la Gorda. »Vratila mi se, a ja je se nisam mogla sjetiti!«

Čuo sam njene riječi i shvatio im značenje, ali mi je trebalo mnogo vremena da svoje misli usredotočim na ono što je rekla. Pozornost mi je varirala; kao da mi se svjetlo nalazilo pred očima, a ipak sam bio zamračen. Imao sam dojam da ću umrijeti ako ne spriječim zatamnjenje. Odjednom sam osjetio grč i shvatio da su se spojila dva dijela mene, do tada odvojena; shvatio sam da je mlada žena koju sam vidio u don Juanovoj kući bila nagual žena.

U trenutku tog emocionalnog uznosa la Gorda mi nije bila ni od kakve pomoći. Njeno je raspoloženje bilo zarazno. Neobuzdano je plakala. Mora da je emocionalni šok prisjećanja naguala žene izazvao u njoj pravu traumu.

»Kako sam je mogla zaboraviti?« jecala je la Gorda.

Kad me je pogledala, uhvatio sam u njenim očima tračak sumnje.

»Ti nisi imao pojma da ona postoji, zar ne?« zapitala je.

Bilo pod kojim drugim okolnostima shvatio bih njeno pitanje drskim i uvredljivim, no isto sam pitanje htio postaviti i ja njoj. Činilo mi se da, možda, zna više no što pokazuje.

»Ne«, rekao sam. »No što je s tobom, Gorda? Jesi li znala da ona postoji?«

Lice joj je poprimilo izraz takve nevinosti i smetenosti da su se sve sumnje raspršile.

»Ne«, odgovorila je. »Ne do danas. Sada mi je jasno da sam znala s njom i nagualom Juanom Matusom sjediti na onoj klupi na trgu u Oaxaci. Toga sam se uvijek sjećala, a pamtila sam i njen izgled, ali sam mislila da sam sve to sanjala. Znala sam sve, a opet i nisam. No zašto sam mislila da je to bio san?«

Na trenutak me uhvatila panika. No tada, dok je govorila, sa savršenom fizičkom izvješnošću, osjetio sam kako mi se negdje u tijelu otvara neki kanal. Iznenada sam spoznao da sam i ja običavao sjediti na toj klupi s don Juanom i nagualom ženom. Tada sam se sjetio svih uzbuđenja koja sam pri tom doživio. Bio je to osjećaj nezamislive tjelesne ugone, sreće, obilja. Pomislio sam da su don Juan i nagual žena bili savršena bića i da je zaista velika sreća biti u njihovu društvu. Sjedeći na toj klupi pored najodličnijih bića na zemlji, doživio sam, možda, sažetak svojih ljudskih osjećaja. U jednom trenutku rekao sam don Juanu, a tako sam zaista i mislio, da bih želio umrijeti i tako sačuvati taj osjećaj čist, netaknut i lišen bilo kakva poremećaja.

Ispričao sam la Gordi svoje sjećanje. Rekla je da me potpuno razumije. Šutjeli smo neko vrijeme, a tada nas je pritisak naših sjećanja opasno počeo odvlačiti prema žalosti, čak i očaju. Krajnjim sam se snagama morao obuzdati da ne zaplačem. La Gorda je jecala, zaklanjajući lice podlakticom.

Smirili smo se nakon izvjesnog vremena. La Gorda se zagledala u moje oči. Znao sam o čemu razmišlja. Kao da sam joj u očima mogao

pročitati pitanja. Ta ista pitanja progonila su i mene već danima. Tko je nagual žena? Gdje smo je sreli? Kamo spada? Jesu li je i ostali poznavali?

Upravo sam htio izgovoriti ta pitanja, kad me la Gorda prekinula.

»Zaista ne znam«, brzo je rekla, preduhitrivši me. »Mislila sam da ćeš mi ti moći odgovoriti. Ne znam zašto, ali osjećam da ti to možeš objasniti.«

Oslanjali smo se jedno na drugo. Nasmijali smo se nad ironijom naše situacije. Zamolio sam je da mi kaže sve čega se može sjetiti u vezi s nagualom ženom. La Gorda se potrudila da dva ili tri puta nešto izusti, no činilo se da nije kadra srediti svoje misli.

»Zbilja ne znam odakle bih počela«, rekla je. »Znam samo da sam je voljela.«

Rekao sam joj da i ja tako osjećam. Svaki put kad bih pomislio na naguala ženu, obuzela bi me nezemaljska tuga. Dok sam govorio, tijelo mi se počelo tresti.

»I ti i ja smo je voljeli«, rekla je la Gorda. »Ne znam zašto to kažem, ali znam da nas je voljela.«

Potaknuo sam je da objasni tu izjavu. Nije mogla ustvrditi zašto je to bila rekla. Nervozno je govorila, razglabajući o svojim osjećajima. Više je nisam mogao pratiti. Osjetio sam neko komešanje u pleksusu. Počelo se oblikovati nejasno sjećanje na naguala ženu. Nagnao sam la Gordu da i dalje govori, da barem ponavlja ako nema ništa novoga za reći, samo da ne zastane. Zvuk njena glasa izgleda da je na mene

djelovao poput vođiča u drugu dimenziju, drugu vrst vremena. Kao da je krv kuljala mojim tijelom nekim neobičnim tlakom. Posvuda sam osjetio bockanje i onda doživio tjelesno sjećanje. Tijelom sam znao da je nagual žena bila ono biće koje je upotpunilo naguala. Donijela je nagualu mir, punoću, osjećaj zaštite i izbavljenja.

Rekao sam la Gordi da sam imao uvid da je nagual žena bila don Juanov suradnik. La Gordi me pogledala prestravljena. Polako je stresla glavom.

»Nije ona imala veze s nagualom Juanom Matusom, glupane«, rekla je tonom vrhunskog autoriteta. »Ona je bila za tebe. Zato joj ti i ja pripadamo.«

La Gordi i ja gledali smo se u oči. Bio sam uvjeren da je nehotice izgovarala neke misli koje joj racionalno nisu ništa značile.

»Kako to misliš da je bila za mene, Gordi?« zapitao sam je nakon poduže šutnje.

»Bila je tvoj suradnik«, rekla je. »Vas dvoje ste bili tim. A ja sam bila njena štićenica. Ona te je zadužila da me jednoga dana njoj isporučiš.«

Kumio sam la Gordi da mi kaže sve što zna, no izgleda da je znala samo to. Osjećao sam se iscrpljen.

»Kamo je otišla?« iznenada je rekla la Gordi. »Toga se ne mogu sjetiti. Bila je s tobom, ne s nagualom. Trebala bi sada biti ovdje, s nama.«

Zatim ju je spopao novi napadaj nevjerice i straha. Optužila me za skrivanje naguala žene u

Los Angelesu. Pokušao sam otkloniti njene bojazni. Zatekao sam se kako joj se obraćam kao malom djetetu. Slušala me je sa svim vanjskim znakovima potpune pažnje; njene oči, međutim, bile su prazne i neusmjerene. Tada mi se učinilo da se i ona koristila zvukom moga glasa kao vodičem, baš kao što sam i ja upotrijebio njen. Znao sam da je i ona toga bila svjesna. Nastavio sam govoriti, sve dok se nisam zatekao da govorim neke stvari koje nisu imale veze s našom temom. Tada se zbilom nešto drugo, i ja sam se zatekao kako osluškujem zvuk vlastita glasa. Govorio sam la Gordi bez ikakva vlastita angažmana. Riječi koje kao da su u meni bile začepljene, sada oslobođene, dosizale su neopisivo apsurdne razine. Govorio sam i govorio, sve dok me nešto nije zaustavilo. Sjetio sam se da je na onoj klupi u Oaxaci don Juan pričao nagualu ženi i meni o posebnom ljudskom biću, čije je prisustvo za njega sintetiziralo sve ono čemu se mogao nadati ili očekivati od ljudskog prijateljstva. Bila je to žena koja je njemu bila ono što je meni bila nagual žena, suradnik, nadopuna. Ostavila ga je, baš kao što je mene ostavila nagual žena. Njegovi osjećaji prema njoj nisu se bili izmijenili i ponovo bi se razbudili melankolijom koju bi u njemu pobudile izvjesne pjesme.

Također sam se sjetio da me je nagual žena znala opskrbljivati knjigama poezije. U prtljažniku svoga auta držala je gomile takvih knjiga. Na njen nagovor čitao sam pjesme don Juanu. Odjednom je fizičko sjećanje na naguala ženu kako sjedi pored mene na onoj klupi postalo

tako jasno da sam nehotice udahnuo tako da su mi se prsa nadula. Preplavio me težak osjećaj gubitka, jači bilo od kojeg osjećaja do tada. Presavinuo sam se od parajuće boli u lopatici desnog ramena. Bio sam svjestan još nečeg, sjećanja, što ga dio mene nije htio osloboditi.

Uhvatio sam se za ono što je još ostalo od moje intelektualne zaštite, kao jedinog načina da se ponovo smirim. Neprestance sam ponavljao samome sebi da smo la Gorda i ja sve vrijeme djelovali na dvije potpuno različite razine. Ona se sjećala mnogo više nego ja, ali nije bila znatijeljna. Nije naučila ispitivati druge, ali ni sebe. U tom trenutku sam pomislio da ni ja nisam mnogo bolji; još sam bio površan, što mi je don Juan jednom i predbacio. Nikada nisam zaboravio da sam don Juanu čitao poeziju, pa ipak mi nikada nije palo na pamet ispitati činjenicu da nikada nisam posjedovao knjigu španjolske poezije, niti sam ikada nešto takvo imao u svom autu.

La Gorda me prekinula u tom razmišljanju. Ponašala se gotovo histerično. Vikala je da je upravo zaključila kako nagual žena mora biti negdje vrlo blizu. Baš kada smo odlučili pronaći jedno drugo, nagual žena je krenula u potragu za nama. Gotovo me uvjerila snaga njezina zaključivanja. Nešto je u meni, međutim, ipak govorilo da to neće biti tako. To se sjećanje nalazilo u meni, ali ga se nisam usudio iznijeti.

Htio sam sve to raspraviti s la Gordom, no bez uspjeha, jer je moja intelektualna i rječita zaštita bila nedovoljna da bi apsorbirala udarac prouzrokovan sjećanjem na naguala ženu. Bio

sam posrnuo, opustošen više nego od straha pred smrću.

»Nagual žena se negdje nasukala«, rekla je krotko la Gorda. »Vjerojatno je u teškoj situaciji, a mi joj ne pokušavamo pomoći.«

»Ne! Ne!«, povikao sam. »Ona više nije ovdje.«

Nisam zapravo znao zašto sam to bio rekao, ali sam znao da je to istina. Na trenutak smo zapali u melankolično raspoloženje, koje bi bilo nemoguće racionalno objasniti. Prvi put u vlastitom sjećanju osjetio sam istinsku, bezgraničnu tugu, strašnu nepotpunost. Negdje u meni nalazila se rana koja se sada ponovo otvorila. Ovaj put nisam mogao naći utočište iza vela misterije i neznanja, kao što sam često običavao činiti u prošlosti. Bilo bi pravo blaženstvo ne znati. Na trenutak me obuhvatila opasna malodušnost. La Gorda me zaustavila.

»Ratnik je onaj tko traži slobodu«, rekla mi je u uho. »Tuga nije sloboda. Moramo se izvući iz toga.«

Osjećaj duševnog mira, kako bi rekao don Juan, povlačio je za sobom trenutnu stanku za ponovnu procjenu situacije. Na vrhuncu svoje tuge, shvatio sam na što je mislio. Osjećao sam duševni mir; javio mi se da bih tu stanku iskoristio kako treba.

Nisam mogao biti siguran da li je tu moja volja odigrala neku ulogu, no odjednom je tuge nestalo; kao da je nikada nije ni bilo. Prestrašila me brzina i potpunost promjene raspoloženja.

»Ti si sada tamo gdje sam ja!« uzviknula je

la Gorda, kad sam joj opisao što se dogodilo. »Nakon svih ovih godina još nisam naučila rukovati bezličnošću. Beznadno se i trenutno prebacujem iz jednog osjećaja u drugi. Zbog svoje bezličnosti kadra sam pomoći malim sestrama, ali sam također osuđena na njihovu milost. Svaka od njih dovoljno je jaka da me zaniše od jedne do druge krajnosti.

»Problem je bio u tome što sam ja izgubila ljudsko obličje prije tebe. Da smo ga izgubili zajedno, mogli smo pomoći jedno drugom; ovako, dizala sam se i padala brže no što želim priznati.«

Moram priznati da su mi njene tvrdnje o bezličnosti uvijek djelovale patvoreno. Po moje shvaćanju, gubljenje ljudskog obličja uključivalo je i određene popratne okolnosti, čvrstoću karaktera, što u odnosu na njene emocionalne uspone i padove nisam bio kadar shvatiti. S tim u vezi, sudio sam joj strogo i nepravedno. Izgubivši svoje ljudsko obličje, bio sam sada u položaju da shvatim tu bezličnost, barem kao nazadovanje u trezvenosti i razboritosti. U njoj nije bilo nikakve automatske emocionalne snage. Taj aspekt izdvojenosti, sposobnost udubljiivanja u bilo što, prirodno se proširuje na sve ono što čovjek radi, uključujući čak i ono protuslovno i potpuno nevažno. Prednost bezličnosti jest u tome što nam omogućuje trenutnu stanku, ukoliko posjedujemo samodisciplinu i hrabrost da je iskoristimo.

U svakom slučaju, shvatio sam dotadašnje la Gordino ponašanje. Godinama je bila bezlična, ali bez neophodne samodiscipline. Tako je bila

izložena na milost i nemilost dramatičnim promjenama raspoloženja i nevjerojatnom protuslovju između svojih namjera i djelovanja.

Nakon incijalnog prisjećanja na naguala ženu, la Gorda i ja napregli smo sve snage i danima pokušavali uskrsnuti još neke uspomenne, ali se činilo da ih više nema. Našao sam se tamo gdje sam bio prije no što sam se počeo prisjećati. Slutio sam da u meni ima još dosta toga pokopanog, ali do toga se nije moglo doći. U mozgu mi nije bilo ni natruhe bilo kakvih drugih uspomena.

La Gorda i ja prošli smo razdoblje strašne zbrke i sumnje. U našem slučaju, biti bezličan značilo je biti opustošen najgorim zamislivim nepovjerenjem. Osjećali smo se kao zamorci u rukama don Juana, koji nam je trebao biti poznat, ali o kojem, zapravo, nismo znali ništa. Punili smo jedno drugo sumnjama i strahovima. Naravno, najznačajnija tema je bila nagual žena. Kad bismo na nju usredotočili pažnju, sjećanje na nju postalo bi tako jasno da je bilo gotovo nezamislivo da smo je mogli zaboraviti. To bi neprestance rađalo nova razmišljanja o tome što nam je to, zapravo, don Juan učinio. Nagađanja bi nas vrlo lako odvela do zaključka da smo bili iskorišteni. Bijesno bismo neizbježno zaključivali da je s nama manipulirao, izručujući nas bespomoćne i neznane nama samima.

Kad se bijes u nama stišao, počeo nas je spopadati strah — jer smo se suočili s jezivom mogućnošću da nam je don Juan počinio još neke, mnogo pogubnije stvari.

SANJATI ZAJEDNO

Jednoga dana, da bismo se trenutno riješili naše nevolje, predložio sam da uronimo u *sanjanje*. Čim sam izgovorio taj prijedlog, postao sam svjestan da se tmina koja me danima proganjala može drastično izmijeniti željom za promjenom. Tada sam jasno shvatio da je la Gordin i moj osnovni problem bio u tome što smo se nehotice usredotočili na strah i nevjericu, kao da su nam to jedina raspoloživa rješenja, dok nam je čitavo to vrijeme, iako to nismo znali, bila moguća i alternativa, odlučno usmjeravanje naše pažnje na suprotnost, misteriju, čudo što nam se bilo dogodilo.

Rekao sam la Gordi svoje mišljenje. Odmah se složila. Istoga časa se odobrovoljila i u trenu je nestalo turobne sjenke.

»Kakvu vrst *sanjanja* preporučuješ?« zapitala je.

»A kakvih ima?« zapitao sam.

»Mogli bismo *sanjati zajedno*«, odgovorila je. »Tijelo mi govori da smo to već jednom bili učinili. *Sanjali* smo u paru. Nama će to biti jednostavno, kao što smo i *vidjeli zajedno*.«

»Ali ne znamo kakav je postupak da bismo *sanjali zajedno*«, rekao sam.

»Nismo znali ni *vidjeti zajedno*, pa ipak smo *vidjeli*«, rekla je.

»Sigurna sam da će nam poći za rukom ako

pokušamo, jer za ratnike nema prepreka. Postoji samo osobna moć. A mi je sada imamo.«

»Trebalo bi početi sa *sanjanjem* s različitih mjesta, što je moguće više udaljeni jedno od drugog. Onaj koji prvi započne *sanjati*, pričekat će drugoga. Kada se budemo našli, ispreplest ćemo naše ruke i zajedno utonuti još dublje.«

Rekao sam joj da ne znam kako ću je pričekati, ako ja prvi počnem *sanjati*. Ni ona nije to mogla objasniti, ali je rekla da je čekanje drugog *sanjača* Josefina opisala kao da ga treba »šćepati«. Josefina je dvaput »šćepala« la Gordu.

»Josefina je to tako nazvala zato što jedan od nas treba drugoga zgrabiti za ruku«, objasnila je.

Tada je pokazala postupak prepletanja njene lijeve s mojom desnom podlakticom, tako da je svatko od nas držao onog drugog ispod pazuha.

»A kako ćemo to učiniti u *sanjanju*?« zapitao sam.

Osobno sam *sanjanje* držao jednim od najintimnijih stanja koja se mogu zamisliti.

»Ne znam kako, ali ja ću te zgrabiti«, rekla je la Gorda. »Mislim da moje tijelo zna kako. Ali mislim da što više o svemu tome razgovaramo, stvar izgleda teža.«

Započeli smo *sanjati* s dva vrlo udaljena mjesta. Mogli smo se dogovoriti samo za vrijeme kad ćemo leći, budući da je ulaz u *sanjanje* bilo nemoguće predvidjeti. Osjećao sam priličnu tjeskobu zbog predvidljive mogućnosti da bih morao čekati na la Gordu, pa *sanjanju* nisam mogao pristupiti s uobičajenim

mirom. Nakon otprilike deset do petnaest minuta vrpoljenja, konačno sam uspio doći u stanje koje sam zvao *spokojnim bdjenjem*.

Prije mnogo godina, kada sam stjecao prva znanja o *sanjanju*, pitao sam don Juana postoje li neka zajednička, postupna stanja. Rekao mi je da je u tom pogledu svaki *sanjač* različit. No u razgovoru s la Gordom otkrio sam takve sličnosti u našim iskustvima u *sanjanju* da sam se usudio načiniti određenu shemu pojedinih stadija.

Spokojno bdjenje je uvodni stadij, u kojem se osjetila uspavljaju, ali su i dalje budna. U mom slučaju, ja sam u tom stanju uvijek uočavao plimu crvenkasta svjetla, kao kad se čovjek okrene prema suncu zatvorenih kapaka.

Drugi stadij *sanjanja* nazvao sam *dinamičnim bdjenjem*. U tom stanju crvenkasto svjetlo nestaje, raspršuje se poput magle, pa čovjeku preostaje pogled na vrlo statičnu scenu, mrtvi prizor. Vidi se trodimenzionalna slika, nešto smrznuto — krajolik, ulica, kuća, osoba, lice, bilo što.

Treći sam stadij nazvao *pasivnim svjedočenjem*. U njemu *sanjač* ne gleda više smrznuti komad svijeta, već promatra, očevidac je doživljaja koji se zbiva. Kao da povučeno vizualnih i auditivnih osjetila ovaj stadij *sanjanja* svodi na oči. i uši.

U četvrtom stadiju počinjem djelovati. Prisiljen sam nešto poduzeti, djelovati, iskoristiti vrijeme. To sam stanje nazvao *dinamičnom inicijativom*.

La Gordin prijedlog da će me pričekati

mora da je pobudio drugi i treći stadij našeg *sanjarija zajedno*. Kad sam se obreo u drugom stadiju, *dinamičnom bdjenju*, ugledao sam *sanjački* prikaz don Juana i mnogih drugih osoba, uključujući i debelu la Gordu. Prije no što sam uspio shvatiti ono što sam bio vidio, osjetio sam kako me je netko snažno zgrabio za ruku i zaključio da se pored mene našla »prava« la Gorda. Našla mi se s lijeve strane, pa je svojom lijevom rukom ščepala moju desnu nadlakticu. Jasno sam osjetio kako mi podiže ruku do svoje nadlaktice, tako da smo sada držali jedno drugo za nadlaktice. Uskoro sam se našao u trećem u stadiju *sanjanja, pasivnom svjedočenju*. Don Juan mi je bio rekao da moram paziti na la Gordu i brinuti se o njoj na najsebičniji način, baš kao da se radi o meni samome.

Oduševila me ta njegova igra riječima. Osjetio sam nezemaljsku sreću što se nalazim s njim i ostalima. Don Juan je nastavio objašnjavati kako bi moja sebičnost mogla biti vrlo korisna i da je nije nemoguće zauzdati.

Postojao je među svim tim okupljenim ljudima velik osjećaj prijateljstva. Smijali su se don Juanovim riječima, koje mi je upućivao, no bez poruge. Don Juan je rekao da je najsigurniji put obuzdavanja sebičnosti u svakodnevnim aktivnostima naših života, te da sam uspješan u svemu što radim, jer nemam nikoga tko će me opterećivati, pa nemam drugih izazova osim da letim sam samcat poput strijele. Ako, međutim prihvatim zadatak da ću brinuti o la Gordi, razbit će se moja nezavisna uspješnost, pa ću,

da bih preživio, proširiti svoju sebičnu skrb i na la Gordu. Samo pomažući njoj, rekao je don Juan s posebnim naglaskom, pronaći ću rješenja za ispunjene svoje prave zadaće.

La Gorda mi je svoje debele ruke ovila oko vrata. Don Juan je morao prestati pričati. Smijao se tako žestoko da nije mogao više izdržati. Svi ostali su urlicali.

Bio sam zbunjen i la Gorda mi je išla na živce. Pokušao sam se osloboditi njena zagrljaja, no ruke su joj bile čvrsto sklopljene oko moga vrata. Don Juan je učinio pokret rukama da bi me zaustavio. Rekao je da ta mala zbunjenost koju sada osjećam nije ništa u usporedbi s onim što me još očekuje.

Zaglušio me sveopći smijeh. Osjetio sam se vrlo sretnim, iako me brinulo što imam posla s la Gordom, jer nisam znao kako će sve to završiti.

U tom trenutku *sanjanja*, promijenio sam točku gledanja — ili, bolje — nešto me je gurnulo, pa sam se odjednom našao u ulozi promatrača. Nalazili smo se u kući, negdje u sjevernom Meksiku; mogao sam to reći po okolišu koji se djelomice vidio s mjesta na kojem sam stajao. U daljini sam mogao vidjeti planine. Sjetio sam se i pojedinosti same kuće. Bili smo u stražnjem dvorištu, u natkritu trijemu. Neki ljudi su sjedili na velikim stolicama; međutim, većina je stajala ili sjedila na podu. Sve sam ih prepoznao. Bilo ih je šesnaestoro. La Gorda je stajala pored mene, okrenuta prema don Juanu.

Shvatio sam da sam mogao odabrati dva

različita osjećaja u isto vrijeme. Mogao sam zaroniti u tu scenu *sanjarija* i osjećati kako nadoknađujem davno izgubljeno čuvstvo, ili sam svojim svakodnevnim raspoloženjem jednostavno mogao biti svjedok čitave scene. Kad bih utonuo u scenu *sanjanja*, osjećao sam se zaštićen i siguran; no kao svjedok u svom uobičajenom raspoloženju, ćutio sam se izgubljen, nesiguran i ispaćen. Priklonio sam se *sanjanju*, jer mi se ovo drugo nije dopalo.

Glasom koji se mogao čuti pored sveopćeg smijeha, debela la Gorda je zapitala don Juana da li ću ja biti njen suprug. Odjednom je nastala tišina. Izgledalo je da don Juan smišlja što će reći. Potapšao ju je po glavi i rekao da će govoriti sa mnom, pa ću ja s oduševljenjem pristati da budem njezin muž. Svi su se raskalašeno nasmijali. I ja sam se smijao. Tijelo mi se grčilo od iskrena užitka, no ipak, nisam osjećao da se smijem la Gordi. Nisam je držao nekim klaunom ili budalom. Ona je bila dijete. Don Juan se okrenuo prema meni i rekao da la Gordi moram iskazati čast, bez obzira na sve što mi je učinila, i da moram, u međusobnom djelovanju s njom, svoje tijelo tako uvježbati da se mogu opustiti u najkritičnijim situacijama. Don Juan se obratio čitavoj grupi i rekao da je mnogo lakše uspjeti pod uvjetima maksimalnog stresa nego biti bezgrešan pod uobičajenim okolnostima, posebno u međusobnom djelovanju s nekim kao što je la Gorda. Don Juan je dodao da se ni pod kakvim okolnostima ne smijem ljutiti na la Gordu, jer je ona moja istinska dobročiniteljka; samo uz njenu pomoć

bit ću kadar zauzdati svoju sebičnost.

Utonuo sam potpuno u scenu *sanjanja*, te sam sasvim zaboravio da sam *sanjač*. Iznenađni pritisak na ruku podsjetio me da *sanjam*. Pored sebe sam osjetio la Gordinu nazočnost, iako je nisam vidio. Bila je tu tek kao dodir, taktilni osjet na mojoj nadlaktici. Usredotočio sam pažnju na nju; osjećao sam je kao čvrst stisak, a onda se la Gorda kao osoba materijalizirala, kao fotografija pod utjecajem razvijača. Bilo je to poput nekog filmskog trika. Scena *sanjanja* je iščezla. Umjesto toga, la Gorda i ja smo se promatrali, isprepletenih nadlaktica.

Istovremeno smo ponovo usmjerili pažnju na scenu *sanjanja* kojoj smo prisustvovali. U tom trenu, bez i najmanje sumnje, znao sam da smo oboje vidjeli istu stvar. Don Juan je nešto govorio la Gordi, ali ga nisam mogao čuti. Moja se pažnja pomicala naprijed i natrag, između trećeg stanja *sanjanja*, *pasivna svjedočenja*, i drugog, *dinamična bdjenja*. Na trenutak sam bio s don Juanom, debelom Gordom i drugih šesnaestoro ljudi, a već u slijedećem trenu sa svakodnevnom la Gordom, i promatrao sam zamrznutu scenu.

Tada me snažan potres tijela doveo do nove razine pozornosti: osjetio sam nešto poput pucanja suha drveta. Bila je to slaba eksplozija, zvučala je više kao izuzetno glasno pucanje zglobova. Obreo sam se u prvom stadiju *sanjanja*, *spokojnom bdjenju*. Spavao sam, ali sam ipak bio svega svjestan. Htio sam u tom stanju mirovanja ostati što je moguće dulje, ali me novi potres natjerao da se smjesti probu-

dim. Odjednom sam shvatio da smo la Gordi i ja *sanjali zajedno*.

Bio sam više nego željan s njom razgovarati. I ona je osjećala isto. Pojurili smo jedno drugom na razgovor. Kad smo se malo smirili, zamolio sam je da mi opiše sve što joj se događalo dok smo *sanjali zajedno*.

»Čekala sam te vrlo dugo«, rekla je. »Neki dio mene mislio je da sam te promašila, ali je drugi dio držao da si nervozan i imaš nekih problema, pa sam čekala.«

»Gdje si čekala, Gordi?« zapitao sam.

»Ne znam«, odgovorila je. »Znam da sam se našla izvan crvenkasta svjetla, ali ništa nisam mogla vidjeti. Kad malo bolje razmislim, nisam vidjela, već sam svoj put osjećala. Možda sam još bila u crvenkastu svjetlu; ali ne, nije bilo crveno. Mjesto na kojem sam se nalazila bilo je obojeno bojom svijetle breskve. Onda sam otvorila oči i ti si bio tamo. Činilo se da si želio otići, pa sam te zgrabila za ruku. Zatim sam pogledala oko sebe i ugledala naguala Juana Matusa, tebe, sebe i ostale ljude u Vicenteovoj kući. Ti si bio mladi, a ja debela.«

Pri spomenu Vicenteove kuće iznenada sam se nečega sjetio. Ispričao sam la Gordi kako sam jednom, za vrijeme vožnje kroz Zacatecas (Zakatekas) u sjevernom Meksiku osjetio čudan poriv i otišao posjetiti jednog od don Juanovih prijatelja, Vicentea, ne shvaćajući da pri tom nesvjesno kročim u zabranjeno područje, jer me don Juan s njime nikada nije bio upoznao. Vicente je poput naguala žene pripadao drugom području, drugom svijetu. Stoga

nije bilo čudno što je la Gorda toliko bila potresena dok sam joj pričao o tom posjetu. Poznavali smo ga dobro; bio nam je blizak kao don Genaro, možda i bliži. Pa ipak, zaboravili smo ga, baš kao što smo zaboravili naguala ženu.

Na tom mjestu la Gorda i ja učinili smo značajnu digresiju. Zajedno smo se prisjetili da su Vicente, Genaro i Silvio Manuel bili don Juanovi prijatelji, njegovi pomoćnici. Vezalo ih je mnoštvo stvari. La Gorda i ja nismo se mogli sjetiti što ih je spajalo. Vicente nije bio Indijanac. Kao mladić bio je farmaceut. U toj grupi on je bio znanstvenik i pravi liječnik koji je brinuo za njihovo zdravlje. Strastveno se bavio botanikom. Bez ikakve sumnje bio sam uvjeren da je o biljkama znao više od bilo kojeg živog stvora. La Gorda i ja sjetili smo se da je baš Vicente svakoga, uključujući i don Juana, poučavao o ljekovitom bilju. Osobitu je pažnju posvećivao Nestoru, pa smo svi mislili da će Nestor poći njegovim putem.

»Sjećam se kako me Vicente natjerao da razmislim o samoj sebi«, rekla je la Gorda. »Pomislila sam kako sam bila upravo nepodnošljiva. Najgora stvar koja se ženi može dogoditi jest da ima djecu, da ima šupljine u svom tijelu, a i dalje se ponaša poput male djevojčice. To je bio i moj problem. Htjela sam biti dražesna, a bila sam prazna. A oni su pustili da od sebe pravim budalu, ohrabrivali me da ispadnem glupača.«

»Tko su oni, Gorda?« zapitao sam.

»Nagual i Vicente i svi ti ljudi koji su bili u

Vicenteovoj kući dok sam se s tobom ponašala kao budala.«

La Gorda i ja smo istovrsno predočili ta zbivanja. Dopustili su joj da samo sa mnom bude nepodnošljiva. Nitko drugi nije se upecao na njene gluposti, iako ih je iskušavala na svakome.

»Vicente me je podnosio«, rekla je la Gorda. »Igrao se zajedno sa mnom. Čak sam ga zvala ujakom. No kad sam Silvija Manuela pokušala nazvati ujakom, gotovo da mi je oderao kožu ispod pazuha svojim kandžastim rukama.«

Pokušali smo svu našu pozornost usmjeriti na Silvija Manuela, ali se nismo mogli sjetiti kako je izgledao. U sjećanjima smo mogli osjetiti njegovo prisustvo, ali on nije bio osoba, već samo osjećaj.

Što se tiče same scene *sanjanja*, sjećali smo se da je to bio vjerni odraz onoga što nam se u životu zaista zbilo na određenom mjestu u određeno vrijeme; ipak, nismo se mogli sjetiti kada se to dogodilo. Međutim, znao sam da sam se brinuo o la Gordi, vježbajući se za nadolazeće poteškoće međusobnog djelovanja s ljudima. Neophodno mi je bilo utjeloviti spokojnost da bih se suočio s teškim društvenim situacijama i nitko nije mogao biti bolji trener od la Gorde. Iz tih okolnosti su potjecali bljeskovi blijedih uspomena na debelu Gordu, jer sam doslovno slijedio don Juanove naredbe.

La Gorda je rekla da joj se nije dopalo raspoloženje u sceni *sanjanja*. Bilo bi joj draže da je mogla samo promatrati, no ja sam je prisilio da osjeti svoja stara čuvstva, a to joj je

bilo mrsko. Osjećala se toliko neugodno, da je hotimice stisnula moju ruku da bi me tako prisilila da skončamo naše sudjelovanje u nečemu što joj je bilo tako mrsko.

Slijedećeg dana smo se pripremili za novi pokušaj *sanjanja zajedno*. Ona je počela u svojoj spavaonici, a ja u radnoj sobi, no ništa se nije dogodilo. Uglavnom smo se iscrpili već u pokušaju da uđemo u *sanjanje*. I slijedećih tjedana smo pokušavali opet postići onu djelotvornost prve izvedbe, ali bez uspjeha. Sa svakim neuspjehom postajali smo sve očajniji i pohlepniji.

Suočen s tom bezizlaznom situacijom, odlučio sam da treba naše *sanjanje zajedno* odgoditi i bolje ispitati proces *sanjanja*, analizirati njegove koncepte i postupke. La Gorda se u početku sa mnom nije složila. Za nju je i pomisao ponovnog iznošenja svega što znamo o *sanjanju* bila samo jedan novi način da podlegnemo očaju i pohlepi. Ona se zalagala za nastavak pokušaja, čak i ako ne uspijemo. No bio sam uporan, pa je konačno prihvatila moje mišljenje, i pored snažnog osjećaja izgubljenosti.

Jedne smo noći tako sjedili i, kao i obično, počeli raspravljati o onome što smo znali o *sanjanju*. Ubrzo je postalo očito da postoje neke suštinske teme kojima je don Juan pridavao posebno značenje.

Prvo je bio sam čin. Činilo se da počinje kao jedinstveno stanje svijesti koje dolazi usredotočenjem ostatka svjesnosti, što ga zaspali čovjek još ima u elementima ili oblicima snova.

Ostatak svjesnosti, don Juan ga je nazvao drugom pozornošću, počeo je djelovati ili je bio iskorišten zahvaljujući vježbama u *ne-radu*. Mislili smo da je najbitnija potpora *sanjanju* stanje mentalnog mirovanja, don Juan ga je nazvao »obustavom internog dijaloga« ili »*ne-radom* razgovora sa sobom«. U želji da me nauči da to svladam, znao me tjerati da kilometrima hodam očiju prikovanih i neizostrenih na crtu iznad samog obzorja, da bi naglasio periferni pogled. Njegova metoda je bila djelotvorna na dva načina. Omogućila mi je da nakon višegodišnjih pokušaja zaustavim unutrašnji dijalog, a uvježbala mi je i pažnju. Sileći me da se koncentriram na periferni pogled, don Juan je pojačao moju sposobnost da se u dugim razdobljima koncentriram na jednu jedinu djelatnost.

Kasnije, kada sam uspio kontrolirati svoju pozornost i satima raditi bez ikakva ometanja — što ranije nisam nikada bio u stanju — rekao mi je da je najbolji način ulaska u *sanjanje* usredotočenje na područje vrška prsne kosti, pri vrhu trbuha. Rekao je da pozornost potrebna za *sanjanje* potječe iz tog područja. Energija koja je potrebna da bi se u *sanjanju* kretalo i tražilo potječe iz područja koje se nalazi nekoliko centimetara ispod pupka. Nazvao je tu energiju *voljom* ili snagom odabiranja, sastavljanja. Kod žena i energija i pozornost za *sanjanje* potječu iz maternice.

»Žensko *sanjanje* mora doći iz maternice, jer je to njezino središte«, rekla je la Gorda. »Da bih započela *sanjanje* ili ga okončala, dovoljno

je da usmjerim svoju pozornost na maternicu. Naučila sam osjećati njenu unutrašnjost. Na trenutak ugledam crvenkastu svjetlost i onda nestanem.«

»Koliko ti dugo treba da ugledaš to crvenkasto svjetlo?« zapitao sam.

»Nekoliko sekundi. U trenutku kad mi je pozornost usmjerena na maternicu, već sam u *sanjanju*«, nastavila je. »Nikada se ne mučim, nimalo. Ženi je najteže naučiti kako da počne; trebalo mi je nekoliko godina da usmjerenjem pozornosti na maternicu zaustavim unutrašnji interni monolog. Možda zato žena uvijek treba nekoga tko će je podbosti.

»Nagual Juan Matus mi je običavao stavljati hladni, mokri riječni šljunak na trbuh, kako bih osjetila to područje. Ili bi na njega stavio nešto teško; imala sam grumen olova što mi ga je bio nabavio. Natjerao bi me da zatvorim oči i usmjerim pozornost na mjesto gdje se nalazila težina. Obično bih svaki put zaspala. No to ga nije smetalo. Zbilja nije bilo važno što sam radila sve dok mi je pozornost bila usmjerena na maternicu. Konačno sam se naučila koncentrirati na to mjesto bez ičega. Jednoga dana sam sama od sebe počela *sanjati*. Osjećala sam svoj trbuh, na mjestu gdje je nagual toliko puta znao stavljati neku težinu, i odjednom sam zaspala kao i obično, osim što me nešto udarilo ravno u maternicu. Ugledala sam crvenkasto svjetlo i tada doživjela najljepši san. No kad sam to pokušala ispričati nagualu, shvatila sam da to nije bio običan san. Nikako mu nisam mogla ispričati taj san. Osjećala sam se vrlo

sretna i jaka. Rekao je da je to bilo *sanjanje*.

»Nakon toga više mi nije stavljao nikakve terete. Dopuštao je da *sanjam* bez ometanja. S vremena na vrijeme bi me zamolio da mu pričam o tome, pa bi me posavjetovao. Upravo tako treba obaviti pouku u *sanjanju*.«

La Gorda je izjavila kako joj je don Juan rekao da bilo što može poslužiti kao *ne-rad* u svrhu *sanjanja*, imajući na umu da prisiljava pozornost da ostane stalna. Na primjer, priklo-nio je nju i ostale učenike da bulje u lišće i kamenje, te ohrabrio Pablita u izradi njegove vlastite naprave za *ne-rad*. Pablito je započeo *ne-radom* hodajući natraške. Kretao bi se bacajući brze poglede postrance, da bi se poravnao i izbjegao zapreke na putu. Dao sam mu ideju da iskoristi retrovizor, pa je onda on to proširio, sačinivši drveni šljem s nastavcima za dva mala ogledala, oko dvadeset centimetara od njegova lica i pet centimetara ispod razine oka. Dva ogledala mu nisu zaklanjala prednji vidik, a zahvaljujući kutu pod kojim su bila postavljena, pokrivala su čitavo područje iza njega. Pablito se hvalio da svijet gleda pogledom od 360 stupnjeva. Zahvaljujući tom pomagalu, mogao je natraške prehodati bilo koju udaljenost, i vremenski vrlo dugo.

Vrlo važna tema bila je i položaj što ga je trebalo zauzeti za *sanjanje*.

»Ne znam zašto mi nagual odmah na početku nije saopćio«, rekla je la Gorda, »da je za ženu najbolji početni položaj da sjedne pre-križenih nogu i onda pusti tijelo da padne, kad joj je pozornost već usmjerena na *sanjanje*.

Nagual mi je to rekao tek možda godinu dana kako sam počela. Sada sjednem na trenutak u taj položaj, osjetim maternicu i evo me u *sanjanju*.«

U početku sam, baš kao i la Gorda, znao leći na leđa, sve dok mi jednoga dana don Juan nije rekao da ću bolje rezultate postići ako sjednem na mekanu, tanku hasuru, sastavim tabane, a bedrima dodirujem hasuru. Naglasio je da, pošto su mi vrlo elastični pregibi kukova, treba ih dokraja izvježbati, kako bih bedra mogao potpuno vodoravno položiti na hasuru. Dodao je još, ako *sanjanje* započnem u tom sjedećem položaju, tijelo mi neće skliznuti ili pasti ni na jednu stranu, ali će mi se trup nagnuti naprijed, a čelo će mi počivati na nogama.

Još jedna vrlo značajna tema bilo je vrijeme za *sanjanje*. Don Juan nam je bio rekao da su kasni noćni ili rani jutarnji sati najbolji. Tim satima je davao prednost radi, kako je on to zvao, praktične primjene čarobnjačkog znanja. Budući da se *sanjanje* odvija u socijalnoj sredini, rekao je, moraju se pronaći najbolji mogući uvjeti i otkloniti smetnje. Govoreći o smetnjama, mislio je na pozornost drugih ljudi, a ne na njihovu fizičku prisutnost. Za don Juana bilo je besmisleno skrivati se i povlačiti iz svijeta, jer bi čak i na usamljenom, izoliranom mjestu postojale smetnje od naših prijatelja, budući da se fiksacija njihove prve pozornosti nije mogla isključiti. Tek u tom času mogao se na trenutak, kad većina ljudi spava, odvratiti dio te fiksacije. Upravo u to vrijeme prva pozornost onih oko nas je uspavana.

To nas vodi do njegova opisa druge pozornosti. Don Juan nam je bio objasnio da se pozornost, potrebna na početku *sanjanja*, mora zaustaviti bilo na kojoj zadanoj točki sna. Samo imobilizacijom naše pozornosti može se običan san pretvoriti u *sanjanje*.

Osim toga, objasnio nam je da se u *sanjanju* moraju iskoristiti isti mehanizmi kao iz pozornosti svakodnevnog života, da je naša prva pozornost naučena da se usmjeri na pojedinosti ovog svijeta velikom snagom, kako bi amorfnu i kaotično područje percepcije pretvorila u sređeni svijet svijesti.

Don Juan nam je također rekao da druga pozornost ima funkciju dozivača, zazivača mogućnosti. Što je izvježbanija, veća je mogućnost da se poluči željeni rezultat. No to je također bila i funkcija pozornosti općenito, funkcija koju u svakodnevnom životu uzimamo kao nešto samo po sebi normalno, pa je tako postala nezamjetljiva; ako čak i naiđemo na takvu slučajnu zgodu, govorimo o njoj radije u smislu koincidencije ili slučaja nego o našoj pozornosti koja je *izazvala* taj događaj.

Naša rasprava o drugoj pozornosti pripremila je teren za slijedeću ključnu temu, *sanjačko tijelo*. Da bi la Gordu doveo do toga, don Juan joj je dao zadatak da što je moguće više imobilizira drugu pozornost, i to osjetom letenja u *sanjanju*.

»Kako si naučila letjeti u *sanjanju*?« zapitao sam je. »Je li te netko poučio?«

»Naučio me nagual Juan Matus, još na ovoj zemlji«, odvratila je. »I u *sanjanju* me je netko

učio, netko koga nikada nisam mogla vidjeti. Čula sam samo glas koji mi je govorio što da radim. Nagual mi je dao zadatak da naučim letjeti u *sanjanju*, a glas me je poučio u tome. Tada mi je trebalo mnogo godina da bih se naučila prebaciti iz ovog mog tijela, što ga možeš dotaknuti, u *sanjačko tijelo*.«

»To mi moraš objasniti, Gorda«, rekao sam.

»I ti si učio kako ćeš se domoći *sanjačkog tijela*, kad si se u *sanjanju* rastajao od svoga«, nastavila je. »Ali meni se čini da ti nagual nije dao nikakav poseban zadatak, pa si krenuo već uhodanim putovima. S druge strane, moj zadatak je bio da koristim svoje *sanjačko tijelo*. I male sestre su imale istu zadaću. Što se mene tiče, jednom sam sanjala da letim poput jastreba. To sam ispričala nagualu, jer mi se bio dopao osjećaj klizanja zrakom. Shvatio je to vrlo ozbiljno, pretvorivši sve to u zadatak. Rekao je da, čim netko nauči *sanjati*, i bilo koji san što ga se može sjetiti, nije više san nego *sanjanje*.

»Tada sam nastojala letjeti u *sanjanju*. Ali teško sam uspijevala; što sam više nastojala *utjecati na sanjanje*, sve slabije mi je to polazilo za rukom. Konačno mi je nagual rekao da se prestanem truditi i da pustim da se sve dogodi samo po sebi. Malo-pomalo počela sam letjeti u *sanjanju*. Tada mi je neki glas počeo govoriti što da radim. Uvijek sam imala dojam da je to bio ženski glas.«

»Kad sam naučila savršeno letjeti, nagual mi je rekao da svaki pokret pri letu što sam ga učinila u *sanjanju*, moram ponoviti u budnom

stanju. Ti si imao istu mogućnost kad ti je sabljasti tigar pokazivao kako ćeš disati. Ali ti se u *sanjanju* nikada nisi pretvorio u tigra, pa to nisi mogao pravilno izvesti dok si bio budan. No ja sam naučila letjeti u *sanjanju*. Prebacivši pozornost na *sanjačko tijelo*, mogla sam letjeti poput jastreba i u budnom stanju. Jednom sam ti pokazala moj let, jer sam htjela da vidiš kako sam naučila koristiti svoje *sanjačko tijelo*, ali ti nisi shvatio što se zbiva.«

Mislila je na vrijeme kad me je bila preplašila neshvatljivim činom stvarnog poskakivanja u zraku poput jastreba. Taj me događaj bio toliko zbunio da ga nisam ni pokušao logički pojmiti. Kao i obično kad bih se suočio sa stvarima takve prirode, odgurao bi ih u amorfnu kategoriju »zapažanja pod uvjetima jakog stresa«. Tvrdio sam da u slučajevima jaka stresa osjetila mogu u velikoj mjeri izobličiti percepciju. To objašnjenje i nije bilo neko objašnjenje, ali je barem umirivalo moj razum.

Rekao sam la Gordi da je u tom prebacivanju na *sanjačko tijelo* moralo biti još nešto osim pukog ponavljanja pokreta pri letu.

Razmislila je malo prije no što je odgovorila. »Mislim da je nagual i tebi morao objasniti«, rekla je, »da je jedina važna stvar u tom prebacivanju usidranje druge pozornosti. Nagual je rekao da je pozornost ono što čini svijet; naravno, bio je potpuno u pravu. Imao je razloga da to kaže, bio je majstor pozornosti. Pretpostavljam da mi je to prepustio kako bi saznao da mi je za prebacivanje u *sanjačko tijelo* potrebno jedino usmjeriti pozornost na

letenje. Važno je bilo nagomilati pozornost u *sanjanju*, promatrati sve ono što sam činila prilikom leta. Bio je to jedini način da dotjeram svoju drugu pozornost. Kad je jednom očvrsla, već i lagano usmjerenje na detalje i osjećaj leta doveli bi do novog *sanjanja* leta, sve dok već rutinski nisam *sanjala* kako lebdim zrakom.

»Što se tiče letenja, moja je druga pozornost tada bila oštra. Kad mi je nagual dao zadatak da se prebacim u *sanjačko tijelo*, mislio je da se preorijentiram na drugu pozornost dok sam budna. Tako sam shvatila. Prva pozornost, pozornost koja čini svijet, nikada se ne može potpuno nadvladati; može se samo na trenutak ugasiti i nadomjestiti drugom pozornošću, u slučaju da je ima dovoljno u tijelu. *Sanjanje* je prirodni način nagomilavanja druge pozornosti. Prema tome, rekla bih da je za prebacivanje u *sanjačko tijelo* u budnom stanju potrebno vježbati *sanjanje* sve dok ti ne počne izlaziti na uši.«

»Možeš li se domoći svog sanjačkog tijela kad god hoćeš?« zapitao sam.

»Ne. To nije tako lako«, odgovorila je. »Učila sam u budnom stanju ponavljati pokrete i osjećaje leta i sada mogu poletjeti svaki put kad zaželim. No uvijek postoji zapreka mome *sanjačkom tijelu*. Ponekad osjećam da je ta barijera spala; tada je moje tijelo slobodno i mogu letjeti kao u *sanjanju*.«

Rekao sam la Gordi da je meni don Juan dao tri zadatka radi vježbanja druge pozornosti. Prvo sam u *sanjanju* morao pronaći svoje ruke. Zatim mi je preporučio da odaberem neko mjesto, usmjerim svu pozornost na njega, a

zatim da po danu *sanjam* i otkrijem da li zaista tamo mogu doći. Predložio je da bih na to mjesto mogao smjestiti nekoga koga znam, po mogućnosti ženu, i to iz dva razloga: prvo, da provjerim tanane promjene koje bi mogle ukazivati da sam zaista u *sanjanju*, i drugo, da bih odvojio nenametljiv detalj koji bi bio točno ono na što se moja druga pozornost usredotočila.

Najozbiljniji problem koji se u tom pogledu nalazi pred *sanjačem* jest nepopustljiva fiksacija druge pozornosti na detalj što ga pozornost svakodnevna života nikako ne može otkriti, pa se na taj način stvara gotovo nesavladiva prepreka pravovaljanosti. Ono što čovjek traži u *sanjanju*, nije isto kao ono na što obraća pažnju u svakodnevnom životu.

Don Juan je rekao da drugu pozornost ljudi pokušavaju imobilizirati samo u razdoblju učenja. Nakon toga treba pobijediti gotovo nepobjedivu prednost druge pozornosti a na sve ostalo obratiti tek letimičan pogled. U *sanjanju* treba biti zadovoljan i s najkraćim mogućim pogledima na sve. Kontrola se gubi čim se usredotoči na nešto.

Posljednji opći zadatak koji mi je dao bio je da izađem iz svoga tijela. Djelomice sam bio uspio, no sve vrijeme sam držao da mi je to odista pošlo za rukom tek u *sanjanju*. Don Juan je otišao prije no što sam u *sanjanju* usavršio osjećaj da mogu izaći nakraj sa svijetom običnih poslova dok *sanjam*. Njegov odlazak je prekinuo ono što sam mislio da će biti nevažno

zadiranje vremena mog *sanjanja* u svijet svakodnevnog života.

Da bi razjasnio kontrolu nad drugom pozornošću, don Juan je prikazao ideju *volje*. Rekao je da se *volja* može opisati kao maksimalna kontrola osvjetljenja tijela kao energetskog polja; također, da se može opisati kao razina sposobnosti ili stanja bića koje bilo u koje vrijeme ratniku može doći u svakodnevnom životu. Iskušana je kao snaga koja zrači iz središnjeg dijela tijela nakon trenutka najveće moguće tišine, ili krajnjeg užasa, ili, pak, duboke tuge; no ne javlja se nakon trenutka sreće, jer je sreća i suviše poremećena, pa ratnik ne uspijeva prikupiti potrebnu koncentraciju da iskoristi svijetljenje tijela i pretvori ga u tišinu.

»Nagual mi je rekao da je za ljudsko biće tuga jednako snažna kao i užas«, rekla je la Gorda. »Od tuge ratniku cure krvave suze. No oboje mogu dovesti do trenutka tišine. Ili tišina dolazi sama od sebe, jer se ratnik u tome iskušavao čitava života.«

»Jesi li i ti sama ikada osjetila taj trenutak tišine?« zapitao sam.

»Jesam, svakako, ali se ne mogu sjetiti kako izgleda«, rekla je. »Oboje smo ga osjetili, ali se ničega ne možemo sjetiti. Nagual je rekao da je to trenutak tame, tiši od trenutka prekida unutrašnjeg dijaloga. U toj tami, u toj tišini, izdiže se *namjera* da bi upravljala drugom pozornošću i naredila joj da učini neke stvari. Zbog toga je on to nazvao *voljom*. *Volja* — to je *namjera* i učinak; nagual je rekao da su

povezani. Sve mi je to ispričao kada sam u *sanjanju* pokušavala naučiti letjeti. *Namjera* letenja proizvela je učinak letenja.«

Rekao sam joj da sam već gotovo otpisao mogućnost da ću ikada doživjeti *volju*.

»Doživjet ćeš je«, rekla je la Gorda. »Nesreća je što ti i ja nismo dovoljno oštroumni da bismo znali što se s nama zbiva. Ne osjećamo *volju*, jer mislimo da bi to trebalo biti nešto što zasigurno znamo da radimo ili osjećamo, kao, na primjer, kad se naljutimo. *Volja* je vrlo tiha, neprimjetna. *Volja* pripada drugom ja.«

»Kojem drugom ja, Gorda?« zapitao sam.

»Znaš ti dobro o čemu govorim«, žustro je odvrátila. »Za vrijeme *sanjanja* mi smo u svom drugom ja, ali još nismo završili.«

Nastala je duga šutnja. Morao sam priznati da je bila u pravu rekavši da još nismo završili. Shvatio sam to kao da smo učenici u jednoj neiscrpoj vještini. Ali onda mi je glavom prostrujalo da ona, možda, misli na nešto drugo. To nije bila racionalna misao. U početku sam osjetio nešto nalik na ubadanje u pleksus i nakon toga sam pomislio da, možda, govori o nečem drugom. Zatim sam osjetio i odgovor. Došao je kao blok, nekakav grumen. Znao sam da je sve to već bilo tu, najprije na vrhu moje prsne kosti, a zatim i u mozgu. Moj se problem sastojao u tome što nisam bio u stanju dovoljno brzo ono što znam uobličiti u riječi.

La Gorda nije ni primjedbama ni gestama prekidala moj misaoni proces. Čekala je potpuno mirna. Izgledala je tako čvrsto povezana sa

mnom nekim unutrašnjim vezama da nije bilo potrebe bilo što reći.

Malo smo duže zadržali taj osjećaj međusobne uzajamnosti, a zatim nas je nadvladao. Postepeno smo se smirili. Konačno sam počeo govoriti. Bez potrebe za ponavljanjem onoga što smo uzajamno znali i osjećali već prije, da bih obnovio temelje naše rasprave, rekao sam joj da znam na koji smo način nezavršeni, ali to saznanje ne mogu izraziti riječima.

»Štošta znamo«, rekla je, »pa ipak to znanje ne možemo pridobiti da radi za nas, jer zaista ne znamo kako da ga izvučemo iz sebe. Ti si upravo počeo taj pritisak. Meni je poznat već godinama. Znam, a opet ne znam. Većinu vremena provodim istražujući samu sebe i svaki put kad pokušam izreći ono što znam, samoj sebi djelujem poput idiota.«

Njene su mi riječi bile potpuno jasne. O *volji* i onome što je la Gorda zvala drugo ja, znao sam neke sasvim praktične i potpuno jasne stvari, ali o svemu tome nisam mogao iscijediti ni jednu jedinu riječ, ne stoga što sam bio šutljiv ili plah, već jednostavno što nisam znao gdje početi i kako organizirati to svoje znanje.

»*Volja* je savršena kontrola druge pozornosti, zato se zove još i drugo ja«, rekla je la Gorda nakon dulje stanke. »I pored svega što smo učinili, znamo samo mali komadić drugog ja. Nagual nam je prepustio da sami upotpunimo svoje znanje. To nam je zadatak sjećanja.«

Udarila se dlanom po čelu, kao da joj je upravo nešto palo na pamet.

»Isuse sveti! Pa mi se sjećamo drugog ja!«

povikala je, a glas joj je zazvučao gotovo histerično. Onda se smirila i nastavila mirnim tonom. »Očito je da smo već tamo bili i jedini način da se toga sjetimo jest da odstrijelimo naša *sanjačka tijela* dok sanjamo *zajedno*.«

»Kako misliš da odstrijelimo naša *sanjačka tijela*?« zapitao sam.

»I ti si bio nazočan kad je Genaro znao odstrijeliti svoje *sanjačko tijelo*«, rekla je. »Ono pukne kao neki polagani metak; zapravo lijepi se i odljepljuje od fizičkog tijela uz glasni prasak. Nagual mi je rekao da je Genarovo *sanjačko tijelo* moglo učiniti većinu onoga što mi inače radimo; znao ti je doći na taj način da bi te stresao. Sada znam što su htjeli nagual i Genaro. Htjeli su da se sjetiš i zbog toga je Genaro pred tvojim očima znao izvoditi nevjerojatne podvige odstreljujući svoje *sanjačko tijelo*. No bilo je to beskorisno.«

»Nikada nisam znao da je u *sanjačkom tijelu*«, rekoh.

»Nisi znao jer nisi gledao«, rekla je. »Genaro ti je to pokušavao dati do znanja, nastojeći raditi ono što *sanjačko tijelo* ne može, na primjer jesti, piti i tako dalje. Nagual mi je rekao kako se Genaro znao s tobom šaliti da će srati, te da će se od toga planine tresti.«

»Zašto *sanjačko tijelo* ne može raditi takve stvari?« zapitao sam.

»Jer *sanjačko tijelo* ne može upravljati namjerom da jede, pije«, odgovorila je.

»Kako to misliš, Gorda?« zapitao sam.

»Genaro je izveo velik pothvat što je u *sanjanju* naučio *namjeru* tijela«, objasnila je.

»Dovršio je ono što si ti započeo. Mogao je *sanjati* čitavo svoje tijelo jednako savršeno kao što je i bilo. No *sanjačko tijelo* ima drukčiju *namjeru* od *namjere* fizičkog tijela. Na primjer, *sanjačko tijelo* može proći kroza zid, jer zna *namjeru* iščeznuća. Fizičko tijelo zna *namjeru* jela, ali ne i iščeznuća. Genarovu fizičkom tijelu bilo bi nemoguće proći kroza zid, kao što bi njegovu *sanjačkom tijelu* bilo nemoguće jesti.

La Gorda je na trenutak zašutjela, kao da odmjerava ono što je upravo rekla. Odlučio sam pričekati sa slijedećim pitanjima.

»Genaro je svladao samo *namjeru sanjačkog tijela*«, rekla je tihim glasom. »S druge strane, Silvio Manuel je bio vrhunski gospodar *namjere*. Sada znam da on nije nalik nikome drugom, pa se stoga i nismo mogli sjetiti njegova lica.«

»Zašto to kažeš, Gorda?« zapitao sam.

Počela je objašnjavati svoje mišljenje, no nije bila kadra govoriti suvislo. Odjednom se nasmiješila. Oči su joj se zapalile.

»Sada znam!« povikala je. »Nagual mi je bio rekao da je Silvio Manuel bio majstor *namjere*, jer je neprestance bio u svom drugom ja. On je bio pravi šef. Nalazio se iza svega što je nagual učinio. Zapravo, on je bio taj koji je naguala nagnao da se brine o tebi.«

Na te la Gordine riječi osjetio sam veliku fizičku nelagodu. Bilo mi je zlo u trbuhu, pa sam se morao strašno napregnuti da to ne primijeti. Okrenuo sam joj leđa. Na trenutak je zašutjela, a zatim nastavila, pretvarajući se da ne primjećuje moje stanje. Nakon toga, odjednom je počela vikati na mene. Rekla je da je

već krajnje vrijeme da iznesemo na vidjelo međusobne pritužbe. Posjetila me na ogorčenost koju sam osjećao nakon onoga što se dogodilo u Mexico Cityju. Dodala je da je nisam mrzio zato što se pridružila ostalim učenicima protiv mene, već stoga što je sudjelovala u mom raskrinkavanju. Objasnio sam joj da sam zaboravio sve te osjećaje. Bila je nepokolebljiva. Tvrdila je da će mi se vraćati bilo na koji način, sve dok se ne suočim s njima. Naglašavala je da je moje udruživanje sa Silvijom Manuelom srž čitave stvari.

Nisam mogao vjerovati promjenama u ponašanju kroz koje sam prolazio slušajući njene izjave. Prepolovio sam se u dva čovjeka — jedan je bjesnio, s pjenom na ustima, a drugi je bio hladan i mirno promatrao. Nakon bolnog grča u želucu postalo mi je zlo. No grč nije prouzrokovao povraćanje. Radilo se o neizdrživu bijesu.

Kad sam se konačno bio smirio, zbunilo me moje ponašanje, pa sam se zabrinuo da bi se sličan incident mogao, možda, ponoviti.

»Što prije prihvatiš svoju pravu ćud, oslobodit ćeš se tog gnjeva«, rekla mi je nehajno la Gorda.

Želio sam joj dokazati neke stvari, ali sam spoznao da je uzaludno. Osim toga, onaj napadaj bijesa iscrpio mi je svu energiju. Nasmijao sam se činjenici da ne znam što mi je raditi ako je ona zaista u pravu. Pala mi je na pamet misao da je sve moguće ukoliko uspijem zaboraviti naguala ženu. U vratu sam imao čudan osjećaj vrućine i draženja, kao da sam jeo vruću i ljutu hranu. Osjetio sam alarmni

signal tijela, kao da mi se netko šuljao iza leđa, i u tom trenutku sam spoznao nešto, ne znajući da sam to znao i prije. La Gorda je bila u pravu. Silvio Manuel je bio zadužen za mene.

La Gorda se glasno nasmijala kad sam joj to rekao. Rekla je da se i ona sjeća nečega u vezi sa Silvijom Manuelom.

»Ne sjećam ga se kao osobe, kao što se sjećam naguala žene«, nastavila je, »ali se sjećam što mi je nagual rekao o njemu.«

»Što ti je rekao?« zapitao sam.

»Dok je Silvio Manuel bio na ovoj zemlji, bio je poput Eligija, rekao je. Jednom je iščezao bez traga i otišao u drugi svijet. Godinama ga nije bilo, a onda se jednoga dana vratio. Nagual je rekao da se Silvio Manuel nije sjećao gdje je bio ni što je radio, no tijelo mu se izmijenilo. Vratio se u ovaj svijet, ali se vratio u svom drugom ja.«

»Što ti je još rekao, Gorda?« zapitao sam.

»Ne sjećam se više«, odvrtila je. »Kao da gledam kroz neku maglu.«

Znao sam da upravo sada možemo saznati tko je bio Silvio Manuel, samo ako se dovoljno snažno potrudimo. To sam joj rekao.

»Nagual je rekao da je *namjera* prisutna svugdje«, rekla je odjednom la Gorda.

»Što to znači?« zapitao sam.

»Ne znam«, rekla je. »Samo izgovaram ono što mi pada na pamet. Nagual je također rekao da upravo *namjera* čini ovaj svijet.«

Te sam riječi već čuo. Pomislio sam da je to don Juan vjerojatno i meni morao reći, ali da sam zaboravio.

»Kada ti je to don Juan rekao?« zapitao sam.

»Ne sjećam se kada«, rekla je, »ali mi je rekao da su svi ljudi i sva živa bića robovi *namjere*. Mi smo u njenim pandžama. Činimo sve što ona želi. Pod njenim se utjecajem ponašamo u svijetu. Pod njenim utjecajem čak i umiremo.«

»Ali rekao je također da će *namjera* postati naš prijatelj kad postanemo ratnici. Na trenutak će nas osloboditi. Povremeno nam čak dolazi, kao da je upravo na nas čekala. Rekao mi je da je on osobno bio samo prijatelj *namjere*, a ne kao Silvio Manuel, njen gospodar.«

Osjetio sam odjeke skrivenih sjećanja koji su pokušavali izbiti na površinu. No bili su još skriveni. Doživio sam na trenutak snažnu frustraciju, a onda se u meni nešto predalo. Smirio sam se. Više me Silvio Manuel nije zanimalo.

La Gorda je promjenu moga raspoloženja objasnila kao znak da još nismo spremni suočiti se s našim uspomenama na Silvija Manuela.

»Nagual nam je svima pokazao što može učiniti sa svojom *namjerom*«, rekla je nenadano. »Mogao je postići da se neke stvari pojave zazivanjem *namjere*.

»Rekao mi je da ako želim letjeti, moram prikupiti *namjeru* letenja. Pokazao mi je zatim kako je on prikuplja, a nakon toga skočio u zrak i poletio u krugu poput ogromnog jastreba. Ili bi učinio da se neke stvari pojavljuju u njegovoj ruci. Rekao je da zna *namjeru* mnogih stvari i da ih može pozvati *namjeravajući*

prema njima. Za razliku od njega, Silvio Manuel, majstor *namjere*, znao je *namjeru* svega.«

Rekao sam joj da njeno objašnjenje zahtijeva dodatna pojašnjenja.

Djelovala je kao da se bori, slažući riječi u glavi.

»Naučila sam *namjeru* letenja«, rekla je, »ponavljajući sve osjećaje koje sam imala leteći u *sanjanju*. No to je samo jedna stvar. Nagual je u svom životu naučio *namjeru* stotine stvari. A Silvio Manuel je otišao na sam izvor. On ga je dodirnuo. Nije trebao učiti ničiju *namjeru*. Saživio se s *namjerom*. No problem je bio što više nije imao želja, jer *namjera* nema vlastite želje, pa se morao osloniti na nagualovu snagu volje. Drugim riječima, Silvio Manuel je mogao učiniti sve što je nagual želio. Nagual je upravljao *namjerom* Silvija Manuela. No budući da ni nagual nije imao nikakvih želja, uglavnom nisu činili ništa.«

DESNA I LIJEVA SVIJEŠT

Naša rasprava o *sanjanju* bila nam je od velike pomoći, ne samo zato što je riješila mrtvu točku na kojoj smo se našli *sanjanjem zajedno* već što je čitav problem uzdigla na intelektualnu razinu. Taj razgovor nas je zao-kupio; omogućio nam je trenutni predah da bismo smirili naše uzbuđenje.

Jedne večeri, dok sam vani obavljao poslove, nazvao sam la Gordu iz javne govornice. Rekla mi je da je bila u robnoj kući i imala osjećaj da se tamo skrivam iza lutaka — manekena u izlogu. Bila je sigurna da se poigravam s njom, pa se naljutila na mene. Pojurila je kroz robnu kuću, pokušavajući me uhvatiti i pokazati mi kako je bijesna. Tada je shvatila, puna zlovolje, da se samo sjeća nečega što je sa mnom prilično često doživljavala.

Zajednički smo tada zaključili da je vrijeme da opet pokušamo *sanjati zajedno*. Dok smo razgovarali, osjetili smo obnovljeni optimizam. Odmah sam otišao kući.

Vrlo sam lako dospio do prvog stadija, *spokojna bdjenja*. Osjećao sam tjelesnu ugodu, treperava zračenja iz pleksusa, što se pretvorilo u misao da ćemo polučiti odlične rezultate. Ta se misao pretvorila u predosjećaj. Postao sam svjestan da moje misli zrače iz treperenja iz sredine prsa. No u trenutku kad sam svu

pozornost usmjerio na to, treperenje je prestalo. Bilo je to poput električne struje koju sam mogao uključiti i isključiti.

Treperenje je opet počelo, izražajnije nego prije, i odjednom sam se našao licem u lice s la Gordom. Kao da sam okrenuo oko ugla i banuo pred nju. Zadubio sam se promatrajući je. Bila je apsolutno stvarna, tako prava da sam dobio poriv da je dotaknem. U tom trenutku je iz mene izbila najčistija, gotovo nezemaljska ljubav prema njoj. Počeo sam neobuzdano jecati.

La Gorda je hitro pokušala ispreplesti naše ruke, kako bi prekinula moje stanje, no nije se uopće mogla pomaknuti. Pogledali smo oko sebe. Pred našim očima nije bilo nikakva čvrstog prizora, nikakve statične slike. Trenutno sam shvatio i rekao la Gordi da je to zato što smo promatrali jedno drugo, pa smo propustili pojavu scene *sanjanja*. Tek kad sam sve to izgovorio, shvatio sam da smo već u novoj situaciji. Prestrašio me zvuk moga glasa. Bio je tud, grub i odbojan. Osjetio sam prema njemu fizičku odvratnost.

La Gorda je odgovorila da nismo ništa propustili i da je našu drugu pozornost uhvatilo nešto drugo. Nasmiješila se i naškubila usne u mješavini iznenađenja i ljutnje na zvuk vlastita glasa.

Otkrio sam novost razgovora u *sanjanju*, jer nismo *sanjali* scenu u kojoj smo razgovarali, razgovor je bio zbiljski. A to je zahtijevalo poseban napor, sličan onom mome početnom naporu silaženja stubama u *sanjanju*.

Zapitao sam je misli li da je moj glas

smiješno zvučao. Kimnula je i glasno se nasmi-
jala. Zvuk njena smijeha bio je stravičan.
Sjećam se da je don Genaro ponekad upotre-
bljavao najčudnije i zastrašujuće zvukove; la
Gordin smijeh je spadao u istu kategoriju.
Izenada sam spoznao da smo la Gorda i ja
sasvim spontano ušli u naša *sanjačka tijela*.

Htio sam je primiti za ruku. Pokušavao sam,
ali ruku nisam mogao pomaknuti. Budući da
sam već imao neka iskustva s kretanjem u tom
stanju, naredio sam svojoj volji da se primakne
la Gordi. Želja mi je bila da je zagrlim, no
umjesto toga, prišao sam joj tako blizu da smo
se stopili. Bio sam svjestan sebe kao indivi-
dualnog bića, no u isto vrijeme sam se osjećao i
dijelom la Gorde. Neizmjereno sam uživao u
tom osjećaju.

Ostali smo tako stopljeni, sve dok nas nešto
nije prekinulo. Osjetio sam zapovijed da ispi-
tam blizinu. Kad sam pogledao, jasno sam se
sjetio da sam je već negdje vidio. Bili smo
okruženi malim, okruglim humcima, koji su
izgledali poput pješćanih dina. Bili su svuda
oko nas, u svim pravcima, dokle god smo mogli
vidjeti. Činilo se da su bile napravljene od
nečega nalik na tamnožuti pješćanik ili gruba
zrnca sumpora. Nebo je bilo iste boje, vrlo
nisko i teško. S izvjesnih točaka na nebu visile
su gomile žućkaste magle ili neke žute pare.

Zamijetio sam tada da la Gorda i ja, činilo
se, dišemo normalno. Rukama nisam mogao
osjetiti prsa, ali sam bio kadar osjetiti kako se
nadimaju kada bih udisao. Žuta magla nam
očito nije štetila.

Zajedno smo se počeli kretati, polako, oprezno, gotovo kao da šććemo. Nakon male udaljenosti, postao sam vrlo umoran, a tako i la Gorda. Klizali smo iznad zemlje i oćito je takav naćin kretanja prilićno iscrpljivao našu drugu pozornost; zahtijevao je visok stupanj koncentracije. Nismo namjerno oponašali naše uobićajeno kretanje, no i da smo to radili posljedice bi bile iste. Kretanje je zahtijevalo izljeve energije, poput slabašnih eksplozija, s predasima između njih. U tom trenutku nije bilo cilja, osim samog kretanja, pa smo, konaćno, morali stati.

La Gorda mi je nešto govorila tako slabim glasom da sam je jedva mogao ćuti. Rekla je da nepromišljeno kreććemo prema teŹim područjima i ako se nastavimo kretati u tom pravcu, pritisak ćće postati tako velik da ććemo umrijeti.

Automatski smo se okrenuli i zaputili natrag pravcem iz koga smo došli, no osjećaj umora nije jenjavao. Oboje smo bili tako iscrpljeni da se više nismo mogli drŹati uspravno. Pali smo i spontano zauzeli poloŹaj za *sanjanje*:

Istoga ććasa sam se probudio u svojoj radnoj sobi. La Gorda se probudila u spavaććoj.

Prvo šćto sam joj rekao nakon bućdenja bilo je da sam se u tom jalovu krajoliku obreo većć nekoliko puta prije toga. Vidio sam barem dva njegova izgleda, jedan potpuno ravan i drugi prekriven malim humcima poput dina. Dok sam govorio, shvatio sam da me uopćće ne brine potvrda da smo imali istu viziju. Zastao sam i rekao da sam od uzbućdenja malo zastranio; zatim sam nastavio kao da s njom usporeććujem

zabilješke s turističkog putovanja.

»Prekasno je za takvu vrst razgovora«, rekla je s uzdahom, »ali, ako će te to usrećiti, reći ću ti što smo vidjeli.«

Strpljivo je opisala sve što smo vidjeli, rekli i učinili. Dodala je da je i ona već ranije bila na tom pustom mjestu i da zasigurno zna da je to ničija zemlja, prostor između ovog i onog svijeta.

»To je područje između paralelnih linija«, nastavila je. »Tamo možemo doći u *sanjanju*. No da bismo napustili ovaj svijet i zašli u onaj, iza paralelnih linija, moramo proći tim područjem čitavim našim tijelima.«

Osjetio sam drhtavicu pri pomisli da ulazimo čitavim našim tijelima u to pusto mjesto.

»Mi smo tamo bili zajedno, s našim tijelima«, nastavila je la Gorda. »Zar se ne sjećaš?«

Rekao sam joj da se sjećam samo kako sam taj krajolik vidio dvaput, i to pod vodstvom don Juana. Oba puta sam bio otpisao iskustvo, jer je do toga došlo uz pomoć halucinogenih biljaka. Slijedeći naloge intelekta, nisam ih držao refleksnim iskustvom, već svojom privatnom vizijom. Nisam se sjećao da sam tu scenu vidio pod nekim drugim okolnostima.

»Kada smo ti i ja ušli tamo s našim tijelima?« zapitao sam.

»Ne znam«, odgovorila je. »U mislima mi se tek nazire sjećanje kad spomeneš da smo tamo bili i prije. Mislim da je sada na tebi red da mi pomogneš završiti ono čega sam se počela prisjećati. Ne mogu se usredotočiti na to, ali se sjećam da je Silvio Manuel poveo naguala ženu,

tebe i mene na to pusto mjesto. Međutim, ne znam zašto nas je tamo poveo. Mi nismo *sanjali*.«

Nisam čuo što je još rekla. Misli su mi odlutale na nešto još uvijek nerazgovijetno. Borio sam se da ih sredim. Bepomoćno su lutale. Na trenutak sam osjetio kako sam se vratio nekoliko godina unatrag, u vrijeme kad još nisam bio kadar zaustaviti svoj interni dijalog. A onda se magla počela razbistrivati. Bez svjesna usmjeravanja misli su se sredile, a posljedica je bila potpuno sjećanje na jednu zgodu, koju sam već djelomice obnovio u jednom od onih nesustavnih tračaka sjećanja što su mi se znali dogoditi. La Gorda je bila u pravu, jednom smo bili odvedeni u predio što ga je don Juan zvao »limbo«,¹ očitno koristeći termin religiozne dogme. Znao sam, također, da je la Gorda u pravu, tvrdeći da tada nismo *sanjali*.

Tada, a na zahtjev Silvija Manuela, don Juan je izdvojio naguala ženu, la Gordu i mene. Rekao mi je da je razlog našem sastanku činjenica što sam, vlastitim snagama, ali ne znajući to, ušao u zabiti kutak svijesti, gdje se nalazilo središte najprofinijeg oblika pozornosti. Već sam i prije dosizao to stanje što ga je don Juan nazivao »lijevom stranom«, ali svaki put prekratko i uz njegovu pomoć. Jedna od njegovih glavnih karakteristika, najveća vrijednost za sve nas koji smo se spetljali s don Juanom bila je to što smo u tom stanju mo-

[¹ 'Limb, čistitište duša pred ulazak u raj. (Op. prev.)]

gli zamijetiti golemu nakupinu žućkaste pare, što je don Juan zvao »maglenim zidom«. Kad god bih ga bio u stanju zamijetiti, uvijek mi se nalazio s desne strane, pružajući se prema obzorju u beskonačnost i tako dijeleći svijet napola. Magleni zid bi se okretao nalijevo ili nadesno, kako sam okretao glavu, pa tako nije bilo načina da se nađem pred njim.

Onoga dana su mi i don Juan i Silvio Manuel govorili o maglenom zidu. Pošto je prestao govoriti, sjećam se da je Silvio Manuel zgrabio la Gordu za vrat, poput male mačkice, i iščezao s njom u oblaku magle. Samo na djelić sekunde mogao sam promatrati kako nestaju, jer je don Juan nekako uspio da me postavi pred zid. Nije me uhvatio za vrat, jednostavno me je gurnuo u maglu; slijedeće što sam znao bilo je da sam gledao onu pustu ravnicu. Tamo su bili don Juan, Silvio Manuel, nagual žena i la Gorda. Nije me zanimalo što rade. Bavio sam se prijetećim i vrlo neprijatnim osjećajem tjeskobe — umorom, strašnim poteškoćama u disanju. Opazio sam da se nalazim u zagušljivoj, žutoj spilji vrlo niska stropa. Fizički osjećaj pritiska postao je tako neizdrživ da više nisam mogao disati. Kao da su sve moje fizičke funkcije prestale; nisam osjećao nijedan dio svoga tijela. Ipak još sam se mogao kretati, hodati, pružiti ruke i okretati glavu. Položio sam ruke na bedra; u njima nije bilo nikakva osjeta, kao ni u dlanovima ruku. Svoje ruke i noge mogao sam vidjeti, ali ih nisam mogao osjetiti dodirom.

Pokrenut neizmjernim strahom što me priti-

skivao, zgrabio sam naguala ženu za ruku i izbacio je iz ravnoteže. No nisam je gurnuo snagom svojih mišića. Ta snaga nije se nalazila u mišićima ili kostima, već u samom središtu moga tijela.

Želeći da iskušam tu snagu još jednom, zgrabio sam la Gordu. Zateturala je pod snagom mog pritiska. Tada sam shvatio da je energija koja ih je pokrenula došla iz ljepljive izrasline koja je na njih djelovala poput ticala. Bila je uravnotežena u samoj središnjoj točki moga tijela.

Sve je to trajalo samo tren. Slijedećeg časa opet sam se vratio svojoj fizičkoj tjeskobi i strahu. Pogledao sam Silvija Manuela nijemim pozivom u pomoć. U načinu kako je odgovorio na moj pogled bio sam uvjeren da sam izgubljen. Oči su mu bile hladne i indiferentne. Don Juan mi je okrenuo leđa, i iznutra me je potresao neki nepojmljivi fizički užas. Mislio sam da krv u mom tijelu vrije, ne samo zato što sam osjećao vrućinu već što se unutrašnji pritisak popeo do točke rasprsnuća.

Don Juan mi je zapovjedio da se smirim i prepustim smrti. Rekao je da tako moram ostati dok ne umrem i da postoji mogućnost da umrem mirno, ukoliko uz izuzetan napor dopustim tom užasu da me posjedne, ili pak mogu umrijeti u agoniji, ako odlučim da mu se suprotstavim.

Silvio Manuel mi se obratio, što je činio vrlo rijetko. Rekao je da se energija, potrebna da prihvatim svoj strah, nalazi u središnjoj točki, te

da je jedina mogućnost uspjeha pristati, predati se.

Nagual žena i la Gorda bile su potpuno mirne. Ja sam bio jedini koji je tu umirao. Silvio Manuel je rekao da mi je kraj vrlo blizu, pa budući da tako tratim energiju, mogu smatrati da sam već mrtav. Don Juan je pokazao nagualu ženi i la Gordi da ga slijede. Okrenuli su mi leđa. Nisam mogao vidjeti što su još radili. Osjetio sam kako kroz mene prolazi snažno podrhtavanje. Pomislio sam da se trzam u agoniji; borba je bila završena. Više me nije bilo ni briga. Prepustio sam se nenadmašnom strahu koji me ubijao. Moje tijelo, ili barem obrisi koje sam držao svojim tijelom, opustilo se i prepustilo smrti. Dopustivši strahu da uđe u mene, ili ga, možda, izbacivši, osjetio sam i vidio nježnu maglicu——bjelkastu mrlju naspram sumpornožuta okružja — kako napušta moje tijelo.

Prišao mi je don Juan i znatiželjno me pregledao. Silvio Manuel se pomaknuo i ponovo zgrabio la Gordu za vrat. Jasno sam vidio kako je baca, poput ogromne krpene bebe, u nakupinu magle. Tada je i on tamo zakoračio i nestao.

Nagual žena me je kretnjom pozvala da uđem u maglu. Krenuo sam prema njoj, no prije nego što sam je stigao, don Juan me snažno udario, nakon čega sam pojurio kroz gustu, žutu maglu. Nisam posrtao, već klizio kroz nju i završio pavši naglavce na tlo svakodnevnog života.

La Gorda se sjetila čitava slučaja kad sam joj

ga ispričao. Zatim je dodala još neke detalje.

»Nagual žena i ja nismo se bojale za tvoj život«, rekla je. »Nagual nam je rekao da te se mora prisiliti kako bi odustao od svojih uporišta, ali da to nije ništa novo. Svaki muški ratnik mora se prisiliti strahom.

»Silvio Manuel me je prenio preko tog zida triput, kako bih se naučila opustiti. Rekao je da će ti se dopasti ako me budeš mogao normalno vidjeti, što je i bilo. Predao si se i opustio.«

»Jesi li i ti imala poteškoća učeći opuštanje?« zapitao sam.

»Ne. Za ženu je to bezbolno«, rekla je. »To je naša prednost. Jedini je problem što mi moramo biti prenesene kroz maglu. Ne možemo to učiniti same.«

»Zašto ne Gorda?« zapitao sam.

»Potrebna je velika težina da bi se prešlo, a žene su lagane« rekla je. »Zapravo, prelagane.«

»A što je s nagualom ženom? Nisam vidio da ju je netko prenosio«, rekao sam.

»Nagual žena je izuzetak«, rekla je la Gorda. »Ona sve može sama. Može tamo odvesti tebe ili mene. Može čak proći pustom ravnicom, a nagual je rekao da je to povlastica svih putnika koji putuju u nepoznato.«

»Zašto je nagual žena išla tamo sa mnom?« zapitao sam.

»Poveo nas je Silvio Manuel da bismo tebi bili potpora«, rekla je. »Mislio je da ti treba zaštita od dvije žene i dva muškarca uz tvoj bok. Silvio Manuel je mislio da te treba zaštititi od bića koja tamo vrebaju i lutaju. Iz te puste ravnice dolaze srodnici. I druge stvari, još divljije.«

»Jesi li i ti bila zaštićena?« zapitao sam.

»Meni nije potrebna zaštita«, odvratila je. »Ja sam žena. Oslobođena sam svega toga. No svi smo mislili da si u strašnom škripcu. Bio si nagual, ali vrlo glup. Mislili smo da te je bilo koji od onih divljih srodnika — ili, ako hoćeš, nazovi ih demonima — mogao uništiti ili raskomadati. To je rekao Silvio Manuel. Poveo nas je da zaštitimo tvoja sva četiri ugla. No najsmješnije je što ni nagual ni Silvio Manuel nisu znali da ti nismo potrebni. Najprije smo morali malo hodati dok ti ne bi izgubio energiju. Zatim bi te Silvio Manuel preplašio, pokazujući ti srodnike i dajući im znak da te slijede. On i nagual su zamislili da ti malo-pomalo pomažu. To je pravilo. No nešto je krenulo naopako. Netom si se tamo pojavio, istog si časa poludio. Nisi se pomaknuo ni centimetra, pa ipak si umirao. Bio si nasmrt preplašen a da srodnike uopće nisi ni vidio.

»Silvio Manuel je rekao da ne zna što će učiniti, pa ti je tako u uho prišapnuo zadnje što je mogao reći: da se prepustiš i predaš. Odmah si se smirio, pa više nije bilo potrebe da rade sve što su planirali. Stoga nagual i Silvio Manuel nisu morali više ništa učiniti, osim da nas izvedu s tog mjesta.«

Rekao sam la Gordi da je pri povratku na ovaj svijet pored mene stajao netko tko mi je pomogao ustati. To je sve čega sam se mogao sjetiti.

»Bili smo u kući Silvija Manuela«, rekla je. »Sada se dobro sjećam te kuće. Netko mi je rekao, ali ne znam tko, da je Silvio Manuel

pronašao tu kuću i kupio je, jer je bila sagrađena na mjestu moći. No netko drugi je rekao da je Silvio Manuel pronašao tu kuću, da mu se svidjela, pa ju je kupio, a zatim donio u nju mjesto moći. Meni se čini da je Silvio Manuel donio moć. Osjećam da je njegova bezgrešnost držala mjesto moći na toj kući dokle god su on i njegovi prijatelji tamo stanovali.

»Kad je došlo vrijeme da odsele, moć tog mjesta je iščezla zajedno s njima, a kuća je ostala onakva kakva je bila prije no što ju je Silvio Manuel pronašao — obična kuća.«

Dok je la Gorda govorila, činilo se da mi se misli pročišćavaju, ali opet ne dovoljno da bih otkrio što nam se u toj kući dogodilo, što nas je ispunilo onakvom tugom. Ne znajući zašto, bio sam siguran da to ima nekakve veze s nagualom ženom. Gdje je bila ona?

Kad sam je zapitao, la Gorda nije odgovorila. Nastala je duga šutnja. Ispričala se, rekavši da mora pripremiti doručak; bilo je već jutro. Ostavila me samoga, s bolnim i teškim mislima. Pozvao sam je da se vrati. Razljutila se i bacila posude na pod. Znao sam zašto.

U slijedećem *sanjanju zajedno* zašli smo dublje u zamršenost druge pozornosti. Zbilo se to nekoliko dana, kasnije. La Gorda i ja, bez ikakvih očekivanja i napora, našli smo se kako stojimo jedno pored drugog. Uzaludno je pokušavala tri ili četiri puta ukrstiti svoju ruku s mojom. Nešto mi je govorila, ali sasvim nerazu-

mljivo. Znao sam, međutim, da mi govori kako smo opet u našim *sanjačkim tijelima*. Upozoravala me je da svi pokreti moraju potjecati iz naših središnjih dijelova.

Kao i u prethodnom pokušaju, nije nam se prikazala nikakva scena *sanjarija*, no učinilo mi se da prepoznajem fizičko okružje, koje sam gledao u *sanjanju* svaki put gotovo godinu dana: dolinu sabljastog tigra.

Učinili smo nekoliko koraka; ovaj put naši pokreti nisu bili grčeviti ni eksplozivni. Zapravo smo hodali iz trbuha, bez sudjelovanja ikakvog mišića. Osjetio sam pomanjkanje iskustva; kao da prvi put vozim bicikl. Brzo sam se umorio i izgubio ritam, počeo sam krzmati i postao nesiguran u sebe. Stali smo. I la Gorda više nije bila sinhronizirana.

Zatim smo počeli proučavati prostor oko sebe. Sve je, barem naoko, odavalo neprijepornu stvarnost. Nalazili smo se na neravnom području sa čudnom vegetacijom. Nisam mogao prepoznati čudno žbunje koje sam vidio. Visoko oko metar i pol, djelovalo je kao nisko drveće. Imalo je nekoliko ravnih i debelih listova svijetlozelene boje i goleme, sjajne, tamnosmeđe cvjetove sa zlatnim prugama. Debla nisu bila drvenasta, izgledala su lagana i gipka poput trstike; bila su pokrivena dugačkim, impresivnim igličastim bodljikama. Po nekim starim, mrtvim biljkama, što su sasušene pale na zemlju, činilo mi se da su im debla šuplja.

Zemlja je bila vrlo tamna i naoko mokra. Pokušao sam se nagnuti da je dodirnem, ali se

nisam uspio pokrenuti. La Gorda mi je signalizirala da upotrijebim svoj središnji dio. Kad sam to učinio, nisam se morao nagnuti da bih opipao zemlju; bilo je u meni nešto nalik na ticalo s osjetom dodira. No nisam mogao reći što osjećam. Nije bilo nekih posebnih osjetilnih kvaliteta koje bih mogao razlučiti. Tlo koje sam dodirnuo, djelovalo je kao zemlja, ali ne po dodiru, već na izgled, po vizuelnom osjetu. Zadubio sam se tada u jednu intelektualnu dilemu. Zašto bi *sanjanje* trebalo biti proizvod moje vizuelne sposobnosti? Je li to zbog dominiranja vizuelnog u svakodnevnom životu? Pitanja su bila besmislena. Nisam bio u položaju da odgovorim na njih, i sve su te sumnje samo slabile moju drugu pozornost.

Udarivši me, la Gorda je prekinula moje umovanje. Doživio sam to poput eksplozije; sve je u meni zadrhtalo. Pokazala je ispred nas. Kao i obično, sabljasti je tigar ležao na polici, gdje sam ga uvijek viđao. Približili smo se polici na otprilike dva metra i morali podići glave da bismo vidjeli tigra. Stali smo. Bio je zapanjujuće velik, posebno u predjelu grudi.

Znao sam da je la Gorda htjela da se iskrademo pored tigra do druge strane brežuljka. Htio sam joj reći da bi to moglo biti opasno, ali nisam mogao pronaći način kako da joj prenesem tu poruku. Tigar je izgledao bijesan, uzbuđen. Pridigao se na zadnje noge, kao da se sprema na skok. Bilo me je strah.

La Gorda mi se sa smiješkom okrenula. Shvatio sam da mi govori da se ne prepuštam panici, jer je tigar samo utvara, tlapnja. Pokre-

tom glave nagovorila me da krenemo dalje. Ipak, na neki nedokučiv način, znao sam da je tigar bio biće, možda ne zbiljsko, u smislu naše svakodnevice, ali u svakom slučaju stvarno biće. Budući da smo la Gorda i ja *sanjali*, izgubili smo osjećaj za činjenice. U tom trenutku bili smo izjednačeni s tigrom: naša je egzistencija također bila tlapnja.

Na uporno la Gordino nagovaranje učinili smo još jedan korak. Tigar je skočio s police. Ugledao sam ogromno tijelo kako juri zrakom, ravno na mene. Izgubio sam osjećaj da *sanjam* — za mene bio je to stvarni tigar koji će me sada razderati. Odjednom je oko mene bljesnula kiša svjetla, slika i najjarčih osnovnih boja koje sam do tada vidio. Probudio sam se u radnoj sobi.

Nakon toga smo se vrlo izvještili u *sanjanju zajedno*. Bio sam tada uvjeren da smo uspjeli osigurati duševni mir i više nismo žurili. Na djelovanje nas nisu sklanjali rezultati naših napora. Neka onostrana prinuda davala nam je zamah da bezgrešno djelujemo bez pomisli na nagradu. Naši daljnji pokušaji bili su kao prvi, osim brzine i lakoće s kojom smo ulazili u drugi stadij *sanjarija, dinamično bdjenje*.

Bili smo već tako vješti u *sanjanju zajedno* da smo ga uspješno ponavljali svake noći. Bez ikakve naše namjere, *sanjanje zajedno* nasumce se usredotočilo na tri područja: na pješćane dine, prebivalište sabljasta tigra i, najvažnije, na zaboravljene događaje iz prošlosti.

Kad bismo se našli u scenama tih zaboravljenih događaja, u kojima smo la Gorda i ja igrali značajnu ulogu, ona nije imala nikakvih poteškoća u isprepletanju naših ruku. Taj mi je čin pružao iracionalan osjećaj sigurnosti. La Gorda je objasnila da on ispunjava potrebu za razbijanjem krajnje usamljenosti, što je stvara druga pozornost. Rekla je da ukrštavanje ruku uspostavlja raspoloženje stvarnosti, pa kao rezultat toga možemo promatrati djelatnost što se odvija u svakoj sceni. Povremeno smo bili primorani i da aktivno sudjelujemo. U drugim slučajevima bili bismo potpuno objektivni i promatrali smo scenu kao da smo u kinu.

Kad smo posjetili pješčane dine ili boravište sabljastog tigra, nismo mogli preplesti ruke. U tim prigodama naša aktivnost nikada dvaput nije bila ista. Nikada nismo unaprijed smišljali djelovanje, činilo se da spontano reagiramo na nove situacije.

Po la Gordinu mišljenju, većina našeg *sanjanja zajedno* može se svrstati u tri kategorije. Prva i svakako najveća bila je oživljavanje događaja koje smo zajedno doživjeli. Druga je bila zajedničko sudjelovanje u događaju što sam ga samo ja »doživio« — zemlja sabljastog tigra spadala je u tu kategoriju. Treća je bila stvarna posjeta području koje je postojalo dok bismo ga gledali u trenutku naše posjete. Tvrdila je da oni žuti humci postoje tu i tamo i da upravo tako uvijek izgledaju ratniku koji putuje kroz njih.

Htio sam to s njom raspraviti. Ona i ja smo imali misteriozno međusobno djelovanje s ljudi-

ma koje smo zaboravili, iz nama nekih nepojmljivih razloga, no te smo ljude u svakom slučaju zaista poznavali. S druge strane, sabljasti tigar je bio biće iz mog *sanjanja*. To dvoje nisam mogao prihvatiti kao dio iste kategorije.

Prije no što sam uspio izreći svoje misli, la Gorda mi je odgovorila. Kao da je bila u mojim mislima, čitajući ih poput teksta.

»Oni su u istoj klasi«, rekla je i nervozno se nasmijala. »Ne možemo objasniti zašto smo zaboravili i kako to da se sada sjećamo. Ništa ne možemo objasniti. Sabljasti tigar je tu, tamo negdje. Nikada nećemo znati gdje. No zašto brinuti o tome i stvarati protuslovlja? Reći da je jedno činjenica, a drugo *sanjanje*, nema nikakvog značenja za drugo ja.«

La Gorda i ja običavali smo *sanjati zajedno* u namjeri da dohvatimo nezamisliv svijet skrivениh uspomena. *Sanjanje zajedno* nam je omogućivalo prizivanje događaja, što nam ne bi bilo moguće svakodnevnim pamćenjem. Kada bismo u budnim satima ponovo prožvakavali te događaje, oni bi za sobom povlačili još detaljnija sjećanja. Na taj način bismo, tako reći, iskapali mnoštvo uspomena koje su bile pokopane u nama. Bile su nam potrebne gotovo dvije godine silnog napora i koncentracije da bismo shvatili tek djelić onoga što nam se dogodilo.

Don Juan nam je rekao da su ljudska bića podijeljena nadvoje. Desna strana, nazvao ju je *tonal*, obuhvaća sve što intelekt može pojmiti. Lijeva strana, nazvana *nagual*, područje je neopisivih obilježja: područje koje je nemoguće obuhvatiti riječima. Lijeva strana je shvaćena

ako se uopće radi o razumu, sa čitavim tijelom; otuda njen otpor prema konceptualizaciji.

Don Juan nam je također rekao da su sve vještine, mogućnosti i postignuća čarobnjaštva u ljudskom tijelu, i to od najjednostavnijih pa do zapanjujućih.

Polazeći od koncepta da smo podijeljeni nadvoje i da je sve u samom tijelu, la Gorda je predložila objašnjenje naših uspomena. Vjerovala je da je tokom dugogodišnjeg druženja s nagualom Juanom Matusom, naše vrijeme bilo podijeljeno na stanja normalne svijesti, desnu stranu ili *tonal*, gdje prevladava prva pozornost, i na stanja povišene svijesti, lijevu stranu — *nagual* — teren druge pozornosti.

La Gorda je mislila da je nagual Juan Matus nastojao da nas odvede do drugog ja, pomoću samokontrole druge pozornosti kroz *sanjanje*. Međutim, doveo nas je tjelesnom manipulacijom u neposrednu vezu s drugom pozornošću. La Gorda se sjećala kako ju je znao gurati ili joj masirati leđa, kako bi je prisilio da ide s jedne strane na drugu. Rekla je da ju je čak Znao glasno udariti u desnu lopaticu. Rezultat je bio da je ušla u stanje izuzetne jasnoće. La Gordi se činilo da u tom stanju sve ide brže, pa ipak se u svijetu ništa nije promijenilo.

Nekoliko tjedana kasnije i ja sam se bio sjetio svega što je bilo u vezi sa mnom. Bilo u koje vrijeme don Juan me je mogao udariti po leđima. Uvijek sam osjetio udarac u kičmu, visoko između lopatica. Nakon toga bi uslijedila čudesna jasnoća. Svijet je bio isti, samo oštiji. Sve je bilo u savršenom redu. Možda su moje

sposobnosti shvaćanja obamrle od don Juanova udarca, pa sam sve oko sebe spoznao bez njihove intervencije.

Ostao bih u toj jasnoći beskonačno ili sve dok me don Juan opet ne bi udario u isto mjesto, te me povratio u normalno stanje svijesti. Nikad me nije gurnuo ili masirao. Bio je to uvijek izravan i glasan udarac — ne poput udarca šake, već prije pljesak, od koga bi mi se na tren oduzeo dah. Počeo bih soptati i trebalo mi je nekoliko dugih, snažnih udisaja dok opet ne bih normalno prodisao.

S la Gordom je bilo isto: don Juanov udarac bi joj istjerao sav zrak iz pluća, pa bi se morala i te kako potruditi da ih opet napuni. La Gorda je vjerovala da je zrak bio najvažniji faktor. Po njenu mišljenju, svu razliku su stvarali oni udisaji zraka poslije udarca, no ipak nije mogla objasniti na koji način bi disanje moglo utjecati na njenu percepciju i svijest. Također je rekla da nikada udarcem nije bila vraćena u normalnu svijest; vratila se vlastitim snagama, iako nije znala kako.

Njene su mi primjedbe izgledale značajne. Kao dijete, pa već i kao dječak, često bih ostajao bez daha kad bih pao na leđa. No učinak don Juanova udarca nije bio tome nalik, iako bih isto ostao bez daha. Nije bilo popratne boli; umjesto toga došlo je do osjeta što ga je nemoguće opisati. Najbolje bi bilo reći da se u meni stvorio osjećaj isušenosti. Kao da su udarci u leđa osušili moja pluća i zamaglili sve ostalo. Tada bi, kao što je primijetila la Gorda, sve što je bilo magličasto, nakon nagualova

udarca postalo kristalno jasno dok sam disao, kao da je taj dah bio katalizator, najvažniji faktor.

Ista bi mi se stvar dogodila pri povratku u svijest svakodnevna života. Nestalo bi mi zraka u plućima, svijet koji sam promatrao postajao je zamagljen, a raščistio bi se kad bih napunio pluća.

Još jedna crta tih stanja povišene svijesti bilo je neusporedivo bogatstvo osobne interakcije, bogatstvo koje su naša tijela shvaćala kao osjećaj ubrzanja. Naši pokreti naprijed i natrag između desnih i lijevih strana omogućili su nam da shvatimo da se na desnoj strani previše energije i vremena troši u akcijama i interakcijama naše svakodnevne. S druge strane, na lijevoj strani postoji prirodna potreba za ekonomičnošću i brzinom.

Ni la Gorda ni ja nismo mogli opisati što je zapravo ta brzina. Možda bi bilo najbolje reći da sam na lijevoj strani mogao značenje stvari uhvatiti jasnije i izravnije. Svaki vid aktivnosti bio je oslobođen priprema ili uvoda. Djelovao sam i odmarao se; napredovao sam i odstupao bez ikakvih, inače uobičajenih, misaonih procesa. Upravo to smo la Gorda i ja nazivali uzbuđenjem.

U jednom trenutku smo razabrali da je bogatstvo naše percepcije na lijevoj strani bilo predočivanje post-facto. Ispalo je da su naši međusobni odnosi bogati u svjetlu mogućnosti da ih se sjetimo. Postali smo tada svjesni da smo u tim stanjima povišene svijesti sve zamjećivali u jednoj hrpi, golemoj masi nerazmrsi-

va detalja. Tu mogućnost shvaćanja svega odjednom zvali smo *intenzitetom*. Godinama nam je bilo nemoguće ispitati odvojene glavne dijelove tih komada iskustava; nismo bili kadri te dijelove sintetizirati u sekvence koje bi imale nekog intelektualnog smisla. Budući da smo bili nesposobni za takve sinteze, nismo se mogli ni sjetiti. Ta naša nemogućnost sjećanja bila je nemogućnost postavljanja memorije naše percepcije na linearnu razinu. Nismo mogli, recimo, izravnati naša iskustva i poredati ih u nekom uzastopnom nizu. Iskustva su nam bila dohvatna, no istovremeno ih je bilo nemoguće povratiti, jer su bila blokirana zidom *intenziteta*.

Stoga je zadatak sjećanja bio jednostavno zadatak združivanja lijeve i desne strane, usklađenja tih dvaju različitih oblika percepcije u zajedničku cjelinu. Bio je to zadatak konsolidiranja vlastite ukupnosti, preuređenjem *intenziteta* u linearni slijed.

Činilo nam se da vrijeme trajanja onih aktivnosti kojih smo se sjećali nije bilo dugačko, barem u skladu s vremenom koje se mjeri satom. Zbog naših mogućnosti shvaćanja u odnosu na *intenzitet*, možda smo imali samo nesvjestan osjećaj dugih vremenskih odsječaka. La Gorda je osjećala da kad bismo samo mogli preurediti *intenzitet* u linearni slijed, čvrsto bismo povjerovali da smo živjeli tisuću godina.

Don Juan je poduzeo pragmatičan korak sa zadatkom da se sjetimo, povezujući nas s izvjesnim ljudima dok smo bili u stanju povišene svijesti. Izuzetno je pazio da te ljude ne vidimo u stanju normalne svijesti. Na taj način

je stvorio prikladne uvjete za sjećanje.

Dovršivši sjećanje, la Gorda i ja našli smo se u vrlo bizarnom stanju. Potpuno smo razjasnili saznanje o društvenim odnosima koje smo dijelili s don Juanom i njegovim pratiocima. Nisu to bile uspomene kakve bi bile epizode iz mog djetinjstva; bilo je to više nego živahno i detaljno obnavljanje događaja. Rekonstruirali smo razgovore tako da se činilo da nam odzvanjaju u ušima, kao da ih slušamo. Oboje smo osjećali da je suviše pokušavati umovati što nam se to dogodilo. Sa stajališta naših iskustvenih osobnosti, ono čega smo se sjećali, događalo se upravo sada. Takav je bio karakter našega sjećanja.

Konačno smo la Gorda i ja mogli odgovoriti na pitanja koja su nas toliko mučila. Sjetili smo se tko je bila nagual žena, kako se uklapa među nas i kakva joj je uloga. Više smo zaključili nego što smo se sjetili da smo proveli jednako vremena s don Juanom i don Genarom u normalnu stanju svijesti i s don Juanom i njegovim pratiocima u povišenim stanjima svijesti. Ponovo smo uhvatili svaku nijansu tih odnosa, koji su bili zastrti *intenzitetom*.

Promislivši o svemu što smo pronašli, shvatili smo da smo tek na minimalni način premostili one dvije strane naše ličnosti. Okrenuli smo se zatim novim temama, novim pitanjima, koja su došla umjesto starih. Postojale su tri stvari, tri pitanja, na koja smo se najviše usredotočili. Tko je bio don Juan i tko su bili njegovi pratioci? Što su nam zapravo učinili? I kamo su svi oni otišli?

TREĆI DIO: ORLOV DAR

PRAVILO NAGUALA

Don Juan je bio izuzetno škrt u informacijama o svojoj prošlosti i osobnom životu. Njegova uzdržljivost je u osnovi bila didaktički savjet; što se njega ticalo, život mu je počeo kad je postao ratnik; sve ono što mu se prije događalo bilo je gotovo beznačajno.

O njegovoj ranoj mladosti la Gorda i ja znali smo samo to da je rođen u Arizoni, od roditelja Yaqui (Jaki) i Yuma (Juma) Indijanaca. Roditelji su ga kao malo dijete odveli da živi s Yaquijima u sjevernom Meksiku. Imao je deset godina kad se našao u vrtlogu rata među Yaqui Indijancima. Majka mu je tada poginula, a oca je uhapsila meksička vojska. Don Juana su zajedno s ocem poslali u sabirni centar u najjužnijem dijelu Yucatana (Jukatana). Tamo je i odrastao.

Nikada nam nije otkrio što se s njim zbivalo za to vrijeme. Don Juan je vjerovao da nam to ne treba govoriti. Bio sam drukčijeg mišljenja. Važnost koju sam pridavao tom dijelu njegova života nastala je iz uvjerenja da su osobite značajke i poseban smisao za vodstvo proizašli iz bogata inventara osobnog iskustva.

Međutim, iako ga ne treba zanemariti, nije samo zahvaljujući tom iskustvu uživao takvu važnost u našim očima i u očima ostalih svojih pratilaca. Njegova sveukupna nadmoć počivala

je na slučajnom činu povezanosti s »pravilom«.

Biti povezan s pravilom može se opisati kao proživljavanje mita. Don Juan je živio mit, mit koji ga je uhvatio i načinio nagualom.

Po pričanju don Juana, kad ga je pravilo uhvatilo, bio je nasilan, nepokoren prognanik, sličan tisućama drugih Yaqui Indijanaca iz sjevernog Meksika koji su živjeli u to doba. Radio je na plantažama duhana u južnom Meksiku. Jednog dana poslije posla, u gotovo kobnom okršaju zbog novca s kolegom s posla, bio je pogođen u grudi. Kad je došao svijesti, neki stari Indijanac se naginjao nad njim, kopkajući prstima malu ranu u njegovim grudima. Metak nije bio ušao u prsnu šupljinu, ali se bio zaglavio u mišiću uz rebro. Don Juan se dva ili tri puta onesvijestio od šoka, gubitka krvi i, po vlastitim riječima, straha od smrti. Stari je Indijanac uklonio metak i, kako don Juan nije imao gdje stanovati, primio ga je u svoju kuću i njegovao više od mjesec dana.

Stari je Indijanac bio ljubazan, ali strog. Kad je jednog dana don Juan dovoljno ojačao i gotovo se oporavio, starac ga je snažno udario otraga i doveo u stanje povišene svijesti. Zatim je, bez ikakvih daljnjih priprema, otkrio don Juanu dio pravila koji se odnosio na naguala i njegovu ulogu.

Isto to je don Juan učinio sa mnom i sa la Gordom; izmijenio nam je razinu svijesti i na slijedeći nam način ispričao pravilo naguala:

Sila koja vlada sudbinom svih živih bića naziva se Orao, ne stoga što je to zaista orao, ili ima nešto zajedničko s orlom, već zato što se vidovnjaku prikazuje kao nemjerljiv ugljenocni orao,

uspravna držanja baš poput orla što visinom dotiče beskraj.

Dok vidovnjak zuri u tamu koja je Orao, četiri plamena svjetla otkrivaju izgled Orla. Prvi plamen, koji je poput vijka munje, pomaže vidovnjaku nazrijeti obrise Orlova tijela. Postoje komadići bjeline koji izgledaju kao orlovo perje i kandže. Drugi plamen munje otkriva lepršavu tamu što je nalik na orlova krila, a rađa vjetar. Uz treći plamen munje, vidovnjak opaža pronicavo, neljudsko oko. A četvrti i posljednji plamen otkriva što Orao radi.

Orao proždire svijest svih bića koja su tren prije živjela na zemlji, a sada mrtva lebde prema Orlovu kljunu, poput beskrajnog roja krijesnica, da sretnu svog vlasnika zbog koga su nekoć živjela. Orao razmršuje te sićušne plamičke, ravna ih, baš kao što štavlač navlači kožu, a zatim ih jede; jer te svijesti su Orlova hrana.

Orao, ta sila koja vlada sudbinama svih živih bića, odražava podjednako i istovremeno sva ta živa bića. Prema tome, čovjek se ne *može* moliti Orlu, tražiti blagonaklonost, nadati se milosti. Ljudski dio Orla je suviše beznačajan da bi pokrenuo cjelinu.

Jedino iz Orlovih postupaka vidovnjak može reći što on želi. Iako ga ne pokreću pojedine okolnosti bilo kojeg živog bića. Orao je svakom biću udijelio dar. Po nekom svom načinu i pravu, svatko od njih, ako to želi, ima snagu zadržati plamen svijesti i otkazati poslušnost pozivu da umre i bude pojeden. Svako živo biće, ako to želi, obdareno je snagom da pronađe izlaz u slobodu i prođe kroz njega. Vidovnjaku koji vidi izlaz, kao i biću koje prolazi kroz njega, jasno je da je Orao priskrbio taj dar, kako bi uvijekvečio svijest.

Radi vođenja živih bića do tog izlaza, orao je stvorio naguala. Nagual je dvostruko biće kojem je otkriveno pravilo. Bilo da je u obliku ljudskog bića, životinje, biljke ili bilo čega živog, nagual je zahvaljujući svojoj dvojnosti određen tražiti skriveni prolaz.

Nagual se pojavljuje u paru, muški i ženski. Nagual postaje dvostruki muškarac i dvostruka žena, tek kad im je pravilo rečeno i kad ga je oboje razumjelo i prihvatilo u potpunosti.

U očima vidovnjaka, nagual muškarac ili nagual žena izgledaju kao svijetleće jaje sa četiri pregratka. Za razliku od prosječnog ljudskog bića koje ima samo dvije strane, lijevu i desnu, nagual ima lijevu stranu podijeljenu na dva dugačka razdjela, a i desna strana mu je podijeljena napola.

Orao je stvorio prvog naguala muškarca i naguala ženu kao vidovnjake, i odmah ih smjestio u svijet da gledaju. Pribavio im je četiri ratnice koje su bile tragači, tri ratnika i jednog glasnika kojeg su morali njegovati, podići i dovesti do slobode.

Ratnice se nazivaju četiri pravca, četiri kuta četverokuta, četiri čudi, četiri vjetra, četiri različite ženske osobnosti koje postoje u ljudskom rodu.

Prva je istok. Zovu je red. Ona je optimistična, bezbrižna, mirna, uporna kao stalan lahor.

Druga je sjever. Zovu je snaga. Ona je snalažljiva. gruba, izravna, ustrajna kao oštar vjetar.

Treća je zapad. Zovu je osjećaj. Ona je introspektivna, pokajnička, lukava, prepredena, kao hladni nalet vjetra.

Četvrta je jug. Zovu je razvoj. Ona je hraniteljica, glasna, plašljiva, strastvena kao topli vjetar.

Tri ratnika i glasnik predstavnici su četiri tipa muških djelatnosti i čudi.

Prvi tip je čovjek od znanja, učenjak; plemenit, pouzdan, miran čovjek, potpuno posvećen izvršenju svog zadatka, ma kakav on bio.

Drugi tip je čovjek od akcije, krajnje nepostojan, veliki, šaljivi, prevrtljivi sudrug.

Treći tip je organizator iza kulisa, zagonetni, nepoznati čovjek. O njemu se ne može ništa reći, jer ne dopušta da se o njemu bilo što sazna.

Glasnik je četvrti tip. On je pomoćnik, šutljiv, mračan čovjek, koji radi dobro ako se njime ispravno upravlja, ali je nesamostalan.

Da bi im olakšao stvari, Orao je pokazao nagualu muškarcu i nagualu ženi da svaki od tih tipova muškaraca i žena na zemlji ima posebne osobine u svom svijetlećem tijelu.

Učenjak ima neku vrst plitkog udubljenja, lagano uleknuće u pleksusu. U nekih ljudi ono izgleda kao ploha izrazite svjetlosti, ponekad glatka i sjajna poput zrcala bez odraza.

Čovjek od akcije ima neka vlakna koja izbijaju iz područja volje. Broj vlakana varira od jedan do pet, a veličina se kreće od puke niti do debela kraka poput korbača, dugog i do dva i pol metra. Neki imaju i po tri takva vlakna razvijena u krakove.

Čovjek iza kulisa ne prepoznaje se po osobinama, već po sposobnosti da sasvim nehotice stvori provalu sile koja uspješno blokira pozornost vidovnjaka. U blizini tog tipa čovjeka, vidovnjaci otkriju da se bave nevažnim detaljima umjesto vidovnjaštvom.

Pomoćnik nema vidljiva oblika. Vidovnjaku se prikazuje kao svijetli žar u besprijeornoj ljusci svijetla.

U ženskom području, istok se prepoznaje po gotovo neprimjetnim mrljicama u svojoj svjetlosti, nešto poput malih područja s kojih je boja iščezla.

Iz sjevera izbija snažno zračenje; iz nje izbija crvenkast žar, gotovo vrućina.

Zapad je obložena nježnom opnom, slojem koji je čini tamnijom od ostalih.

Jug ima povratno žarenje; čas sjaji, a zatim se smračuje samo da bi iznova zasjala.

Nagual muškarac i nagual žena čine svojim svijetlećim tijelima dva različita pokreta. Njihove desne strane mašu, dok im se lijeve okreću.

Sto se tiče osobnosti, na naguala muškarca može se osloniti,

postojan je i nepromjenjiv. Nagual žena je biće u ratu, ali je bez posebnih napora uvijek opuštena i svjesna. Oboje odražavaju četiri tipa svoga spola i četiri načina ponašanja.

Prvi zadatak koji je Orao dao nagualu muškarcu i nagualu ženi bio je da sami pronađu novu grupu od četiri ratnice, četiri pravca, te točnu kopiju tragača, koji će, međutim, biti sanjači.

Sanjači se vidovnjaku prikazuju s pregačama od vlakana poput kose, u predjelu ošita. Tragači imaju slično obilježje, ali, umjesto od vlakana, pregača se sastoji od bezbroj malih, okruglih ispupčenja.

Osam ratnica je podijeljeno u dvije čete koje se zovu desni i lijevi planet. Desni planet čine četiri tragača, a lijevi četiri sanjača. Orao je ratnike svakog planeta poučio pravilu njihova specifičnog zadatka: tragače je naučio traganju, sanjače sanjanju.

Po dvije ratnice svakog usmjerenja žive zajedno. One su toliko slične da odražavaju jedna drugu i samo kroz bezgrešnost mogu pronaći utjehu i izazov u odrazu one druge.

Četiri sanjača i četiri tragača nadu se na okupu samo jednom, kad im je izvršiti naporan zadatak; ipak, tih četvoro ljudi mogu spojiti ruke samo pod posebnim okolnostima, jer se dodirom spajaju u jedno biće, pa to mogu koristiti samo u slučaju krajnje nužde, ili u trenutku napuštanja ovog svijeta.

Dvije ratnice svakog usmjerenja pridodane su jednom od muškaraca, bilo u kojoj kombinaciji koja se traži. Tako oni čine niz od četiri kućanstva, koja mogu primiti onoliko ratnika koliko je potrebno.

Ratnice i glasnik mogu također činiti nezavisnu jedinicu od četiri čovjeka, ili, pak, svaki može po nuždi djelovati kao samostalno biće.

Zatim je nagualu i njegovu društvu naređeno da pronađu tri nova glasnika. To mogu biti muškarci, ili žene, ili miješani postav, ali muški glasnici moraju biti od četvrtog tipa muškaraca, pomoćnika, a žene moraju biti s juga.

Kako bi bio siguran da će prvi nagual muškarac povesti svoju grupu na slobodu i da neće zastraniti s puta ili se izopačiti, Orao je uzeo naguala ženu na drugi svijet da služi kao svjetionik, vodeći grupu prema otvoru.

Zatim je nagualu i njegovim ratnicima naređeno da zaborave. Uronjeni u tamu, dobili su nove zadatke: zadatak da upamte sami sebe i zadatak da upamte Orla,

Zapovijed da zaborave bila je tako stroga da su svi bili odvojeni. Nisu se više sjećali što su bili. Orao je mislio da će moći iznaći svoju sveukupnost ukoliko se budu ponovo kadri sjećati samih sebe. Samo tada bi mogli imati snagu i neophodno podrijetlo da pronađu i da se suoče sa svojim konačnim putovanjem.

Pošto su ponovo uspostavili svoju sveukupnost, posljednji im je zadatak da pronađu novi par dvojnih bića i, otkrivši im pravilo, pretvore ih u novog naguala muškarca i naguala ženu. I kao što su prvi nagual muškarac i nagual žena bili potpomognuti

ograničenim brojem ljudi, tako i oni moraju novom paru naguala pribaviti četiri ratnice — koje su tragači — tri ratnika i glasnika.

Kada je prvi nagual i njegovo društvo spremno proći kroz prolaz, prva nagual žena čeka da ih vodi. Sa sobom na drugi svijet moraju povesti i novog naguala ženu, da služi kao svjetionik svojim ljudima, dok novi nagual muškarac ostaje na svijetu, obnavljajući čitav ciklus.

Najmanje ih je šesnaestoro na ovom svijetu pod nagualovim vodstvom: osam ratnica, četiri ratnika, uključujući i naguala, i četiri glasnika. U trenutku napuštanja svijeta, kada je i novi nagual žena s njima, nagualovih ljudi ima ukupno sedamnaest. Ako mu osobna snaga dopušta više ratnika, onda se novi moraju dodavati množenjem sa četiri.

Don Juanu sam postavio pitanje kako se čovjek upoznaje s pravilom. Objasnio mi je da je pravilo beskrajno i pokriva sve vidove ratnikova ponašanja. Tumačenje i skupljanje pravila vrše vidovnjaci, čiji se jedini dugovječni zadatak sastojao u viđenju Orla i promatranju njegove neprestane mijene. Tokom svojih promatranja, vidovnjaci su zaključili da, ukoliko se razbije svijetleća školjka što sadrži nečiju ljudskost, moguće je u Orlu pronaći slabašan odraz čovjeka. Vidovnjaci tada mogu shvatiti neopozive Orlove izjave, ispravno ih protumačiti i prikupiti u obliku zakonskog korpusa.

Don Juan je objasnio da pravilo nije bajka i da prijeći u slobodu ne znači vječan život, kao što se vječnost obično zamišlja — kao besmrtnan život. Pravilo zapravo tvrdi da čovjek može zadržati svijest, koja ga inače napušta u trenutku smrti. Don Juan nije znao objasniti što znači sačuvati tu svijest, a možda to čak nije mogao ni shvatiti. Njegov mu je dobročinitelj ispričao da u trenutku prijelaza čovjek dolazi u stanje treće pozornosti, a tijelo je u cjelokupnosti

uspaljeno znanjem. Svaka stanica odjednom postaje svjesna sama sebe, a i cjelokupnosti čitava tijela.

Njegov mu je dobročinitelj također rekao da je takva vrst svijesti besmislena za naš pregrađeni razum. Stoga osnovica ratnikovih napora ne leži u shvaćanju da prijelaz utvrđen pravilom znači skok u treću pozornost, već je važnije da shvati da takva svijest uopće i postoji.

Don Juan je rekao da je u početku pravilo za njega bilo nešto sasvim verbalno. Nije mogao zamisliti kako bi se moglo smjestiti u stvaran svijet i njegove zakone. Pod uspješnim vodstvom svog dobročinitelja i nakon mnogo rada, naposljetku je uspio shvatiti istinsku naravu pravila i prihvatiti ga kao skup pragmatičnih uputa, a ne kao mit. Nakon toga je bez problema prihvatio stvarnost treće pozornosti. Jedina zapreka na tom putu nastala je iz njegova čvrstog ubjeđenja da je pravilo zemljopisna karta na kojoj je vjerovao da treba potražiti doslovnu pukotinu na svijetu, prolaz. Nekako je nepotrebno ostao ustrajan na prvoj razini ratnikova razvoja.

Kako bismo izbjegli ponavljanje njegove greške, don Juan se kao voda i učitelj usmjerio na pomoć učenicima, a posebno meni. Uspio nas je provesti kroz tri stadija ratnikova razvoja, bez pre naglašavanja bilo koga od njih. Prvo nas je uputio da pravilo shvatimo kao kartu; zatim nam je pomogao razumjeti da čovjek može postići najvišu svijest, jer takva stvar postoji; i konačno, uputio nas je na stvaran prolaz u taj drugi, skriveni svijet svijesti.

Da bi nas proveo kroz prvi stadij, shvaćanje pravila kao karte, don Juan je uzeo odjeljak koji se odnosi na naguala i njegovu ulogu i dokazao nam da se radi o nedvosmislenim činjenicama. Dopuštajući nam u stanju povišene svijesti neograničeno međusobno djelovanje sa članovima njegove grupe — živim utjelovljenjima osam tipova ljudi opisanih pravilom — još je više upotpunio svoje dokaze. U toj međusobnoj suradnji otkrivali su nam se složeniji i sadržajnije vidovi pravila, sve dok nismo uspjeli shvatiti da smo uhvaćeni u mrežu nečega što smo isprva držali mitom, a što je zapravo bila karta.

Don Juan nam je rekao da je, što se toga tiče, njegov slučaj bio identičan. Dobročinitelj mu je pomogao proći prvi stadij, omogućivši mu isti tip međusobna djelovanja. U tu ga je svrhu prebacivao naprijed i nazad, s desne na lijevu stranu svijesti, upravo kao što je i don Juan činio s nama. Na lijevoj ga je strani upoznao sa članovima vlastite grupe, s osam ratnica, tri ratnika i četiri glasnika, koji su, prema svom zadatku, najstroži primjeri tipova opisanih pravilom. Poznanstvo i suradnja s njima osupnula je don Juana. Ne samo da je pravilo počeo promatrati kao stvarno vodstvo već je uspio shvatiti veličinu naših neznanih mogućnosti.

Rekao je da je u vrijeme kad su se okupili svi članovi njegove vlastite grupe bio već potpuno predan putu ratnika, te je za gotovo uzeo činjenicu da su bez ičijeg posebnog napora postali savršene kopije ratnika iz grupe njegova

dobročinitelja. Sličnost njihovih osobnih sklonosti, nesklonosti, udruživanja i tako dalje, nije bila uzrokovana oponašanjem; don Juan je tvrdio da oni pripadaju, baš kao što je rečeno u pravilu, specifičnim skupinama ljudi koji imaju jednaki ulaz i izlaz. Jedine razlike među članovima iste skupine su u visini tona njihovih glasova, zvuku smijeha.

U pokušaju da mi objasni učinak što je na njega imalo međusobno djelovanje s ratnicima njegova dobročinitelja, don Juan se dotakao teme o vrlo značajnoj razlici između njega i njegova dobročinitelja i njihove interpretacije pravila, kao i načina na koji su vodili i učili ostale ratnike da pravilo prihvate kao kartu. Rekao je da postoje dva pravila interpretacije — univerzalni i individualni. Univerzalna interpretacija se služi navodima koji upotpunjuju korpus pravila kao nominalnu vrijednost. Kao primjer, moglo bi se reći da Orao ne haje za čovjekove radnje, a ipak mu omogućava prolaz u slobodu. S druge strane, individualna interpretacija je općenito prihvaćen zaključak do koga su vidovnjaci došli s univerzalnim interpretacijama kao premisama. Primjer: uslijed Orlove nebrige moram se uvjeriti da vlastitom posvećenošću mogu pojačati svoje izgleda za dosizanje slobode.

Prema don Juanu, on i njegov dobročinitelj su se sasvim razlikovali u metodama koje su koristili pri vođenju štićenika. Don Juan je pričao da je njegov dobročinitelj postupao strogo; vodio je čvrstom rukom, i u skladu s uvjerenjem da besplatni milodari kod Orla ne

dolaze u obzir, nikad nije ništa direktno učinio ni za koga. Umjesto toga, aktivno je išao naruku svakome tko je htio pomoći samom sebi. Držao je da Orlov dar slobode nije poklon, već šansa da se ima šansa.

Iako je don Juan cijenio vrijednost metode svog dobročinitelja, ipak se nije s njom slagao. Kasnije, kad je postao samostalan, osobno je *vidio* da se tako samo gubi dragocjeno vrijeme. Držao je korisnijim suočiti svakoga s datom situacijom i nagnati ga da je prihvati, nego čekati da oni sami u sebi postanu spremni suočiti se s njom. Tako je postupao sa mnom i sa ostalim učenicima.

Ta razlika u vodstvu imala je veliki utjecaj na don Juana, što pokazuje i primjer koji se dogodio za vrijeme međusobnog mandata s dobročiniteljevim ratnicima. Pravilo je određivalo da dobročinitelj mora prvo naći naguala ženu don Juanu, a zatim grupu od četiri žene i četiri muškarca, koji će činiti njegovo ratničko društvo. Dobročinitelj je *vidio* da don Juan još nema dovoljno osobne snage da prihvati odgovornost za naguala ženu, pa je stoga preinačio slijed i od žena iz vlastite grupe zatražio da pronađu don Juanu prvo četiri žene, a onda i četiri muškarca.

Don Juan je priznao da je bio očaran idejom te preinake. Bio je shvatio da su te žene za njegovu upotrebu, a u njegovim je mislima to značilo seksualnu upotrebu. Osvijestio se, međutim, kad je svoja očekivanja otkrio dobročinitelju, koji ga je smjesta upoznao s muškarcima.

ma i ženama iz svoje grupe i ostavio ga samog da međusobno djeluje s njima.

Za don Juana je susret s tim ratnicima bio pravo iskušenje, ne samo zbog toga što su bili s njim hotimično grubi već i stoga što je priroda tog susreta bila takva da se morao probijati.

Don Juan je rekao da se međusobno djelovanje na lijevoj strani svijesti ne može odvijati ukoliko svi sudionici ne dijele to stanje. Zbog toga nam nije dopuštao ulaziti u lijevu stranu svijesti, osim da bi proslijedio naše međusobno djelovanje s njegovim ratnicima. Taj postupak je njegov dobročinitelj primijenio na njemu.

Don Juan mi je ukratko ispričao što se događalo za vrijeme prvog susreta sa članovima grupe njegova dobročinitelja. Mislio je da bi mi njegovo iskustvo, možda, moglo poslužiti kao primjer onoga što me očekuje. Rekao je da je svijet njegova dobročinitelja bio uređen s veličanstvenom pravilnošću. Članovi njegove grupe bili su indijanski ratnici iz raznih dijelova Meksika. Kad ih je sreo, živjeli su u udaljenom planinskom području južnog Meksika. Došavši do njihove kuće, don Juan se obreo ispred dvije identične žene, najveće Indijanke koje je ikada vidio. Bile su mrzovoljne i proste, ali dopadljivih crta lica. Kad je pokušao proći između njih, uhvatile su ga između svojih ogromnih trbuha, zgrabile mu ruke i stale ga tući. Bacile su ga na zemlju i sjele na njega, gotovo mu smrskavši grudni koš. Ostao je tako nepokretan više od dvanaest sati, dok su one na licu mjesta pregovarale s njegovim dobročiniteljem, koji je cijelu noć morao neprestance govoriti, sve dok

naposljetku, negdje usred jutra, nisu pustile don Juana da ustane. Rekao je da ga je najviše preplašila odlučnost u očima tih žena. Mislio je da je propao, da će, kao što su i govorele, sjediti na njemu sve dok ne umre.

Prije susreta s drugom skupinom ratnika trebalo bi obično proći razdoblje čekanja od nekoliko tjedana, ali zahvaljujući činjenici da ga je njegov dobročinitelj namjeravao ostaviti u njihovoj sredini, don Juana su odmah upoznali s ostalima. Sve ih je upoznao u jednom danu i svi su ga tretirali kao zadnje smeće. Tvrđili su da on nije čovjek za to, da je i suviše nepristojan, izgleda previše grub, mlad, ali već na neki način senilan. Dobročinitelj ga je briljantno branio; rekao im je da se te okolnosti mogu promijeniti, da bi prihvaćanje takvog izazova i za njih i za don Juana moglo predstavljati prvoklasno zadovoljstvo.

Don Juan je rekao da je njegov prvi dojam bio točan. Od tada, nadalje, za njega je postojao samo rad i nedaće. Žene su *vidjele* da je don Juan nepokoran i da mu se ne može povjeriti izvršenje tako složenog i delikatnog zadatka kao što je vođenje četiriju žena. Kako su i same bile vidovite, interpretirale su pravilo na svoj, individualan način i odlučile da će don Juanu biti korisnije da prvo ima četiri muška ratnika, a tek onda četiri ženska. Don Juan je rekao da je njihovo *videnje* bilo točno, jer da bi se mogao baviti ženskim ratnicima, nagual mora biti u stanju savršene osobne snage, stanju smirenosti i kontrole, u kome ljudski osjećaji

igraju minimalnu ulogu, stanju koje mu je u to vrijeme još bilo nepojmljivo.

Dobročinitelj ga je stavio pod direktan nadzor svojih dviju zapadnih žena, najžešćih i najupornijih ratnica u grupi. Don Juan je rekao da su sve zapadne žene, u skladu s pravilom, mahnito lude, pa ih se treba pripaziti. Pod pritiskom *sanjarija i traganja* gube pamet, ostaju bez desne strane. Razum im se lako upali, zahvaljujući činjenici da je njihova lijevostrana svijest izuzetno oštra. Kad jednom izgube razumnu stranu, postaju besprimjerni *sanjači i tragači*, jer ih više ne zadržava nikakav razumski balast.

Don Juan je rekao da su te žene izliječile njegovu pohotu. Slijedećih šest mjeseci većinu je vremena proveo viseći o jarmu sa stropa njihove seoske kuhinje, poput šunke koja se suši, sve dok se nije potpuno očistio od misli o probicima i osobnim užicima.

Don Juan je objasnio da je kožni jaram odlično sredstvo za liječenje nekih bolesti koje nisu tjelesne. Što je osoba obješena više i što dulje visi da ne dotakne zemlju, lelujući u zraku, bolja je mogućnost stvarnog učinka očišćenja.

Dok su ga zapadne ratnice podvrgavale čišćenju, ostale su se žene uključile u traganje za muškarcima i ženama za njegovu grupu. Bile su potrebne godine da se to obavi. U međuvremenu je don Juan bio prisiljen sam djelovati sa svim dobročiniteljevim ratnicima. Oni su svojim prisustvom i dodirom toliko nadjačali don Juana da je vjerovao kako ih se nikada neće

osloboditi. Posljedica svega bila je da je počeo doslovno i totalno slijediti učenje pravila. Don Juan je pričao da je potratio nenadoknadivo vrijeme razmišljajući o postojanju stvarnog prolaza u drugi svijet. Smatrao je tu preokupaciju stupicom koju treba izbjeći pod svaku cijenu. Da bi me toga poštedio pustio je da se nastave potrebna međusobna djelovanja sa članovima njegove grupe, dok sam ja bio zaštićen nazočnošću la Gorde ili bilo kojeg drugog učenika.

U mom slučaju, susret s don Juanovim ratnicima bio je konačan rezultat dugotrajna procesa. U prigodnim razgovorima s don Juanom nitko ih nije nikada spomenuo. Tek izvlačeći zaključke iz pravila, saznao sam da postoje. Kasnije je i don Juan priznao da oni postoje i da ću ih jednom, možda, morati sresti. Pripremao me je za susret dajući mi općenite upute i savjete.

Upozorio me na uobičajenu grešku, precjenjivanje lijevostrane svijesti i zaslijepljenosti njenom jasnoćom i silinom. Rekao je da puko nalaženje u lijevostranoj svijesti ne znači da se čovjek odmah oslobađa i svoje gluposti — ono samo predstavlja proširenu sposobnost opažanja, veću mogućnost razumijevanja i učenja, ali, iznad svega, i veću mogućnost zaboravljanja.

Kad se približilo vrijeme mog susreta s don Juanovim vlastitim ratnicima, ponovo mi je dao oskudan opis društva svog dobročinitelja, kao vodič za moju vlastitu upotrebu. Rekao je da bi se promatraču u određenim trenucima moglo

učiniti da se svijet njegova dobročinitelja sastojao od četiri domaćinstva. Prvo su tvorile južne žene i nagualov glasnik; drugo, istočne žene, učenjak i glasnik; treće, sjeverne žene, čovjek od akcije i drugi glasnik; i četvrto, zapadne žene, čovjek iza kulisa i treći glasnik.

U nekom drugom trenutku moglo je izgledati da je taj svijet sačinjen od grupa. Postojala je grupa od četiri potpuno različita starija čovjeka, a to su don Juanov dobročinitelj i njegova tri muška ratnika. Zatim grupa od četiri muškarca vrlo slična jedan drugome, a to su bili glasnici. Grupa sastavljena od dva para očito identičnih ženskih blizanaka koji žive zajedno, a koji su južne i istočne žene. I dva druga para jednakih sestara, koje su sjeverne i zapadne žene.

Nijedna od tih žena nije bila u srodstvu, one su samo izgledale slično zbog ogromne količine osobne snage don Juanova dobročinitelja. Don Juan je opisao južne žene kao dva mastodonta, na prvi pogled plahe, ali vrlo prijateljske i strastvene. Istočne žene su bile vrlo lijepe, živahne i zabavne, pravo zadovoljstvo za oči i uši. Sjeverne žene su bile krajnje ženstvene, tašte, koketne i također užasno izravne i nestrpljive. Zapadne bi žene ponekad poludjele, a inače su bile vrlo ozbiljne i predane cilju. Upravo su one najviše uznemiravale don Juana, jer nije mogao uskladiti saznanje da su tako trezvene, prijazne i uslužne sa činjenicom da bilo u kome trenutku mogu izgubiti svoju smirenost i poludjeti dokraja.

S druge strane, muškarce don Juan nije ni po čemu zapamtio. Činilo mu se da nije bilo baš

ničeg značajnog u vezi s njima. Izgleda da su bili sasvim podređeni strašnom snagom ženske odlučnosti i dobročiniteljevom nadmoćnom osobnošću.

U vezi s buđenjem njegove vlastite svijesti, don Juan je rekao da je, tek bačen u svijet svoga dobročinitelja, shvatio kako je lako i ugodno mogao proći kroz život bez imalo samosavladvavanja. Shvatio je da je griješio vjerujući kako su njegovi ciljevi jedini vrijedni ciljevi koje bi čovjek mogao imati. Cijeli je život bio siromah; stoga je jako želio trošiti, posjedovati materijalna dobra, biti *netko*. Toliko je bio zaokupljen svojom željom da napreduje i očajem što je neuspješan da ništa nije imao vremena preispitati. Rado je pristao uza svoga dobročinitelja, jer je uvidio da mu se pruža prilika da od sebe nešto učini. Ako ništa drugo, mislio je, mogao bi naučiti kako da postane čarobnjak. Shvatio je da je uranjanje u dobročiniteljev svijet na njega utjecalo kao španjolski konkvistadori na indijansku civilizaciju. Uništilo je sve, ali je također potaklo uništavajuće samoispitivanje.

Moja reakcija na pripreme za susret s don Juanovim društvom ratnika nije bio, što je prilično čudno, strah i strahopoštovanje, već sitna intelektualna zaokupljenost dvjema temama. Prva je bila teorija da na svijetu postoje samo četiri tipa muškaraca i četiri tipa žena. Dokazivao sam don Juanu da je prevelik broj osobnih razlika u ljudi za tako jednostavan sistem. Nije se složio sa mnom. Rekao je da je

pravilo konačno i ne dopušta beskonačan broj tipova ljudi.

Druga je tema bila civilizacijski, kulturni kontekst don Juanova znanja. On ga sam nije znao. Držao ga je proizvodom neke vrste panindijanizma. Njegova pretpostavka o porijeklu bila je da se svojedobno, u indijanskom društvu prije osvajanja, korištenje druge pozornosti s vremenom pokvarilo. Razvijala se možda tisuće godina bez ikakvih smetnji, sve do stupnja na kome je izgubila snagu. Praktičare u to doba nije trebalo nadzirati, i tako, bez ograničenja, umjesto da je jačala, druga pozornost je sve više slabila, jer je bila sve zamršenija. Zatim su došli španjolski napadači i nadmoćnom tehnologijom uništili indijanski svijet. Don Juan je pričao kako je njegov dobročinitelj bio uvjeren da je preživjela samo šačica tih ratnika, koja je obnovila stara saznanja i ponovo odredila svoj put. Sve što su don Juan i njegov dobročinitelj znali o stanju druge pozornosti, bila je prestruktuirana verzija, nova inačica koja je ugradila ograde, jer je bila skovana pod najoštrijim uvjetima represije.

NAGUALOVO DRUŠTVO RATNIKA

Kad je don Juan procijenio da je došlo vrijeme za moj prvi susret s njegovim ratnicima, pomogao mi je podići razinu svijesti. Zatim mi je dao do znanja da neće imati veze s načinom na koji će me oni dočekati. Upozorio me je da ih neće moći spriječiti ako me odluče tući. Mogu mi učiniti sve što žele, jedino me ne smiju ubiti. Naglašavao je iznova kako su ratnici njegove skupine savršena kopija grupe njegova dobročinitelja, samo što su neke od žena još bješnje, a svi muškarci krajnje jedin-stveni i moćni. Moj bi prvi susret s njima, stoga, mogao biti nalik na frontalni sudar.

Bio sam nervozan i zabrinut, ali istovremeno i znatiželjan. Misli su mi bjesomučno jurile, uz bezbrojna nagađanja, naročito o tome kako bi ratnici mogli izgledati.

Don Juan je rekao kako on treba odlučiti hoće li me poučiti da upamtim detaljno razra-đeni obred, kao što je on morao učiniti, ili će upriličiti što je moguće slučajniji susret. Čekao je na znak da se odluči za pravu alternativu. Don Juanov je dobročinitelj otprilike slično postupio, ali je inzistirao da don Juan nauči obred prije nego se ukaže znak. Kad je don Juan otkrio svoja seksualna snatrenja o spa-vanju sa četiri žene, dobročinitelj je to protu-

mačio kao znak, odbacio obred i završio moleći poput trgovca za don Juanov život.

U mom je slučaju don Juan tragao za znakom prije nego što me počeo učiti obredu. Znak je naišao kad me je zaustavio policajac dok smo se don Juan i ja vozili kroz pogranični grad u Arizoni. Policajac je pomislio da sam tuđinac bez dozvole. Tek kad sam mu pokazao pasoš, za koji je sumnjao da je krivotvoren, i ostale dokumente, pustio me je da idem dalje. Don Juan je sve vrijeme sjedio na prednjem sjedištu do mene, a policajac ga nije udostojio ni jednog pogleda. Svu je pažnju usmjerio samo na mene. Don Juan je zaključio da je taj slučaj znak koji je čekao. Objasnio je da bi za mene bilo vrlo opasno svraćati na sebe pažnju i zaključio da moj svijet treba biti krajnje jednostavan i iskren — razrađeni obred i pompa nemaju za mene nikakva značenja. Dopustio je, ipak, da bi najmanje pridržavanje obrednih običaja bilo u redu kad se pojavim pred njegovim ratnicima. Morao sam početi približavajući im se s juga, jer je to pravac koji sila slijedi u neprestanom toku. Životna nam snaga pritječe s juga i napušta nas stružeći prema sjeveru. Rekao je da jedini otvor u nagualov svijet vodi preko juga, a da ulaz čuvaju dvije ratnice, koje će me, ako tako odluče, morati pozdraviti i pustiti kroz njega.

Odveo me u jedan grad u središnjem Meksiku, u kuću izvan mjesta. Dok smo joj se pješice približavali, ugledao sam dvije ogromne Indijanke koje su stajale nešto više od metar udaljene jedna od druge, gledajući se licem u

lice. Bile su otprilike devet do dvanaest metara udaljene od glavnog ulaza u kuću, na komadu utabana blata. Bile su izuzetno mišićave i mrke. Obje su imale dugu, kao ugljen crnu kosu, skupljenu u jednostavnu, debelu pletenicu. Izgledale su kao sestre. Bile su otprilike iste visine i težine — procijenio sam da mogu biti visoke oko sto šezdeset i dva centimetra, a teške oko sedamdeset kilograma. Jedna je bila izrazito tamna, gotovo crna, a druga mnogo svjetlija. Bile su odjevene u uobičajenu žensku indijansku nošnju središnjeg Meksika — duge, svečane haljine i marame, u sandalama domaće izrade.

Don Juan me zaustavio metar od njih. Okrenuo se prema ženi s naše lijeve strane i obrnuo me licem prema njoj. Rekao mi je da se zove Cecilija (Sesilija) i da je *sanjač*. Nisam dospio ništa reći, kad se on naglo okrenuo i suočio me s tamnijom ženom nama zdesna. Rekao je da se zove Delia (Delija) i da je *tragač*. Žene su mi kimnule. Nisu se nasmiješile ili pomakle da se rukuju sa mnom, niti su učinile bilo kakav znak dobrodošlice.

Don Juan je prošao između njih kao da su dva stupa koja označavaju prolaz. Napravio je nekoliko koraka, zatim se okrenuo, kao da čeka da me žene pozovu da prođem. Žene su me neko vrijeme mirno promatrale. Zatim me Cecilia zamolila da uđem, kao da sam se nalazio na pragu stvarnih vrata.

Don Juan me poveo prema kući. Na ulaznim smo vratima zatekli nekog čovjeka. Bio je vrlo nježan. Na prvi je pogled djelovao vrlo mlado,

ali se poblížim ispitivanjem moglo utvrditi da je prešao pedesetu. Dojmio me se kao staro dijete: malen, žilav, prodornih crnih očiju. Bio je kao neko nadnaravno priviđenje, sjenka. Don Juan mi ga je predstavio kao Emilita, rekavši da je njegov glasnik i svestrani pomagač, koji će mi poželjeti dobrodošlicu u njegovo ime.

Činilo mi se da je Emilito uistinu najprikladnije biće da svakome poželi dobrodošlicu. Osmijeh mu je bio blistav; njegovi mali zubi savršeno jednaki. Rukovao se sa mnom ili, bolje rečeno, prekrižio je podlaktice i obuhvatio moje ruke. Izgledalo je kao da luči radost; svatko bi se mogao zakleti da je bio oduševljen našim susretom. Glas mu je bio vrlo blag, a oči svjetlucave.

Ušli smo u veliku prostoriju. Tamo je bila još jedna žena. Don Juan je rekao da se zove Teresa (Tereza) i da je Cecilijin i Delijin glasnik. Možda je bila prešla tridesetu i izgledala je kao Cecilijina kćerka. Bila je vrlo tiha, ali ljubazna. Slijedili smo don Juana u stražnji dio kuće, pod natkriveni trijem. Sjeli smo za stol i nakon skromna ručka razgovarali do iza ponoći.

Emilito je bio domaćin. Šarmirao je i oduševljavao svakoga egzotičnim pričama. Žene su se oslobodile. Bile su zahvalne slušateljice. Izuzetno zadovoljstvo je bilo slušati ženski smijeh. Bile su strašno mišićave, krupne i tjelesne. U jednom trenu, kad je Emilito rekao da su mu Cecilija i Delia kao dvije majke, a Teresa kao kćerka, podigle su ga i bacile uvis kao malo dijete.

Od dviju žena, Delia je djelovala razumnije,

prizemljenije. Cecilija je, možda, bila suzdržanija, ali se činilo da ima jaču unutarnju snagu. Dobio sam dojam da je manje tolerantna ili nestrpljiva; izgledalo je kao da se dosađuje slušajući neke Emilitorve priče. Ipak, bila bi doslovce na rubu stolice kada je pričao svoje, kako ih je nazivao, »vječne priče«. Svaku bi priču započeo rečenicom: »Znate li, dragi prijatelji, da je . . . ?« Najjače me se dojmila priča o nekim stvorenjima za koja je rekao da žive u svemiru; ta su stvorenja najslučnija ljudskim bićima, ali ipak nisu ljudi, a opsednuta su kretanjem i sposobna otkriti i narmanje kretanje u sebi ili oko sebe. Ta su bića tako osjetljiva na kretanje da je to za njih pravo prokletstvo. Ono im nanosi toliku bol da je njihova krajnja želja da pronađu mir.

Emilito bi svoje vječne priče znao protkati najodvratnijim prostačkim šalama. Zahvaljujući njegovu nevjerojatnom pripovjedačkom daru, svaku sam njegovu priču shvaćao kao metaforu, parabolu kojom nas nečemu želi poučiti.

Don Juan je rekao da Emilito samo izvještava o stvarima kojima je prisustvovao na svojim putovanjima kroz vječnost. Uloga glasnika jest da putuje ispred naguala, poput izviđača u vojnim operacijama. Emilito je išao do granica druge pozornosti i sve je svoje doživljaje prenosio ostalima.

Moj drugi susret s don Juanovim ratnicima bio je jednako uspješan kao i prvi. Jednog mi je dana don Juan podigao razinu svijesti i rekao

da imam drugi sastanak. Rekao mi je da vozim u Zacatecas u sjevernom Mexicu. Stigli smo tamo vrlo rano ujutro. Don Juan je rekao da je to tek kratki prekid putovanja i da se moramo odmarati do slijedećeg dana, kad ćemo se upustiti u drugi službeni susret da bih se upoznao s istočnom ženom i ratnikom-učenjakom iz njegove skupine. Objasnio je zatim zamršen i istančan način izbora. Rekao je da smo jug i glasnika sreli poslijepodne, jer je, individualno interpretirajući pravilo, odabrao da to doba predstavlja noć. Jer jug je zapravo noć — topla, prijatna, ugodna noć — i ispravno bi bilo da te dvije južne žene posjetimo poslije ponoći. Ipak, bilo bi to nepovoljno za mene, jer moj generalni pravac teži svjetlu, prema optimizmu, optimizmu koji se sam harmonično razvija u tajanstvenosti mraka. Rekao je da je to upravo ono što smo mi radili onog dana; uživali zajedno u društvu i razgovarali dok nije postalo potpuno mračno. Čudio sam se tada zašto nisu palili svjetiljke.

Don Juan je rekao da je istok, s druge strane, jutro, svjetlo i da istočne žene moramo sresti slijedećeg dana ujutro.

Prije doručka otišli smo na trg i sjeli na klupu. Don Juan je rekao da želi da tu ostanem i da ga pričekam dok ne obavi neke poslove. Ubrzo pošto je otišao, došla je neka žena i sjela na drugi kraj klupe. Nisam obraćao pažnju na nju i počeo sam čitati novine. Trenutak kasnije pridružila joj se i druga žena. Želio sam se premjestiti na drugu klupu, ali sam se sjetio da je don Juan inzistirao da ostanem sjediti na

istom mjestu. Okrenuo sam ženama leđa i gotovo zaboravio na njih, jer su bile tako tihe sve dok ispred mene nije stao jedan muškarac i pozdravio ih. Iz njihova sam razgovora razabrao da su ga žene čekale. Čovjek se ispričao zbog zakašnjenja. Očito je želio sjesti. Pomaknuo sam se da mu napravim mjesta. Pretjerano se zahvaljivao i ispričavao što me uznemirava. Rekao je da su sasvim izgubljeni u gradu, jer da su ljudi sa sela, te da su jednom bili u Mexico Cityju, gdje su umalo poginuli od prometa. Upitao me ne živim li, možda, u Zacatecasu. Odgovorio sam niječno i namjeravao smjesta završiti taj razgovor, ali me je nekako pridobio svojim smiješkom. Bio je star čovjek, ali se izvanredno držao s obzirom na godine. Nije bio Indijanac. Djelovao je kao doborostojeći farmer iz malog sela. Na sebi je imao odijelo i slamnati šešir. Crte lica su mu bile vrlo istančane. Koža mu je bila gotovo prozirna. Imao je visoko izvijen nos, mala usta i savršeno oblikovanu bijelu bradu. Izgledao je izuzetno zdravo, pa ipak se činio krhkim. Bio je srednje visine, dobro građen, ali je istovremeno odavao dojam mršava, gotovo iscrpljena čovjeka.

Ustao je i predstavio mi se. Rekao je da se zove Vicente Medrano i da je u grad došao poslom, samo na jedan dan. Pokazao je zatim na žene i rekao da su mu sestre. Žene su ustale i pogledale nas. Bile su vrlo vitke i tamnije od svog brata. Bile su i znatno mlađe. Jedna mu je mogla biti i kćerka. Primijetio sam da im je koža drukčija od njegove; bila je suha. Žene su

bile vrlo zgodne. Kao i starac, imale su lijepe crte lica, a oči su im bile bistre i mirne. Bile su nešto više od sto i šezdeset centimetara. Nosile su prekrasno skrojene haljine, ali su onako s maramama, cipelama s niskim potpeticama i tamnim pamučnim čarapama izgledale kao dobrostojeće seljanke. Starija je izgledala kao da ima pedesetak, a mlada četrdesetak godina.

Muškarac mi ih je predstavio. Starija se žena zvala Carmela (Karmela), a mlađa Hermelinda. Ustao sam i spremno se rukovao s njima. Upitao sam ih imaju li djece. S tim sam pitanjem obično uspješno započinjao razgovor. Žene su se nasmijale i istovremeno spustile ruke niz trbuhe, pokazujući mi kako su mršave. Muškarac je mirno objasnio da su njegove sestre usidjelice, a on sam da je stari dečko. Povjerio mi je polušaljivim tonom da su njegove sestre, na nesreću, i suviše muškobanjaste, nedostaje im ženstvenost koja žene čini poželjnima i stoga nisu uspjele pronaći muževe.

Rekao sam da im je bolje tako, ako se uzme u obzir podređena uloga žene u našem društvu. Žene se sa mnom nisu složile; rekle su da ih uopće ne bi smetalo da služe, samo da su pronašle muškarce koji bi željeli biti njihovi gospodari. Mlađa je rekla kako je problem nastao zbog toga što ih njihov otac nije naučio da se ponašaju kao žene. Stariji je muškarac s uzdahom primijetio kako je njihov otac tako dominantna ličnost da je i njemu onemogućio ženidbu, odlučno ga odbijajući poučiti kako da bude muškarac. Sve troje su uzdisali i izgledali sjetno. Došlo mi je da se nasmijem.

Nakon dulje šutnje ponovo smo sjeli, muškarac je rekao, ostanem li još neko vrijeme na toj klupi, da ću imati priliku upoznati njihova oca, koji je još vrlo živahan s obzirom na poodmaklu dob. Sramežljivo je dodao da će ih otac povesti na doručak, jer oni sami ne raspolažu novcem. Njihov otac drži vezice kese.

Zaprepastio sam se. Ti stari ljudi koji su izgledali tako jaki, u stvari su bili slabi i ovisni poput djece. Rekao sam im zbogom i ustao da krenem. Muškarac i njegove sestre navaljivali su da ostanem. Uvjeravali su me kako bi njihov otac volio da im se pridružim za doručkom. Nisam htio sresti njihova oca, no ipak sam bio radoznao. Rekao sam da i ja nekoga čekam. U tom su se trenu žene zakikotale, a zatim prasnule u grohotan smijeh. Muškarac se također prepustio nesuzdržanu smijehu. Osjećao sam se glupo. Htio sam otići. U tom se času pojavio don Juan i tada sam shvatio njihovu varku. Nije mi izgledala ni najmanje zabavna.

Svi smo ustali. Još su se smijali, dok mi je don Juan objašnjavao kako su te žene istok, Carmela je *tragač*, a Hermelinda *sanjač*, dok je Vicente ratnik-učenik i njegov najstariji sudrug.

Dok smo napuštali trg, pridružio nam se još jedan muškarac, visoki, tamni Indijanac, star oko četrdeset godina. Nosio je levi's odijelo i kaubojski šešir. Izgledao je strašno jak i mrk. Don Juan mi ga je predstavio kao Juana Tumu, Vicenteova glasnika i pomoćnika.

Prošetali smo nekoliko blokova do restorana. Žene su me držale između sebe. Carmela je rekla kako se nada da se nisam uvrijedio zbog

šale, jer su mogli birati ili da se jednostavno predstave ili našale sa mnom. Za šalu su se odlučili zbog mog snobovskog držanja, kad sam im okrenuo leđa i htio se premjestiti na drugu klupu. Hermelinda je dodala da čovjek mora biti sasvim ponizan i ne smije ništa braniti, pa čak ni sebe; čovjek se mora zaštititi, ali ne i braniti. Prekoravajući ih, ja sam se više branio nego zaštićivao.

Htio sam se svađati. Iskreno sam se naljutio na tu njihovu maškaradu. Počeo sam se prepirati, no prije nego sam im uspio išta dokazati, don Juan mi je pritekao u pomoć. Rekao je ženama da treba prijeći preko moje ratobornosti, da treba mnogo vremena da se očisti smeće koje svijetleće biće pokupi po svijetu.

Ušli smo u restoran čiji je vlasnik poznavao Vicentea, pa nam je pripremio bogat doručak. Svi su bili dobro raspoloženi, ali ja se nisam mogao osloboditi svojih misli. Tada je, na zahtjev don Juana, Juan Tuma počeo pripovijedati o svojim putovanjima. Bio je on vrlo zbiljski čovjek. Hipnotizirao me je oporim izvještajima o stvarima izvan dosega mojih shvaćanja. Najviše me očarao njegov opis nekih zraka svjetla ili energije, koje, navodno, isprekrižuju zemlju. Rekao je da se te zrake ne kreću kao sve ostalo u svemiru, već su fiksirane prema uzorku. Taj se uzorak podudara sa stotinama točaka u svijetlećem tijelu. Hermelinda je shvatila da se sve točke nalaze u našem fizičkom tijelu, ali je Juan Tuma objasnio da se zbog toga što je svijetleće tijelo lično veliko, neke točke nalaze i metar

daleko od fizičkog tijela. Najvažnija od tih točaka nalazi se trideset centimetara od trbuha, 40 stupnjeva desno od zamišljene linije povučene ravno naprijed. Juan Tuma nam je rekao da je to centar okupljanja za stanje druge pozornosti i da je njime moguće upravljati laganim udarcima dlanom. Slušajući Juana Tumu, zabravio sam na svoj bijes.

Slijedeći moj susret s don Juanovim svijetom bio je sa zapadom. Obilno me je upozoravao da je prvi dodir sa zapadom najvažniji događaj, jer će, na ovaj ili onaj način, odlučiti što mi je kasnije činiti. Također me je upozorio na činjenicu da će to za mene, tako ukočena i uobražena, biti vrlo naporan događaj. Rekao je da se zapadu treba, naravno, približiti u sumrak, doba dana koje je već teško samo po sebi, a da su njegove zapadne ratnice vrlo snažne, hrabre i potpuno divlje. Istovremeno treba da sretnem ratnika koji je čovjek iza kulisa. Don Juan me upozorio na krajnji oprez i strpljenje; te žene ne samo da su potpuno divlje već su, zajedno s muškarcem, najhrabriji ratnici koje je ikada upoznao. Po njegovu mišljenju, oni su najviša vlast nad stanjem druge pozornosti. Don Juan o tome više nije raspravljao.

Kao potaknut iznenadnom pobudom, jednog dana je naglo odlučio da je došlo vrijeme da krenemo na put, kako bismo sreli zapadne žene. Odvezli smo se u grad u sjevernom Meksiku. Bio je sumrak kad mi je don Juan naredio da stanem ispred neke velike, neosvjetljene kuće na periferiji grada. Izašli smo iz auta

i uputili se prema glavnom ulazu. Don Juan je pokušao nekoliko puta. Nitko nije odgovorio. Izgledalo je kao da smo stigli na pogrešno mjesto. Kuća je djelovala prazno.

Don Juan je nastavio s kucanjem sve dok nije postalo očito da se umorio. Dao mi je znak da ja kucam. Rekao mi je neka uporno kucam bez zastoja, jer ljudi koji žive unutra slabo čuju. Upitao sam ga ne bi li bilo bolje da dođem ponovo slijedećeg dana. Rekao mi je neka samo nastavim lupati po vratima.

Nakon na izgled beskonačna čekanja, vrata su se polako počela otvarati. Pomolila se glava neke neobične žene, koja me je zapitala namjeravam li ja to razvaliti vrata ili razbjesniti susjede i njihove pse.

Don Juan se progurao naprijed da nešto kaže. Žena je izašla i snažno ga odgurnula u stranu. Počela mi je prijetiti prstom i urlati da se ponašam kao da sam vlasnik svijeta, kao da tu nema nikoga osim mene. Počeo sam protestirati i objašnjavati joj da sam radio samo ono što mi je naredio don Juan. Žena je upitala je li mi on rekao da razvalim vrata. Don Juan se pokušao umiješati, ali ga je ona ponovo odgurnula.

Žena je djelovala kao da je upravo izašla iz kreveta. Izgledala je neuredno. Naše ju je kucanje vjerojatno probudilo i mora da je obukla haljinu koju je izvukla iz košare s prljavim rubljem. Bila je bosa; njena prosjeda kosa užasno zapuštena. Imala je crvene, zrnate oči. Bila je to priprosta žena, ali na neki način vrlo upečatljiva; prilično visoka, oko sto sedamdeset i pet centimetara, tamnoputa i izuzetno

mišićava. Njene gole ruke bile su sami mišić. Primjetio sam da ima prekrasno oblikovane listove.

Ljutito me je promatrala od glave do pete, vičući da nije čula moje isprike. Don Juan mi je došapnuo da se moram ispričati glasno i jasno.

Kad sam to učinio, žena se nasmijala i okrenula prema don Juanu, zagrlivši ga kao dijete. Mrmljala je da mi je trebao reći da kucam, jer da sam lupao po vratima i suviše isprekidano i uznemirujuće. Uzela je don Juana za ruku i povelala ga unutra, pomažući mu da prijeđe visoki prag. Nazvala ga je »najdražim malim starčićem«. Don Juan se smijao. Zaprepastio sam se vidjevši da se ponaša kao da je oduševljen besmislicama te jezive žene. Kad je pomogla »najdražem malom starčiću« da uđe u kuću, okrenula se prema meni i mahnula rukom kao da me želi otjerati, kao nekog psa. Nasmijala se mom iznenađenju; zube je imala velike, krive i prljave. Zatim, kao da se predomislila, rekla mi je da uđem.

Don Juan se kretao prema vratima koja sam jedva mogao nazreti na kraju mračnog hodnika. Žena ga je grdila da ne zna kamo ide. Provela nas je kroz još jedan mračan hodnik. Kuća je, izgleda, bila ogromna, a nigdje nije bilo upaljeno svjetlo. Žena je otvorila vrata velike, prostrane prostorije, potpuno prazne, osim dva stara naslonjača, koja su se nalazila ispod najslabije sijalice koju sam ikada vidio. Bila je to starinska, duguljasta žarulja.

Druga je žena sjedila u jednom naslonjaču. Prva je žena sjela na malu slamnatu hasuru na

podu i naslonila se leđima na drugi naslonjač. Zatim je koljena privukla prsima, sasvim se otkrivši. Nije imala gaća. Zabezeknuto sam zurio u nju.

Ružnim, osornim glasom, žena me zapitala zašto zurim u njezinu vaginu. Nisam znao šta da kažem, osim da to niječem. Ustala je i činilo se da će me udariti. Zahtijevala je da priznam da sam zurio u nju, zbog toga što nikad u životu nisam vidio vaginu. Osjećao sam se kriv. Sasvim sam se zbunio i naljutio što sam se našao u takvom položaju.

Žena je upitala don Juana kakav sam ja to nagual kad još nikada nisam vidio vaginu. Ponavljala je to iznova i iznova, urlajući najglasnije što je mogla. Jurila je po sobi i zaustavila se kraj naslonjača u kome je sjedila druga žena. Uхватила ju je za ramena i pokazujući na mene rekla da sam ja muškarac koji nikada u svom životu nije vidio vaginu. Smijala mi se i rugala.

Bio sam se okamenio. Osjećao sam da bi don Juan morao nešto poduzeti da me izbavi tog poniženja. Prisjetio sam se da mi je rekao da su te žene gotovo lude. Očito ih je potcijenio; ova je žena bila zrela za ludnicu. Gledao sam u don Juana očekujući podršku i savjet. Skrenuo je pogled. I on je djelovao izgubljeno, iako mi se učinilo da sam uhvatio zlobni smiješak na njegovu licu, koji je sakrio okrenuvši glavu.

Žena je legla na leđa, zadigla suknju i naredila mi da se nagledam do mile volje, umjesto što zirkam kradomice. Mora da mi se lice zacrvenjelo, sudeći po vrućini koja mi je navrla u glavu i vrat. Tako sam se razbjesnio da

sam se gotovo zaboravio. Poželio sam joj razmrskati glavu.

Ona žena koja je sjedila u naslonjaču iznenađena je ustala i povukla drugu za kosu, podigavši je tako u jednom pokretu, bez ikakva vidljiva napora. Zurila je u mene poluotvorenim očima, unoseći mi se u lice udaljena samo pet-šest centimetara. Mirisala je iznenađujuće svježe.

Visokim je glasom izjavila da treba prijeći na posao. Obje su mi se žene približile pod svjetlošću žarulje. Nisu bile slične. Druga je žena bila starija, barem je tako izgledala, a lice joj je bilo pokriveno debelim slojem pudera, zbog čega je sličila na klauna. Kosa joj je bila skupljena u urednu pundžu. Djelovala je smireno, osim što su joj donja usna i brada neprekidno podrhtavale.

Obje su žene bile jednako visoke i izgledale su snažne; nadvile su se prijeteći nad mene i proučavale me vrlo dugo. Don Juan ničim nije prekidao to njihovo fiksiranje. Starija je žena klimnula glavom i don Juan je rekao da se zove Zuleica (Zulejka) i da je *sanjač*. Žena koja nam je otvorila vrata zvala se Zoila i bila je *tragač*.

Zuleica se okrenula prema meni i papagajskim me glasom zapitala je li istina da nikada nisam vidio vaginu. Don Juan više nije mogao izdržati, pa se počeo smijati. Gestom sam mu dao do znanja da ne znam što bih rekao. Šapnuo mi je u uho da će biti bolje ako kažem da je nisam vidio; u protivnom, moram biti pripravan opisati vaginu, jer će Zuleica sigurno to zahtijevati od mene.

Tako sam i odgovorio, a Zuleica je rekla da

me žali. Zatim je naredila Zoili da mi pokaže svoju vaginu. Zoila je legla na leđa pod svjetlošću sijalice i raširila noge.

Don Juan se smijao i kašljucao. Molio sam ga da me izvede iz ove ludnice. Opet mi je prišapnuo u uho da će biti bolje ako pažljivo i zainteresirano pogledam, jer ćemo inače ovdje ostati dovijeka.

Pošto sam sve brižljivo i pozorno proučio, Zuleica je rekla da se od sada mogu držati zalcem, jer sam upoznao vaginu, pa ako se ikada nađem pred ženom koja nema gaća, neću biti tako nepristojan i prost, te dopustiti da mi oči ispadnu iz duplji.

Zuleica nas je tiho odvela u stražnje dvorište. Prošaptala je da me tamo vani netko čeka. Dvorište je bilo mračno. Jedva sam nazirao obrise ostalih. Tada sam ugledao taman obris čovjeka koji je stajao otprilike metar od mene. Nehotice sam zadrhtao.

Don Juan se čovjeku obratio vrlo tihim glasom, rekavši da me je doveo da se upoznamo. Rekao mu je moje ime. Za trenutak je nastala šutnja, a onda mi je don Juan rekao da se čovjek zove Silvio Manuel, da je ratnik tame i stvarni vođa cijele skupine ratnika. Zatim mi se obratio i sam Silvio Manuel. Pomislio sam da mora imati neku govornu manu — glas mu je bio prigušen, a riječi su iz njega izlazile poput krajnje napregnuta, tiha kašlja.

Naredio mi je da pridem bliže. No kako sam se pokušao približiti, on je uzmicao, gotovo kao da lebdi. Poveo me je u još tamnije udubljenje

u hodniku, hodajući natraške, na izgled potpuno bešumno.

Mumljao je nešto što nisam mogao razumjeti. Htio sam progovoriti, ali me grlo svrbjelo i bilo potpuno suho. Ponovio je nešto dva ili tri puta, dok mi nije postalo jasno da mi naređuje da se svučem. Bilo je nešto nadmoćno u njegovu glasu i tami što ga je okruživala. Nisam se mogao opirati. Skinuo sam odjeću i stajao potpuno gol, drhteći od straha i hladnoće.

Bilo je tako mračno da nisam mogao vidjeti jesu li don Juan i dvije žene uz nas. Na otprilike pola metra od sebe začuo sam tiho, oduljeno pištanje; zatim sam osjetio lagani lahor. Shvatio sam da to Silvio Manuel puše po cijelom mom tijelu.

Zatim mi je rekao da sjednem na svoju odjeću i gledam u svijetlu točku, koju mogu jasno uočiti u tami, točku koja kao da je zračila slabim jantarnim svjetlom. Činilo mi se da sam satima zurio u nju, dok odjednom nisam shvatio da je svijetleća točka zapravo lijevo oko Silvija Manuela. Mogao sam zatim raspoznati obrise njegova lica i čitava tijela. Hodnik nije bio tako mračan kako mi se u početku činilo. Silvio Manuel mi se približio i pomogao da ustanem. Očarala me mogućnost da tako jasno mogu vidjeti u mrklom mraku. Nije me čak smetalo što sam gol, ni što me, kako sam tada primijetio, promatraju dvije žene. Očito su i one mogle vidjeti u mraku; zurile su u mene. Htio sam obući hlače, ali mi ih je Zoila otela iz ruku.

Dvije žene i Silvio Manuel zurili su dugo u mene. Zatim je odnekuda iskrsnuo don Juan,

dodao mi je cipele, i Zoila nas je kroz hodnik odvela u otvoreno dvorište sa stablima. Ugleđao sam obris neke žene koja je stajala u sredini dvorišta. Don Juan joj se obratio i ona je promrmljala nekakav odgovor. Rekao mi je da je to južna žena, da se zove Marta i da je glasnik zapadnim ženama. Marta je rekla da bi se mogla kladiti da se nikada nisam gol upoznavao s nekom ženom; uobičajen je postupak prvo se upoznati pa tek onda svući. Previjala se od smijeha. Smijeh joj je bio tako ugodan, tako čist i mladenački da sam uzdrhtao; odjekivao je cijelom kućom, pojačavan tamom i tišinom koja je u njoj vladala. Potražio sam don Juana da mi pomogne. No on je bio otišao, kao i Silvio Manuel. Ostao sam sam s tri žene. Uznemirio sam se i upitao Martu zna li kamo je otišao don Juan. Baš u tom trenutku netko me je dohvatio ispod pazuha. Zajaukao sam od boli. Znao sam da je to Silvio Manuel. Podigao me je kao perce i zbacio mi cipele s nogu. Zatim me spustio u plitku kadu s ledeno hladnom vodom, koja mi je dopirala do koljena.

Ostao sam u kadi vrlo dugo, dok su me svi oni vrlo pomno ispitivali. Zatim me Silvio Manuel opet podigao i spustio kraj mojih cipela koje je netko uredno složio pored kade.

Don Juan je opet iskrsnuo niotkuda i dodao mi odjeću. Prošaptao je da se treba obući i ostati tek toliko, iz pristojnosti. Marta mi je pružila ručnik da se obrišem. Pogledom sam potražio ostale dvije žene i Silvija Manuela, ali ih nisam mogao vidjeti.

Tako smo Marta, don Juan i ja stajali u

mraku dugo pričajući. Činilo se da uglavnom govori don Juanu, ali sam vjerovao da sam ja njen glavni slušalac. Čekao sam na don Juanov mig da odem, ali on je očito uživao u Martinom živahnom pripovijedanju. Rekla mu je da su tog dana Zoila i Zuleica bile na vrhuncu ludila. A tada je, radi mene, rekla da su, inače, uglavnom vrlo razumne.

Kao da odaje neku tajnu, Marta nam je rekla da je Zoilina kosa izgledala tako zapušteno jer je barem trećina od toga bila Zuleicina kosa. U trenutku velike prisnosti pomagale su jedna drugoj dotjerati kosu. Zuleica je splela Zoilinu kosu kao što je već uradila stotinu puta, samo što je, onako nekontrolirana, splela dijelove svoje kose zajedno sa Zoilinom. No kad su ustale sa stolica, nastala je zbrka. Marta im je pritrčala u pomoć, ali još prije nego što je uspjela ući u sobu, Zuleica se snašla i, budući da je taj dan bila lucidnija od Zoile, odlučila je odrezati dio Zoiline kose koja se uplela u njenu. No zbunila se u okršaju do koga je došlo, pa je zabunom odrezala vlastitu kosu.

Don Juan se smijao kao da je to najsmješnija stvar koju je ikada čuo. Iz mračnog, udaljenog dijela dvorišta čuo sam mekane, kašljucave izljeve smijeha.

Marta je dodala da je Zuleici morala improvizirati periku dok joj kosa ne poraste.

I ja sam se pridružio don Juanovu smijehu. Sviđala mi se Marta. Druge dvije žene bile su mi odvratne; bilo mi je zlo od njih. Marta mi je, naprotiv, izgledala kao primjer mirne i tihe svrhovitosti. Nisam mogao vidjeti crte njena

lica, ali sam zamišljao da mora biti prekrasna. Zvuk njena glasa bio je očaravajući.

Vrlo je učtivo upitala don Juana da li bih ja pristao nešto pojesti. Odgovorio je da se nisam ugodno osjećao sa Zuleicom i Zoilom, pa bi mi, možda, moglo pozliti. Marta me je uvjeravala da su obje žene otišle i uhvatila me za ruku, vodeći nas kroz najmračniji hodnik u dobro osvijetljenu kuhinju. Kontrast je bio prejak za moje oči. Zastao sam na ulazu pokušavajući se privići na svjetlost.

Kuhinja je imala vrlo visok strop i bila je prilično moderna i praktična. Sjeli smo u neku vrst niše za ručavanje. Marta je bila mlada i vrlo jaka; imala je oblo i razbludno tijelo, okruglo lice i mali nos i usta. Njena je ugljeno-crna kosa bila spletena u pletenicu i ovijena oko glave.

Pomislio sam da me, vjerojatno, znatiželjno proučava, jer sam tako i ja nju promatrao. Sjedili smo, jeli i razgovarali satima. Očarala me. Bila je neobrazovana žena, ali me začarala svojim pričanjem pričala nam je opširno o besmislenim stvarima koje rade Zoila i Zuleica kad ih obuzme ludilo.

Dok smo odlazili, don Juan je priznao da se divi Marti. Možda je to, rekao je, najbolji primjer odlučnosti jednog ljudskog bića koje zna. Bez ikakve pozadine ili pripreme, osim njene postojane nakane, Marta je uspješno izlazila nakraj s najtežim zadatkom koji je moguće zamisliti, s brigom o Zoili, Zuleici i Silviju Manuelu.

Upitao sam don Juana zašto mi Silvio Ma-

nuel nije dopustio da ga vidim pod svjetlom. Odgovorio je da je tama element Silvija Manuela, ali da ću imati bezbroj prilika da ga vidim. Ipak, za naš prvi uvodni susret bilo je važno da ga vidim u tami. Silvio Manuel i dvije žene žive zajedno, jer sačinjavaju tim velikih *čarobnjaka*.

Don Juan me upozorio da ne stvaram prena-
gle sudove o zapadnim ženama. Sreo sam ih u trenutku kad nisu bile prisebne, ali ta se neprisebnost odnosi samo na izvanjsko ponašanje. One imaju unutrašnju srž koja je nepromjenjiva; tako se, čak i u vrijeme najjače ludosti, mogu smijati svojim vlastitim odstupanjima, kao da se radi o priredbi koju im netko drugi predstavlja.

Slučaj Silvija Manuela je drukčiji. On uopće nije poremećen; zapravo, baš mu potpuna trezvenost omogućuje uspješnu suradnju s tim dvjema ženama, jer se radi o dvije krajnosti. Don Juan je rekao da je Silvio Manuel rođen takav, pa svi oko njega prihvaćaju različitost. Čak i njegov dobročinitelj, strog i nemilosrdan prema svakome, obraćao je veliku pažnju Silviju Manuelu. Don Juanu je trebalo mnogo godina da shvati razlog toj naklonosti. Zahvaljujući nečem neobjašnjivom u njegovoj naravi, Silvio Manuel je jednom ušao u lijevu stranu svijesti i više nikada nije iz nje izašao. Sklonost da ostane u stanju povišene svijesti, zajedno sa sjajnim vodstvom njegova dobročinitelja, omogućila mu je da prije svih ostalih dođe ne samo do zaključka da je pravilo karta i da zapravo postoji druga vrsta svijesti već i do stvarnog

prolaza i drugi svijet svijesti. Don Juan je rekao da Silvio Manuel na najbezgrešnji način uravnotežuje svoje pretjerane ciljeve, stavljajući ih u službu zajedničke svrhe. Postao je tiha snaga u sjenci don Juana.

Nakon svih uvodnih susreta s don Juanovim ratnicima, na kraju sam se sreo i sa sjeverom. Radi toga me don Juan odveo u grad Guadalajarju (Gvadalahara). Rekao je da ćemo se sastati blizu gradskog centra, te da tamo moramo biti u podne, jer je sjever podne. Izašli smo iz hotela oko jedanaest sati i polako prošetali trgovačkim dijelom grada.

Hodao sam okolo, ne gledajući kuda idem, zabrinut zbog susreta, kad sam se glavom sudario s gospođom koja je žurno izlazila iz dućana. Nosila je pakete, koji su se rasuli po zemlji. Ispričao sam se i počeo joj pomagati da ih skupi. Don Juan me opomenuo da požurim, jer ćemo zakasnuti. Gospođa je djelovala osupnuto. Uhvatio sam je za ruku. Bila je vrlo vitka, visoka žena, otprilike šezdesetih godina, izuzetno otmjeno odjevena. Djelovala je kao dama iz visokih krugova. Bila je izvanredno učtiva i priznala je krivicu, rekavši da se smela tražeći svog slugu. Zamolila me da joj ga pomognem naći u gomili. Okrenuo sam se don Juanu; rekao je da je najmanje što mogu učiniti pošto sam je gotovo ubio, da joj pomognem.

Uzeo sam joj pakete, pa smo se vratili u dućan. Odmah pored nas sam primjetio izgubljenog Indijanca, koji očito nije ovdje pripadao.

Gospođa ga je pozvala i on joj je prišao poput izgubljena psića. Djelovao je kao da će joj polizati ruku.

Don Juan nas je čekao ispred dućana. Objasnio je gospođi da žurimo, a zatim joj rekao moje ime. Ljupko se nasmijala i pružila mi ruku. Pomislio sam kako je u mladosti morala biti zanosna, jer je još i sad bila lijepa i dražesna.

Don Juan se okrenuo prema meni i rekao da se ona zove Nelida, da je sjeverna žena i *sanjač*. Zatim me upoznao sa slugom, rekavši da se zove Genaro Flores i da je čovjek od akcije, ratnik od djela u grupi. Bilo je to potpuno iznenađenje. Sve troje su se nadimali od smijeha; što sam ja bio zaprepašteniji, oni su se bolje zabavljali.

Don Genaro je omote dao grupi djece, rekavši da im je te stvari na poklon kupila njegova poslodavka, ljubazna gospođa koja je razgovarala; bilo je to njeno dobro djelo za taj dan. Zatim smo tiho šetali oko pola bloka. Meni se jezik zavezao. Nelida je iznenada pokazala prodavaonicu i zamolila nas da je česak pričekamo, jer mora podići kutiju najlonskih čarapa koju ovdje čuvaju za nju. Pogledala me je, smijući se, blistavih očiju i rekla da — bez šale — čarobnjaštvo ili ne, i ona mora nositi najlonke i čipkaste gaćice. Don Juan i Genaro smijali su se kao dva idiota. Zurio sam u Nelidu, jer nisam mogao učiniti ništa drugo. Bilo je u njoj nešto potpuno zemaljsko, premda je bila gotovo prozračna.

U šali je rekla don Juanu da pripazi na

mene, jer se spremam otići. Zatim je pristojno zamolila don Genara da skokne u prodavaonicu i podigne njenu narudžbu od određenog trgovca. Već kad je bio krenuo, Nelida se, izgleda, predomislila i pozvala ga natrag, ali je ovaj očito nije čuo i izgubio se u dućanu. Ispričala se i pojurila za njim.

Don Juan me lupnuo po leđima kako bi me izvukao iz košmara. Rekao je da ću idući put sresti drugu sjevernu ženu koja se zove Florinda, jer će ona biti moja veza za drugi krug, drugo stanje. Opisao je Florindu kao vjernu kopiju Nelide, i obratno.

Primjetio sam da je Nelida tako profinjena i elegantna da je lako mogu zamisliti kao model u nekom modnom časopisu. Zapanjila me činjenica da može biti tako lijepa i čestita, poput neke Francuskinje ili žene iz sjeverne Italije. Iako nije bio Indijanac, Vicente se uklapao među ostale pomalo seljačkim držanjem. Zapitao sam don Juana zašto u njegovoj grupi ima ljudi koji nisu Indijanci. Odgovorio je da sila određuje ratnike nagualove skupine i da je nemoguće znati njene nakane.

Čekali smo ispred dućana možda pola sata. Don Juan je izgledao nestrpljiv i rekao mi neka uđem unutra i kažem im da požure. Ušao sam u prodavaonicu. Bila je prilično mala, nije imala stražnja vrata, pa ipak, njih nije bilo nigdje. Zapitao sam prodavače, ali mi nisu mogli pomoći.

Suočio sam se s don Juanom i zatražio da mi kaže što se dogodilo. Rekao je da su ili nestali u

zraku ili se izvukli dok me on lupkao po leđima.

Bijesno sam mu odvratio da su njegovi ljudi uglavnom varalice. Smijao se sve dok mu suze nisu potekle niz obraze. Rekao je da sam idealni naivac. Moje me samoljublje čini najzabavnijim predmetom. Tako se smijao mom bijesu da se morao nasloniti na zid.

La Gorda me izvijestila o svom prvom susretu sa članovima don Juanove družine. Njena se verzija razlikovala samo po sadržaju; način je bio isti. Ratnici su, možda, s njom bili nešto nasilniji, ali je to shvatila kao njihov pokušaj da je trgnu iz drijemeža, a također i kao prirodnu reakciju na njenu, kako je držala, ružnu osobu.

Osvrćući se na don Juanov svijet, zaključili smo da je to bila vjerna kopija svijeta njegova dobročinitelja. Moglo se držati da je sastavljen ili od grupa ili od domaćinstava. Postojala je grupa od četiri nezavisna para, naoko sestara, koje su zajedno radile i živjele; druga grupa od tri muškarca don Juanovih godina, koji su mu bili vrlo bliski; par nešto mlađih muškaraca, glasnici Emilito i Juan Tuma; i, konačno, par mlađih, južnih žena koje kao da su bile u rodu, Marta i Teresa (Tereza). S druge strane, moglo ga se promatrati kao četiri odvojena domaćinstva, smještena prilično daleko jedno od drugog, u različitim dijelovima Mexica. Prvo su sačinjavale dvije zapadne žene, Zuleica i Zoila, zatim Silvio Manuel i glasnica Marta. Drugo se sastojalo od južnih žena, Cecilije i Delije, don Juanova glasnika Emilita i glasnice Terese.

Slijedeće domaćinstvo činile su istočne žene, Carmela i Hermelinda, Vicente i glasnik Juan Tuma, a posljednje su sačinjavale sjeverne žene, Nelida i Florinda i don Genaro.

Prema don Juanu, njegov svijet nije tako uravnotežen i usklađen kao svijet njegova dobročinitelja. Jedine dvije žene koje se uravnotežuju i djeluju kao identične blizanke bile su sjeverne ratnice, Nelida i Florinda. Nelida mi je u jednom usputnom razgovoru rekla da su toliko slične da imaju čak i istu krvnu grupu.

Za mene je jedno od najugodnijih iznenađenja našeg međusobnog djelovanja predstavljala preobrazba Zuleice i Zoile, koje su mi bile tako odvratne. Kao što je don Juan bio i rekao, kasnije se ispostavilo da su to najtreznije i najposlušnije ratnice koje je moguće zamisliti. Jedva sam mogao povjerovati vlastitim očima kad sam ih ponovo vidio. Luđačka opčinjenost bila je prošla, pa su odjednom izgledale kao dvije lijepo obučene meksičke dame, visoke, tamne i mišićave, sjajnih očiju poput komada blistavo crnog opsidijana. Smijale su se i šalile sa mnom na račun događaja one noći, za našeg prvog susreta, kao da se sve to dogodilo nekom drugom, a ne njima. Sad mi je bila jasna don Juanova zbunjenost sa zapadnim ratnicama iz društva njegova dobročinitelja. Bilo mi je nepojmljivo i zamisliti da bi se Zuleica i Zoila opet mogle pretvoriti u onako odvratna i mučna stvorenja kakva sam sreo prvi put. Mnogo puta sam prisustvovao njihovim preobrazbama, pa ipak ih više nikada nisam bio kadar prosuđivati onako oštro kao pri našem prvom susretu.

Njihovi bi me izgredi ožalostili više nego bilo što drugo.

Ali za mene je najveće iznenađenje predstavljao Silvio Manuel. U tami našeg prvog susreta zamislio sam ga kao impozantnog čovjeka, svemoćnog diva. Zapravo, bio je sićušan, iako, doduše, ne i slabašan. Tijelo mu je bilo kao u džokeja — maleno, ali savršenih proporcija. Djelovao mi je kao da bi mogao biti gimnastičar. Tako je izvanredno kontrolirao svoje tijelo da se kontrakcijom svih mišića u tijelu mogao napuhati kao žaba, gotovo udvostručivši veličinu. Znao je izvesti zapanjujuće demonstracije svojih sposobnosti da izbaci zglobove i onda ih opet sve zajedno uglavi, bez nekih vanjskih znakova boli. Promatrajući Silvija Manuela, uvijek sam doživljavao dubok, neobičan osjećaj straha. Izgledao mi je kao posjetilac iz nekog drugog vremena. Bio je svijetlomračan, poput nekakva brončanog kipa. Crte lica su mu bile oštre; orlovski nos, pune usne i široko razdvojene kose oči činili su da izgleda poput stilizirana lika na freskama Maya (Maja). Bio je po danu prijazan i ugodan, ali s približavanjem sumraka postajao bi sve nedokučiviji. Glas bi mu se promijenio. Sjeo bi u neki mračni kut i pustio da ga proguta mrak. Vidljivo bi ostalo samo lijevo oko, koje je ostajalo otvoreno i popimalo čudan sjaj, sličan mačjem oku.

Slijedeća sporna tema, koja je iskrsla tokom našeg međusobnog djelovanja s don Juanovim ratnicima bila je pitanje *obuzdane ludosti*. Don Juan mi je jednom to sažeto objasnio, kad je raspravljao o dvije kategorije — *sanjačima i*

tragačima — u koje se po zadatku svrstavaju svi ratnici. Rekao je da svi članovi njegova društva *sanjaju* i *tragaju* za vrijeme svojih svakodnevnih života, ali da su žene koje sačinjavaju planet *sanjača* i planet *tragača* prije svega stručnjaci u pojedinim djelatnostima.

Tragači preuzimaju glavnu aktivnost dnevnog svijeta. To su poslovni ljudi koji posluju sa svijetom. Brinu se o svemu što je u vezi s uobičajenim poslovima. *Tragači* su praktičari *obuzdane ludosti*, upravo kao što su *sanjači* praktirači *sanjanja*. Drugim riječima, *obuzdana ludost* je temelj *traganja*, kao što su sni temelj *sanjanja*. Općenito govoreći, rekao je don Juan, najveće dostignuće ratnika u stanju druge pozornosti je *sanjanje*, a u prvoj pozornosti njegov najveći doseg je *traganje*.

Krivo sam shvatio ono što su mi don Juanovi ratnici činili za našeg prvog susreta. Njihovo djelovanje sam držao primjerima prijevare, a tako bih i danas mislio da nije bilo ideje o *obuzdanoj ludosti*. Don Juan je rekao da su njihovi postupci sa mnom bili majstorski primjeri *traganja*. Rekao je da ga je njegov dobročinitelj, prije svega, učio umjetnosti *traganja*. Da bi preživio među dobročiniteljevim ratnicima, morao je brzo ovladati tim umijećem. U mom slučaju, rekao je, treba prvo naučiti *sanjati*, budući da se ne moram natjecati s njegovim ratnicima. Kada dođe pravo vrijeme, pojavit će se Florinda i uvesti me u svu zamršenost *traganja*. Nitko mi drugi ne može promišljeno govoriti o tome; mogu mi pružiti samo izravne

dokaze, kao što su i učinili prigodom naših prvih susreta.

Don Juan mi je opširno objasnio da je Florinda jedan o najistaknutijih praktičara *traganja*, jer su je dobročinitelj i njegove četiri ratnice, koje su bile *tragači*, podučili da doskoči svakoj poteškoći. Florinda je bila prva ratnica koja je ušla u don Juanov svijet i zbog toga je trebala biti moj osobni vodič — ne samo u umjetnosti *traganja* već i u tajni stanja treće pozornosti, ako donde ikada dospijem. Don Juan nije raspravljao o tome. Rekao je da će to morati pričekati dok ne budem spreman najprije naučiti *traganje*, a tek onda ući u stanje treće pozornosti.

Don Juan je rekao da je njegov dobročinitelj njemu i ostalim ratnicima posvećivao dodatno vrijeme i trud u vezi sa svim što se odnosilo na savladavanje umijeća *traganja*. Koristio se složenim zamkama da bi stvorio odgovarajući sklop za kontrapunkt između pravila i ponašanja ratnika u danjem svijetu kad bi općili s ljudima. Vjerovao je kako je to način da ih se ubijedi — ukoliko neće biti uobraženi — da ratnici s društvenom okolinom mogu surađivati samo pod uvjetima *obuzdane ludosti*.

Pri stvaranju svojih zamki, don Juanov dobročinitelj bi suprotstavio djelovanje ljudi i djelovanje ratnika naredbama pravila, a zatim bi se povukao u pozadinu i puštao da se prirodna drama odvija sama za sebe. Ludost ljudi bi se nametnula u prvo vrijeme i povukla za sobom i ratnike, što se činilo prirodnim

tokom, ali bi na kraju obuhvatniji planovi pravila ipak nadvladali.

Don Juan nam je rekao da je u početku zamjerao svom dobročinitelju kontrolu nad igračima. Čak mu je to rekao i u lice. Njegov dobročinitelj se nije uznemirio. Primijetio je da je njegova kontrola samo privid što ga stvara Orao. On je bio samo bezgrešni ratnik, a njegove djelatnosti tek skroman napor da odrazi Orla.

Don Juan je rekao da je snaga kojom je dobročinitelj stvarao svoje planove potjecala iz saznanja da je Orao stvaran i konačan, te da je sve ono što ljudi rade, krajnja ludost. A *obuzdanu ludost*, pak, don Juanov dobročinitelj je opisao kao jedini most između ljudske ludosti i konačnosti Orlovih izreka.

NAGUAL ŽENA

Kad je bio ostavljen brizi zapadnih žena da bi se očistio, don Juan je rekao da je istovremeno potpao pod vodstvo sjeverne žene, koja je u usporedbi s Florindom bila prvorazredan *tragač*, pa ga je ona naučila načelima te vještine. Ona i dobročinitelj pružili su mu prava sredstva da bi obezbijedio tri ratnika, glasnika i četiri ženska *tragača*, što su trebali tvoriti njegovo društvo.

Osam ženskih vidovnjaka iz grupe njegovih dobročinitelja tragalo je za osobitim oblicima svjetlosti i nije imalo nikakvih poteškoća u pronalaženju prikladnih tipova muških i ženskih ratnika za don Juanovu grupu. Ipak, dobročinitelj nije dopuštao vidovnjacima da išta poduzmu kako bi okupili ratnike koje su našli. Na don Juanu je bilo da primijeni principe *traganja* i da ih okupi.

Od ratnika prvi se pojavio Vicente. Don Juan još nije dobro ovladao *traganjem* da bi ga mogao unovčiti. Veći su dio posla morali obaviti dobročinitelj i sjeverna *tragačica*. Tada je došao Silvio Manuel, nakon njega Genaro i konačno Emilito, glasnik.

Od ratnica se prva pojavila Florinda. Slijedile su je Zoila, zatim Delia, a nakon nje Carmela. Dobročinitelj je nemilosrdno inzistirao, rekao je don Juan, da sa svijetom opće

isključivo u obliku *obuzdane ludosti*. Konačan je rezultat bio zapanjujući tim praktičara, koji su smišljali i izvršavali i najzamršenije planove.

Kad su svi dostigli stupanj umještosti u umijeću *traganja*, njihov je dobročinitelj zaključio kako je došlo vrijeme da im pronade naguala ženu. U skladu s njegovom politikom pomaganja svakome da bi pomagali sebi, čekao je da je uvede u njihov svijet, ne samo dok svi nisu postali vješti *tragači* već i dok don Juan nije naučio *vidjeti*. Iako je don Juan neizmjereno žalio za tim vremenom koje je potratio na čekanje, morao je priznati da se među njima stvorila jača veza zahvaljujući tom udruženom naporu da je osiguraju. Ponovo je oživjela njihova predanost u potrazi za slobodom.

Postavši iznenada pobožnim katolikom, dobročinitelj im je počeo otkrivati svoju strategiju privlačenja naguala žene. Od don Juana, nasljednika njegova znanja, zahtijevao je da se ponaša kao sin i s njim odlazi u crkvu. Vukao ga je na misu gotovo svaki dan. Don Juan je rekao da ga je njegov dobročinitelj — inače vrlo drag i okretan na jeziku — svima u crkvi predstavljao kao svog sina, nasljednika.

Kako je don Juan u to vrijeme, po vlastitu iskazu, bio necivilizirani poganin, trpio se obrevši se u društvenim situacijama gdje je morao razgovarati i izjašnjavati se o sebi. Smirio se pri pomisli da njegov dobročinitelj ima skrivene razloge za sve što je radio. Namjeravao je promatranjem dokučiti njegove razloge. Djelovanje njegova dobročinitelja bilo je dosljedno, a činilo se i pošteno. Kao primje-

ran katolik, vjerovao je mnogim ljudima, posebno župniku, koji ga je visoko uznosio, držeći ga prijateljem i povjerenikom. Don Juan nije mogao otkriti što smjera. Pala mu je na pamet misao da je njegov dobročinitelj zaista iskreno prigrlio katolicizam ili je poludio. Tada još nije shvaćao da ratnik ni pod kakvim okolnostima ne gubi razum.

Don Juanovi su prigovori zbog odlaska u crkvu prestali, kad ga je dobročinitelj počeo upoznavati s kćerkama ljudi koje je poznao. Uživao je, iako se osjećao malo nelagodno. Don Juan je mislio da mu dobročinitelj pomaže vježbati jezik. Nije bio ni rječit ni šarmantan, a dobročinitelj mu je rekao da nagual, nužno, treba biti oboje.

Jedne nedjelje, za vrijeme mise, pošto su oko godinu dana gotovo svakodnevno posjećivali crkvu, don Juan je otkrio pravi razlog odlazaka u crkvu. Klečao je pored djevojke koja se zvala Olinda i bila kćerka jednog od dobročiniteljevih poznanika. Okrenuo se da bi s njom izmijenio pogled, kao što su već uobičajili nakon tolikih mjeseci svakodnevnih sretanja. Pogledi su im se sreli, i odjednom ju je don Juan *vidio* kao svijetleće biće — a tada je *vidio* i njenu dvostrukost. Olinda je bila dvostruka žena. Njegov je dobročinitelj to znao čitavo vrijeme i poduzeo najteži put da bi i don Juana spojio s njom. Don Juan nam je priznao da je tog trenutka bio preneražen.

Njegov je dobročinitelj znao da je don Juan *vidio*. Uspješno i bezgrešno je izveo zadatak spajanja dvostrukih bića. Ustao je, oči su mu

pomele svaki kut te crkve, a tada je izašao da se više nije osvrnuo. Tu više za njega nije bilo posla.

Don Juan je rekao da su se sve glave okrenule kad je njegov dobročinitelj izašao usred mise. Don Juan je htio poći za njim, ali mu je Olinda hrabro stisnula ruku i zadržala ga. Tada je spoznao da moć *viđenja* nije bila samo u njemu. Nešto je prošlo kroz njih oboje i bili su međusobno učvršćeni. Don Juan je odjednom shvatio da ne samo što se misa završila već se također nalaze i izvan crkve. Njegov je dobročinitelj pokušavao smiriti Olindinu majku, koju je razbjesnila i posramila njegova nedopustiva provala naklonosti.

Don Juan je bio u neprilici što da sada radi. Znao je da mora smisliti plan. Bio je on domišljat, ali je od važnosti tog događaja izgubio povjerenje u vlastite sposobnosti. Zane-mario je treninge *tragača* i izgubio se u dilemi da li da Olindu tretira ili ne kao *obuzdanu ludost*.

Dobročinitelj mu je rekao da mu ne može pomoći. Njegova je dužnost bila samo da ih spoji, i tu je prestajala njegova odgovornost. Sada je na don Juanu bilo da preduzme potrebne korake kako bi je osigurao. Sugerirao mu je da se don Juan čak i oženi, ako je potrebno. Tek kad mu dođe po vlastitoj želji, moći će mu pomoći tako što će direktno utjecati na nju kao nagual.

Don Juan je pokušao s uobičajenim udvaranjem. Njeni ga roditelji nisu dobro primili, jer nisu mogli shvatiti da netko iz druge društvene

klase može snubiti njihovu kćer. Olinda nije bila Indijanka; njena je obitelj pripadala srednjoj gradskoj klasi, a bavili su se i nekim sitnim poslom. Otac je imao druge planove za svoju kćerku. Zaprijetio je da će je nekuda poslati, ukoliko don Juan ostane pri svojoj namjeri da se njome oženi.

Don Juan je rekao da su dvostruka bića, posebno žene, izuzetno konzervativna, čak i bojažljiva. Olinda nije bila izuzetak. Nakon one početne veselosti u crkvi postala je vrlo oprezna, a zatim i prestrašena. Prepala se vlastitih reakcija.

Kao čisto strateški manevar, dobročinitelj je prisilio don Juana da se povuče, što bi moglo izgledati kao da je popustio pod utjecajem njena oca, koji nije želio dati kćerku — što je bila logična pretpostavka za sve koji su prisustvovali incidentu u crkvi. Ljudi su govorkali da je ta scena tako ozlovoljila njezina oca da više nije odlazio u crkvu, iako je bio odani katolik.

Dobročinitelj mu je rekao da ratnika nikad ne opsjedaju. Biti pod opsadom znači da netko ima osobne posjede koji se mogu blokirati. Ratnik nema ničega na svijetu osim bezgrešnosti, a bezgrešnost se ne može otuđiti. Pa ipak, u bici za nečiji život, kao što se don Juan trudi da zbrine naguala ženu, ratniku su u strateškom smislu dopuštena sva sredstva.

U skladu s tim, don Juan je odlučio da iskoristi svaki dio svog *tragačkog* znanja da bi dobio tu djevojku. Pri kraju je unajmio Silvija Manuela da iskoristi svoju čarobnjačku umješnost, koja je čak i u tom ranom razdoblju bila

znatna, kako bi ugrabio djevojku. Silvio Manuel i Genaro — koji je bio vrlo smion — ušuljali su se u kuću djevojke, prurušeni u stare pralje. Bilo je podne i svi u kući su bili zauzeti pripremanjem hrane za veliku grupu rođaka i prijatelja koji su dolazili na večeru. Trebalo je održati neslužbenu oproštajnu svečanost za Olindu. Silvio Manuel je računao na to da ljudi neće ništa posumnjati, misleći da dvije nepoznate pralje, s hrpama rublja, imaju neke veze s Olindinom proslavom. Prije toga je don Juan opskrbio Silvija Manuela i Genara svim potrebnim informacijama o kretanju članova domaćinstva. Rekao im je da pralje, obično, donose gomile opranog rublja u kuću i ostavljaju ga u prostoriji gdje se glača. Noseći veliki zavežljaj rublja, Silvio Manuel i Genaro zaputili su se ravno u tu sobu, znajući da će Olinda biti tamo.

Don Juan je rekao da je Silvio Manuel došao pred Olindu i iskoristio svoje hipnotičke sposobnosti, pa je djevojka izgubila svijest. Stavili su je u vreću, koju su zavezali u plahtu, te je iznijeli, ostavivši zavežljaj što su ga donijeli. Na vratima su naletjeli na oca. Nije ih ni pogledao.

Don Juanova dobročinitelja je razljutio taj njihov manevar. Naredio im je da smjesta djevojku vrate kući. Najvažnije je, rekao je, da dvostruka žena dođe u dobročiniteljevu kuću vlastitom voljom, možda ne baš sa željom da im se pridruži, ali svakako barem iz znatiželje.

Don Juan je pomislio da je sve izgubljeno — mogućnosti da je vrate u kuću neprimjetno bile su gotovo nikakve — ali je Silvio Manuel

pronašao rješenje. Predložio je da četiri žene iz don Juanova društva odvedu djevojku na opustjeli put, gdje će je don Juan spasiti.

Silvio Manuel je tražio da se žene pretvaraju kako su je one kidnapirale. Na nekom dijelu puta netko će ih vidjeti i poći u potjeru. Progonitelj će ih prestići i one će odbaciti vreću bez obaziranja, tako da izgleda uvjerljivo. Njihov će progonitelj, naravno, biti don Juan, koji će se na čudesan način stvoriti u pravo vrijeme na pravom mjestu.

Silvio Manuel je zahtijevao da akcija bude što uvjerljivija. Naredio je ženama da djevojci začepi usta, jer će se do tada sigurno probuditi i vikati, a nakon toga neka trče još nekoliko kilometara s njom u vreći. Rekao im je neka se skrivaju od progonitelja. Naposljetku, nakon odista iscrpljujućeg mučenja, bacit će vreću tako da djevojka može posvjedočiti o žestokoj borbi između don Juana i četiri žene. Silvio Manuel je rekao ženama da sve mora biti dokraja stvarno. Naoružao ih je batinama i poučio kako da uvjerljivo istuku don Juana prije nego što će pobjeći.

Od svih žena, Zoila je bila najpodložnija hysteriji; čim su se počele boriti s don Juanom, tako se uživjela u ulogu, da je udarila don Juana svom snagom, pa mu je otcijepila komad mesa s ramena i leđa. Na trenutak je izgledalo da će otmičari pobijediti. Morao se iz svog skrovišta pojaviti Silvio Manuel i, pretvarajući se kao usputni prolaznik, podsjetiti ih da je sve to samo igra i da sada moraju pobjeći.

Tako je don Juan postao Olindin spasitelj i

zaštitnik. Rekao je da je ne može sam odvesti kući, jer je povrijeđen, ali će je otpratiti njegov milostivi otac.

Pomogla mu je da dođe do kuće svoga dobročinitelja. Don Juan je rekao kako se nije morao pretvarati da je povrijeđen; obilno je krvario i jedva se uspio dovući do vrata. Kada je Olinda ispričala dobročinitelju što se dogodilo, ovaj nije mogao zadržati smijeh, pa se nekako pretvarao da plače.

Don Juanu su povezali rane, pa je legao u krevet. Olinda mu je počela objašnjavati zašto mu se otac suprotstavio, ali nije dovršila. U sobu je ušao don Juanov dobročinitelj i primijetio da je po njenom hodu očito da su joj otmičari povrijedili leđa. Ponudio se da joj to sredi, prije nego stanje postane kritično.

Olinda je oklijevala. Don Juanov dobročinitelj ju je podsjetio da se otmičari nisu igrali — napokon, zamalo da nisu ubili njegova sina. To je bilo dovoljno; prišla je dobročinitelju i dopustila mu da je pljesne po ramenu. Začuo se prasak i Olinda je ušla u stanje povišene svijesti. Razotkrio joj je pravilo i ona ga je, baš kao i don Juan, prihvatila u cijelosti. Bez sumnje, bez oklijevanja.

Nagual žena i don Juan pronašli su potpunost i tišinu u međusobnom druženju. Don Juan je rekao da ono što su osjećali jedno za drugo nije imalo nikave veze s ljubavlju ili potrebom; bolje bi bilo reći da su dijelili upravo fizički osjećaj da su između njih srušene sve barijere, te da su jedno te isto biće.

Don Juan i njegova nagual žena, baš kao što

i pravilo propisuje, godinama su zajedno radili da bi pronašli grupu od četiri ženska *sanjača*, a to su postale Nelida, Zuleica, Cecilia i Hermelinda, te tri glasnika, Juan Tuma, Teresa i Marta. Njih su pronašli drugom prilikom, kad se don Juanu pojasnila praktična priroda pravila: svi oni bili su točno onakvi kako je pravilo nagovijestilo. Njihovom pojavom za sve je započeo novi ciklus, uključujući i don Juanova dobročinitelja i njegovo društvo. Za don Juana i njegove ratnike bio je to ciklus *sanjanja*, a za njegova dobročinitelja i njegovo društvo bilo je to razdoblje nedostižne bezgrešnosti u njihovu djelovanju.

Dobročinitelj je objasnio don Juanu da se još kao mladić prvi put susreo s idejom pravila kao pojmom slobode, pa se tada uzvisio, prožeo radošću. Sloboda je za njega bila stvarnost iza ugla. Kad je shvatio prirodu pravila kao karte, udvostručile su se i njegove nade i njegov optimizam. Kasnije se pomalo otrežnjavao; stareći, sve manje je vidio mogućnosti da uspiju on i njegovo društvo. Naposljetku je zaključio da su, bez obzira na to što će učiniti, vjerojatnosti da bi se njihova oskudna ljudska svijest mogla osloboditi ipak premalene. Pomirio se sa sobom i svojom sudbinom, prepustivši se neuspjehu. Duboko iz samoga sebe rekao je Orлу da je zadovoljan i ponosan što je hranio tu svijest. Orao je to pozdravio.

Don Juan nam je rekao da su u istom raspoloženju bili svi članovi dobročiniteljeva društva. Držali su nedostižnom slobodu koju je predlagalo pravilo. Zahvatili su neke odraze

uništavajuće sile Orla i osjećali da tu nemaju što tražiti. Međutim, svi su se ipak složili da će i dalje bezgrešno živjeti, pa makar i radi same bezgrešnosti.

Don Juan je rekao da su njegov dobročinitelj i njegovo društvo, usprkos svom osjećaju neprikladnosti, ili možda upravo radi njega, ipak pronašli slobodu. Ušli su u stanje treće pozornosti — doduše, ne kao grupa, već jedan po jedan. Činjenica da su pronašli izlaz, bila je konačna potvrda istine koju je sadržavalo pravilo. Posljednji je svijet stvarnosti svakodnevnog života napustio njegov dobročinitelj. Držao se pravila i sa sobom je poveo don Juanovu nagual ženu. Kad su njih dvoje nestali u totalnoj svijesti, don Juan i njegovi ratnici mislili su u sebi eksplodirati — nije mogao pronaći drugi izraz da bi opisao taj osjećaj kojim su bili prisiljeni zaboraviti sve ono čemu su prisustvovali u svijetu svoga dobročinitelja.

Samo Silvio Manuel nije nikada zaboravio. Upravo on je angažirao don Juana da poduzme izuzetan napor kako bi ponovo okupio članove njihove grupe, koja se rasula. Tada ih je prisilio da u sebi nađu potpunost. Trebale su mu mnoge godine da obavi ta dva zadatka.

Don Juan je sveobuhvatno raspravljao o temi zaborava, ali samo u vezi s velikim poteškoćama u pogledu ponovnog okupljanja i počimanja bez svoga dobročinitelja. Nikada nam nije točno rekao što je značilo zaboraviti ili uspostaviti svoju potpunost. U tom pogledu bio je odan učenju svoga dobročinitelja, pomažući nam tek da bismo pomogli sebi samima.

Zbog toga je izučio la Gordu i mene da *vidimo zajedno*, te nam je bio kadar pokazati da, iako se ljudska bića ukazuju vidovnjaku poput svijetlećih jaja, jajoliki oblik je vanjska čahura, školjka svjetlosti u kojoj obitava najzračudnija, posjednuta, hipnotička jezgra, sačinjena od koncentričnih krugova žućkaste svjetlosti, boje plamena svijeeće. Tokom našeg završnog domjenka, učinio je da *vidimo* ljude kako se valjaju oko crkve. Bilo je kasno poslijepodne, gotovo mrak, pa ipak su bića unutar svojih krutih, osvjetljenih čahura zračila dovoljnim svjetlom da sve oko sebe učine kristalno jasnim. Bio je to čudesan prizor.

Don Juan je objasnio da su te jajolike školjke, koje su nam se učinile tako sjajne, zapravo tmurne. Svjetlost je zračila iz briljantne jezgre; opna je zapravo zatamnivala njeno zračenje. Don Juan je otkrio da se ta školjka mora razbiti da bi se biće oslobodilo. U pravo vrijeme treba je razbiti iznutra, baš kao što bića što se izlegu iz jaja razbijaju tu opnu. Ako to ne učine, zagušit će se i umrijeti. Baš kao i bića koja se legu iz jaja, tako ni ratnik neće moći probiti opnu sve dok za to ne dođe vrijeme.

Don Juan nam je rekao da je probijanje te školjke jedini način da se izgubi ljudska forma, jedini vid oslobađanja te opsjednute svijetleće jezgre, jezgre svijesti što Orlu služi kao hrana. Slomiti opnu znači sjetiti se svog drugog ja, pronaći svoju potpunost.

Don Juan i njegovi ratnici pronašli su svoju potpunost, a tada su se okrenuli posljednjem zadatku — da pronađu novi par dvostrukih

bića. Don Juan je rekao da su mislili kako će to biti lako — i sve drugo im je bilo jednostavno. Nisu imali pojma da su njihova na izgled lagana ratnička postignuća bila posljedica umijeća i osobne moći njihova dobročinitelja.

Potruga za novim parom dvostrukih bića bila je uzaludna. U svim traženjima nikada nisu naišli na dvostruku ženu. Pronašli su nekoliko dvostrukih muškaraca, ali su svi bili dobrostojeći, zaposleni, produktivni i tako zadovoljni svojih životima da bi im bilo beskorisno pristupiti. Nije im trebalo pronaći cilj u životu. Mislili su da su ga već pronašli.

Don Juan je rekao da je jednog dana shvatio da su on i njegovo društvo već ostarjeli, pa se činilo da nema nade da će ikada ispuniti svoj zadatak. Tada su prvi put osjetili tračak očaja i nemoći.

Silvio Manuel je tvrdio da se moraju prepustiti i živjeti bezgrešno bez nade da će pronaći slobodu. Don Juanu se činilo vjerojatnim da bi to mogao biti ključ svega. U tom pogledu se otkrio kako slijedi stope svog dobročinitelja. Bio je spreman priznati da ratnika na izvjesnom mjestu njegova puta čeka nesavladivi pesimizam. Potpuno neočekivano ga je preplavio osjećaj poraza ili, možda još točnije, osjećaj nedostojnosti. Don Juan je rekao da se prije znao smijati sumnjama svog dobročinitelja, i nije mogao povjerovati da odista brine. Usprkos prosvjedima i upozorenjima Silvija Manuela, don Juan je mislio da je sve to divovski pothvat kome je cilj da ih nečemu pouči.

Budući da nije mogao povjerovati da su

sumnje njegova dobročinitelja stvarne, nije vjerovao ni u ispravnost dobročiniteljeve odluke da bezgrešno živi bez nade u slobodu. Kad je konačno shvatio da se njegov dobročinitelj sasvim ozbiljno prepustio porazu, postalo mu je jasno da se odluka ratnika da žive bezgrešno, usprkos svemu, ne može prihvatiti kao strategija koja osigurava uspjeh. Tu istinu su don Juan i njegovo društvo dokazali na sebi, kad su shvatili da im se suprotstavljaju neobične razlike. Don Juan je rekao da u tim trenucima prestaje sve ono što je naučeno i ratnik se nalazi u stanju nenadmašne poniznosti; kad se više ne može nijekati istinsko siromaštvo njegovih ljudskih utočišta, ratnik više nema *izlaza*, osim da se povuče i sagne glavu.

Don Juan se divio što takav zaključak, na izgled, uopće nije djelovao na ženske ratnike u grupi; kao da ih ta zbrka uopće nije uznemirila. Rekao nam je da je to primijetio i u grupi njegova dobročinitelja: žene nisu nikada bile toliko zabrinute za svoju sudbinu ni mrzovoljne kao muškarci. Djelovale su kao da su se jednostavno pomirile sa sudom don Juanova dobročinitelja i slijedile ga bez ikakvih znakova opterećenosti. Kad bi se ponekad i uzbudile, ostale bi indiferentne. Bilo im je važno jedino da budu zaposlene. Činilo se kao da se jedini muškarci osjećaju pozvani za slobodu i osjećaju opterećenje pod suprotnim djelovanjem.

I u svojoj grupi je don Juan mogao uočiti isti kontrast. Žene su se odmah složile s njim kada je rekao da nije dovoljno spreman. Mogao je samo zaključiti da žene nikada nisu ni vjerovala

da imaju neke sposobnosti, iako to nisu nikada spominjale. Shodno tomu, nisu se ni mogle osjećati razočarane i klonule, zaključivši da su nemoćne: toga su bile stalno svjesne.

Don Juan je rekao da Orao zahtijeva dvaput više ženskih ratnika upravo zato što žene posjeduju tu unutarnju ravnotežu koja muškima nedostaje. U ključnom trenutku muškarci postaju histerični i počine samoubojstvo, ukoliko procijene da je sve izgubljeno. Žena se može ubiti uslijed pomanjkanja svrhe i smjera, ali nikada zbog promašaja sistema kome slučajno pripada.

Pošto su se don Juan i njegovo društvo ratnika potpuno prestali nadati — ili, kao što je bolje rekao don Juan, pošto su on i muški ratnici stigli do samog dna, a žene pronalazile prikladne načine da ih razvesele — don Juan je konačno naišao na dvostrukog čovjeka kome je mogao prići. Ja sam bio taj dvostruki čovjek. Budući da se nitko u desnoj strani svijesti neće dobrovoljno odlučiti za tako besmislen projekt kao borbu za slobodu, rekao je da je morao slijediti učenje svog dobročinitelja i, u pravom *tragačkom* stilu, smotati me, kao što je smotao i članove vlastite grupe. Morao me je nasamo dobiti na mjestu gdje je na moje tijelo mogao primijeniti fizički pritisak, a bilo je neophodno da tamo odem svojom voljom. Vrlo me je lako namamio u svoju kuću — kao što je rekao, osiguranje dvostrukog muškarca nikada nije velik problem. Teško je pronaći nekog raspoloživog.

Sa stajališta moje svakodnevne svijesti, prvi posjet njegovoj kući bio je vrlo neuzbudljiv.

Don Juan se sa mnogom šarmantno šalio. Vodio je razgovor o umoru tjelesnih iskustava nakon duge vožnje, što se meni kao studentu antropologije činilo sasvim nedosljednim. Tada je usputno primijetio da mi leđa nisu dovoljno izravnana i bez riječi stavio mi ruku na prsa, uspravio me, a onda me zvučno udario po leđima. Zatekao me tako nespremnog da sam se gotovo onesvijestio. Kad sam ponovo otvorio oči, mislio sam da mi je slomio kičmu, ali sam znao da sam sada drukčiji. Bio sam netko drugi, a ne onaj koga sam poznao. Od tada, kad god bih ga vidio, bacao bi me s desne strane svijesti na lijevu i tada bi mi otkrivao pravilo.

Gotovo odmah pošto me je otkrio, don Juan je pronašao i dvostruku ženu. Nije me upoznao s njom na uobičajeni način, kao što je učinio njegov dobročinitelj, već je smislio igru, jednako djelotvornu i dotjeranu kao i njegov dobročinitelj, kojom je sam primamio i osigurao dvostruku ženu. Ponio je taj teret jer je vjerovao da je dužnost njegova dobročinitelja bila da osigura oba dvostruka bića netom ih nađe, i da ih tada spoji kao partnere u nepojmljivu pothvatu.

Ispričao mi je da je jednog dana, dok je još živio u Arizoni, otišao u vladin ured predati neku molbu. Službenica na šalteru mu je rekla da to odnese u Odjel za pogranične poslove i, ne gledajući, rukom pokazala nalijevo. Don Juan je slijedio pravac njene ispružene ruke i *vidio* dvostruku ženu kako sjedi za stolom. Kad joj je predao molbu, shvatio je da je djevojka vrlo mlada. Rekla mu je da ona nema ništa s

molbama. Ipak, iz simpatija prema sirotom, starom Indijancu, pomogla mu je da obavi taj posao.

Bile su potrebne neke isprave, dokumenti koje je don Juan imao u svom džepu, ali se pravio bepomoćan i kao da ništa ne zna. Pretvarao se kao da je birokratska organizacija za njega potpuna enigma. Don Juan je rekao da mu uopće nije bilo teško prikazati potpunu nerazboritost; bilo je dovoljno da se vrati u svoje nekoć normalno stanje svijesti. Bilo mu je u interesu da odnos s djevojkom produži što je moguće dulje. Njegov mu je savjetnik rekao, a to je potvrdio i u vlastitim istraživanjima, da su dvostruke žene vrlo rijetke. Savjetnik ga je također upozorio da imaju neka unutrašnja sredstva, koja ih čine vrlo nepostojanim. Don Juan se bojao da će otići ukoliko svoju igru dobro ne izvede. Oslanjao se na njenu simpatiju da dobije u vremenu. Uspio je sve odgoditi, pretvarajući se da je izgubio dokumente. Gotovo svaki dan bi joj donio drukčiju ispravu. Ona bi je pročitala i sa žaljenjem izjavila da to nije ona prava. Djevojka je bila tako dirnuta njegovim žalosnim stanjem da se čak ponudila da mu plati odvjetnika koji bi mu učinio pismenu prisegu umjesto dokumenata.

Nakon tri mjeseca don Juan je odlučio da je došlo vrijeme da napravi dokumente. Do tada se ona već navikla na njega, pa ga je gotovo i očekivala vidjeti svaki dan. Don Juan je došao posljednji put da je pozdravi i zahvali na svemu. Rekao je da bi joj volio nešto pokloniti kao znak svoje odanosti, ali da nema novaca ni za

jelo. Bila je dirnuta njegovom iskrenošću, pa ga je odvela na ručak. Dok su jeli, promrmljao je da poklon ne treba uvijek biti stvar koja se kupuje. To može biti nešto samo za oči. Nešto čega se čovjek sjeća, a ne posjeduje.

Zainteresirale su je njegove riječi. Don Juan ju je podsjetio da je pokazala brigu za Indijance i njihove bijedne prilike. Zapitao ju je bi li htjela Indijance u drugom svjetlu — ne kao siromahe, već kao umjetnike. Rekao joj je da pozna jednog starca, posljednjeg od mnogih velikih plesača. Tvrdio je da će starac plesati na njegov zahtijev samo za nju; osim toga, obećao joj je da nikada u svom životu još ništa slično nije vidjela niti će vidjeti. Bilo je to nešto što znaju samo Indijanci.

Bila je oduševljena tom idejom. Pokupila ga je poslije posla, pa su krenuli prema brdima gdje je, kako je rekao, živio taj Indijanac. Don Juan ju je odveo svojoj kući. Nagovorio ju je da ostavi auto prilično daleko, pa su ostatak puta propješačili. Prije no što su dospjeli do kuće, on se zaustavio i nogom povukao crtu po suhoj, pješčanoj zemlji. Rekao joj je da je ta crta granica i nutkao je neka je prijeđe.

I sama nagual žena mi je pričala da je sve do tada bila oduševljena mogućnošću da će vidjeti izvornog indijanskog plesača, ali da je počela oklijevati kada je stari Indijanac povukao crtu na zemlji i nazvao je granicom. Naposljetku se odista prestrašila kad joj je rekao da ta granica vrijedi samo za nju i kad je jednom prijeđe, više neće biti povratka.

Indijanac je očito primijetio da je zaprepašte-

na, pa ju je pokušao smiriti. Nježno ju je potapšao po ruci, garantirajući da joj se ništa neće dogoditi dok je on ovdje. Rekao joj je da se granica može objasniti kao oblik simbolične plaće plesaču, jer on nije htio novac. Umjesto novca trebalo je izvesti taj obred, pa je tu granicu trebalo prijeći dragovoljno. Stari je Indijanac veselo prešao crtu, rekavši da je za njega sve to obična indijanska glupost, ali da plesača, koji ih promatra iz kuće, treba odobrovoljiti, ako želi da joj pleše.

Nagual žena je rekla da se odjednom tako uplašila, pa se nije mogla ni pomaknuti, a kamoli prijeći crtu. Stari Indijanac ju je pokušao nagovoriti, rekavši da je prelazak preko granice dobrobit za čitavo tijelo. Nakon prijelaza, ono se ne samo osjeća mlađe već je *zaista* mlađe — takvu moć ima ganica. Da bi joj to i dokazao, vratio se preko crte i ramena su mu odmah omlitavila, kutovi usana se opustili, a oči izgubile sjaj. Nagual žena nije mogla zaniijekati te očite razlike.

Don Juan je i po treći put prešao crtu. Počeo je dublje disati, nadimajući prsa, a pokreti su mu bili brzi i odvažni. Nagual žena je rekla da joj je tada pala na pamet pomisao da bi je čak mogao seksualno napastovati. Auto joj je bio predaleko da bi ga se mogla domoći. Preostalo joj je da samu sebe uvjeri kako je glupo što se boji tog starog Indijanca.

Tada se starac ponovo obratio njenom razumu i smislu za šalu. Povjerljivim tonom, kao da joj nerado otkriva neku tajnu, rekao je da se samo pretvara da je mlad, kako bi ugodio

plesaču, i da će se svakog trenutka onesvijestiti, ukoliko mu ne pomogne prijeći crtu. Hodao je gore-dolje duž crte, pokazujući koliki je napor uložio u tu pantomimu.

Nagual žena je rekla kako su njegove molećive oči otkrivalale bol koju je trpjelo njegovo staro tijelo u mimičkoj mladosti. Prešla je crtu da mu pomogne i završi s tim; htjela se vratiti kući.

U trenutku kad je prešla crtu, don Juan je nevjerojatno skočio i poletio preko krova kuće. Nagual žena je rekla da je letio poput ogromnog bumeranga. Kad se spustio pored nje, pala je na leđa. Još nikada nije bila tako preplašena, ali ni uzbuđena što je prisustvovala takvom čudu. Nije ga čak ni upitala kako je izveo tako veličanstven podvig. Htjela je otrčati do auta i odvesti se kući.

Starac joj je pomogao ustati i ispričao se što ju je prevario. Zapravo, rekao je, on je taj plesač i let preko kuće je njegov ples. Zapitao ju je nije li obratila pažnju na smjer njegova leta. Nagual žena je rukom okružila u smjeru sata. Očinski ju je potapšao po glavi i rekao da je vrlo sretan što je bila tako pažljiva. Zatim je rekao da se možda povrijedila pri padu i da je ne može pustiti samo tako, prije no što se uvjeri da je sve u redu. Hrabro joj je izravnao ramena, podigao bradu i stražnji dio glave, kao da je usmjerava da protegne kičmu. Zatim ju je zvučno pljesnuo po leđima između lopatica, doslovno izbijajući sav zrak iz njenih pluća. Na trenutak više nije bila kadra udahnuti, pa se onesvijestila.

Kad je opet došla k sebi, bila je u kući. Krvarila je iz nosa, u ušima joj je šumjelo, disala je ubrzano i nije mogla izoštriti pogled. Savjetovao joj je da udahne duboko osam puta. Iza svakog udisaja sve je postajalo jasnije. U jednom trenutku, rekla mi je, cijela soba je postala žarko bijela; sve se žarilo jantarnim svjetlom. Bila je omamljena i više nije mogla duboko disati. Jantarno svjetlo je do tada već postalo tako gusto da je sličilo magli. A tada se magla pretvorila u jantarnu paučinu. Konačno se i ona raspala, ali je svijet još neko vrijeme ostao ujednačeno jantaran.

Tada joj je don Juan počeo govoriti. Izveo ju je iz kuće i pokazao da se svijet podijelio na dvije polutke. Lijeva strana je bila jasna, no desna strana je bila obavijena jantarnom maglom. Rekao joj je da je monstruozno i pomisliti da je svijet shvatljiv i da smo mi sami shvatljivi. Rekao joj je da je ono što opaža jedna enigma, misterij koji se može prihvatiti jedino u poniznosti i strahopočitanju.

Tada joj je otkrio pravilo. Misli su joj bile tako savršeno bistre da je razumjela sve što je rekao. Pravilo joj se činilo prikladno i jasno samo po sebi.

Objasnio joj je da su dvije strane ljudskog bića potpuno odvojene i da je potrebna velika disciplina i odlučnost da bi se razbilo to stanje i prešlo s jedne strane na drugu. Dvostruko biće ima veliku prednost: stanje dvojnosti omogućuje relativno lako kretanje između razdjeljaka na desnoj strani, no velika manjkavost dvostrukih bića leži u tome što imaju dva pregratka, pa su

nepokretni, konzervativni i boje se promjene.

Don Juan joj je rekao da je namjeravao poslati je iz krajnjeg desnog odjeljka u lucidniju, oštriju lijevo-desnu stranu, no umjesto toga, radi nekog neobjašnjivog trika, njegov ju je udarac poslao duž čitave njene dvojnosti, iz svakodnevnog, krajnje desne strane u ekstremno lijevu stranu. Četiri puta ju je pokušao vratiti u normalno stanje svijesti, ali bez uspjeha. Ipak, njegovi su joj udarci pomogli da po volji primjećuje ili ne primjećuje onaj zid od magle. Iako nije tako mislio, don Juan je bio u pravu rekavši da je crta za nju jednosmjerna granica. Pošto ju je jednom prešla, baš kao i Silvio Manuel, više se nikada nije vratila.

Kada me je don Juan suočio s nagualom ženom, nijedno od nas nije znalo za postojanje drugog, pa ipak smo se odmah osjetili vrlo bliski.

Iz vlastita iskustva don Juan je znao da dvostruka bića u međusobnom odnosu pronalaze neopisivu utjehu, ali da ona kratko traje. Rekao je da su nas spojile sile koje ne možemo pojmiti i da je vrijeme jedino čega nemamo. Svaka minuta može biti posljednja; zbog toga treba živjeti s duhom.

Kad nas je tako sastavio, don Juanu i njegovim ratnicima preostalo je još samo pronaći četiri *tragačice*, tri ratnika i jednog glasnika, da oblikuje svoje društvo. Zbog toga je skupio Lydiju, Josefinu, la Gordu, Rosu, Bentina, Nestora, Pablita i glasnika Eligija. Svaki od njih bio je kopija — u nerazvijenu obliku — članova don Juanova vlastita društva.

NE-RADI SILVIJA MANUELA

Don Juan i njegovi ratnici povukli su se da bi omogućili nagualu ženi i meni da ozakonimo pravilo — to jest, odgojimo, uzdignemo i povedemo osam ratnika u slobodu. Sve je izgledalo savršeno, pa ipak, nešto nije bilo kako treba. Prva gupa ženskih ratnika koje je pronašao don Juan, bile su *sanjači*, a trebalo je da su *tragači*. Nije znao objasniti tu nepravilnost. Mogao je samo zaključiti da je moć bacila pred njega te žene, i to tako da ih nije mogao odbiti.

Bila je tu još jedna očita nepravilnost koja je još više pogađala don Juana i njegovo društvo; tri žene i tri ratnika bili su nesposobni ući u stanje povišene svijesti, usprkos don Juanovim nadljudskim naporima. Oni su teturali, neusredotočeni, i nisu mogli razbiti granicu, opnu koja je odvajala njihove dvije strane. Nazivali su ih pijancima jer su teturali naokolo bez koordinacije mišića. Glasnik Eligio i la Gorda bili su jedini s izuzetnim stupnjem svijesti, posebice Eligio, koji je bio jednak bilo kome iz don Juanove vlastite grupe.

Tri djevojke su se držale zajedno i tvorile nepokolebljivu cjelinu. Isto tako i tri muškarca. Grupe od tri člana bile su dosta zloslutne, budući da ih je, po pravilu, trebalo biti četiri. Broj tri je simbol dinamičnosti, promjene,

pokreta i iznad svega simbol ponovnog oživljavanja.

Pravilo više nije služilo kao karta. Pa ipak, bilo je nezamislivo da je posrijedi greška. Don Juan i njegovi ratnici tvrdili su da sila ne čini greške. Razmišljali su o svom *sanjanju i viđenju*. Pitali su se nisu li, možda, pre naglili, pa jednostavno nisu *vidjeli* da su tri žene i trojica muškaraca neprikladni.

Don Juan mi se povjerio da u tomu vidi dva važna pitanja. Prvo je bilo praktičan problem našeg prisustva među njima. Drugo je bilo pitanje vrijednosti pravila. Njihov im je dobročinitelj ulio povjerenje da pravilo sadrži sve o čemu bi ratnik mogao brinuti. Nije ih pripremio na mogućnost da bi se pravilo moglo pokazati neprikladnim.

La Gorda je rekla da žene iz don Juanova društva nisu sa mnom nikada imale nikakvih problema; samo su muškarci bili u neprilici. Za muškarce je bilo neshvatljivo i neprihvatljivo da se pravilo ne može primijeniti u mom slučaju. Žene su, međutim, vjerovale da će se prije ili kasnije objasniti razlog mog prisustva. Promatrao sam kako se žene drže po strani od emocionalnog nemira, na izgled potpuno nezainteresirane za ishod. Činilo se kao da bez ikakve razumne sumnje znaju da je moj slučaj nekako uključen u pravilo. Naposljetku, definitivno sam im pomogao da prihvate moju ulogu. Zahvaljujući nagualu ženi i meni, don Juan i njegovo društvo završili su svoj krug i bili gotovo slobodni.

Konačan odgovor dao im je Silvio Manuel.

Njegovo *videnje* je otkrilo da tri male sestre i genarosi nisu neprikladni; bolje rečeno, za njih ja nisam bio pravi nagual. Nisam ih bio sposoban voditi, jer sam imao bezazlenu konfiguraciju koja nije pristajala obrascu što ga je postavilo pravilo, konfiguraciju koju je don Juan kao vidovnjak prevideo. Moje svijetleće tijelo ostavljalo je dojam da ima četiri odjeljka, a imalo je zapravo tri. Za takozvanog »trozubog naguala« postojalo je posebno pravilo. Spadao sam u drugo pravilo. Silvio Manuel me usporedio s pticom koja se izlegla zahvaljujući toplini i brizi ptica druge vrste. Oni su mi i dalje željeli pomoći, baš kao što sam i ja želio za njih učiniti sve, ali im nisam pripadao.

Don Juan je na sebe preuzeo odgovornost za moj slučaj, jer me je on doveo među njih, no moje prisustvo ih je tjeralo da se trude do maksimuma, tražeći dvije stvari: objašnjenje što ja radim među njima i rješenje kako da prevladaju taj problem.

Silvio Manuel se vrlo brzo odlučio za način kako će me izbaciti iz njihova društva. Preuzeo je zadatak upravljanja projektom, no budući da nije imao ni energije ni strpljivosti da radi samnom osobno, prepustio je to don Juanu kao svom namjesniku. Cilj Silvija Manuela je bio da me pripremi na trenutak kad će mi se staviti na raspolaganje glasnik s pravilom namijenjenim trozubom nagualu. Rekao je da nije njegova uloga da otkrije taj dio pravila. Morao sam čekati, baš kao i ostali, na pravi trenutak.

Bio je tu još jedan ozbiljan problem, koji je izazvao dodatnu zbrku. Imao je veze s la

Gordom, a u širem smislu i sa mnom. La Gorda je bila u moje društvo primljena kao južna žena. To su potvrdili i don Juan i ostatak njegovih vidovnjaka. Na izgled je bila u istoj kategoriji kao i Cecilia, Delia i dva ženska glasnika. Sličnosti se nisu mogle zanijekati. Tada je la Gorda izgubila svu suvišnu težinu, i stanjila se gotovo na polovicu. Promjena je bila tako duboka i korjenita da je postala druga osoba.

Dugo to nitko nije zamijetio, jednostavno stoga što su ostali ratnici bili i suviše zaokupljeni mojim poteškoćama, a da bi obraćali pažnju i na nju. Međutim, njena je promjena bila tako drastična da su je ipak morali primijetiti, pa su konačno *vidjeli* da ona uopće nije južna žena. Omašnost njezina tijela zavela je njihovo prethodno *viđenje*. Zatim su se sjetili da se la Gorda, od prvog trenutka kako je došla među njih, nije zapravo mogla slagati sa Cecilijom, Delijom i ostalim južnim ženama. S druge strane, lijepo se slagala s Nelidom i Florindom, jer je, zapravo, oduvijek bila nalik na njih. To je značilo da su u mojoj grupi bila dva sjeverna *sanjača* — la Gorda i Rosa — očito nesuglasje s pravilom.

Don Juan i ostali ratnici bili su više nego zbunjeni. Sve što se dogodilo shvatili su kao znak, nagovještaj da su stvari uzele nepredvidiv tok. Budući da nisu mogli prihvatiti pomisao da bi ljudska greška mogla iskriviti pravilo, zaključili su da ih je na grešku nagnala neka viša zapovijest, iz stvarnih, ali teško dokučivih razloga.

Razmišljali su što da sada rade, ali prije no što je itko od njih smislio neki odgovor, pojavila se istinska južna žena, dona Soledad, takvom snagom da je nitko nije mogao odbiti. Ona se podudarala s pravilom. Bila je *tragač*.

Na trenutak nas je uznemirilo njeno prisustvo. Isprva se činilo kao da nas je htjela skinuti na drugu razinu. Činila je snažne pokrete. Florinda ju je uzela pod svoje okrilje, da je pouči u umješnosti *traganja*. Koliko god je to bilo dobro, nije bilo dovoljno da zaustavi čudesan gubitak energije koji sam osjećao, ravnodušje koje se, na izgled, povećavalo.

Tada je jednog dana Silvio Manuel rekao da je u *sanjanju* primio majstorski plan. Bio je veseo, pa je sve detalje htio raspraviti s don Juanom i ostalima. Nagual žena je bila uključena u te rasprave, ali ja nisam. Stoga sam posumnjao da ne žele da saznam ono što je Silvio Manuel otkrio o meni.

Svima sam im iznio svoje sumnje. Svi su mi se smijali, osim naguala žene, koja mi je rekla da sam u pravu. *Sanjanje* Silvija Manuela je otkrilo razlog mog prisustva među njima, ali ja ću se morati pokoriti svojoj sudbi, a ta je da ne saznam prirodu svog zadatka sve dok za to ne budem spreman.

Ton njezina glasa bio je tako definitivn da sam sve to mogao jedino prihvatiti bez ikakvih pitanja. Mislim da se ne bih tako lako umirio da su mi tu istu stvar rekli don Juan ili Silvio Manuel. Rekla je također da se ne slaže s don Juanom i ostalima — držala je da bih morao znati barem ono osnovno što rade, ako ništa

drugog a ono barem da izbjegnem nepotrebno trvenje i buntovništvo.

Silvio Manuel me namjeravao pripremiti za zadatak direktnim uvođenjem u stanje druge pozornosti. Isplanirao je niz smionih akcija koje bi galvanizirale moju svijest.

U prisustvu svih rekao je da preuzima moje vodstvo i da me premješta u područje svoje moći, u noć. Objasnio je da su mu se u *sanjanju* prikazali brojni *ne-radi*. Bili su namijenjeni timu što su ga sačinjavali la Gorda i ja kao djelatnici, i nagual žena kao nadglednik.

Silvio Manuel je osjećao strahopoštovanje prema nagualu ženi i o njoj je govorio samo s divljenjem. Rekao je da je ona nešto posebno. Mogla se usporediti s njim, ili bilo s kojim ratnikom njegova društva. Nije imala iskustva, ali je svojom pozornošću mogla upravljati kako god je htjela. Priznao je da je njena hrabrost za njega bila jednaka zagonetka kao i moja nazočnost među njima, i da je njen osjećaj svrhovitosti i ubjeđenje bilo tako veliko da se nisam mogao usporediti s njom. Zapravo, zamolio je la Gordu da mi pruži naročitu potporu, kako bih mogao podnijeti dodir s nagualom ženom.

Za naš prvi *ne-rad*, Silvio Manuel je konstruirao drveni sanduk, dovoljno velik za la Gordu i mene, ako sjedimo savijenih koljena, oslonjeni o leđa. Sanduk je imao rešetkasti poklopac da bi mogao ulaziti zrak. La Gorda i ja ušli smo unutra i sjedili u potpunoj tami i tišini a da nismo zaspali. U početku nas je samo nakratko puštao u sanduk; pošto smo se postepeno navikavali, povećavao je vremenske od-

sječke, sve dok nismo bili kadri provesti čitavu noć unutra, bez micanja i spavanja.

Nagual žena je ostajala s nama da bi se uvjerila kako zbog umora nećemo promijeniti razinu svijesti. Silvio Manuel je rekao da je naša prirodna tendencija da pod neuobičajenim uvjetima stresa zamijenimo povišeno stanje pozornosti s normalnim, ili obratno.

Opći učinak ovih *ne-rada* bio je da nam pruži neusporedivi osjećaj odmora, što je za mene bila potpuna zagonetka, budući da tokom naših cjelonoćnih bdjenja nikada ne bismo zaspali. Osjećaj odmora sam pripisao činjenici što smo bili u stanju povišene svijesti, ali je Silvio Manuel rekao da jedno nema veze s drugim i da je osjećaj odmora bio rezultat nešeg sjedenja s podignutim koljenima.

Drugi *ne-rad* se sastojao u tome što smo ležali na podu, gotovo u fetalnom položaju, počivajući na lijevoj strani, s čelom na preklopljenoj ruci. Silvio Manuel je zahtijevao da držimo oči zatvorene što dulje možemo i da ih otvorimo tek kad nam kaže da promijenimo poziciju i legnemo na desnu stranu. Rekao je da je cilj ovog *ne-rada* da omogući našem osjetu sluha da se odvoji od vida. Baš kao i prije, postepeno je povećavao dužinu vremena, sve dok čitavu noć ne bismo proveli u slušnom bdjenju.

Silvio Manuel je tada bio spreman prebaciti nas na novo područje aktivnosti. Objasnio je da smo u prva dva *ne-rada* probili određene perceptivne barijere, dok smo ležali na zemlji. Po toj analogiji usporedio je ljudska bića s

drvećem. Mi smo poput pokretnog drveća. Nekako smo ukorijenjeni u zemlju. Da bismo uspostavili ravnotežu, rekao je da treći *ne-rad* moramo izvesti viseći u zraku. Ako uspijemo kanalizirati našu *namjeru*, dok u kožnom jarmu visimo s drveta, obrazovat ćemo *namjerom* trokut, čija je baza na zemlji, a okomica u zraku. Silvio Manuel je mislio da smo u prva dva *ne-rada* prikupili pozornost do one točke kad ćemo treći moći savršeno obaviti od početka.

Jedne noći je objesio la Gordu i mene u dva odvojena jarma, poput sjedeljki od remena. Sjeli smo u njih, a on nas je kolotutom podigao do najviših grana velikog drveta. Zatražio je da obratimo pažnju na svijest drveta, koje će nam, rekao je, dati neke signale, budući da smo njegovi gosti. Ostavio je naguala ženu da sjedi na zemlji i čitave noći povremeno uzvikne naša imena.

Dok smo tako nebrojeno mnogo puta izvodili ovaj *ne-rad* viseći s drveta, doživjeli smo veličanstvenu bujicu fizičkih senzacija, poput blagih naboja električnih impulsa. Tokom prva tri ili četiri pokušaja, drvo kao da je protestiralo radi smetnje; a zatim su impulsi postali signali pomirljivosti i ravnoteže. Silvio Manuel nam je rekao da se svijest drveta hrani iz dubina zemlje, dok pozornost pokretnih bića potječe s površine. U drvetu nema osjećaja za borbu, dok su pokretna bića njime ispunjena do vrha.

Želio je da naša percepcija pretrpi snažan potres, dok se budemo ovako nalazili u tišini i

tami. Sluh bi tada nadjačao i mogli smo zamijetiti signale svih živih i postojećih stvorenja oko nas — ne samo slušanjem već kombinacijom slušnih i vizualnih osjetila. Rekao je da u tami, posebno ako se visi, oči upotpunjavaju uši.

Bio je potpuno u pravu, kao što smo la Gorda i ja otkrili. Tokom vježbanja trećeg *ne-rada* Silvio Manuel je našoj percepciji okolnog svijeta dao novu dimenziju.

Zatim je la Gordi i meni rekao da će serija od slijedeća tri *ne-rada* biti sasvim drukčija i mnogo složenija. Radilo se o učenju savladavanja drugog svijeta. Trebalo je što je moguće više povećavati njegov učinak prebacivanjem naše akcije u sumrak ili prvo svjetlo svitanja. Rekao je da prvi *ne-rad* druge serije ima dva dijela. U prvom se dijelu moramo dovesti u najoštrije stanje povišene svijesti kako bismo Otkrili zid od magle. Kad to jednom obavimo, drugi se dio sastoji od pokušaja da zaustavimo okretanje tog zida, kako bismo se odvažili ući u svijet između paralelnih linija.

Upozorio nas je da nas želi direktno smjestiti u stanje druge pozornosti, bez ikakvih intelektualnih priprema. Htio nas je uputiti u njegovu zamršenost, bez razumnog poimanja naših čina. Tvrdio je da magijski jelen ili magijski kojot upravljaju stanjem druge pozornosti, bez ikakva intelekta. Usiljenom praksom putovanja iza maglena zida, poduzet ćemo, prije ili kasnije, stalnu preinaku našeg ukupnog bića, promjenu S kojom ćemo prihvatiti činjenicu da je svijet između paralelnih linija stvaran, jer je dio

našeg ukupnog svijeta, baš kao što je i naše svijetleće tijelo dio našeg ukupnog bića.

Silvio Manuel je rekao također da koristi la Gordu i mene kako bi isprobao mogućnost da i mi jednoga dana pomognemo drugim učenicima, uvodeći ih u drugi svijet, a u tom slučaju oni bi morali pratiti don Juana Matusa i njegovo društvo na njihovu konačnom putovanju. Rezonirao je ovako: budući da nagual žena mora napustiti ovaj svijet s nagualom Juanom Matusom i njegovim ratnicima, učenici je moraju slijediti jer je ona njihov jedini vođa, u pomanjkanju naguala muškarca. Uvjeravao nas je da računa na nas, pa stoga i nadgleda naš posao.

Silvio Manuel je la Gordu i mene smjestio na zemlju iza svoje kuće, gdje smo izvodili sve *ne-rade*. Nije nam trebala don Juanova pomoć da uđemo u najoštrije stanje svijesti. Gotovo odmah sam *vidio* zid od magle. Tako i la Gordu; pa ipak, koliko god se trudili, nismo mogli zaustaviti njegovo okretanje. Svaki put kad bih pomaknuo glavu i zid bi se pomaknuo.

Nagual žena ga je bila kadra zaustaviti i sama proći kroz njega, ali i pored svih napora nije nas mogla povesti sa sobom. Konačno su Silvio Manuel i don Juan morali zaustaviti zid i fizički nas gurnuti kroz njega. Ulazeći u taj zid magle, osjetio sam kao da mi je tijelo smotano poput niti konopa.

S druge strane bila je užasno pusta ravnica s malim, okruglim pješčanim dinama. Oko nas su bili vrlo niski žuti oblaci, ali na obzorju nije bilo neba; vidljivost su zaklanjale gomile svijetložu-

te pare. Bilo je teško hodati. Kao da je pritisak bio veći nego što je moje tijelo bilo naviklo. La Gorda i ja hodali smo bez ikakva cilja, ali je, izgleda, nagual žena znala kuda ide. Što smo se više udaljavali od zida, postajalo je sve tamnije i sve smo se teže kretali. La Gorda i ja više nismo mogli hodati uspravno. Morali smo pužati; nagual žena nas je morala odvući natrag do zida, a zatim i kroz njega.

Ponovili smo putovanje bezbroj puta. U početku su nam Silvio Manuel i don Juan pomogli zaustaviti zid magle, ali smo onda i La Gorda i ja postali uspješni kao nagual žena. Naučili smo zaustaviti okretanje tog zida. Dogodilo nam se to posve prirodno. U mom slučaju, jednom sam prilikom shvatio da je ključ moja *namjera*, poseban vid moje *namjere*, jer to nije bilo moje htjenje kakvo sam poznao. Bila je to jaka želja, usredotočena na središnju točku mog tijela. Počeo sam drhtati od neke osobite nervoze, a sve se zatim pretvorilo u neku silu, koja nije zapravo zaustavila zid, već je neke dijelove moga tijela na silu okrenula devedeset stupnjeva udesno. Rezultat je bio da sam u jednom trenutku imao dvije točke gledanja. Gledao sam svijet koji je zidom magle bio podijeljen napola, i istovremeno sam buljio direktno u nakupinu žućkaste pare. Ovaj drugi pogled je prevladao i nešto me je gurnulo u maglu i iza nje.

Osim toga, naučili smo držati to mjesto stvarnim; naša su putovanja za nas dobila zbiljnost izleta u planine ili jedrenja, po moru. Pusta ravnica s pješćanim uzvisinama postala

nam je stvarna kao bilo koji drugi dio svijeta.

La Gorda i ja smo imali racionalan dojam da smo nas troje proveli čitavu vječnost u svijetu između paralelnih linija, pa ipak se nismo bili kadri točno sjetiti što se tamo zbivalo. Mogli smo se sjetiti samo užasnih trenutaka kad bismo ga morali napustiti i vratiti se u svijet svakodnevnog života. Bio je to uvijek trenutak silne tjeskobe i nesigurnosti.

Don Juan i njegovi ratnici pratili su sva naša nastojanja s velikom znatiželjom i jedino je Eligio bio čudno odsutan iz svih naših aktivnosti. Iako je sam bio besprimjieran ratnik koji se mogao usporediti samo s ratnicima don Juanova društva, nikada nije sudjelovao u našim naporima, niti nam je pomagao na bilo koji način.

La Gorda je rekla da se Eligio uspio privezati uz Emilita, a tako izravno i na don Juana Matusa. On nikada nije bio dio našeg problema, jer je u stanje druge pozornosti mogao dospjeti ne pomaknuvši mali prst. Za njega putovanje iza granice druge pozornosti nije predstavljalo nikakav problem.

La Gorda me podsjetila na dan kad je Eligio sa svojim neuobičajenim talentom otkrio da ja nisam čovjek za njih, davno prije no što je bilo tko na to i pomislio.

Sjedio sam na stražnjem trijemu Emilitove kuće u sjevernom Meksiku, kad su se odjednom pojavili Emilito i Eligio. Svima je bilo normalno što je Emilito znao nestati na dugo vrijeme; kad bi se opet pojavio, svi su također smatrali normalnim što se vratio s puta. Nitko

ga ništa ne bi pitao. Svoja bi otkrića najprije prenio don Juanu, a zatim i svakome tko bi ih htio čuti.

Toga dana, kao da su Emilito i Eligio upravo ušli u kuću kroz stražnja vrata, Emilito je bio gorljiv kao i uvijek. Eligio je, pak, zadržao svoju uobičajenu mirnoću. Uvijek sam mislio kako, dok su zajedno, Emilitova izuzetna osobnost vlada Eligijem i čini ga još zlovoljnijim. Emilito je ušao unutra, tražeći don Juana, a Eligio mi je sa smiješkom prišao. Stavio mi je ruku oko ramena i prislonio usta na uho, šapćući da je probio granicu paralelnih linija, pa može ući u ono što je Emilito zvao slavom.

Eligio je nastavio objašnjavajući neke stvari o slavi, koje nisam bio kadar shvatiti. Moje misli kao da su se mogle usredotočiti samo na periferiju tog događaja. Pošto mi je sve to objasnio, Eligio me uzeo za ruku i podigao usred dvorišta; malo mi je podigao bradu, pa sam tako gledao u nebo. On je stajao meni zdesna, u istom položaju. Rekao mi je da se bacim na leđa i svom težinom udarim potiljkom o pod. Nešto me zgrabilo odostraga i povuklo prema dolje. Iza mene je bio ponor. Pao sam u njega. I odjednom sam se obreo u pustoj ravnici s humcima poput dina.

Eligio me tjerao da ga slijedim. Rekao mi je da je rub slave iza brežuljka. Hodao sam pored njega sve dok se više nisam mogao pokrenuti. Jurio je ispred mene bez ikakva napora, kao da je sačinjen od zraka. Zastao je na vrhu velikog humka i pokazao na drugu stranu. Dotrčao je natrag do mene, preklinjući me da uspužem uz

taj brežuljak, za koji je rekao da je rub slave. Bio je od mene udaljen možda samo tridesetak metara, ali se više nisam mogao pomaknuti ni za centimetar.

Pokušao me odvući uzbrdo; nije me mogao maknuti s mjesta. Činilo se kao da se moja težina povećala stotinu puta. Konačno je Eligio morao pozvati don Juana i njegovo društvo. Cecilia me podigla na ramena i odnijela s tog mjesta.

La Gorda je dodala da je Emilito nagovorio Eligija da to učini. Emilito je postupio prema pravilu. Moj glasnik je bio putovao u slavu. Bila mu je dužnost da mi to pokaže.

Još i sad se mogu sjetiti gorljivosti na Eligijevu licu i revnosti s kojom me je požurivao da učinim samo posljednji napor, pa da budem svjedokom slave. Sjećam se također njegove tuge i razočaranja kad u tome nisam uspio. Nikada više nije sa mnom razgovarao.

La Gorda i ja smo se toliko posvetili našim putovanjima iza maglenog zida da smo zaboravili obavezu prema slijedećem *ne-radu* iz niza Silvija Manuela. Sastojao se u prijelazu paralelnih linija s tri male sestre i tri genarosa, izravno na ulaz u svijet potpune svijesti. Nije uključio i donu Soledad, jer su njegovi *ne-radi* bili samo za *sanjače*, a ona je bila *tragač*.

Silvio Manuel je dodao da od nas očekuju da se uputimo u stanje treće pozornosti, tako što ćemo se uvijek iznova smještati blizu Orla. Pripremao nas je na guranje; ratnikovo putovanje na puste pješčane dine, objasnio je, samo je priprema za pravi prijelaz granica. Prijeći iza

zida magle u stanju povišene svijesti ili tokom *sanjanja* zahtijeva samo mali dio naše potpune svijesti, dok tjesni prijelaz u drugi svijet zahtijeva angažiranje našeg ukupnog bića.

Silvio Manuel je odlučio da most iskoristimo kao simbol pravog prelaska. Mislio je da je most blizak mjestu sile; mjesta sile bile su pukotine, prolazi u drugi svijet. Po njegovu mišljenju, bilo je moguće da la Gorda i ja zadobijemo dovoljno snage, kako bismo odoljeli bljesku Orla.

Objavio je da je moja osobna dužnost da okupim tri žene i tri muškarca i pomognem im ući u najoštrije stanje svijesti. To je bilo najmanje što sam mogao učiniti za njih, budući da sam bio, možda, glavni krivac u uništavanju njihovih šansi za slobodu.

Pomaknuo je vrijeme naše akcije u sat prije svitanja, u rano praskozorje. Poslušno sam im pokušao izmijeniti svijest, kao što mi je don Juan rekao. Budući da nisam imao pojma kako da manipuliram njihovim tijelima, ili što da zapravo napravim s njima, na kraju sam ih počeo lupati po leđima. Nakon nekoliko mojih iscrpljujućih pokušaja, konačno je intervenirao don Juan. Spremio ih je koliko je to bilo moguće i predao ih meni da ih poput stoke prevedem preko mosta. Mjesto sile bilo je na južnoj strani, što je bila povoljna okolnost. Silvio Manuel je namjeravao prijeći prvi, pričeka da ih isporučim, a tada čitavu grupu uvesti u nepoznato.

Silvio Manuel je prešao, a slijedio ga je Eligio, koji me nije ni pogledao. Okupio sam

šest učenika u zbijenu grupu na sjevernoj strani mosta. Bili su preplašeni; oslobodili su se mog zahvata i počeli juriti u različitim smjerovima. Uhvatio sam tri žene, jednu po jednu, i uspio ih isporučiti Silviju Manuelu. Šćepao ih je na ulazu u pukotinu između dva svijeta. Tri muškarca su za mene bila prebrza. Bio sam previše umoran da bih jurio za njima.

Pogledom sam zatražio pomoć don Juana s druge strane mosta. On se okupio s ostatkom svog društva i nagualom ženom, i svi su me promatrali; gestama su me nagovarali da pojurim za ženama ili muškarcima, smijući se mojim nespretnim pokušajima. Don Juan mi je kretnjom glave pokazao da zanemarim tri muškarca i s la Gordom prijedem Silviju Manuelu.

Prešli smo most. Činilo se kao da Silvio Manuel i Eligio drže strane okomitog raspora veličine čovjeka. Žene su potrčale i sakrile se iza la Gorde. Manuel nas je sve požurio da stupimo iza otvora. Poslušao sam ga. Ali žene nisu. Iza ulaza nije bilo ničeg. Ipak, sve je do vrha bilo ispunjeno nečim što je bilo ništa. Oči su mi bile otvorene; sva osjetila u stanju pripravnosti. Napregnuo sam se, pokušavajući vidjeti što je ispred mene. Ali ispred mene nije bilo ničega. Ili, ako je nešto i postojalo, nisam to mogao pojmiti. Moja osjetila nisu bila naučena da takvu pojavu shvate kao nešto što ima ikakvog značenja. No odjednom mi se sve razjasnilo ili, bolje, ništavilo sam shvatio tako jasno kao nikada prije ni kasnije. Osjetio sam kako mi se tijelo otcijepilo. Iz mene je nahrupila neka sila, probijajući se prema van. Raspr-

snuo sam se, ali ne u figurativnom smislu. Odjednom sam osjetio kako me neka ljudska ruka ščepala prije no što sam se raspao.

Nagual žena je prešla prijeko i spasila me. Eligio se nije mogao maknuti, jer je držao otvor, a Silvio Manuel je držao četiri žene za kosu, po dvije u svakoj ruci, spreman da ih ubaci unutra.

Pretpostavljao sam da je čitav događaj morao trajati barem četvrt sata, ali tada mi se nije činilo da bih morao brinuti o ljudima oko mosta. Vrijeme kao da je bilo nekako odloženo. Baš kao što je bilo odloženo, kad smo se vratili na most, na putu za Mexico City.

Silvio Manuel je rekao da je pokušaj potpuno uspio, iako se činio kao promašaj. Četiri žene su vidjele otvor i kroz njega drugi svijet; a ja sam tamo doživio pravi osjećaj smrti.

»U smrti nema ničega sjajnog ni miroljubivog«, rekao je. »Jer pravi užas počinje umiranjem. Neprocjenjivom snagom koja se pri tom osjeća. Orao će iz tebe izgnječiti svaki treptaj svijesti što si ga ikada imao.«

Silvio Manuel je la Gordu i mene pripremio za slijedeći pokušaj. Objasnio je da su mjesta sile zapravo rupe u nekoj vrsti baldahina koji svijet štiti da ne izgubi svoj oblik. Mjesto sile može se koristiti dok god postoji dovoljno snage za stanje druge pozornosti. Rekao nam je da je ključ za odolijevanje Orlovoj prisutnosti bila snaga nečije *namjere*. Bez *namjere* nema ničega. Budući da sam bio jedini koji je stupio u drugi svijet, rekao mi je da me je gotovo ubila nesposobnost da promijenim svoju *nam-*

jeru. Bio je uvjeren, međutim, da ćemo usiljenom praksom svi biti kadri produljiti našu *namjeru*. Ipak nije mogao objasniti *namjeru*. Šalio se da bi to mogao objasniti samo nagual Juan Matus — ali da on nije ovdje.

Na žalost, do našeg slijedećeg pokušaja nije došlo, jer mi je uzmanjkalo energije. Došlo je do naglog i uništavajućeg gubitka vitalnosti. Postao sam odjednom tako slab da sam morao ostate u kući Silvija Manuela.

Zapitao sam la Gordu zna li što će se dalje dogoditi; ja osobno nisam imao pojma. La Gorda je rekla da je Silvio Manuel svima izjavio kako me Oraz istjerao iz njihove grupe i da sam konačno spreman da me pripreme za izvršenje obrisa moje sudbe. Smjerao je da me smjesti u svijet između paralelnih linija u nesvjesnom stanju i prepusti tom svijetu da izvuče sve ostatke i beskorisnu energiju iz mog tijela. Njegova ideja je odjeknula kod svih njegovih drugova, jer pravilo kaže da se tamo može stupiti samo pri svijesti. U protivnom, posljedica je smrt, jer se životna snaga bez svijesti iscrpljuje fizičkim pritiskom tog svijeta.

La Gorda je dodala da je neće povesti sa mnom. No nagual Juan Matus joj je rekao da će se, kad jednom ispraznim vitalnu energiju i praktički budem mrtav, svi izredati i uliti novu energiju u moje tijelo. U tom svijetu, svatko tko posjeduje životnu energiju, može je uliti i drugome. Dahnut će na sva mjesta gdje se nalaze tzv. točke pohrane. Silvio Manuel je dahnuo prvi, a zatim i nagual žena. Preostali

dio mene izveli su ostali članovi društva naguala Juana Matusa.

Pošto su mi udahnuli svoju energiju, nagual žena me je iznijela iz magle i dovela u kuću Silvija Manuela. Položila me na pod s glavom u pravcu jugoistoka. La Gorda je rekla da sam bio kao mrtav. Tu je bila ona, genarosi i tri male sestre. Nagual žena im je objasnila da sam bolestan, ali da ću se uskoro povratiti i pomoći im da nadu slobodu, jer sve do tada ni sam neću biti slobodan. Silvio Manuel mi je tada dao svoj dah i vratio me u život. Zato su me ona i male sestre podsjećale da je on moj gospodar. Odnio me je u krevet i pustio da spavam, kao da se ništa nije dogodilo. Kad sam se probudio, otišao sam i nisam se vratio. I tada je ona zaboravila, jer je više nitko, nikada nije gurnuo u lijevu stranu. Otišla je živjeti u grad, gdje sam je zatekao s ostalima. Nagual Juan Matus i Genaro ustanovili su dva različita domaćinstva. Genaro se pobrinuo za muškarce; nagual Juan Matus je preuzeo žene.

Zaspao sam s osjećajem depresije, malaksalosti. Kad sam se probudio, imao sam nad sobom savršenu kontrolu, bio sam gorljiv i ispunjen izuzetnom i neobičnom energijom. Moje dobro raspoloženje narušila je samo don Juanova izjava da moram napustiti la Gordu i sam težiti da usavršim svoju pozornost, sve dok se ne budem mogao vratiti i pomoći joj. Rekao mi je, također, neka se ne uzrujavam i obeshrabrim, jer će mi se donosilac pravila — on ili

ona — vjerojatno objaviti, kako bi mi otkrio moj pravi zadatak.

Nakon toga don Juana dugo nisam vidio. Kad sam se vratio, nastavio me prebacivati iz desne u lijevu stranu svijesti, iz dva razloga; prvo, da nastavim odnose s njegovim ratnicima i nagualom ženom, i drugo, da bi me stavio pod direktni nadzor Zuleice, s kojom sam postojano djelovao proteklih godina mog druženja s don Juanom.

Rekao je da me povjerava Zuleici, jer su, po majstorskom planu Silvija Manuela, za mene tu bile dvije vrste naputaka, jedna za desnu i jedna za lijevu stranu. Naputak za desnu stranu pripadao je stanju normalne svijesti, i trebao me dovesti do racionalnog uvjerenja da u ljudskim bićima postoji i druga svijest. Za taj naputak je bio zadužen don Juan. Naputak za lijevu stranu bio je dodijeljen Zuleici; odnosio se na stanje povišene svijesti i isključivo se bavio postupkom pri stanju druge pozornosti. Stoga bih, svaki put kad sam došao u Mexico, pola vremena proveo sa Zuleicom, a drugu polovicu s don Juanom.

ZAMRŠENOSTI SANJANJA

Zadatak mog uvođenja u stanje druge pozornosti don Juan je započeo govoreći mi da tu već posjedujem mnogo iskustva. Silvio Manuel me već odveo do ulaza. Greška je bila što nisam raspolagao prikladnim znanjem. Muški ratnici moraju dobiti ozbiljne razloge prije no što se sa sigurnošću zapute u nepoznato. Ratnice tome nisu podložne i mogu krenuti bez oklijevanja, imajući na umu da potpuno vjeruju onome tko ih vodi.

Rekao mi je da najprije moram početi s učenjem zamršenosti *sanjanja*. Tada me je stavio pod Zuleicin nadzor. Opomenuo me da budem bezgrešan i točno provedem sve što sam naučio, a, iznad svega, da pažljivo i promišljeno djelujem, te da ne iscrpljujem svoju životnu snagu uzalud. Preduvjet ulaska bilo u koji od tri stupnja pozornosti je posjedovanje životne snage, jer bez nje ratnik nema ni usmjerenja ni svrhe. Objasnio je da u trenutku umiranja naša svijest također ulazi u stanje treće pozornosti; no to je tek trenutak, čin pročišćenja, prije no što je Orazo proždre.

La Gorda je rekla da je nagual Juan Matus sve učenike naučio *sanjanju*. Mislila je da su svi oni dobili isti zadatak kad i ja. I njihovi su se napuci također dijelili na desne i lijeve. Rekla je da su nagual i Genaro pripremili naputke za

stanje normalne svijesti. Kad su prosudili da su učenici spremni, nagual ih je premjestio u stanje povišene svijesti i ostavio ih svojim prikladnim kopijama. Vicente je poučavao Nestora, Silvio Manuel je poučavao Banigna, a Genaro Pablita. Lidiju je učila Hermelinda, a Nelida Rosu. La Gorda je dodala da će se ona i Josefina podvrgnuti Zuleicinoj brizi, kako bi zajedno naučile finije detalje *sanjanja*, i jednog mi dana bile kadre pomoći.

Štoviše, la Gorda je sama zaključila da su ljude odveli i Florindi da ih pouči *traganju*. Dokaz za to bila je njihova drastična promjena ponašanja. Tvrđila je da zna, prije no što se ičega sjetila, da je bila poučavana principima *traganja*, ali na vrlo površan način; nije se imala prilike time baviti, dok su muškarci dobili praktično znanje i zadatke. Promjena njihova ponašanja bio je dovoljan dokaz. Postali su bezbrižni i žovijalni. Uživali su u životu, dok su ona i ostale žene postajale sve mrzovoljnije i sumornije što je više napredovalo njihovo *sanjanje*.

La Gorda je vjerovala da se muškarci nisu kadri sjetiti naputaka, kad sam ih zamolio da mi otkriju svoje znanje *traganja*, jer su se njime bavili ne znajući što čine. Međutim, to učenje se otkrivalo u njihovu općenju s ljudima. Postali su savršeni umjetnici u usmjeravanju ljudi ka svojim željama. Vježbajući *traganje*, muškarci su naučili čak i *obuzdanu ludost*. Na primjer, ponašali su se kao da je Soledad Pablitova majka. Promatraču bi izgledali kao majka i sin koji se jedno drugom suprotstavljaju, kad bi,

zapravo, sve to glumili. No svakoga su uvjerali. Ponekad bi Pablito izveo takvu igru da bi uvjerio i samoga sebe.

La Gorda je priznala da su svi bili više nego zburnjeni mojim ponašanjem. Nisu znali jesam li lud ili, pak, majstor *obuzdane ludosti*. Po svim vanjskim pokazateljima činilo se da vjerujem njihovoj maskeradi. Soledad im je rekla neka se ne zavaravaju, jer sam ja odista lud. Pojavno sam se kontrolirao, ali sam bio tako potpuno pomaknut da se nisam mogao ponašati kao nagual. Angažirala je sve žene da mi zadaju smrtni udarac. Rekla im je da sam to sam zahtijevao u trenutku kad sam vladao svojim sposobnostima.

La Gorda je rekla da joj je, pod Zuleicinim vodstvom, trebalo nekoliko godina da nauči *sanjanje*. Kad je nagual Juan Matus procijenio da zadovoljava, odveo ju je konačno do Nelide, njene prave kopije. Nelida joj je pokazala kako će se ponašati u svijetu. Poučila ju je ne samo da će se dobro osjećati u zapadnjačkoj odjeći već ju je navela i na dobar ukus. Stoga je la Gorda već iskusila tu preobrazbu, kad je onda u Oaxaci odjenula gradske haljine i zadivila me svojim šarmom i držanjem.

Zuleica je bila vrlo djelotvorna kao moj vodič u stanje druge pozornosti. Inzistirala je da djelujemo samo noću i u potpunom mraku. Za mene je Zuleica bila samo glas u tami, glas koji je sa mnom uspostavljao kontakt, govoreći mi da usredotočim pažnju samo na njene riječi i ništa više. Njen glas bio je glas žene za koji je la Gorda mislila da ga je čula u *sanjanju*.

Ukoliko se *sanjanje* održava unutra, rekla je Zuleica, najbolje ga je činiti u potpunom mraku, ležeći ili sjedeći na uskom krevetu, ili, još bolje, sjedeći u koritu nalik na lijes. Smatrala je da se *sanjanje* vani treba izvesti pod zaštitom spilje, na pješćanim područjima, u rupama od vode, ili sjedeći naslonjen na planinsku stijenu; nikada na ravnom tlu doline ili blizu rijeke, jezera ili mora, jer su ravnice, kao i voda, oprečne stanju druge pozornosti.

Svaka naša sesija bila je prožeta tajanstvenim zvukovima. Najsigurniji put da se direktno pogodi stanje druge pozornosti, objasnila je, ide kroz obredne čini, monotono pojanje, zamršene pokrete koji se ponavljaju.

Nije me učila pripremama za *sanjanje*, jer me je tome već poučio don Juan. Pretpostavljala je da svatko tko dođe do nje već zna *sanjati*, tako da se isključivo bavila ezoteričkim točkama lijeve strane svijesti.

Zuleica me počela poučavati onoga dana kad me don Juan odveo njenoj kući. Stigli smo tamo kasno poslijepodne. Mjesto je izgledalo napušteno, iako su se prednja vrata otvorila, kad smo se približili. Očekivao sam da će se pojaviti Zoila ili Marta, ali na ulazu nije bilo nikoga. Tko god nam je otvorio vrata, osjećao sam, morao se brzo skloniti. Don Juan me je uveo u unutrašnje dvorište i posjeo na sanduk koji je imao jastuk i djelovao kao klupa. Sjedalo na sanduku bilo je neravno, tvrdo i vrlo neudobno. Zavukao sam ruku ispod tankog jastuka i osjetio oštrobrido kamenje. Don Juan je rekao da je moja situacija neuobičajena, jer

istančane točke *sanjanja* moram naučiti na brzinu. Sjedenje na toj tvrdoj površini bilo je potporanj mome tijelu da se održi u osjećaju normalnog sjedećeg položaja. Samo nekoliko minuta prije dolaska u kuću, don Juan mi je izmijenio razinu svijesti. Rekao je da Zuleicine upute moraju biti provedene u tom stanju da bih dobio brzinu koja mi je potrebna. Upozorio me da se prepustim i bezuvjetno vjerujem Zuleici. Tada mi je zapovjedio da usredotočim svoj pogled s najvećom mogućom koncentracijom i upamtim svaki detalj dvorišta iz svog vidokruga. Inzistirao je da upamtim detalje kao i osjećaj sjedenja. Ponovio je uputstva kako bi bio siguran da sam ih shvatio. Zatim je otišao.

Vrlo brzo se smračilo, pa sam se uzrujao, tako sjedeći. Nisam imao dovoljno vremena da se koncentriram na detalje dvorišta. Iza sebe sam začuo neko šuštanje i tada sam se stresao od Zuleicina glasa. Snažnim šapatom mi je rekla neka ustanem i slijedim je. Makinalno sam je poslušao. Nisam joj mogao vidjeti lice; bila je samo tamni obris, na dva koraka ispred mene. Povala me u neku nišu, u najtamnijem hodniku njene kuće. Iako su mi se oči privikle na tamu, nisam mogao vidjeti ništa. Spotaknuo sam se o nešto, a ona mi je zapovijedila da sjednem u uske naćve i poduprla mi donji dio leđa nečim što mi se činilo kao jastuk.

Zatim mi se učinilo da se naslonila na moja leđa, što me je potpuno zbunilo, jer sam imao dojam da su mi leđa samo nekoliko centimetara od zida. Javivši se iza mene, tihim mi je glasom naredila da se koncentriram na njene riječi i

pustim da me vode. Rekla mi je da otvorim oči i da ih usredotočim na točku ispred sebe, u visini pogleda; i da će se ta točka iz mraka pretvoriti u jasnu i ugodnu narančastocrvenu boju.

Zuleica je govorila vrlo tiho, bez ikakve posebne intonacije. Čuo sam svaku njenu riječ. Činilo se kao da je mrak oko mene djelotvorno isključio sve vanjske smetnje. Zuleicine riječi sam čuo u vakuumu, i tada sam shvatio da je tišina u tom hodniku odgovarala tišini u meni samom.

Zuleica je objasnila da *sanjač* mora početi od boje; jarko svjetlo ili neprozirna tama *sanjaču* su beskorisni u samom početku. S druge strane, upravo zapanjujući početak pružaju boje poput grimizne, svijetlozelene ili jarkožute. Ona je, međutim, najviše cijnila narančastocrvenu, jer se iskustvom pokazalo da upravo ona pruža najveći osjećaj spokoja. Uvjeravala me da ću, kad jednom uđem u narančastocrvenu boju, zauvijek moći prikupiti svoje stanje druge pozornosti, ukoliko budem svjestan slijeda fizičkih zbivanja.

Trebalo mi je nekoliko sesija sa Zuleicinim glasom, da bih i tijelom shvatio što želi od mene. Zahvaljujući tome što sam se nalazio u stanju povišene svijesti, mogao sam slijediti prijelaz iz stanja bdjenja u stanje *sanjarija*. Pod uobičajenim okolnostima, taj prijelaz je zamagljen, no pod tim posebnim okolnostima zbilja sam osjećao tokom jedne sesije kako odjednom nadvladava stanje druge pozornosti. Prvi korak je bio neobično teško disanje. Nije bio problem-

u udisanju i izdisanju; nisam bio kratka daha — stvar je bila u tome što je dolazilo do iznenadnih promjena u ritmu disanja. Ošit mi se počeo kvrciti i tjerao mi je utrobu da se širi i steže velikom brzinom. Posljedica su bili najbrži, kratki udisaji što sam ih ikada doživio. Disao sam donjim dijelovima pluća i osjećao velik pritisak u utrobi. Beskorisno sam pokušavao okončati grčeve ošita. Što sam se više trudio, bolovi su bili veći.

Zuleica mi je zapovjedila da pustim tijelo činiti sve što je potrebno i da ga ne usmjeravam niti sputavam. Htio sam je poslušati, ali nisam znao kako. Grčevi, koji su morali trajati desetak do petnaest minuta, popustili su, ali su se uskoro pojavili drugi čudni, strašni osjećaji. U početku sam osjetio čudan svrbež, fizički osjet koji nije bio ni ugodan ni neugodan i bilo je to nešto poput podrhtavanja živaca. No ojačalo je do točke kad sam svu pažnju morao usmjeriti na to da bih odredio gdje se to u mom tijelu zbiva. Zapanjen, shvatio sam da se to uopće ne događa u mom fizičkom tijelu, već izvan njega, pa ipak sam sve to mogao osjetiti.

Zanemario sam Zuleicinu naredbu da se prepustim krpici boja koja se počela oblikovati pred mojim očima, i odao se potpuno istraživanju tog čudnog osjećaja u sebi. Mora da je Zuleica *vidjela* sa čime se suočavam; odjednom je počela objašnjavati da stanje druge pozornosti pripada svijetlećem tijelu, baš kao što stanje prve pozornosti pripada fizičkom tijelu. Stvar je u tome, rekla je, što je samo stanje druge pozornosti smješteno upravo tamo gdje je Juan

Tuma i rekao, kad smo se sreli prvi put — otprilike trideset do četrdeset centimetara ispred središnjice između trbuha i pupka i dvanaest centimetara nadesno.

Zuleica mi je zapovjedila da masiram to mjesto i upravljam njime mičući prstima obiju ruku upravo po tom mjestu, kao da sviram harfu. Uvjeravala me je da će se to prije ili kasnije završiti osjećajem da mi prsti prolaze nečim gustim poput vode, i da ću, naposljetku, osjetiti svoju svijetleću ljušturu.

I dalje sam pokretao prste, a zrak se postepeno zgušnjavao, do nisam osjetio mnoštvo kakvoća. Po meni se posvuda razlio neki nedefinirani fizički užitak. Učinilo mi se kao da dodirujem živac u tijelu, no bilo je to tako apsurdno, da sam se osjećao glupo. Stao sam.

Zuleica me opomenula da će me lupiti po glavi ukoliko ne budem micao prstima. Što sam dulje oklijevao, sve bliže sam osjećao svrbež. Konačno je već bio desetak centimetara od mog tijela. Kao da se u meni nešto skvrčilo. Zapravo sam pomislio da mogu osjetiti uleknuće. Tada je došlo do još jednog jezovitog osjećaja. Zaspao sam, no ipak sam bio pri svijesti. U ušima mi je zujalo, što me podsjećalo na zvuk zvečke; zatim sam osjetio neku silu koja me odvaljala preko lijeve strane, a da me nije probudila. Bio sam čvrsto zavijen, poput cigare, i ututkan u svrbljivo udubljenje. Svijest mi je ostala tako uhvaćena, nesposobna da se probudi, ali i tako zavrnutu u samu sebe da nisam mogao zaspati.

Začuo sam Zuleicin glas kako mi govori da

pogledam oko sebe. Nisam mogao otvoriti oči, no taktilni mi je osjećaj govorio da ležim na leđima u nekom jarku. Osjećao sam se udobno, sigurno. Tijelo mi je bilo tako čvrsto, tako kompaktno da uopće nisam želio ustati. Zuleicin glas mi je zapovijedio da ustanem i otvorim oči. Nisam mogao. Rekla je da moram poželjeti te pokrete, kako bih ustao, jer da se više ne radi o stezanju mišića.

Mislim da ju je razljutila moja sporost. Tada sam shvatio da sam potpuno pri svijesti, možda svjesniji no što sam bio u cijelom svom životu. Mogao sam razumno misliti, pa ipak se činilo da čvrsto spavam. Pomislio sam da me Zuleica dovela u stanje duboke hipnoze. To me na trenutak zasmetalo, ali mi je onda bilo svejedno. Prepustio sam se osjećaju da sam odbačeno, plutajuće drvo.

Nisam čuo više ništa što je govorila. Ili mi je prestala govoriti, ili sam jednostavno isključio zvuk njena glasa. Nisam želio napustiti ovo blaženstvo. Nikada nisam bio tako smiren i savršen. Ležao sam tamo ne želeći ustati ni promjeniti bilo što. Osjećao sam ritam svog disanja. Odjednom sam se probudio.

Zuleica mi je u slijedećoj sesiji rekla da sada moram sam stvoriti uleknuće u svojoj svjetlosti, i da stvaranje uleknuća znači približavanje udaljene točke svijetleće ljušture mojem fizičkom tijelu, pa stoga i približavanje kontroli. Opetovano je tvrdila da je lakše ući u *sanjanje* od trenutka kad tijelo nauči stvarati to uleknuće. Složio sam se s njom. Stekao sam čudan impuls, osjećaj da se moje tijelo odjednom

naučilo reproducirati. Bila je to mješavina osjećaja smirenosti, sigurnosti, umrtvljenosti, bez ikakva taktilnog osjeta, a istovremeno i budnosti i svjesnosti svega oko sebe.

La Gorda je rekla da se nagual Juan Matus godinama borio da u njoj stvori to uleknuće, a tako i kod sve tri male sestre i genarosa, kako bi im pružio stalnu sposobnost izoštravanja stanja druge pozornosti. Rekao joj je da se uleknuće obično stvara po potrebi, slijedeći trenutnu potrebu *sanjača*, i tada se svijetleća ljuštura opet vraća u svoj prvobitni oblik. No u slučaju učenika, koji nisu imali naguala vođu, udubljenje se stvorilo izvana, kao stalni izgled njihovih svijetlećih tijela, i velika pomoć, ali i smetnja. Zbog toga su svi bili ranjivi i ćudljivi.

Tada sam se sjetio kako sam jednom *vidio* i nogom udario uleknuće u Lydijinoj i Rosinoj svijetlećoj ljušturi. Mislio sam da je uleknuće bilo u visini gornjeg dijela i s vanjske strane njihova desnog bedra ili, možda, baš na vrhu zdjelične kosti. La Gorda je objasnila da sam ih udario u uleknuće njihove druge pozornosti i da ih umalo nisam ubio.

La Gorda je rekla da su ona i Josefina nekoliko mjeseci živjele u Zuleicinoj kući. Tamo ih je jednoga dana odveo nagual Juan Matus, pošto im je izmijenio razine svijesti. Nije im bio rekao što će tamo raditi niti što mogu očekivati, već ih je jednostavno ostavio same u hodniku njene kuće i otišao. Sjedile su tamo sve dok se nije smračilo. Tada im je prišla Zuleica. Nikada je nisu vidjele, samo su čule

njezin glas, kao da im je govorila odnekud iz zida.

Od trenutka kad ih je preuzela, Zuleica je počela postavljati velike zahtjeve. Smjesta ih je svukla i zapovjedila im da gmižu u gustim, pahuljastim pamučnim vrećama, nekoj odjeći nalik na poncho (pončo), što je ležala na podu. U vrećama su bile pokrivena od vrata do nogu. Zatim im je zapovjedila da sjednu leda o leda na hasuru u istoj niši gdje sam i ja znao sjediti. Rekla im je da im je zadatak buljiti u tamu, sve dok se ne počne javljati boja. Nakon mnogih sesija u tami bi zaista ugledale boje, dok bih ih Zuleica prisilila da sjede jedna pored druge i bulje u istu točku.

La Gorda je rekla da je Josefina učila vrlo brzo i da je jedne noći dramatično ušla u narančastocrvenu krpu, fizički odšušteći iz ponchoa. La Gorda je mislila da je Josefina ili dohvatila mrlju boje, ili je ova, pak, dohvatila nju. No kao rezultat, Josefina je u jednom trenu nestala iz svog ponchoa . . . Nakon toga ih je Zuleica odvojila i la Gorda je počela polako i usamljeno učiti.

La Gordin izvještaj me podsjetio da je Zuleica i mene prisilila puzati u nekoj pahuljastoj odjeći. Zapravo, otkrio sam i razloge zbog kojih me je tjerala da puzim u tome. Usmjerala me je da tu mekoću osjetim golom kožom, posebno kožom svojih listova. Neprekidno je ponavljala da ljudska bića imaju izuzetan centar percepcije s unutrašnje strane listova i ako se koža tog područja umiri i ublaži, doseg naše percepcije će toliko ojačati da se razumom više

neće moći dokučiti. Odjeća je bila vrlo mekana i topla i potaknula je izuzetan osjet ugone u mojim nogama. Živci u mojim listovima su se nadražili.

I la Gorda je izvijestila o istom osjetu fizičke ugone. Išla je tako daleko da je izjavila da ju je snaga tog ponchoa odvela do krpe narančasto-crvena svjetla. Ta odjeća je se toliko dojmila da je, kopirajući original, i sama napravila nešto slično, ali bez one djelotvornosti, iako se ipak u njoj bolje osjećala i bila smirenija. Rekla je da su naposljetku ona i Josefina sve raspoloživo vrijeme provodile u ponchoima koje je sašila.

Lydia i Rosa su se također našle u toj odjeći, ali joj nisu bile posebno sklone. A tako ni ja.

La Gorda je objasnila Josefininu i svoju privrženost kao direktnu posljedicu pronalaznja *boje sanjanja* dok su bile u toj odjeći. Razlog mojoj indiferentnosti, rekla je, ležao je u činjenici da nikada nisam dospio u to područje boje — prije je boja došla k meni. Bila je u pravu. Nešto drugo, osim Zuleicina glasa, diktiralo je ishod te pripreme faze. Po svim znakovima, Zuleica me je vodila istim stopama kao la Gordu i Josefinu. Buljio sam u tamu tokom mnogih sesija i bio spreman vizualizirati točku obojenja. Zapravo, prisustvovao sam čitavoj metamorfozi, od potpune tame do strogo ocrtane mrlje intenzivnog svjetla i tada me je nadvladao vanjski svrabež, na koji sam usredotočio pažnju, sve dok nisam završio ulaskom u stanje *spokojnog bdjenja*. Tada sam prvi put uronio u narančastocrveno obojenje.

Pošto sam naučio ostati odgođen između

spavanja i bdjenja, činilo se da je Zuleica smirila tempo. Vjerujem čak da uopće nije žurila da me povрати iz tog stanja. Pustila me je tako, bez miješanja i nikada me o tome nije pitala, možda zato što joj je glas bio stvoren samo za zapovijesti, a ne i za postavljanje pitanja. Zapravo, nikada nismo razgovarali, barem ne onako kako sam razgovarao s don Juanom.

Dok sam bio u stanju *spokojnog bdjenja*, shvatio sam u jednom trenutku da mi je beskorisno tu ostati, jer, koliko god da je bilo ugodno, ograničenja su bila očita. Tada sam oćutio drhtaj u svom tijelu i otvorio oći ili, bolje, oći su mi se same otvorile. Zuleica je piljila u mene. Na ćasak sam se osjećao osujećen. Mislio sam da se moram probuditi, ali nisam oćekivao da ću se izravno suoćiti sa Zuleicom. Privikao sam se ćuti samo njezin glas. Takoćer sam se iznenadio što više nije bila noć. Pogledao sam oko sebe. Nismo bili u Zuleicinoj kući. Tada sam, uzdrman, shvatio da *sanjam*, pa sam se probudio.

Zuleica je tada zapoćela drugu fazu poduke. Ućila me kretanju. Instrukcije je poćela zapovjedivši mi da svoju svijest smjestim u središnjicu tijela. U mom slućaju, središnjica je ispod donjeg ruba mog pupka. Rekla mi je da njome pometem pod, to jest da njišem trbuhom kao da je o njega prićvrćena metla. Za bezbrojnih sesija pokućavao sam ispuniti ono na što me je tjerao njezin glas. Nije mi dopućtala da ućem u stanje *spokojnog bdjenja*. Namjerno me vodila da izvućem percepciju metenja poda središnjic-

com, dok sam u budnom stanju. Rekla je da je biti u lijevoj strani svijesti dovoljna prednost da bi se ta vježba dobro obavila.

No jednoga dana, iz meni nepoznatih razloga, uspio sam osjetiti nešto neodređeno u predjelu trbuha. Nije to bilo ništa određeno, i kad sam se koncentrirao na to, shvatio sam da je došlo do bockanja u unutrašnjosti mog tijela, ne u samom predjelu trbuha, već iznad njega. Što sam ga pomnije ispitivao, zamjećivao sam više detalja. Onaj neodređeni osjećaj je uskoro postao izvjestan. Došlo je do čudne povezanosti nivoze i osjeta bockanja između mog solarnog pleksusa i desnog lista.

Kada se osjet pojačao, nehotice sam podigao desno bedro, približivši ga grudima, koliko mi je to dopuštala anatomija. Neobično uzrujan, zadrhtao sam na trenutak, a tada jasno osjetio kako metem pod svojom središnjicom; bio je to taktilni osjet koji bi mi se događao uvijek iznova dok bih njihao tijelom u sjedećem položaju.

U slijedećoj sesiji, Zuleica mi je dopustila da uđem u stanje *spokojnog bdjenja*. Ali ovoga puta to stanje nije bilo kao prije. Izgledalo je da je u meni neka vrst kontrole koja me lišava slobodna užitka što sam ga prije osjećao — kontrole koja me također silila da se usredotočim na korake što sam ih poduzeo da bih dospio u to stanje. Najprije sam osjetio svrbež u svojoj svijetlećoj ljušturi u stanju druge pozornosti. Micanjem prstiju, masirao sam to mjesto kao da sviram harfu, i taj dio je potonuo u moj trbuh. Gotovo da sam ga mogao osjetiti

na koži. Doživio sam bockanje izvan svog desnog lista. Bila je to mješavina ugone i bola. Osjet se proširio čitavom nogom, a zatim i donjim dijelom leđa. Osjećao sam kako mi se stražnjica tresu. Čitavo tijelo su mi probadali živčani mreškaji. Pomislio sam da mi je tijelo uhvaćeno u mrežu, naopačke. Činilo mi se kao da mi se čelo dodiruje s nožnim prstima. Bio sam skvrčen u obliku slova U. Tada sam se osjetio kao presavijen nadvoje i zavijen u plahu. Moji nervni grčevi su se sami uvili u plahu, sa mnom koji sam bio u sredini. Kad se umatanje završilo, više nisam mogao osjetiti svoje tijelo. Bio sam tek amorfnu svijest, živčani grč umotan u sebe. Svijest je počivala u jarku, u samoj udubini.

Tada sam shvatio da je nemoguće opisati što se zbiva u *sanjanju*. Zuleica je rekla da su desna i lijeva strana svijesti skupa zavijene. Obje počivaju u jednom smotku u uleknuću, ubudljenom središtu druge pozornosti. Da bi *sanjao*, čovjek treba manipulirati i svijetlećim i fizičkim tijelom. Prvo, centar okupljanja za stanje druge pozornosti može se omogućiti dvojako: ili te netko izvan gurne unutra, ili ga sam *sanjač* usisa iz sebe. Drugo, radi istjerivanja prve pozornosti, centri fizičkog tijela, smješteni u središnjici i listovima — a posebno oni desni — moraju biti stimulirani i smješteni što je moguće bliže jedan drugom, sve dok ne izgleda da su se spojili. Tada nastupa osjećaj uvijenosti i automatski dolazi do stanja druge pozornosti.

Zuleicino objašnjenje, što ga je iznijela u zapovijestima, bilo je najuvjerljiviji način opisi-

vanja onoga što se zbivalo, jer nijedno osjetilno iskustvo iz *sanjanja* ne odgovara našem normalnom inventaru osjetilnih stanja. Sve me je to zbunjivalo. No shvatio sam odakle je potjecao osjet svrbeža, izvanjsko bockanje, pa je nemir mog tijela zbog tog osjećaja bio neznatan. S druge strane, mnogo me više uznemiravao osjećaj zavijanja u sebe. Uključivao je čitav niz senzacija, koje su moje tijelo ostavljale u stanju šoka. Bio sam uvjeren da u jednom trenutku nožni prsti dodiruju moje čelo, što mi je inače nemoguće postići. Pa ipak, bez ikakve sumnje, znao sam da sam naglavačke obješen u mreži, u kruškolikom položaju, s nožnim prstima točno na čelu. U fizičkom smislu, sjedio sam s bedrima priljubljenim o prsa.

Zuleica je također rekla da je osjećaj da sam uvijen poput cigare i smješten u uleknuće druge pozornosti bio rezultat spajanja lijeve i desne svijesti u jednu, pri čemu je izmijenjen red prevlasti, pa je lijeva nadvladala. Pozvala me neka dobro pazim da uhvatim i obrnutu kretanju, vraćanje dviju pozornosti u normalno stanje, s desnom kao glavnom.

Nikada nisam uhvatio neke osjećaje u svemu tome, ali me je njeno izazivanje tako opsjedalo da sam se uhvatio u smrtonosno kolebanje, nastojeći vidjeti sve to. Morala je povući svoje pozive i zapovjediti mi da prestanem s motrenjem, jer sam morao obaviti još i druge stvari. Zuleica je rekla da, prije svega, moram usavršiti svladavanje kretanja po želji. Instrukcije je počela usmjeravajući me da uvijek iznova otvaram oči u stanju *spokojnog bdjenja*.

Za to mi je bio potreban veliki napor. U jednom mi se trenutku oči iznenada otvoriše i primijetili Zuleicu kako se nadnosi nada mnom. Ležao sam dolje, ali nisam bio kadar odrediti gdje. Svjetlo je bilo izuzetno jako, baš kao da sam se nalazio ispod snažne električne žarulje, ali svjetlo nije zračilo direktno u moje oči. Bez ikakva napora mogao sam vidjeti Zuleicu.

Zapovjedila mi je da snagom volje ustanem. Rekla je da se moram pogurnuti središnjicom, jer da tamo imam tri tanka ticala, koja mogu iskoristiti kao potpornje za podizanje čitava tijela.

Pokušavao sam ustati na sve moguće načine. Nisam uspio. Osjetio sam očajanje i fizičku tjeskobu iz noćnih mora, koje sam imao kao dijete i pri kojima se nisam bio kadar probuditi, a sada sam bio potpuno budan, očajnički pokušavajući ispustiti vrisak.

Konačno mi se Zuleica obratila. Rekla je da moram slijediti izvjestan tok i da je uzaludno i sasvim glupo od mene što sam razdražen i uzrujan kao da se bavim svijetom svakodnevna života. Razdražljivost odgovara samo stanju prve pozornosti; druga pozornost je bila sušta smirenost. Htjela je da ponovim osjećaj što sam ga imao metenjem poda svojom središnjicom. Mislio sam da moram sjesti kako bih to ponovio. No, bez svoje volje sam sjeo i primijenio položaj što sam ga koristio kad mi je tijelo prvi put izmamilo taj osjećaj. Nešto se u meni zanjhalo i odjednom sam stajao. Nisam mogao dokučiti što sam to učinio da sam se pokrenuo. Pomislio sam da bih mogao uhvatiti slijed, ako

ponovim sve iz početka. Samo što mi je to palo na pamet, već sam opet ležao na podu. Kad sam ponovo ustao, shvatio sam da nije riječ ni o kakvoj proceduri, već da ću se pokrenuti ukoliko to zaista duboko namjeravam. Drugim riječima, morao sam biti dokraja uvjeren da se želim pokrenuti, ili, još bolje, dokraja to moram željeti. Kad sam jednom shvatio princip, Zuleica me natjerala vježbati sve vidove voljnih kretnji što su se mogli zamisliti. Što sam više vježbao, bilo mi je sve jasnije da je *sanjanje* zapravo racionalno stanje. Zuleica je to objasnila. Rekla je da je u *sanjanju* desna strana — racionalna svijest — umotana u lijevu stranu svijesti, da bi *sanjač* dobio osjećaj trezvenosti i racionalnosti; ali da utjecaj racionalnosti mora biti minimalan i služiti samo kao kočeci mehanizam, koji će *sanjača* zaštititi od ekscesa i bizarnih pothvata.

Nakon toga sam učio upravljati svojim *sanjačkim tijelom*. Kad sam prvi put sreo Zuleicu, već mi je don Juan dao zadatak da buljim u dvorište dok sam sjedio na sanduku. Ponekad sam satima, upravo religiozno, znao tako buljiti. Uvijek sam bio sam u Zuleicinoj kući. Činilo se kao da su onih dana, kad sam bio kod nje, svi ili otišli ili se posakrivali. Tišina i osamljenost su mi koristile, pa sam uspio upamtiti detalje dvorišta.

U skladu s tim, Zuleica mi je dala zadatak da u stanju *spokojnog bdjenja* otvaram oči da bih vidio dvorište. Trebalo mi je mnogo sesija da bih u tome uspio. U početku sam znao otvoriti oči i vidjeti je, a ona bi me, uz trzaj tijela,

šutnula natrag poput lopte u stanje *spokojnog bdjenja*. Pri jednom od tih udaraca osjetio sam jako drhtanje; nešto što je bilo smješteno u mojim nogama, zaštropotalo je nagore sve do prsa, pa sam ga iskašljao; scena dvorišta u noći prikazala mi se baš kao da se pojavila iz mojih bronhijalnih cjevčica. Bilo je to nešto poput urlika životinje.

Zuleicin glas sam čuo kako mi dolazi poput slabašna mrmljanja. Nisam mogao razumjeti što govori. Neodređeno sam zamijetio da sjedim na sanduku. Htio sam ustati, ali sam osjetio da nisam čvrst. Kao da me je vjetar otpuhao. Tada sam vrlo jasno čuo Zuleicin glas, koji mi je govorio neka se ne mičem. Pokušao sam ostati nepokretan, ali me neka sila povukla, pa sam se probudio u niši u hodniku. Silvio Manuel me je promatrao.

Nakon svake sesije *sanjanja* u Zuleicinoj kući, don Juan me je čekao u mrklom hodniku. Izveo bi me iz kuće i promijenio mi razinu svijesti. Ovaj put je tu bio Silvio Manuel. Bez ijedne riječi, stavio me je u ormu i objesio o krovne grede. Držao me je tamo sve do popodneva, kada je došao don Juan i spustio me. Objasnio mi je kako tijelu dobro čini da neko vrijeme ne dodiruje tlo, a da je to vrlo bitno poduzeti prije upuštanja u tako opasno putovanje, na koje se ja upravo spremam.

Trebalo mi je još mnogo sesija *sanjanja* da bih konačno naučio otvoriti oči i vidjeti ili Zuleicu ili tamno dvorište. Shvatio sam tada da je i ona čitavo vrijeme *sanjala*. Nikada nije osobno bila iza mene u niši hodnika. Bio sam u

pravu prve noći, kad sam pomislio da su mi leđa oslonjena o zid. Zuleica je bila tek glas iz *sanjanja*.

Kad sam za vrijeme jedne od sesija *sanjanja* namjerno otvorio oči da bih vidio Zuleicu, užasnut sam otkrio la Gordu i Josefinu, kako se, zajedno sa Zuleicom naginju nada mnom. Tada je započeo završni čin njena učenja. Zuleica nas je sve troje učila da putujemo s njom. Rekla je da nam je prva pozornost prikvačena o emanacije zemlje, dok nam je druga pozornost prikvačena o emanacije svemira. Time je mislila da je *sanjač* po definiciji izvan granica briga svakodnevnog života. Kao putnik u sanjanju, Zuleicin posljednji zadatak u vezi s la Gordom, Josefonom i sa mnom sastojao se u tome da uskladi našu drugu pozornost, kako bismo je slijedili na njenu putu u nepoznato.

U postepenim sesijama, Zuleicin glas mi je rekao da će me njena »opsjednutost« dovesti do sastanka, jer u slučaju druge pozornosti *sanjačeva* opsesija služi kao vodič, a da je njena usredotočena na jedno određeno mjesto iza ove zemlje. S tog mjesta ona će me pozvati, a ja ću njezin glas morati upotrijebiti kao konopac kojim ću se povući.

Na dvije sesije ništa se nije dogodilo; Zuleicin glas je postajao sve slabiji i slabiji, pa sam se zabrinuo da je neću biti kadar slijediti. Nije mi rekla što da radim. Također sam osjetio neobičnu težinu. Nisam uspio slomiti silu koja me vezivala i priječila da izađem iz stanja *spokojnog bdjenja*.

Tokom treće sesije odjednom sam otvorio

oči a da se uopće nisam trudio. Zuleica, la Gorda i Josefina buljile su u mene. Stajao sam pored njih. Iznenada sam shvatio da se nalazimo na nekom potpuno nepoznatom mjestu. Najvažnija značajka bilo je briljantno indirektno svjetlo. Čitava je scena bila preplavljena bijelim, jakim svjetlom poput neonskog. Zuleica se smiješila kao da nas poziva da pogledamo oko sebe. La Gorda i Josefina djelovale su isto tako oprezno kao i ja. Upućivale su meni i Zuleici skrivećke poglede. Zuleica nam je dala znak da krenemo naokolo. Bili smo vani, stojeći usred blistava kruga. Tlo je djelovalo tvrdo, tamno, stjenovito, pa ipak je odražavalo mnogo onog zasljepljujućeg bijelog svjetla koje je dopiralo odozgo. Iako sam znao da je to svjetlo prejako za moje oči, čudno je bilo da me ništa nije smetalo kada sam pogledao prema gore i zagledao se u njegov izvor. Bilo je to sunce. Zurio sam direktno u sunce, koje je, možda zahvaljujući činjenici da sam *sanjao*, bilo intenzivno bijele boje.

La Gorda i Josefina su također buljile u sunce, očito bez ikakvih poteškoća. Odjednom sam osjetio strah. To svjetlo mi je bilo strano. Bilo je nemilosrdno; činilo se kao da nas napada, stvarajući vjetar, koji sam mogao osjetiti. Međutim, nisam ćutio nikakvu vrućinu. Povjerovao sam da je sve to zloćudno. Istovremeno smo se la Gorda, Josefina i ja zbili oko Zuleice, poput uplašene djece. Prihvatila nas je i tada je bijelo, užareno svjetlo postepeno počelo jenjavati, sve dok nije potpuno iščezlo.

Na njegovu mjestu ostalo je blago, vrlo smirujuće, žućkasto svjetlo.

Tada sam postao svjestan da se ne nalazimo u ovome svijetu. Tlo je bilo boje vlažne terakote. Nije bilo planina, ali mi nismo stajali ni u nekoj ravnici. Zemlja je bila ispucala i spržena. Djelovala je poput grubog, suhog mora terakote. Mogao sam to vidjeti svuda oko sebe, baš kao da sam usred oceana. Pogledao sam gore; nego je izgubilo luđački žar. Bilo je tamno, ali ne i plavo. Svijetla, užarena zvijezda bila je blizu obzora. Tog trenutka mi je sinulo da smo u svijetu s dva sunca, dvije zvijezde. Jedno je bilo ogromno i nestalo je iza obzora, a drugo je bilo manje ili, možda, udaljenije.

Htio sam postaviti neka pitanja, prošetati uokolo i malo pogledati. Zuleica nam je dala znak da se smirimo i strpljivo čekamo. No nešto kao da nas je guralo. Odjednom su la Gorda i Josefina nestale. I ja sam se probudio.

Nakon tog vremena više se nikada nisam vratio u Zuleicinu kuću. Don Juan bi mi promijenio razinu svijesti u svojoj kući, ili bilo gdje drugdje, i ja bih upao u *sanjanje*. Zuleica, la Gorda i Josefina uvijek su me čekale. Neprestano smo se vraćali u onu nezemaljsku scenu, sve dok se u njoj nismo sasvim udomaćili. Kad god smo stigli, preskočili smo razdoblje dana, doba jare, i otišli tamo noću, upravo u vrijeme da bismo prisustvovali podizanju golema nebeskog tijela iznad obzora: bilo je tako ogromno da je, kad bi se pojavilo iznad nazupčana obzora, pokrilo barem polovicu čitava našeg vidokruga od sto i osamdeset stupnjeva. Nebe-

sko tijelo je bilo divno, a njegov uspon iznad obzora oduzimao je dah. Mogao sam tamo stajati čitavu vječnost, samo da bih uživao u tom pogledu.

Nebesko tijelo je zauzimalo gotovo čitav svod, kad bi dospjelo do zenita. Obavezno bismo legli na leđa i promatrali ga. Imalo je skladnu konfiguraciju, koju nas je Zuleica učila prepoznavati. Shvatio sam da to nije zvijezda. Svjetlo joj se odražavalo; mora da je imalo neprozirno tijelo, jer je odraženo svjetlo bilo blago u usporedbi s monumentalnom veličinom. Na šafranastožutoj površini bile su ogromne, nepromjenjive smeđe pjege.

Zuleica nas je sistematski vodila na neizreciva putovanja. La Gorda je rekla da je Zuleica odvodila Josefinu još dalje i dublje u nepoznato, jer je i Josefina, baš kao i Zuleica, bila pomalo luda; nijedna nije imala onu jezgru racionalnosti koja *sanjaču* pribavlja trezvenost — tako da nisu imale ni barijera ni interesa pronaći racionalne uzroke ili razloge bilo čemu.

Jedino što mi je Zuleica rekla o našim putovanjima, a što je zvučalo kao objašnjenje, jest da zahvaljujući snazi usmjeravanja svoje druge pozornosti, *sanjači* postaju žive praćke. Što je *sanjač* snažniji i bezgrešniji, moći će svoju drugu pozornost usmjeriti dalje u nepoznato, a tim će i njegova *sanjačka* projekcija dulje trajati.

Don Juan je rekao da moja putovanja sa Zuleicom nisu bila iluzija i da je sve što sam s njom učinio bilo korak prema kontroli druge pozornosti; drugim riječima, Zuleica me učila

perceptivnim okolnostima tih drugih područja. Međutim, nije mogao objasniti točnu prirodu tih putovanja. Ili to, možda, nije htio samom sebi priznati. Ako pokuša objasniti perceptivne sklonosti druge pozornosti riječima perceptivnih sklonosti prve pozornosti, rekao je da će samo upasti u beznadnu zamku riječi. Htio je da sam zaključim i što sam više o svemu tome razmišljao, postajalo mi je sve jasnije da je njegovo ustručavanje bilo funkcionalno.

Pod Zuleicinim vodstvom, tokom učenja druge pozornosti, doživio sam tvarne posjete misterijama koje su bile sasvim sigurno iza vidokruga mog razuma, ali očito unutar mogućnosti moje ukupne svijesti. Naučio sam putovati u nešto neshvatljivo i završio, baš kao Emilito i Juan Tuma, s vlastitim pričama o vječnosti.

FLORINDA

Dok nas je Zuleica poučavala zamršenostima *sanjanja*, la Gorda i ja bili smo potpuno suglasni da prihvatimo neospornu činjenicu da je pravilo karta, da u nama postoji druga svijest i da je moguće ući u nju. Don Juan je ispunio ono što je pravilo nalagalo.

Pravilo mu je nalagalo slijedeći korak — upoznati me s Florindom, jedinim njegovim ratnikom koga još nisam sreo. Don Juan mi je rekao da moram sam otići do njene kuće, jer sve što će se dogoditi između mene i nje, nema veze s ostalima. Rekao je da će Florinda biti moj osobni vodič, točno onako kao da sam ja nagual poput njega. Sličan odnos imao je i on s ratnikom iz društva njegova dobročinitelja, ratnikom koji se mogao usporediti s Florindom.

Jednoga dana don Juan me ostavio pred vratima Nelidine kuće. Rekao mi je neka uđem jer me Florinda unutra očekuje.

»čast mi je upoznati se s vama«, rekao sam ženi koja me je presrela u hodniku.

»Ja sam Florinda«, rekla je.

Gledali smo se u tišini. Osjetio sam strahopoštovanje. Moja svijest je bila izoštreana kao nikada prije. Više nikada nisam iskusio sličan doživljaj.

»Divno ime«, uspio sam procijediti, ali sam htio reći mnogo više.

Mekani i dugi izgovor španjolskih vokala činio je ime fluidnim i zvučnim: posebno ono nakon slova r. Nije to bilo rijetko ime; jednostavno, do tada nisam sreo nikoga tko bi bio esencija tog imena. Ženi ispred mene tako je pristajalo kao da je za nju bilo izmišljeno ili kao da je ona sama stvorila osobu u skladu s njim.

Fizički je izgledala točno kao Nelida, osim što je djelovala mnogo samouvjerenije i jače. Bila je prilično visoka i vitka. Imala je maslinastu kožu ljudi sa Sredozemlja, Španjolaca ili, možda, Francuza. Bila je vremešna, pa ipak se nije činila malaksalom niti starom. Tijelo joj je djelovalo gipko i mršavo. Duge noge, oštre crte, mala usta, prekrasno izdjelani nos, tamne oči i spletena kosa. Bez bora i ovješene kože na licu i vratu. Bila je stara kao da je napravljena da izgleda stara.

Sjećajući se kasnije svog prvog susreta s njom, pada mi na pamet nešto što s time, zapravo, nema nikakve veze. Jednom sam u nekim novinama vidio dvadeset godina staru fotografiju tada mlade holivudske glumice, koju su postarali za dvadesetak godina, kako bi mogla igrati ulogu starije žene. Pored te slike, novine su objavile i sadašnju sliku te glumice, nakon dvadeset godina teškog života. Po mojoj subjektivnoj ocjeni, Florinda je bila nalik onoj prvoj slici mlade djevojke koju su umjetno postarali.

»Gle, gle, što je to?« rekla je štipnuvši me. »Ne izgledaš baš osobito. Mekan. Nesumnjivo, ovisan o jezgri.«

Njena me grubost podsjetila na don Juanovu;

tako i unutrašnji život njenih očiju. Sjećajući se naknadno svog života s don Juanom, pada mi na pamet da su njegove oči uvijek mirovale. U njima se nije moglo vidjeti nikakvo uzbuđenje. Nije bilo lijepo gledati don Juanove oči. Vidio sam krasne oči, ali mi ništa nisu govorile. Florindine oči, poput don Juanovih, izgledale su kao da su vidjele sve što se moglo vidjeti; bile su spokojne, ali ne i prijatne. Uzbuđenje je bilo povučeno unutra i pretvorilo se u nešto što bih mogao opisati jedino kao unutrašnji život.

Florinda me provela kroz dnevnu sobu na natkrito unutrašnje dvorište. Sjeli smo u udobne naslonjače. Činilo se da njene oči traže nešto na mom licu.

»Znaš li ti tko sam ja i što moram učiniti za tebe?« zapitala je.

Rekao sam da sve što znam o njoj i njenim odnosima sa mnom potječe iz don Juanovih natuknica. Dok sam joj objašnjavao svoj položaj, nazivao sam je dona Florinda.

»Nemoj me zvati dona Florinda«, rekla je s dječjom kretnjom dodijavanja i nezgode. »Nisam još tako stara ili tako uvažena.«

Zapitao sam kako bi htjela da joj se obraćam.

»Bit će dovoljno samo Florinda«, rekla je. »S obzirom na pitanje tko sam, mogu ti odmah reći da sam žena ratnik koji poznaje tajne *traganja*. A s obzirom na ono što bih morala učiniti za tebe, mogu ti reći da ću te poučiti u prvih sedam principa *traganja*, u prva tri principa pravila za *tragače* i u prva tri manevra *traganja*.«

Dodala je da je za svakog ratnika normalno da zaboravi sve ono što se dogodilo dok je djelovanje na lijevoj strani, i da će mi trebati mnogo godina da svladam sve ono čemu će me poučiti. Rekla je da su njene instrukcije tek početak i da će me jednog dana prestati učiti, ali pod drukčijim okolnostima.

Zapitao sam smijem li joj postaviti neka pitanja.

»Samo izvoli«, rekla je. »Ti treba samo da se prikloniš vježbi. Naposljetku, na ovaj ili onaj način, ti već znaš sveo čemu ćemo raspravljati. Tvoji osnovni nedostaci su u tome što nemaš samopouzdanja i što ne želiš koristiti svoje znanje kao snagu. Nagual, čovjek, opčarao te je. Ne možeš djelovati samostalno. Samo te žena može toga osloboditi.

»Najprije ću ti ispričati svoju životnu priču i pri tom će ti se mnogo toga pojasniti. Pričat ću ti je u epizodama, tako da ćeš češće morati svraćati ovamo.«

Pogodila me je njena očita želja da mi ispriča svoj život, jer je bila u suprotnosti s nastupom svih ostalih, koji su se ustručavali iznijeti bilo što osobno o sebi. Nakon mnogo godina provedenih s njima, bez ikakvih pitanja prihvatio sam njihovu namjeru, pa mi je stoga njena odluka da otkrije svoj osobni život djelovala groteskno. Nakon njene izjave odmah sam postao oprezan.

»Oprostite, molim«, rekao sam. »Rekli ste da ćete mi otkriti svoj osobni život?«

»Zašto ne?« zapitala je.

Odgovorio sam joj dugačkim objašnjenjem

što mi ga je dao don Juan o opterećujućoj snazi osobne povijesti, i potrebi da je se ratnik liši. Umotao sam sve to u izjavu kako mi je don Juan zabranio da ikada govorim o svom osobnom životu.

Nasmijala se u visokom falsetu. Izgledala je oduševljena.

»To se odnosi samo na muškarce«, rekla je. »*Ne-rad* tvog osobnog života je da pričaš beskrajne priče, ali niti jednu o svome pravom ja. Vidiš, biti čovjek znači da iza sebe imaš solidnu prošlost. Imaš obitelj, prijatelje, poznanike i svatko od njih ima utvrđenu ideju o tebi. To što si muškarac, znači da si odgovoran. Ne možeš tek tako nestati. Da bi se izbrisao, potrebno ti je mnogo rada.

»Moj slučaj je drukčiji. Ja sam žena i to mi daje divnu prednost. Ja nisam odgovorna. Zar nisi znao da žene nisu odgovorne?«

»Ne znam što mislite pod tim: odgovorne«, rekao sam.

»To znači da žene mogu lako nestati«, odvratila je. »Ako ništa drugo, žena se može udati. Žena pripada mužu. U obitelji s mnogo djece vrlo brzo se riješe kćerki. Na njih nitko ne računa i postoji mnogo izgleda da neke od njih nestanu bez traga. Neće im teško pasti njihov nestanak.

»S druge strane, na sina se računa. Sinu nije tako lako izmigoljiti i nestati. Pa čak ako to i učini, ostavit će za sobom tragove. Sin će zbog toga imati osjećaj krivnje. Kćerka neće.

»Kada te je nagual poučio da šutiš o osobnom životu, namjeravao ti je pomoći nadvladati

osjećaje krivnje prema svojoj obitelji i prijateljima, koji su na tebe računali na različite načine.

»Pošto se borio čitava života, muški ratnik se, naravno, mora izbrisati, ali će ta borba na njemu ostaviti traga. Postat će tajnovit, uvijek na oprezu sa samim sobom. Žena se ne treba nositi s tim poteškoćama. Ona je već spremna rastočiti se. Zapravo, to se od nje i očekuje.

»Budući da sam žena, nisam sklona tajnovitosti. Ne dajem za to ni pet para. Tajnovitost je cijena koju vi muškarci morate plaćati zato što ste važni u društvu. Borba je samo za muškarce, jer se nerado daju brisati, pa pronalaze čudnovate putove da nekud i nekako šmugnu. Evo, uzmi svoj primjer: ideš okolo i držiš predavanja.«

Florinda me je nervirala na vrlo čudan način. U njenoj nazočnosti osjećao sam se čudesno bespomoćan. Moram bez oklijevanja priznati da su me i don Juan i Silvio Manuel činili nervoznim i zabrinutim, ali to je bio sasvim drukčiji osjećaj. Njih sam se zapravo bojao, posebno Silvija Manuela. On me je strašio, pa ipak sam se naučio živjeti s tim strahom. Florinde se nisam bojao. Ta nervoza je prije bila rezultat ljutnje, groženja nad njenim znanjem i taktom.

Ona nije buljila u mene kao što su običavali don Juan i Silvio Manuel. Oni bi me uvijek netremice promatrali, sve dok pokornom kretanjem ne bih odvratio lice. Florinda me je tek pogledavala. Oči bi joj se kretale polako od jedne stvari na drugu. Činilo se kao da ne

ispituje samo moje oči već i svaki centimetar mog lica i tijela. Dok je govorila, brzo je skakala pogledom s mog lica i ruku na svoje noge i krov.

»Izazivam u tebi nelagodu, zar ne?« zapitala je.

Pitanje me je zateklo potpuno nespremnog: Nasmijao sam se. Ton joj nije bio nimalo prijeteći.

»Tako je«, odgovorio sam.

»Oh, to je sasvim razumljivo«, nastavila je. »Naviknuo si se biti muškarac. Za tebe je žena nešto što je stvoreno u tvoju korist. Ona je za tebe glupa. A činjenica da si muškarac i nagual, samo sve još više otežava.«

Osjetio sam se ponukanim da se branim. Držao sam da je ona vrlo samouvjerena dama, pa sam joj to htio i reći. Počeo sam u velikoj formi, ali sam se gotovo odmah rasplinuo, začuvši njezin smijeh. Bio je to veseli, mladenački smijeh. Don Juan i don Genaro isto su mi se tako uvijek znali smijati i njihov smijeh je također bio mladenački, ali je Florindin drukčije vibrirao. Nije bilo žurbe u njenu smijehu, ni pritiska.

»Mislim da je bolje da uđemo unutra«, rekla je. »Ne smije biti nikakvih smetnji. Nagual Juan Matus te je već vodio unaokolo, pokazujući ti svijet; to je bilo važno za ono što ti je on imao reći. Ja ti moram ispičati druge stvari, pa je potreban i drugi ambijent.«

Sjeli smo na kožni kauč u skrovitom udubljenju unutrašnjeg dvorišta. Unutra sam se

osjećao mirnije. Odmah je počela sa svojom životnom pričom.

Rekla je da je bila rođena u prilično velikom meksičkom gradu, u dobrostojećoj obitelji. Budući da je bila jedino dijete, roditelji su je pokvarili već od rođenja. Bez traga lažne skromnosti, Florinda je priznala da je oduvijek bila svjesna svoje ljepote. Rekla je da je ljepota demon koji se množi i plodi kad mu se netko divi. Uvjeravala me da bez i najmanje sumnje može reći kako je tog demona najteže savladati i, kada bih pogledao oko sebe i uočio lijepe ljude, otkrio bih da je riječ o najnesretnijim ljudima što ih je moguće zamisliti.

Nisam se htio s njom prepirati, iako sam osjećao vrlo snažnu želju da joj kažem kako je pomalo dogmatična. Mora da je naslutila moje osjećaje; namignula mi je.

»Oni su zaista nesretni, vjeruj mi«, nastavila je. »Uostalom, probaj. Pokušaj se sroditi s njihovom idejom da su lijepi, pa zbog toga i važni. Vidjet ćeš i sam što mislim.«

Rekla je da bi teško mogla roditelje ili sebe optužiti za to svoje samoljublje. Svi oko nje su je još od djetinjstva pokušavali učiniti važnom i jedinstvenom.

»U petnaestoj godini«, nastavila je »mislila sam otprilike da sam najveća pojava koja se ikada pojavila na zemlji. Svi su tako govorili, posebno muškarci.«

U tim mladenačkim godinama, priznala je, uživala je u pažnji i laskanju brojnih obožavatelja. U osamnaestoj godini razumno je odabrala najboljeg mogućeg muža, između, ni manje

ni više, nego jedanaest ozbiljnih prosaca. Udala se za Celestina (Selestino), imućnog čovjeka, petnaest godina starijeg od sebe.

Florinda je svoj bračni život opisala kao raj na zemlji. Ogromnom krugu svojih prijatelja dodala je sada i Celestinove prijatelje, Njen život je bio vječito praznik.

To blaženstvo je, međutim, trajalo svega oko šest mjeseci. Došlo je do naglog i vrlo grubog kraja, kad je obolila od tajanstvene i vrlo podle bolesti. Počelo joj je oticati lijevo stopalo, gležanj i list. Linija njene divne noge bila je upropaštena: oticanje je bilo tako jako da se kožno tkivo osulo plikovima i počelo pucati. Čitav donji dio noge, od koljena naniže, osuo se krastama koje su nenasno curile. Koža je postala tvrda. Dijagnoza bolesti je glasila: elefantijazis. Pokušaji liječnika da je izliječe bili su nespreni i bolni, pa su, na kraju, zaključili da bi se, možda, jedino mogla izliječiti u Evropi, u tamošnjim naprednim medicinskim centrima.

Za samo tri mjeseca Florindin zemaljski raj pretvorio se u pakao. Očajna, i u pravoj agoniji, odlučila je radije umrijeti nego ovako nastaviti. Njene patnje su bile tako dirljive da joj je jednoga dana sluškinja, koja to više nije mogla podnijeti, priznala kako ju je bivša Celestinova ljubavnica podmitila da u njenu hranu stavi izvjestan napitak — otrov što su ga spravili čarobnjaci. Da bi se iskupila, sluškinja ju je obećala odvesti vidarki, koja je, navodno, jedina bila kadra osujetiti djelovanje takvog otrova.

Florinda se zakikotala, sjetivši se svoje dileme. Bila je odgojena u strogom katoličkom duhu. Nije vjerovala ni u čarobnjaštvo ni u indijanske vidare. No bol je bila tako jaka i stanje tako ozbiljno da je bila voljna pokušati sve. Celestino se oštro usprotivio. Htio je sluškinju odvesti na policiju. Florinda se zauzela za nju, ne toliko zbog samilosti koliko iz straha da sama ne bi mogla pronaći vidarku.

Florinda je odjednom ustala. Rekla je da sad moram otići. Uхватила me pod ruku je ispratila do vrata, kao da sam njen najstariji i najdraži prijatelj. Objasnila mi je da sam iscrpljen i da je lijeva strana svijesti posebno i krhko stanje, koje se treba koristiti vrlo obzirno. To izvjesno nije stanje moći. Dokaz za to je da sam gotovo umro kada je Silvio Manuel pokušao skupiti moje stanje druge pozornosti, tako što me je prisilio da smiono uđem u njega. Rekla je da ne postoji način kako bismo nekome, pa ni sebi, mogli narediti da prikupi znanje. To je spori posao; u pravo vrijeme, i pod odgovarajućim okolnostima bezgrešnosti, tijelo će skupiti svoje znanje bez ikakve nasilne želje.

Stajali smo još neko vrijeme pred ulaznim vratima, izmjenjujući uljudne primjedbe i beznačajnosti. Odjednom je rekla da me je nagual Juan Matus danas doveo k njoj, jer zna da mu se bliži kraj boravka na zemlji. Prema glavnom planu Silvija Manuela, završene su već dvije faze instrukcija što sam ih morao proći. Preostalo je još samo ono što mi je ona imala reći. Naglasila je da se kod nje ne radi o uobičajenim

instrukcijama, nego da je važno da s njom uspostavim vezu.

Kada me je don Juan slijedeći put doveo Florindi, prije rastanka na ulaznim vratima rekao je isto ono što i Florinda, da se njemu i njegovu društvu približava vrijeme da uđu u stanje treće pozornosti. Prije no što sam ga išta mogao zapitati, gurnuo me je u unutrašnjost kuće. Njegov me pokret nije poslao samo u kuću već i u najoštrije stanje svijesti. Vidio sam zid magle.

Florinda je stajala u hodniku, kao da je čekala da mi don Juan pokaže put. Uхватила me je za ruku i tiho povelala u dnevnu sobu. Sjeli smo. Htio sam započeti razgovor, ali nisam mogao govoriti. Objasnila je da guranje bezgrešnog ratnika, kao što je nagual Juan Matus, može izazvati promjenu u drugo područje svijesti. Moja trajna pogreška, rekla je, bila je u tome što sam vjerovao da su procedure važne. Procedura guranja ratnika u drugo stanje svijesti može se iskoristiti samo ako su oba sudionika, osobito onaj koji gura, bezgrešni i prožeti osobnom snagom.

Činjenica da sam ugledao zid magle, potresla me u čisto fizičkom smislu. Tijelo mi se nekontrolirano treslo. Florinda je rekla da mi se tijelo treslo, jer je naučilo težiti za aktivnošću u tom stanju svijesti, ali da moje tijelo također može naučiti fokusirati svoju najoštriju pozornost prije na sve ono što je bilo rečeno nego na ono što je bilo urađeno.

Zatim mi je rekla da je vrlo korisno biti smješten na lijevoj strani svijesti. Dovodeći me u stanje povišene svijesti i dopuštajući mi da komuniciram s njegovim ratnicima samo kad sam u tom stanju, nagual Juan Matus mi je osigurao gredu na kojoj ću moći stajati. Florinda je rekla da se njegova strategija sastoji u uzgajanju malog dijela drugoga ja, koji se hotimice ispunjava sjećanjem na tu komunikaciju. Uspomene se zaboravljaju, ali će jednoga dana ponovo izbiti na površinu da bi poslužile kao racionalna predstraža odakle će se krenuti u neizmjereno prostranstvo drugog ja.

Budući da sam bio tako nervozan, predložila je da me smiri tako što će nastaviti svoju priču, koja, kako je pojasnila, nije prava životna priča nje kao žene na ovom svijetu, već kako je lijepoj ženi pružena pomoć da postane ratnik.

Rekla je da je više nitko nije mogao odgovoriti kad je jednom odlučila poći do vidarke. Ponijeli su je na nosilima, služavka i četvorica ljudi, na dvodnevno putovanje koje je izmijenilo njen život. Nije bilo nikakva puta. Kraj je bio brdovit i ponekad su je ljudi morali nositi na leđima.

U predvečerje su stigli do vidarkina doma. Mjesto je bilo dobro osvjetljeno, a u kući je bilo mnogo ljudi. Florinda je rekla da joj je neki prijazni starac saopćio kako je vidarka otišla na jedan dan da izliječi nekog bolesnika. Čovjek je izgledao vrlo dobro obaviješten o vidarkinu djelovanju, pa se Florinda upustila s njime u razgovor. Bio je vrlo zabrinut, pa je otkrio da je i on sam pacijent. Svoju bolest je

opisao kao neizlječivo stanje zbog koga zaboravlja cijeli svijet. Prijateljski su ćaskali do kasno u noć. Starac je bio tako nesebičan da je Florindi dao čak i svoj krevet, pa se mogla odmoriti i pričekati do slijedećeg dana kad se vidarka morala vratiti.

Florinda se ujutro iznenada probudila od oštrole boli u nozi. Žena je micala njenom nogom, tiskajući je komadom sjajnog drveta.

»Vidarka je bila vrlo zgodna žena«, nastavila je Florinda. »Pogledala mi je nogu i stresla glavom. 'Znam tko ti je ovo učinio!' rekla je. 'Mora da je bio dobro plaćen ili je, možda, slutio da si potpuno beskorisno biće. Što ti misliš?'«

Florinda se nasmijala. Rekla je da je pomislila kako je vidarka ili luda ili sirova. Nije mogla ni pomisliti da bi itko na svijetu mogao povjerovati da je ona beskorisno biće. Iako su je mučili neopisivi bolovi, dala je ženi do znanja da ona nije ničija budala, već bogata i istaknuta osoba.

Florinda se prisjetila da je vidarka smjesta promijenila držanje. Kao da se bila uplašila. S poštovanjem joj se obraćala s »gospojo«, ustala iz svoje stolice i zapovjedila svima da izađu iz sobe. Kad su ostale same, vidarka je sjela na Florindine grudi, pustivši da joj glava padne preko ruba kreveta. Florinda se počela braniti. Pomislila je da je ova želi ubiti. Pokušala je vrisnuti, da bi dozvala sluge, ali joj je vidarka brzo glavu pokrila dekom i začepila joj nos. Florinda je počela hvatati zrak, pa je morala disati otvorenih usta. Što je vidarka više priti-

skala Florindine grudi i što joj je jače stiskala nos, Florinda je jače otvarala usta. Kad je shvatila što vidarka zapravo radi, već je popila veliku bocu neke odvratne tekućine, što ju je vidarka izlila u njena usta. Florinda je napomenula da je vidarka s njom tako dobro baratala da se nijednom nije zagrnula, usprkos činjenici da joj je glava visila preko ruba kreveta.

»Popila sam toliko tekućine da sam bila na rubu povraćanja«, nastavila je Florinda. »Nagnala me je da sjednem i zagledala se u moje oči a da nijednom nije trepnula. Htjela sam gurnuti prst u grlo i povratiti. Udarila me je po ustima tako da je počela curiti krv. Da me Indijanka ošamari! I to još do krvi! Ni moj otac ni majka nisu nikada ni položili ruku na mene. Tako sam se zaprepastila da sam zaboravila čak i mučninu u želucu.

»Pozvala je zatim moje ljude i rekla im neka me odvedu kući. Tada se nagnula prema meni i prislonila mi usta na uho i rekla tako da nitko drugi nije mogao čuti: 'Ako se ne vratiš za devet dana, ti guzico jedna, napuhnut ćeš se kao žaba i moliti boga da si mrtva.'«

Florinda je rekla da je tekućina nadražila njen vrat i glasnice. Nije mogla prozboriti ni jednu riječ. To ju je, međutim, najmanje brinulo. Kad je stigla kući, Celestino je bio na rubu ludila. Nesposobna za govor, Florinda ga je mogla promatrati. Zamijetila je da njegova ljutnja nema nikakve veze s brigom za njeno zdravlje, već je isključivo plod zabrinutosti za njegov položaj čovjeka od moći i društvenog statusa.

Nije mogao podnijeti da bi ga njegovi utjecajni prijatelji mogli vidjeti kako navraća indijanskim vidarima. Bjesnio je i vikao da će se žaliti vojnoj komandanturi, pa neka pošalju vojnike i uhvate tu vidarku, te da je dovedu u grad, izmlate i bace u zatvor. Nisu to bile samo puste prijetnje: zaista je prisilio vojnog komandanta da pošalje patrolu po vidarku. Vojnici su se vratili nakon nekoliko dana i izvijestili da je žena pobjegla.

Florindu je njena sluškinja smirila, uvjerivši je da će je vidarka čekati, ukoliko se uopće kani vratiti. Iako je upala njena grla dosegla točku kada više nije mogla jesti čvrstu hranu, već je jedva gutala tekućinu, Florinda je jedva čekala dan kad se treba vratiti vidarki. Ljekoviti napitak je smirio bol u njenoj nozi.

Kada je Celestinu saopćila svoje namjere, ponovno se razbjesnio i potražio pomoć da sam stane nakraj toj gluposti. S još trojicom povjernih ljudi odjahao je ispred nje.

Florinda je rekla da je stigavši u vidarkinu kuću očekivala kako će je, možda, zateći mrtvu, no umjesto toga je našla Celestina kako sjedi sam. Poslao je svoje ljude u tri različita mjesta u blizini, s naredbom da dovedu vidarku, pa makar i silom. Florinda je ugledala onog istog starca, kojeg je srela i ranije; pokušavao je smiriti njenog muža, uvjeravajući ga da će se bar jedan od njegovih ljudi uskoro vratiti sa ženom.

Čim je Florinda smještena na poljski krevet na prednjem trijemu, vidarka se zaustavila pred kućom. Počela je vrijeđati Celestina, nadijevajući mu pogrдна imena i vičući prostote, sve

dok se nije razljutio i pojurio da je udari. Starac ga je zadržao i zamolio neka je ne tuče. Zaklinjao ga je na koljenima, ukazujući da je ona stara žena. No, Celestin je bio neumoljiv. Rekao je da će je izbičevati, bez obzira na njene godine. Napravio je nekoliko koraka u namjeri da je zgrabi, ali se odjednom zaustavio na mjestu. Iz grmlja se pojavilo šestoro ljudi zlokobna izgleda, mašući mačetama. Florinda je rekla da je strah paralizirao Celestina. Probljedio je. Vidarka mu je prišla i rekla da će morati ili dragovoljno dopustiti da ga ona izbičuje po stražnjici, ili će ga njezini pomoćnici raskomadati. Taj ponosni čovjek se krotko sagnuo i prihvatio bičevanje. U nekoliko trenutaka vidarka ga je pretvorila u bespomoćna čovjeka. Smijala mu se u lice. Znala je da je priklješten i pustila je da potone dokraja. Sam je upao u njenu zamku, poput bezbrižne budale, opijen vlastitim nepostojećim idejama o svojoj važnosti.

Florinda me je pogledala i nasmiješila se. Zašutjela je na trenutak.

»Prvo načelo umješnosti *traganja* jest da ratnik odabire poprište bitke«, rekla je. »Ratnik nikada ne ide u bitku, a da ne poznaje okoliš. Svojom bitkom sa Celestinom, vidarka mi je pokazala prvo načelo *traganja*.

»Zatim je prišla mjestu gdje sam ja ležala. Plakala sam. To je bilo jedino što sam mogla učiniti. Djelovala je brižno. Zamotala mi je pokrivač oko ramena, nasmiješila se i namignula mi.

»Još vrijedi ista pogodba, dupe jedno', rekla

je. 'Vrati se što prije, ako želiš živjeti. Ali nemoj sa sobom povesti svog gospodara, ti mala kurvo. Dođi samo s onima koji su neophodno potrebni.'«

Florinda je na trenutak zaustavila svoj pogled na meni. Po njenoj šutnji sam zaključio da od mene očekuje primjedbe.

»Ukloniti sve nepotrebno je drugo načelo umješnosti *traganja*«, rekla je, ne dajući mi prilike da išta kažem.

Njena priča me tako snažno zaokupila da uopšte nisam primijetio kako je niti kada je iščeznuo zid magle. Jednostavno sam primijetio da ga više nema. Florinda je ustala sa stolice i odvela me do vrata. Stajali smo tamo na trenutak, slično kao i pri kraju našeg prvog susreta.

Florinda je rekla da je Celestinov bijes dopustio vidarki da, ne njenom razumu, već tijelu, ukaže na prva tri propisa pravila za *tragače*. Iako su joj misli bile usredotočene isključivo na nju samu, budući da je ništa nije zanimalo osim fizičke boli i tjeskobne mogućnosti da će izgubiti svoju ljepotu, ipak je njeno tijelo prihvatilo ono što se dogodilo, pa mu je kasnije bio potreban samo podsjetnik da bi sve smjestio na svoje mjesto.

»Ratnici se ne smiju uljuljkati na ovome svijetu, pa stoga moraju imati pravilo«, nastavila je. »No pravilo *tragača* može se primijeniti na svakoga.

»Celestinova arogancija je bila njegova propast i početak mog poučavanja i oslobađanja. Njegova uobraženost, kao i moja, tjerala nas je

da vjerujemo kako smo praktički iznad svih ljudi. Vidarka nas je spustila na ono što smo zapravo i bili — ništa.

»Prvi propis pravila glasi da je sve što nas okružuje nedokučiva tajna.

»Drugi propis pravila glasi da moramo pokušati razmrsiti te tajne, ali bez očekivanja da ćemo ih ispuniti.

»Treći kaže da ratnik, svjestan nedokučivih tajni koje ga okružuju i svjestan svoje dužnosti da ih razmrsi, zauzme ispravno mjesto među tim tajnama, pa i samoga sebe drži jednom od njih. Shodno tome, za ratnika nikada ne prestaje tajna postojanja, bilo da se to postojanje odnosi na šljunak, na mrava ili na njega samog. To je ratnikova poniznost. Pojedinaac je jednak među istima.«

Nastala je duga i usiljena šutnja. Florinda se smiješila, igrajući se vrškom svoje duge pletenice. Rekla je da mi je za sada dosta.

Kad sam treći put posjetio Florindu, don Juan me nije ostavio ispred vrata, već je ušao zajedno sa mnom. Svi članovi njegova društva okupili su se u kući i pozdravili me kao da sam se vratio s duga putovanja. Bio je to izuzetan događaj; u mojim osjećajima spojio je Florindu s ostalima, jer je to bilo prvi put da im se pridružila u mom prisustvu.

Kad sam slijedeći put ulazio u Florindinu kuću, don Juan me neočekivano gurnuo, kao što je učinio i ranije. Doživio sam strašan šok. Florinda me je čekala u hodniku. Smjesta sam se

obreo u stanju u kome zid magle postaje vidljiv.

»Rekla sam ti kako su se meni prikazali principi umješnosti *traganja*«, rekla je čim smo sjeli na kauč u njenoj dnevnoj sobi. »Sada i ti meni to moraš reći. Kako ti ih je nagual Juan Matus prikazao?«

Rekao sam joj da se ovako nevezano toga ne mogu sjetiti. Moram o njima razmišljati, a trenutno za to nisam sposoban. Tijelo mi je preplašeno.

»Nemoj komplicirati stvari«, rekla je zapovjednim tonom. »Budi jednostavan. Upotrijebi svu postojeću koncentraciju da bi odlučio hoćeš li se upustiti u bitku ili nećeš, jer je svaka bitka zapravo bitka za život. To je treće načelo umješnosti *traganja*. Tu i tamo ratnik mora biti spreman i mora htjeti zauzeti konačni stav. Ali to ne smije biti navrat-nanos.«

Jednostavno nisam mogao srediti misli. Pružio sam noge i legao na kauč. Počeo sam duboko disati, kako bih rasteretio svoj središnji dio, koji kao da je bio zavezan u čvor.

»Dobro«, rekla je Florinda. »Vidim da primjenjuješ četvrti princip umješnosti *traganja*. Odmori se, opusti se, ne boj se ničega. Tek tada će snage koje nas vode pronaći put i pomoći nam. Tek tada.«

Pokušavao sam se sjetiti kako mi je don Juan pokazivao načela umješnosti *traganja*. Iz nekog neobjašnjivog razloga, moje su misli odbijale da se usredotoče na prošla iskustva. Uspomena na don Juana bila je vrlo blijeda. Ustao sam i osvrnuo se oko sebe.

Soba u kojoj smo se nalazili bila je izuzetno

uređena. Pod je bio pokriven velikim svijetložutim pločicama; njihovo postavljanje je očito zahtijevalo veliku vještinu. Počeo sam proučavati namještaj. Krenuo sam prema divnom tamnosmeđem stolu. Florinda je pojurila prema meni i snažno me prodrmala.

»Ispravno si primijenio peto načelo umješnosti *traganja*«, rekla je. »Nemoj dopustiti da sada skreneš.«

»A kako glasi peto načelo?« zapitao sam.

»Kad se ratnici suoče s razlikama kojima se ne mogu baviti, oni se na trenutak povuku«, rekla je. »Puste da im misli odlutaju. Zaokupe se nečim drugim. To može biti bilo što.

»Ti si upravo to i učinio. Ali sad, kad je s tim gotovo, moraš primijeniti šesto načelo: ratnici sabijaju vrijeme; računaju se čak i trenuci. U bici za život sekunda je vječnost, vječnost koja može odlučiti ishod. Ratnici teže uspjehu, stoga sabijaju vrijeme. Ratnici ne gube ni trenutak.«

Odjednom je mnoštvo uspomena provalilo u moju svijest. Uzbuđeno sam počeo govoriti Florindi kako se sasvim izvjesno prisjećam kako me je don Juan prvi put upoznao s tim načelima. Florinda je stavila prst na usta i tom kretnjom zatražila da šutim. Rekla je kako je zanima samo da me suoči s tim načelima, te ne želi da joj objašnjavam ta svoja iskustva.

Florinda se vratila svojoj priči. Kad joj je vidarka rekla da se vrati bez Celestina, dala joj je da popije napitak koji joj je gotovo trenutno olakšao bol, ali joj je također šapnula u uho da ona, Florinda, mora sama trenutno odlučiti i smiriti se poduzevši nešto drugo, ali kad jed-

nom to odluči, ne smije gubiti više ni trena.

Kod kuće je izrazila želju da se vrati. Celestino joj se nikako nije mogao usprotiviti, bila je nepokolebljiva.

»Gotovo odmah sam se zaputila vidarki«, nastavila je Florinda. »Ovog puta smo krenuli na konjima. Povelala sam sa sobom najodanije sluge, djevojku koja mi je dala otrov i čovjeka koji se brinuo za konje. Namučili smo se prelazeći preko tih planina; konji su bili vrlo nemirni zbog smrada iz moje noge, ali smo nekako uspjeli. A da toga nisam bila svjesna, upotrijebila sam treće načelo umješnosti *traganja*. Svoj život, ili ono što je od njega bilo ostalo, stavila sam na kocku.

»Htjela sam i bila spremna umrijeti. Nije to za mene bila neka velika odluka, jer sam ionako umirala. Kad je netko napola mrtav, kao što je bio slučaj sa mnom, i to ne zbog velikog bola, već zbog izuzetne nelagode, poznata je tendencija da čovjek postaje tako slab i mlitav da ne može učiniti nikakav napor.

»Ostala sam šest dana u vidarkinoj kući. Već sam se drugi dan osjećala mnogo bolje. Otok je splasnulo. Izlučivanje iz noge je prestalo. Više nije bilo boli. Bila sam samo još malo slaba i nesigurna u koljenima kad sam pokušala hodati.

»Šestoga dana vidarka me odvela u svoju sobu. Bila je prema meni vrlo pažljiva, i, uza sve poštovanje, posjela me na krevet i dala mi kave. Sjela je na pod do mojih nogu, neprekidno me gledajući. Točno se sjećam njenih riječi. 'Ti si vrlo, vrlo bolesna i jedino te ja mogu

izliječiti', rekla je. 'Ako to ne učinim, umrijet ćeš smrću koja se ne može ni zamisliti. Budući da si glupa, držat ćeš se do kraja. S druge strane, mogu te izliječiti za jedan dan, ali neću. Morat ćeš dolaziti ovamo sve dok ne shvatiš ono što ti imam pokazati. Tek tada ću te potpuno izliječiti; u protivnom, kako si glupa, nećeš se više nikada vratiti.'«

Florinda je rekla da joj je vidarka s velikim strpljenjem objasnila vrlo istančane razloge za svoju odluku da joj pomogne. Ona od svega toga nije razumjela ni riječi. To objašnjenje ju je više od svega uvjerilo da je vidarka pomalo trknuta.

Kada je vidarka shvatila da neće uspjeti uvjeriti Florindu, uozbiljila se i prisilila je da neprekidno ponavlja, kao da je Florinda dijete, kako je njen život gotov bez vidarkine pomoći, te da vidarka može odabrati hoće li prestati s liječenjem i pustiti je da umre bez ikakve nade. Konačno je žena izgubila strpljenje kad ju je Florinda zamolila da završi s liječenjem i pošalje je kući, njenoj obitelji; zgrabila je bocu s ljekovitim napitkom i razbila je o pod, rekavši Florindi da je s njom gotova.

Florinda je rekla da je tada zaplakala — bile su to prve prave suze u njenom životu. Rekla je vidarki da samo želi biti izliječena, te da je za to spremna platiti i više no što treba. Žena je rekla da je prekasno za plaćanje u novcu, jer od Florinde želi pozornost, a ne novac.

Florinda mi je priznala da je tokom svog života naučila dobivati sve što je htjela. Znala je biti tvrdoglava, pa je istakla da mora biti na

tisuće pacijenata koji, polumrtvi poput nje, dolaze vidarki, a ona im za to uzima novac — pa zašto bi ona bila iznimka? Vidarkin odgovor nije Florindi ništa značio: kako je bila vido-vnjak, *vidjela* je Florindino svjetleće tijelo, koje je bilo jednako njenom. Florinda je pomislila kako žena ipak mora biti luda, kad ne shvaća sve te ogromne razlike koje ih dijele. Vidarka je bila divlja Indijanka, neodgojena i primitivna, dok je Florinda bila bijela, lijepa i bogata.

Florinda je upitala ženu što namjerava učiniti s njom. Vidarka je rekla kako je unajmljena da je izliječi i zatim je nauči nečem vrlo važnom. Florinda je htjela znati tko ju je unajmio. Žena je odgovorila da je to Orao, što je Florindu još više uvjerilo da je žena potpuno luda. Međutim, Florinda nije vidjela drugog izlaza da bi zadovoljila ženine zahtjeve. Rekla joj je da pristaje na sve.

Žena je smjesta promijenila svoj nabusiti stav. Dala je Florindi neki lijek da ga odnese kući i da se vrati što prije.

»Kao što znaš i sam«, nastavila je Florinda, »učitelj mora prevariti učenika. Ona me je prevarila s tim liječenjem. Bila je u pravu. Bila sam takav idiot da bih se nakon izlječenja odmah vratila u svoj glupi život, kao da mi se ništa nije ni dogodilo. Svi smo mi takvi, zar ne?«

Florinda se vratila slijedećeg tjedna. Odmah ju je pozdravio onaj starac što ga je srela već ranije. Pričao je s njom kao da su najbolji prijatelji. Rekao je da vidarke nema već nekoliko dana i da je još neko vrijeme neće biti, ali

da ga je opskrbila nekim lijekovima za Florindu ako se pojavi. Prijateljskim, ali i zapovjednim tonom saopćio je Florindi da joj bez vidarke preostaju dvije mogućnosti: ili će se vratiti kući, vjerojatno u gorem fizičkom stanju nego ranije, zbog naporna puta, ili će se držati vrlo preciznih uputstava što ih je dala vidarka. Dodao je da će, ukoliko se odluči ostati i odmah početi s liječenjem, za tri do četiri mjeseca biti potpuno izliječena. Ipak, postojao je jedan uvjet: ako odluči ostati, mora osam dana zaredom provesti u vidarkinoj kući a svoje sluge treba odmah poslati kući.

Florinda je rekla da se više nije imalo što odlučiti — morala je ostati. Starac joj je odmah dao lijekoviti napitak, što ga je vidarka očito ostavila za nju. Veći dio noći prosjedio je uz nju. Djelovao je vrlo umirujuće, i njegov tihi govor povratio je Florindi samopouzdanje i optimizam.

Njene su je sluge napustile sutradan, nakon doručka. Florinda se nije bojala. Potpuno je vjerovala starcu. Rekao je da u skladu s vidarkinim uputama treba napraviti kovčeg za obradu njene bolesti. Posjeo ju je na nisku stolicu koja je bila smještena u sredini kružnog područja bez ikakvog raslinja. Dok je tamo sjedila, starac ju je upoznao s tri mladića, za koja je rekao da su njegovi pomoćnici. Dvojica su bili Indijanci, a jedan je bio bijel.

Njima četvorici bilo je potrebno manje od sata da sagrade kovčeg oko stolice na kojoj je Florinda sjedila. Kada su završili, Florinda je bila udobno zarobljena u kovčegu, koji je na

vrhu imao rešetku za provjetravanje. Jedna od stranica je bila učvršćena šarkama da bi poslužila kao vrata.

Starac je otvorio vrata i pomogao Florindi izaći. Odveo ju je do kuće i zamolio da mu pomogne pripremiti medicinu, kako bi im bila pri ruci kad se vidarka bude vratila.

Florinda je bila očarana njegovim načinom rada. Spravio je napitak od bilja prodorna mirisa i pripremio čabar vruće tekućine. Predložio joj je da za svoje dobro uroni nogu u čabar, i, ako želi, neka popije napitak što ga je spravio, prije no što izgubi svoju moć. Florinda ga je bez pitanja poslušala. Osjetila je izuzetno olakšanje.

Starac joj je tada dodijelio sobu i naložio mladićima da unutra unesu kovčeg. Rekao joj je da će, možda, proći nekoliko dana prije no što se javi vidarka; u međuvremenu, ona će precizno morati slijediti sve upute koje su joj određene. Složila se s njim, a zatim joj je on pokazao popis zadataka. Sadržavali su i mnoge šetnje da bi se skupilo ljekovito bilje potrebno za njene napitke, kao i njenu pripomoć u njihovu pripremanju.

Florinda je rekla da je tamo provela dvanaest dana umjesto osam, jer su njene sluge zakasnile zbog velikih bujica. Tek desetog dana je otkrila da žena zapravo nikada nije ni otišla, te da je starac, u stvari, pravi vidar.

Florinda se nasmijala, opisujući svoje zaprepaštenje. Starac ju je prevario, aktivno sudjelujući u njenu liječenju. Štoviše, pod krinkom da to zahtijeva vidarka, ostavljao ju je najmanje

po šest sati dnevno u kovčegu, da bi se obavio poseban zadatak što ga je on zvao »rekapitulacijom«.

Stigavši do tog dijela izvještaja, Florinda me pomno promotrila i zaključila da mi je dosta, da je vrijeme da odem.

Pri našem slijedećem susretu objasnila je da je starac bio njen dobročinitelj i da je ona bila prvi *tragač* što su ga žene iz društva njena dobročinitelja našle za naguala Juana Matusa. Ali tada ona još nijednu od njih nije poznavala. Čak nije koristilo ni to što joj je njen dobročinitelj mijenjao razine svijesti, i to joj otkrivao. Ona je bila odgojena da bude lijepa, pa je to oko nje stvorilo tako neprobojan štit da joj je svaka promjena bila nedostupna.

Njen je dobročinitelj zaključio da joj treba vremena. Planski je izvukao Celestina na Florindino bojište. Pomogao joj je vidjeti sve crte Celestinova karaktera, koje je i sama poznavala, ali nije skupila smjelosti da se s njima suoči. Celestino je bio vrlo posesivan u odnosu na sve što je posjedovao; njegovo bogatstvo i Florinda zauzimali su visoko mjesto među ostalim posjedima. Ponižen, bio je prisiljen progutati svoj ponos, i to zbog jedne proste vidarke, a Florinda se još oporavljala. Suzdržavao se, čekajući trenutak kad će liječenje završiti, da bi se onda konačno osvetio.

Dobročinitelj je rekao Florindi da opasnost leži u tome što će vrlo brzo doći do njena potpunog ozdravljenja, pa će Celestino odlučiti, jer on u toj kući donosi sve odluke, da Florinda

više nema nikakve potrebe vidjeti vidara. Dobročinitelj joj je tada dao lijek da ga upotrijebi za drugu nogu. Mast je bila vrlo žestoka, te bi na koži izazvala upalu, sličnu širenju bolesti. Dobročinitelj joj je savjetovao da upotrijebi tu mast svaki put kad mu se poželi vratiti, čak i ako joj nije potrebna nikakva liječnička pomoć.

Florinda je rekla da je prošla cijela godina dok se to izliječilo. Tokom tog vremena dobročinitelj ju je upoznao s pravilom i izvježbao je poput vojnika u umješnosti *traganja*. Naučio ju je da načela *traganja* primjenjuje na svakodnevne stvari; u početku malene, pa sve do glavnih pitanja njena života.

Tokom te godine dobročinitelj ju je također upoznao s nagualom Juanom Matusom, koga je opisala kao vrlo duhovitog i mudrog, ali također i najužasnijeg i najbuntovnijeg mladića što ga je ikada srela. Rekla je da joj je upravo nagual Juan Matus pomogao pobjeći od Celestina. On i Silvio Manuel prokrijumčarili su je iz grada kroz policijsku i vojnu blokadu. Celestino je uložio žalbu zbog njena bijega i, budući da je bio utjecajan čovjek, koristio je svoje veze u pokušaju da joj spriječi odlazak.

Zbog toga se njen dobročinitelj morao premjestiti u drugi dio Mexica, a ona se godinama ostala skrivati u njegovoj kući; ta je situacija odgovarala Florindi, jer je morala obaviti rekapitulaciju, a za to joj je bila potrebna potpuna tišina i usamljenost.

Objasnila je da je rekapitulacija jaka strana *tragača*, baš kao što je *sanjačko tijelo* jaka strana *sanjača*. Sastoji se od prisjećanja svih

pojedinih, pa čak i najnevažnijih životnih detalja. Njen dobročinitelj joj je onaj kovčeg dao i kao oruđe i kao simbol. Bilo je to oruđe koje će joj omogućiti da svlada koncentraciju; trebalo je godinama sjediti unutra, sve dok joj čitav život ne prođe pred očima. A bio je to i simbol uskih granica naše osobnosti. Dobročinitelj joj je rekao da po završetku rekapitulacije mora razvaliti taj kovčeg, te na taj način simbolično pokazati da više nije potčinjena ograničenjima svoje ličnosti.

Rekla je da *tragači* koriste kovčege ili zemaljske sanduke da bi se zapečatili, dok prikupljaju ili, još bolje, dok se rješavaju svakog svog životnog trenutka. *Tragači* moraju rekapitulirati svoje živote na tako poman način zato što Orlov dar čovjeku uključuje i volju da prihvati surogat umjesto izvorne svijesti, ukoliko je taj surogat savršena kopija. Budući da je svijest Orlova hrana, objasnila je Florinda, Orao se može zadovoljiti savršenom rekapitulacijom umjesto svijesti.

Tada mi je Florinda pružila temelje rekapitulacije. Rekla je da je prvi korak kratko prisjećanje svih događaja iz naših života za koje je očito da se mogu ispitati.

Drugi korak je mnogo detaljnije prizivanje uspomena, koje sistematski počinje u trenutku ulaska *tragača* u kovčeg i teoretski se može protegnuti do trenutka rođenja.

Uvjeravala me je da savršena rekapitulacija može ratnika izmijeniti jednako kao totalna kontrola *sanjačkog tijela*, pa čak i više. U tom pogledu *sanjanje* i *traganje* vode istom kraju,

ulasku u stanje treće pozornosti. Međutim, za ratnika je važno da zna i vlada jednim i drugim. Rekla je da su ženama potrebne različite konfiguracije svijetlećeg tijela da bi time ovladale. S druge strane, muškarci mogu oboje polučiti mnogo lakše, iako nikada ne mogu doseći takvu razinu sposobnosti što je u obje te umješnosti mogu ostvariti žene.

Florinda je objasnila da je ključni element u rekapitulaciji disanje. Disanje je za nju bilo magično, jer se radilo o životnoj funkciji. Rekla je da je prisjećanje vrlo lako ako se uspije reducirati područje stimulacije oko tijela. To je bio razlog za kočveg; disanje će tada pobuditi sve dublje i dublje uspomene. *Tragači* se teoretski moraju sjetiti svakog osjećaja što su ga imali u životu, a taj proces počinje s disanjem. Upozorila me je da me za sada uči samo preliminarnim stvarima, a da će me kasnije, u drugom ambijentu, poučiti i onim zamršenijim.

Florinda je rekla da ju je dobročinitelj uputio neka ispiše popis zbivanja koja treba oživjeti. Rekao joj je da procedura počinje s inicijalnim udahom. *Tragači* počinju s bradom na desnom ramenu i polako udišu dok okreću glavu u luku od sto i osamdeset stupnjeva. Dah završava na lijevom ramenu. Kad se jednom prestane s disanjem, glava se vraća u odmorišni položaj. Izdiše se s pogledom uprtim ravno pred sebe.

Tragač, zatim, uzima događaj s vrha popisa i zadržava se s njim sve dok ne obnovi sve osjećaje u vezi s njim. Dok se *tragači* prisjećaju osjećaja koji su dio svega onoga čega se

sjećaju, oni dišu polako, pokrećući glavu s desnog na lijevo rame. Svrha tog disanja je očuvanje energije. Florinda je tvrdila da svijetleće tijelo neprekidno stvara paučinasta vlakna koja strše iz svijetleće mase, a pokreću ih emocije svih vrsta. Stoga svaka situacija međusobnih dodira, ili svaka situacija u kojoj su uključeni i dodiri, iscrpljuje svijetleće tijelo. Magijom disanja *tragači* dišu zdesna nalijevo, sjećajući se osjećaja, i pobiru vlakna koja ostaju iza njih. Neposredno nakon toga slijedi disanje od lijeve na desnu stranu, i to je izdisaj. Njima *tragači* izbacuju vlakna koja su u njima ostavila druga svijetleća tijela, uvučena u zbivanja kojih se *tragač* prisjeća.

Utvdila je da su to glavne pretpostavke *traganja*, koje su prošli svi članovi njene grupe, kao uvod u mnogo kompliciranije vježbe te umješnosti. Ukoliko *tragači* ne usvoje osnove kako bi ponovo dobili vlakna koja su ostavili svijetu, i naročito odbacili ona što su im drugi ostavili, ne postoji mogućnost upravljanja *obuzdanom ludosti*, jer su ta tuđa vlakna temelj bezgraničnog kapaciteta samopouzdanja. Da bi se uvježbala *obuzdana ludost* — jer nije riječ o izrugivanju ili kažnjavanju ljudi, niti dominaciji nad njima — čovjek mora biti kadar nasmijati se samome sebi. Jedan od rezultata detaljne rekapitulacije, rekla je Florinda, jest neobuzdani smijeh prilikom suočavanja s dosadnim ponavljanjem svog samopoštovanja, koji je u srži svih ljudskih dodira.

Florinda je naglasila da pravilo definira *traganje* i *sanjanje* kao umješnosti; stoga je to

nešto što se izvodi. Rekla je također da im i životna priroda disanja daje očišćavajući karakter. Upravo to rekapitulaciju čini praktičnim problemom.

Prigodom našeg slijedećeg susreta Florinda je sažela, kako je sama rekla, posljednje upute. Budući da su nagual Juan Matus i njegovo društvo ratnika zajednički odlučili da je za mene bolje da se ne bavim svakodnevnim svijetom, umjesto u *traganju* poučavali su me u *sanjanju*. Objasnila je da se ta njihova odluka radikalno promijenila, pa su se našli u vrlo gadnoj situaciji; više me nisu imali vremena učiti *traganju*. Ona je morala ostati povučena, na periferiji treće pozornosti, da bi svoju obavezu ispunila kasnije, kad ću ja biti spreman. S druge strane, ukoliko s njima napustim ovaj svijet, ona će biti lišena svake odgovornosti.

Florinda je rekla da je njen dobročinitelj razmatrao tri temeljne tehnike *traganja* — kovčeg, popis događaja koji se moraju rekapitulirati i *tragačev* dah — kao najvažnije zadatke što ih ratnik mora ispuniti. Njen dobročinitelj je bio mišljenja da je duboka rekapitulacija najprimjerniji način da se izgubi ljudska forma. Tako je *tragačima* lakše da nakon rekapitulacije svojih života iskoriste sve svoje *ne-rade*, kao što je brisanje osobne povijesti, gubljenje samopouzdanja, slamanje rutina i slično.

Florinda je rekla da im je dobročinitelj pružio svima primjer za ono što je govorio, izvodeći im najprije svoje pretpostavke, a zatim

pruživši im i ratničku racionalnost za svoja djela. Kao majstor u umješnosti *traganja*, i on sam je odglumio cijeli pothvat oko njene bolesti i liječenja, što nije bilo samo sukladno načinu ratnika, već se radilo i o majstorskom uvodu u sedam temeljnih načela umješnosti *traganja*. Prvim je dovukao Florindu na svoje poprište, gdje je potpuno ovisila o njegovoj milosti; prisilio ju je da odbaci sve ono što nije bilo bitno; prisilio ju je da stavi život na kocku; naučio ju je da se opusti da bi joj pomogao pregrupirati njene snage; uveo ju je u novo i drukčije stanje optimizma i samopouzdanja; naučio ju je da zbije vrijeme; i konačno joj je pokazao da se *tragač* nikada ne gura naprijed.

Florindu je najviše impresionirao posljednji princip. Za nju je on rezimirao sve ono što mi je u poslednjim uputstvima htjela reći.

»Moj dobročinitelj je bio šef«, rekla je Florinda. »Pa ipak, promatrajući ga, to nitko ne bi rekao. Uvijek bi kao paravan upotrebljavao jednu od svojih ratnica, a on bi se slobodno miješao s pacijentima, praveći se kao da je jedan od njih, ili bi izigravao staru budalu koja stalno mete suho lišće kućnom metlom.«

Da bi primijenio sedmi princip umješnosti *traganja*, rekla je Florinda, čovjek mora primijeniti i ostalih šest. Tako je njen dobročinitelj uvijek sve pratio iz pozadine. Zbog toga je i bio kadar izbjegavati ili odbijati sukobe. Ako je i dolazilo do konflikata, nikada nisu bili upereni prema njemu, već prema njegovu paravanu, ratnici.

»Mislim da si do sada već shvatio«, nastavila

je, »da samo majstor *tragač* može biti majstor *obuzdane ludosti*. *Obuzdana ludost* ne znači varanje ljudi. Kako mi je moj dobročinitelj objasnio, to znači da ratnici primijene sedam temeljnih principa umješnosti *traganja* na sve odreda, od najtrivijalnijih zgoda do situacija gdje se radi o životu i smrti.

»Primjena tih principa donosi tri rezultata. Prvi je da se *tragači* nauče kako ih nikada ne treba uzimati ozbiljno; nauče se sebi smijati. Ako se ne boje ispasti budale, mogu sve druge učiniti budalama. Drugo, *tragači* se nauče raspolagati beskonačnim strpljenjem. *Tragači* nikada ne žure; nikada nisu uzrujani. I kao treće, *tragači* spoznaju beskrajne mogućnosti improviziranja. «

Florinda je ustala. Sjedili smo, kao i obično, u njenoj dnevnoj sobi. Odmah sam pretpostavio da je naš razgovor završen. Rekla je da me mora upoznati s još jednom temom prije no što se rastanemo. Odvela me je u drugo unutrašnje dvorište njene kuće. Nikada prije nisam bio u tom dijelu kuće. Nekoga je tiho pozvala i jedna je žena izašla iz sobe. Nisam je odmah prepoznao. Žena me nazvala po imenu i tada sam shvatio da je to dona Soledad. Čudesno se izmijenila. Bila je mlađa i mnogo snažnija.

Florinda je rekla da je Soledad bila u kovčegu za rekapituliranje punih pet godina i da je Orao prihvatio tu rekapitulaciju umjesto njene svijesti i pustio je da ode. Dona Soledad je kimnula glavom. Florinda je naglo prekinula sastanak i rekla mi da moram otići, jer više nemam energije.

Nakon toga sam mnogo puta odlazio u Florindinu kuću. Svaki put bih je vidio, ali samo na tren. Odlučila je da me više neće podučavati, jer je za mene bilo korisnije da radim samo s donom Soledad.

Sreli smo se dona Soledad i ja nekoliko puta, ali ono što se zbivalo za vrijeme naših susreta meni je potpuno nepojmljivo. Kad god bismo se našli, ona bi me posjela na vrata svoje sobe okrenute prema istoku. Sjela bi s moje strane, dodirujući me; zatim bismo zaustavili okretanje zida magle i oboje bismo, nakon toga, okrenuti jugu ušli u njenu sobu.

Već sam s la Gordom naučio zaustaviti okretanje zida; činilo se da mi dona Soledad pomaže shvatiti drugi vid te perceptivne sposobnosti. S la Gordom sam već ispravno shvatio da samo dio nas zaustavlja zid. Kao da sam odjednom bio podijeljen nadvoje. Dio mog ukupnog jastva je gledao ravno pred sebe i *vidio* s desne strane nepokretni zid; istovremeno se drugi veći dio moje ukupnosti okrenuo devedeset stupnjeva udesno i zurio ravno u zid.

Svaki put kad bismo dona Soledad i ja zaustavili zid, ostali smo buljiti u njega; nikada nismo ušli u područje između paralelnih linija, kao što smo bezbroj puta učinili la Gorda, nagual žena i ja. Dona Soledad bi me uvijek stavila da maglu promatram kao da se radi o odražavajućem staklu. Tada bih doživio najekstravagantnije asocijacije. Činilo se kao da jurim vratolomnom brzinom. Vidio bih komadiće krojolika kako se oblikuju u magli i odjednom bih se obreo u drugoj fizičkoj stvar-

nosti; bilo je to planinsko područje, grubo i neprijazno. Dona Soledad je uvijek bila u društvu lijepe žene koja mi se glasno smijala.

Nesposobnost da se sjetim onoga što smo činili iza te točke, bila je čak akutnija od nesposobnosti prisjećanja svega onoga što smo nagual žena, la Gorda i ja radili u području između paralelnih linija. Činilo se kao da dona Soledad i ja ulazimo u neko drugo područje svijesti, meni potpuno nepoznato. Bio sam već u stanju svijesti za koje sam mislio da je najoštrije, no ovo je bilo još oštrije. Ovaj vid stanja druge pozornosti što mi ga je dona Soledad očito htjela pokazati bio je mnogo složeniji i nepristupačniji od svega što sam do tada iskusio. Mogao sam se prisjetiti jedino osjećaja velikog kretanja, fizičke senzacije nalik na dugotrajno hodanje ili penjanje neprohodnim planinskim stazama. Također sam tijelom jasno predmnijevao — iako nisam mogao dokučiti zašto — da smo dona Soledad, žena i ja izmjenjivali riječi, misli i osjećaje; ipak, nisam ih mogao odrediti.

Nakon svakog susreta s donom Soledad, Florinda bi me odmah ostavila. Dona Soledad je sa mnom minimalno razgovarala. Činilo mi se da je to povišeno stanje svijesti toliko duboko utjecalo na nju da je jedva mogla govoriti. U tom grubom krajoliku bilo je, osim lijepe žene, još nešto što smo vidjeli ili zajedno činili, a od čega smo ostajali bez daha. Iako je i te kako nastojala, nije se mogla sjetiti ničega.

Zapitao sam Florindu da mi pojasni prirodu njihovog putovanja s donom Soledad. Rekla je da

me je dio onih njenih posljednjih uputa uveo u stanje druge pozornosti, kao što to čine *tragači*, i da je dona Soledad mnogo spremnija od nje da me uvede u dimenziju *tragača*.

Pri našem posljednjem susretu, Florinda me je, kao i na početku, dočekala u hodniku. Uхватила me je za ruku i odvela u dnevnu sobu. Sjeli smo. Upozorila me je neka ne pokušavam osmisliti ta moja putovanja s donom Soledad. Objasnila je da su *tragači* bitno drukčiji od *sanjača* po načinu kako koriste svijet oko sebe i da mi dona Soledad pokušava pomoći da okrenem glavu.

Kada je don Juan objasnio koncept okretanja ratnikove glave u novom pravcu, shvatio sam to kao metaforu koja se odnosila na promjenu stava. Florinda je rekla da je taj opis točan, ali da nije riječ o metafori. Činjenica je da *tragači* okreću svoje glave; ipak, ne okreću ih u nekom novom smjeru, već da bi se na drukčiji način suočili s vremenom. *Tragači* se suočavaju s nadolazećim vremenom. Inače je normalno da vrijeme osjetimo tek kad proteče pored nas. Samo *tragači* to mogu izmijeniti i suočiti se s vremenom koje je ispred njih.

Florinda je objasnila da okretanje glave ne znači da se može vidjeti budućnost, već da se vrijeme može vidjeti kao nešto konkretno, pa ipak neshvatljivo. Stoga je za mene potpuno suvišno razmišljati o onome što smo dona Soledad i ja radili. Imalo bi to jedino smisla kada bih mogao spoznati svoju ukupnost i tada skupiti energiju potrebnu za razrješenje te misterije.

Florinda mi je rekla, kao da me time posebno nagrađuje, da je dona Soledad vrhunski *tragač*; proglasila ju je najvećom od svih njih. Rekla je da dona Soledad može u svako vrijeme prijeći paralelne linije. Štoviše, nitko od ratnika iz grupe don Juana Matusa nije bio kadar učiniti ono što je ona učinila. Bezgrešnim tehnikama *traganja*, dona Soledad je pronašla svoje paralelno biće.

Florinda je objasnila da sve ono što sam doživio s nagualom Juanom Matusom, ili Silvijom Manuelom, ili Genarom, ili Zuleicom, tek su mali djelići druge pozornosti; ono što mi je dona Soledad pomogla doživjeti, bio je isto mali, ali različit djelić.

Dona Soledad me nije samo suočila s nadolazećim vremenom, već me je i približila svom paralelnom biću. Florinda je paralelno biće definirala kao protutežu koju imaju svi živi stvorovi, već samom činjenicom da su to svijetleća bića ispunjena neizrecivom energijom. Paralelno biće svake osobe je druga osoba istog spola, prismo i nerazmrsivo sjedinjena s onom prvom. One u isto vrijeme zajedno žive u ovom svijetu. Dva paralelna bića su poput dva kraja istog pola.

Ratnicima je gotovo nemoguće pronaći svoje paralelno biće, jer u životu ratnika postoji previše faktora koji to onemogućuju, i suviše drugih prioriteta. No onaj tko je kadar postići taj podvig, pronaći će u svom paralelnom biću, baš kao i dona Soledad, neiscrpno vrelo mladosti i energije.

Florinda je naglo ustala i odvela me u sobu

done Soledad. Možda stoga što sam znao da će to biti naš posljednji sastanak, obuzela me je čudna tjeskoba. Dona Soledad mi se nasmiješila kad sam joj rekao ono što mi je Florinda upravo ispriopovijedala. Po mom mišljenju, s pravom ratničkom poniznošću mi je rekla da me ona nije ničemu učila, već mi je jedino pokušala pokazati svoje paralelno biće, jer će se ona u njega povući kad nagual Juan Matus i njegovi ratnici napuste svijet. Međutim, dogodilo se nešto drugo, što ona nije mogla shvatiti. Florinda joj je objasnila da smo uzajamno pojačali energiju, pa nas je to suočilo s nadolazećim vremenom, i to ne u malim obrocima, kao što je Florinda htjela, već u neshvatljivim zalogajima, kako je željela moja nepokorna priroda.

Čudan je bio i rezultat našeg posljednjeg sastanka. Dona Soledad, njeno paralelno biće i ja smo — meni se barem tako činilo — ostali vrlo dugo zajedno. Vidio sam svaku crtu lica paralelnog bića. Osjećao sam da mi nastoji reći tko je. Izgleda da je i ona bila svjesna da je to naš posljednji sastanak. U njenim očima je nadvladavao izraz neke slabosti. Tada nas je neka vjetrovita sila izbacila u nešto što za mene nije imalo nikakva smisla.

Florinda mi je odjednom pomogla ustati. Uzela me pod ruku i odvela do vrata. Dona Soledad je išla s nama. Florinda je rekla da ću se s teškom mukom sjećati svega ovoga što se zbililo, jer sam zabrazdio u svojoj racionalnosti, a to će se stanje još samo moći pogoršati, jer će one otići i ja neću imati nikoga tko će mi

pomoći promijeniti stanja svijesti. Dodala je da ćemo se jednog dana dona Soledad i ja ponovo sresti u svakodnevnom svijetu.

Tada sam se okrenuo doni Soledad i zamolio je da me izvede iz mog zastranjenja; rekao sam joj da će me ubiti ako odbije. Nisam želio živjeti u oskudnosti svoje racionalnosti.

»Ne smije se tako govoriti«, rekla je Florinda. »Mi smo ratnici, a ratnicima je na pameti samo jedno — sloboda. Nije nikakav izazov umrijeti i da te pojede Orao. S druge strane, vrhunska smjelost je šuljanje oko Orla i oslobađanje.«

PERNATA ZMIJA

Pošto su postigli sve ciljeve navedene u pravilu, don Juan i njegovo društvo ratnika bili su spremni za završni zadatak — napuštanje ovog svakodnevnog svijeta. La Gordi, ostalim učenicima i meni preostalo je samo da budemo puki svjedoci. Ostao je još samo jedan neriješen problem: što učiniti s učenicima? Don Juan je rekao da bi oni, po pravu, morali otići s njim i inkorporirati se u njegovu grupu; međutim, za to još nisu bili spremni. Reakcija koju su pokazali prigodom pokušaja prelaska mosta otkrila mu je svu njihovu slabost..

Don Juan je izrazio osjećaj da je njegov dobročinitelj mudro postupio, godinama čekajući da za njega prikupi grupu ratnika, što je dalo pozitivne rezultate, dok je njegova odluka da me brzo spoji s nagualom ženom i mojom vlastitom grupom za nas bila gotovo fatalna.

Shvatio sam da je to izrekao ne sa žaljenjem, već kao potvrdu ratnikove slobode da bira i prihvati svoj izbor. Dalje je rekao da je ozbiljno pomišljao slijediti primjer svog dobročinitelja i da bi, postupivši tako, ubrzo otkrio da nisam nagual nalik njemu, a da nitko drugi osim mene nije već toliko angažiran. U tom pogledu Lydia, Rosa, Benigno, Nestor i Pablito bili su ozbiljno hendikepirani; la Gordi i Josefina je trebalo još vremena da se usavrše. Samo su

Soledad i Eligio bili sigurni, jer su bili možda čak i sposobniji od ratnika njegove grupe. Don Juan je dodao da je sada na njima devetoro da prihvate povoljne ili nepovoljne okolnosti i da se bez žaljenja ili očaja i bez lupkanja po leđima okrenu životnim izazovima.

Don Juan je ukazao da nije baš sve oko nas bio promašaj — onaj mali dio koji smo odigrali među njegovim ratnicima bio je potpuni trijumf, barem koliko je pravilo pristajalo mojoj grupi, osim meni. U potpunosti sam se složio s njim. Za početak, nagual žena je bila sve ono što je propisivalo pravilo. Bila je uravnotežena, kontrolirana; bila je biće u ratu, pa ipak posve mirna. Bez ikakve vidljive pripreme sredila je i pvela sve don Juanove nadarene ratnike, čak i one duplo starije od nje. Ti muškarci i žene tvrdili su da je bila čista kopija druge nagual žene koju su poznavali. Savršeno je odražavala svaku ratnicu, a dosljedno tome mogla je odraziti i pet žena koje je don Juan pronašao za moju grupu, jer su one bile replike starijih žena. Lydia je bila kao Hermelinda, Josefina kao Zuleica, Rosa i la Gorda kao Nelida, a Soledad poput Delije.

Muškarci su također bili kopije Juanovih ratnika; Nestor je bio otisak Vicentea, Pablito Genara, Benigno je bio kao Silvio Manuel, a Eligio poput Juana Tume. Pravilo je zaista bilo glas nadvladavajuće sile koja je iz svih tih ljudi oblikovala homogenu cjelinu. Samo čudesnim pomakom sudbine ostali su nasukani, bez vođe koji bi za njih otkrio prolaz u drugu svijest.

Don Juan je rekao da svi članovi moje grupe

moraju sami ući u drugu svijest, a da njemu nisu poznati njihovi izgledi, jer to ovisi o svakome od njih pojedinačno. Bezgrešno je pomagao svima; tako mu se duh oslobodio brige i skrbi, a misli se lišile beskorisnih razmišljanja. Preostalo mu je samo da nam praktično pokaže što to znači u potpunosti prijeći paralelne linije.

Don Juan mi je rekao da bih ja, u najboljem slučaju, mogao pomoći samo jednom od učenika, te da je on odabrao la Gordu zbog njezine hrabrosti, a i zbog toga što sam s njom već bio blizak. Rekao je da za ostale nema više energije, zahvaljujući činjenici da moram obaviti druge dužnosti, različita djela koja se podudaraju s mojim pravim zadatkom. Don Juan mi je objasnio da su svi njegovi ratnici znali o kojem je zadatku riječ, ali mi ga nisu otkrili, jer sam morao dokazati da sam ga vrijedan. Činjenica da su bili na kraju svog puta, kao i činjenica da sam odano slijedio svoje upute, imperativno je dovela do tog objavljenja, makar i u djelomičnom obliku.

Kada je došlo vrijeme da don Juan ode, obavijestio me dok sam bio u stanju normalne svijesti. Propustio sam značenje onoga što je govorio. Do samoga kraja don Juan se trudio potaknuti me da udružim svoja dva stanja svijesti. Sve bi bilo vrlo jednostavno da sam bio kadar za to stapanje. No budući da nisam, te me to otkriće dodirnulo samo racionalno, omogućio mi je promjene razina svijesti i tako dopustio da zbivanje ocijenim mnogo sveobuhvatnije.

Biti u lijevoj strani svijesti, opetovano me upozoravao, prednost je samo utoliko što brže shvaćamo stvari. Inače je nepovoljno, jer nam omogućuje da se u određenom vremenu s neshvatljivom lucidnošću koncentriramo samo na jednu stvar; to nas čini ovisnim i ranjivim. Dok smo u lijevoj strani svijesti, ne možemo biti sasvim svoji, jer nas potiskuju ratnici koji su dosegli svoju sveukupnost i znaju se ponašati u tom stanju.

La Gorda je rekla da su jednog dana u njenoj kući nagual Juan Matus i Genaro okupili sve učenike. Nagual ih je doveo u lijevu stranu svijesti i rekao im da je njegovo vrijeme na ovoj zemlji isteklo.

U početku mu nije povjerovala. Pomislila je da ih pokušava isprovocirati da se ponašaju poput ratnika. Ali je onda shvatila da je u njegovim očima zamijetila sjaj što ga još nikada nije vidjela.

Promijenivši im stanje svijesti, porazgovarao je sa svakim ponaosob i natjerao ih da dođu do zaključka, to jest da osvježe sve koncepte i postupke s kojima ih je upoznao. To je isto učinio i sa mnom. Sastali smo se dan prije nego što sam ga vidio posljednji put. U mom slučaju izveo je zaključak u oba stanja svijesti. Zapravo, baca me je naprijed i nazad nekoliko puta, kao da se želi uvjeriti da sam u oba dobrano zasićen.

Nakon tog zaključivanja, u početku se nisam bio kadar sjetiti što se zbilo. Jednoga dana je konačno la Gorda uspjela slomiti barijere moga sjećanja. Pričala je kako je bila u mojim

mislima kao da me čita. Po njenoj izjavi, memorija mi je bila zaključana, jer sam se bojao sjetiti svoje boli. Ono što se zbilo u kući Silvija Manuela, noć prije nego što su otišli, nerazmrsivo se pomiješalo s mojim strahom. Rekla je da je savršeno jasno znala da se bojim, ali nije znala zašto. Niti se točno mogla sjetiti što se zbilo u toj kući, posebno u sobi gdje smo sjedili.

Kad je la Gorda progovorila, osjetio sam kao da nestajem u ponoru. Shvatio sam da nešto u meni pokušava povezati dva odvojena događaja kojima sam prisustvovao u dva stanja svijesti. Na lijevoj strani bile su zaključane uspomene na don Juana i njegovo društvo ratnika za njihova posljednjeg dana na zemlji, a na desnoj strani su bila sjećanja da sam tog dana skočio u ponor. Pokušavajući udružiti dvije strane, doživio sam osjećaj potpunog fizičkog pada. Koljena su mi poklekla i pao sam na pod.

Kad sam opisao taj doživljaj i dao svoju interpretaciju, la Gorda je rekla da u moju desnu stranu svijesti, nesumnjivo, ulazi sjećanje koje se i u nje pojavilo dok sam govorio. Upravo se bila prisjetila da smo s nagualom Juanom Matusom i njegovim društvom imali još jedan pokušaj prijelaza paralelnih linija. Rekla je da smo nas dvoje s ostatkom učenika još jednom pokušali prijeći most.

Nisam se mogao usredotočiti na to sjećanje. Činilo se da postoji neka stežuća sila koja me sprečavala da organiziram svoje misli i osjećaje o svemu tome. La Gorda je rekla da je Silvio Manuel kazao nagalu Juanu Matusu da mene i

ostale učenike pripremi za prijelaz. Nije me htio pustiti u svijet, jer je mislio da nemam nikakvih izgleda da ispunim zadatak. Nagual se nije s njim složio, ali je, bez obzira na svoje mišljenje, obavio sve pripreme.

La Gorda mi je rekla kako se sjeća da sam se dovezao do njene kuće, kako bih je, zajedno s ostalim učenicima, poveo kući Silvija Manuela. Ostali su tamo, dok se nisam vratio po naguala Juana Matusa i Genara, radi priprema za prijelaz.

Toga se uopće nisam sjećao. Uporno je ponavljala da bih je morao koristiti kao vodiča, budući da smo tako bliski; uvjeravala me je da mogu čitati njene misli i u njima pronaći nešto što će probuditi moje potpuno prisjećanje.

Misli su mi bile potpuno nesređene. Osjećaj tjeskobe me je sprečavao da se makar i malo koncentriram na ono što je la Gorda govorila. I dalje je pričala, opisujući svoje uspomene na naš drugi pokušaj prelaska mosta. Rekla je da im je Silvio Manuel održao govor. Rekao im je da su već dovoljno izvježbani, te još jednom moraju probati prijeći most; da bi potpuno ušli u svoje drugo ja, moraju napustiti *namjeru* svoje prve pozornosti. Kad se jednom nađu u svijesti svog drugog ja, snaga naguala Juana Matusa i njegova društva povući će ih i s lakoćom podići u stanje treće pozornosti, a to neće moći učiniti ako učenici budu u svojoj normalnoj svijesti.

U jednom trenutku sam prestao slušati la Gordu. Zvuk njena glasa je za mene bio odista posrednik. Odjednom je na površinu izronilo

sjećanje na čitav događaj. Posrnuo sam pod udarom tako snažne uspomene. La Gorda je prestala govoriti, i kad sam joj opisao svoje uspomene, ona se također svega sjetila. Sastavili smo posljednje komadiće odvojenih sjećanja naših dvaju stanja svijesti.

Sjetio sam se da su me don Juan i don Genaro pripremali za prelazak mosta dok sam bio u stanju normalne svijesti. Racionalno sam pomišljao da me pripremaju za skok u ponor.

La Gorda se sjetila da je njih Silvio Manuel pripremao za prijelaz tako što ih je u kožnim ormama objesio o krovne grede. U svakoj sobi njegove kuće visio je po jedan. Učenici su u tome ostali gotovo čitav dan.

La Gorda je primijetile da je upravo idealno tako visiti u ormi u nečijoj sobi. Nesvjesni onoga što čine, genarosi su taj viseći položaj iskoristili kao igru. Bila je to igra koja je kombinirala ljekovite i pročišćavajuće kvalitete tog položaja s mogućnošću vježbanja koncentracije potrebne za skakanje s desne na lijevu stranu svijesti. Ta igra je zaista bila pronalazak koji im je pomogao da se sjete.

Pošto je tako visila s ostalim učenicima cijeli dan, rekla je la Gorda, u sumrak ih je Silvio Manuel spustio na zemlju. Zatim su svi s njim otišli na most i s ostatkom društva pričekali dok se nagual Juan Matus i Genaro nisu pojavili sa mnom. Nagual Juan Matus im je objasnio da je moja priprema trajala dulje nego što je pretpostavljao.

Sjećam se da su don Juan i njegovi ratnici prešli most prije nas. Dona Soledad i Eligio su

automatski krenuli za njima. Nagual žena je krenula posljednja. S druge strane mosta, Silvio Manuel nam je dao znak da krenemo. To smo i učinili, svi odjednom, bez ijedne riječi. Negdje oko sredine mosta izgledalo je kao da Lydia, Rosa i Pablito više nisu u stanju učiniti ni jedan korak. Benigno i Nestor su koračali gotovo sve do kraja, a onda su stali. Samo smo la Gorda, Josefina i ja stigli do mjesta gdje su stajali don Juan i ostali.

Ono što se zatim dogodilo bilo je vrlo nalik našem prvom pokušaju. Silvio Manuel i Eligio su držali otvorenim nešto što mi se učinilo kao stvaran razrez. Imao sam dovoljno energije da usmjerim pažnju na to. Nije to bio ni otvor na brdašcu koje se nalazilo na kraju mosta, niti otvor u zidu magle, iako sam mogao zamijetiti magličastu paru oko razreza. Bio je to tamni, tajnoviti otvor koji je stajao sam za sebe, po strani od svega drugog; bio je veličine čovjeka, ali uzak. Don Genaro se našalio i nazvao ga »kozmičkom vaginom«, a ta je primjedba izazvala u njegovih suputnika glasan smijeh. La Gorda i Josefina su se držale za mene i mi smo ušli.

Odmah sam osjetio da sam zgnječen. Zgrabila me ona ista neizreciva sila od koje sam prvi put gotovo eksplodirao. Mogao sam osjetiti kako se la Gorda i Josefina stapaju sa mnom. Činilo se kao da sam širi od njih, pa me sila spljoštila na njihovu mjeru.

Slijedeće čega sam se sjećao bilo je da sam ležao na zemlji, a la Gorda i Josefina na meni. Silvio Manuel nam je pomogao da ustanemo.

Rekao mi je da im se ovaj put nikako ne možemo pridružiti na njihovu putovanju, već da će nas, možda, kasnije, kad se dovoljno usavršimo, Orao pustiti da prođemo.

Dok smo se vraćali njegovoj kući, Silvio Manuel mi je gotovo šapatom rekao da se te noći moj put odvojio od njihovog. Rekao je da se naši putovi više nikada neće sresti i da sam sada sam. Nagovarao me je da budem umjeren i iskoristim svaki dio svoje energije, bez ikakva rasipanja. Uvjeravao me je da ću imati dovoljno energije za postizanje svog zadatka, ukoliko uspostavim ukupnost svoga jastva bez prekomjernog otjecanja. Ako se prekomjerno isušim prije no što izgubim ljudski oblik, onda sam propao.

Zapitao sam ga postoji li način izbjegavanja isušenja. Stresao je glavom. Zatim je odvratio da ima načina, ali ne za mene. Hoću li uspjeti ili ne, nije bilo pitanje o kome sam ja mogao odlučiti. Zatim mi je otkrio moj zadatak. Ali mi nije rekao kako ću ga izvesti. Rekao je da će jednog dana Orao postaviti nekoga na moj put da mi kaže kako ću to obaviti. I ako do tada ne uspijem, bit ću slobodan.

Kad smo stigli do kuće, svi smo se skupili u velikoj sobi. Don Juan je sjeo u sredinu, okrenut jugoistoku. Okružilo ga je osam ratnika. Sjele su u parovima na glavnim točkama i također se okrenule prema jugoistoku. Tada su tri ratnika formirala trokut izvan kruga, sa Silvijom Manuelom na okomici, usmjerenoj prema jugoistoku. Dvije glasnice su sjele pored

njega, a dva glasnika ispred njega, gotovo do zida.

Nagual žena je postavila muškarce učenike da sjede pored istočnog zida; žene je, pak, postavila pored zapadnog zida. Mene je tada odvela na mjesto odmah iza don Juana. Tamo smo zajedno sjeli.

Učinilo mi se da smo tamo sjedili samo trenutak, no ipak sam osjetio kako je neobična energija uzgibala moje tijelo. Vjerovao sam da smo sjedili, a onda odjednom ustali. Kad sam naguala ženu zapitao zašto smo tako naglo ustali, odvrtila je da smo sjedili već nekoliko sati i da će mi se jednog dana, prije no što uđem u stanje treće pozornosti, sve ovo vratiti.

La Gorda je ustvrdila da ne samo što je imala osjećaj da smo u toj sobi sjedili samo časak već joj nitko nije ni rekao da je bilo drukčije. Nagual Juan Matus joj je samo naknadno rekao da joj je obaveza pomoći drugim učenicima, posebno Josefini, i da ću se ja jednog dana vratiti da bih joj zadao onaj završni potisak, neophodan da potpuno prijeđe u svoje drugo ja. Bila je vezana uz mene i Josefinu. U našem *sanjanju zajedno*, pod Zuleicinim nadzorom, izmijenili smo velike količine naše svjetlosti. Zato smo i bili kadri podnijeti pritisak drugog ja kad je do toga došlo. Također joj je rekao da je prelazak ovog puta olakšala snaga ratnika iz njegova društva, ali kad će prelaziti sama, morat će biti spremna da to učini u *sanjanju*.

Kad smo ustali, Florinda je došla do mene. Uzela me je za ruku i sa mnom prošetala

prostorijom, dok su don Juan i njegovi ratnici govorili učenicima.

Rekla je da ne smijeni dopustiti da me zbune večerašnja zbivanja na mostu. Ne smijem povjerovati, kao što je jednoć vjerovao don Juan, da postoji neki određeni fizički prolaz u drugo ja. Prorez što sam ga vidio tek je konstrukcija njihove *namjere*, sačinjena kombinacijom opsjednutosti naguala Juana Matusa s prolazima i bizarnim smislom za humor Silvija Manuela; kozmička vagina je plod te mješavine. Što se nje tiče, prolaz iz jednoga ja u drugo nema nikakve fizičke karakteristike. Kozmička vagina je fizički izraz snage dvojice ljudi da pokrenu »kotač vremena«.

Florinda je objasnila, kad ona i njeni sudrugovi razgovaraju o vremenu, onda ne misle na nešto što se mjeri pomicanjem sata. Vrijeme je srž pozornosti; Orlove emanacije su sačinjene od vremena; i, u užem smislu, kad se ulazi u bilo koji vid drugog ja, upoznaje se s vremenom.

Florinda me uvjeravala da su te noći, dok smo sjedili u poretku, imali posljednju priliku da pomognu meni i učenicima i suoče nas s kotačem vremena. Rekla je da je kotač vremena poput stanja povišene svijesti, koja je dio drugoga ja, kao što je lijeva strana svijesti dio svakodnevnog ja, i da se fizički može opisati kao tunel bezgranične dužine i širine; tunel s odražavajućim brazdama. Svaka brazda je beskonačna, a ima ih bezbroj. Živa bića su snagom života prisiljena zuriti u jednu brazdu. Zuriti u nju znači biti njome obuhvaćen, dakle, živjeti tu brazdu.

Ustvrdila je da se ono što ratnici nazivaju *voljom*, zapravo odnosi na kotač vremena. To je nešto poput izdanka loze ili neopipljiva ticala što ga svi imamo. Rekla je da je ratnikov konačni cilj usredotočiti se na kotač vremena, da bi ga pokrenuo. Oni ratnici koji uspiju pokrenuti kotač vremena, mogu gledati bilo u koju brazdu i iz nje izvući sve ono što žele, pa tako i kozmičku vaginu. Biti prisilno uhvaćen u jednoj brazdi vremena, povlači za sobom gledanje slika te brazde, onako kako se one odmataju. Osloboditi se začarane sile tih žljebova znači gledati u svim pravcima slike kako se odmataju, odnosno kako dolaze.

Florinda je zašutjela i zagrlila me. Prošaptala mi je u uho da će se jednoga dana, kad uspostavim ukupnost svog jastva, vratiti i završiti svoje instrukcije.

Don Juan je sve pozvao da mi priđu. Okružili su me. Najprije mi se obratio don Juan. Rekao je da ne mogu s njima putovati, jer se sada nikako ne mogu povući sa svog zadatka. Pod ovim okolnostima jedino mi mogu poželjeti sve najbolje. Dodao je da ratnici nemaju vlastitih života. Od trenutka kad shvate prirodu svijesti, prestaju biti osobe i ljudsko stanje ih više ne zanima. Kao ratnik, imam svoju dužnost i ništa drugo nije važno, jer ću biti ostavljen da bih ispunio najskriveniji zadatak. Budući da sam se već odrekao svog života, oni mi više nemaju što reći, osim da moram dati sve od sebe. A ni ja njima nemam što reći, osim da sam shvatio i prihvatio svoju sudbinu.

Zatim mi je prišao Vicente. Govorio je vrlo

tiho. Rekao je da se izazov ratnika sastoji u uspostavljanju vrlo fine ravnoteže između pozitivnih i negativnih snaga. Taj izazov ne znači da ratnik treba htjeti sve imati pod kontrolom, već da zna obuzdati sve zamislive situacije, očekivane i neočekivane, s jednakom djelotvornošću. Ratnik od papira je savršen u savršenim uvjetima. No, dakle, moj izazov je bio u tome da ostanem. A njihov je bio da pojure prema nepoznatom. Oba izazova su bila vrijedna truda. Za ratnika je uzbuđenje ostajanja jednako uzbuđenju putovanja. Oba su jednaka, jer oba nameću ispunjenje svete vjere.

Nakon toga mi je prišao Silvio Manuel; on se pozabavio praktičnim stvarima. Dao mi je formulu, napjev za trenutke kada će moj zadatak biti veći od moje snage; bio je to napjev koji mi je prvi pao na pamet kad sam se prvi put sjetio naguala žene.

*Već sam se predao moćima što vladaju mojom sudbom.
I ne ovisim ni o čemu, pa se nemam čega ni braniti.
Ne mislim ništa, pa ću VIDJETI.
Ne bojim se ničega, pa ću se sjetiti sebe.
Izdvojen i miran,
Projurit ću pored Orla i biti slobodan.*

*Ya me di al poder que a mi destino rige.
No me agarro ya de nada, para asi no tener nada que defender.
No tengo pensamientos, para asi poder VER.
No temo ya a nada, para asi poder acordarme de mi.
Seren y desprendido,
me dejara el aguila pasar a la libertad.*

Rekao je da će mi otkriti praktični manevar druge pozornosti i smjesta se preobrazio u svijetle će jaje. Povratio se zatim u svoju normalnu spodobu i ponovio tu transformaciju još

tri ili četiri puta. Savršeno sam dobro shvatio što je radio. Nije mi to morao objašnjavati, pa ipak nisam riječima mogao izraziti ono što znam.

Silvio Manuel se nasmiješio, svjestan mog problema. Rekao je da je potrebna ogromna snaga da se ostvari *namjera* svakodnevnog života. Upravo je bio otkrio tajnu kako da pospješi puštanje te *namjere*. Da bi se uspjelo u onome što je on učinio, pozornost treba usmjeriti na svijetleću ljušturu.

Ponovno se premetnuo u svijetleće jaje i tada mi je postalo očito ono što sam već odavno znao. Oči Silvija Manuela su se naglo usredotočile na točku druge pozornosti. Glava mu je bila ukočena, kao da gleda ravno ispred sebe, samo su mu oči bile uperene postrance. Rekao je da ratnik mora zazvati *namjera*. Bljesak je bio tajan. Oči su prepoznavale *namjeru*.

U tom sam trenutku postao euforičan. Konačno sam postao kadar razmišljati o nečem što sam znao bez pravog poznavanja. Razlog zašto nam se *viđenje* čini vizualnim leži u tome što su nam potrebne oči da bismo se usmjerili na *namjeru*. Don Juan i njegovo društvo ratnika znali su iskoristiti svoje oči da uhvate drugi vid *namjere*, i taj čin nazivali *viđenjem*. Ono što mi je Silvio Manuel pokazao, bila je prava funkcija očiju, hvatača *namjere*.

Tada sam hotimice upotrijebio oči da prepoznam *namjeru*. Usmjerio sam ih na točku druge pozornosti. Odjednom su se don Juan, njegovi ratnici, dona Soledad i Eligio pretvorili u svijetleća jaja, ali ne i la Gorda, tri male sestre i

genarosi. Bacao sam oči gore-dolje između kuglica svjetla i ljudi sve dok nisam začuo prasak u donjem dijelu vrata i svi su se u sobi pretvorili u svijetleća jaja. Na trenutak mi se učinilo da ih ne mogu razlučiti, ali su mi se tada oči, izgleda, privikle, pa sam spazio dva vida *namjere*, dvije slike istovremeno. Mogao sam vidjeti njihova fizička tijela i njihovo svijetljenje. Dvije scene nisu bile nametnute jedna drugoj, već odvojene, pa ipak nisam mogao dokučiti kako. Sasvim izvjesno sam imao dva kanala gledanja i *viđenje* je sasvim sigurno bilo u vezi s mojim očima, a opet je nekako bilo nezavisno. Kad sam zatvorio oči, i dalje sam *vidio* svijetleća jaja, ali ne i njihova fizička tijela.

U jednom sam trenutku imao najčistiji osjećaj da znam izmijeniti svoju pozornost u svjetlost. Znao sam također da mi je dovoljno usredotočiti oči na svoje tijelo da bih se opet povratio na fizičku razinu.

Zatim mi je prišao don Genaro i rekao da mi je nagual Juan Matus kao oprostajni poklon dao obavezu, Vicente mi je dao izazov, Silvio Manuel magiju, a on će mi dati humor. Čitavog me je premjerio i rekao da još nikada nije vidio naguala koji je izgledao tako tužno. Ispitao je učenike i zaključio da nam više ništa nije preostalo, već da budemo optimisti i prihvatimo pozitivnu stranu stvari. Ispričao nam je vic o seljanki koju je neki gradski varalica zaveo i ostavio. Kad je na dan vjenčanja saznala da je frajer pobjegao iz grada, uspjela se nekako pribrati, trezveno zaključivši da nije baš sve

izgubljeno. Izgubila je, doduše, nevinost, ali bar još nije zaklala odojka za svadbenu gozbu.

Don Genaro nam je rekao da se iz ove situacije, a ona je vrlo slična stanju napuštene udavače, možemo izvući jedino ako se budemo držali svojih odojaka, ma gdje oni bili, i da se dobro smijemo na svoj račun. Samo u tom smijehu moći ćemo promijeniti naš položaj.

Kretnjama glave i ruku uspio je iz nas izmamiti iskreni smijeh. Pogled na učenike koji su se nastojali smijati bio je smiješan jednako kao i moj pokušaj. Odjednom sam se smijao s don Juanom i njegovim ratnicima.

Don Genaro, koji me je uvijek ismijavao kao pjesnika, zatražio je da naglas pročitam jednu pjesmu. Rekao je da želi rezimirati svoje osjećaje i preporuke pjesmom koja slavi život, smrt i smijeh. Mislio je na dio poeme »Beskrajna smrt« od Josea Gorostize (Hoze Gorostise).

Nagual žena mi je dodala knjigu iz koje sam pročitao dio što su ga don Juan i don Genaro uvijek voljeli slušati.

*Oh, slijepog li užitka,
koje li gladi za
zrakom što ga dišemo,
usta, oko, ruka.
oštre li čežnje
da proboravimo sasvim sami
u jednom jedinom prasku smijeha.
Oh, ta besramna, uvredljiva smrt
što nas ubija izdaleka.
Pored užitka što ga osjećamo u smrti
za šalicu čaja . . .
za mlako milovanje.*

Pjesma me je dotukla. Osjetio sam jezu. Prišli su mi Emilito i glasnik Juan Tuma. Nisu

rekli ni riječi. Oči su im se caklile poput crnog mramora. Činilo se kao da su im svi osjećaji usredotočeni u očima. Glasnik Juan Tuma je vrlo tiho rekao da me je jednom, u svojoj kući, uveo u tajne Mescalitoa (Meskalito) i da je to uvod za drugu prigodu u kotaču vremena, kad će me uvesti u konačnu tajnu.

Glasom koji je zvučao kao jeka riječi glasnika Juana Tume, Emilito je rekao da su obojica uvjereni da ću ispuniti svoj zadatak. Oni će me čekati, jer ću im se jednog dana pridružiti. Glasnik Juan Tuma je dodao da me je Orao spojio s društvom naguala Juana Matusa kao mojom ekipom za spašavanje. Ponovo su me zagrlili i istovremeno prošaptali neka i dalje vjerujem u sebe.

Nakon glasnika su mi prišle ratnice. Svaka me je posebno potapšala i šapnula želju u uho, želju za obiljem i ispunjenjem.

Posljednja mi je pristupila nagual žena. Sjela je i uzela me u krilo, kao da sam dijete. Lučila je ljubav i čistoću. Ostao sam bez daha. Ustali smo i prošetali prostorijom. Razgovarali smo i razmatrali našu sudbinu. Sile koje je nemoguće dokučiti vodile su nas tom kulminirajućem trenutku. Osjetio sam neizmjereno strahopoštovanje. A isto tako i tugu.

Ona je tada objavila dio pravila koji se odnosio na trozubog naguala. Bila je u stanju krajnjeg uzbuđenja, ali je ostala vrlo mirna. Intelpekt joj je funkcionirao besprimjerno, pa ipak nije ni pokušala ništa dokučivati. Njen posljednji dan na zemlji ju je svladao. Zarazila me svojim raspoloženjem. Kao da sve do tog

trenutka nisam bio shvatio konačnost naše situacije. Budući da sam se nalazio u lijevoj strani, nadvladavalo je sve ono što se u tom trenutku zbivalo, pa mi je bilo praktički nemoguće predvidjeti bilo što iza tog trenutka. Međutim, dodir s njenim raspoloženjem pokrenuo je velik dio moje svijesti desne strane i njene sposobnosti da prosudi osjećaje koji će tek doći. Shvatio sam da je više nikada neću vidjeti. To je bilo nepodnošljivo!

Don Juan mi je bio rekao da na lijevoj strani nema suza, da ratnik više ne može plakati i da je jedini izraz žalosti jeza, koja dolazi iz samih dubina svemira. Kao da je žalost jedna od Orlovih emanacija. Ratnikova drhtavica je beskonačna. Dok me je nagual žena držala i govorila mi, osjećao sam tu drhtavicu.

Ovila mi je ruke oko vrata i pritisla glavu o moju. Učinilo mi se da me izažima poput komada krpe. Osjetio sam kako mi nešto dolazi iz tijela, ili iz njenog u moje. Bol je postala tako jaka i tako me brzo preplavila da sam načas izgubio svijest. Pao sam na pod zajedno s nagualom ženom, koja me još grlila. Kao u snu sam pomislio da sam pri padu zasjekao njeno čelo. Naša su lica bila prekrivena krvlju. Krv se skupila i u njenim očima.

Don Juan i don Genaro vrlo spretno su me podigli. Pridržavali su me. Potresali su me bezbrojni grčevi, poput napada. Ratnice su okružile naguala ženu; zatim su stale u red posred sobe. Muškarci su im se pridružili. U jednom trenutku nastao je besprijekoran lanac energije među njima. Red se pokrenuo i kao na

paradi prošao ispred mene. Svatko je na trenutak došao i zastao preda mnom, ali tako da nije narušio red. Kao da su se nalazili na pokretnoj traci, ispred mene bi samo malo zastali. Najprije su promaknuli muški, pa ženski glasnici, potom ratnice, zatim *sanjači*, *tragači* i konačno nagual žena. Stali bi ispred mene i zastali na sekundu ili dvije, dovoljno da kažu zbogom, a nakon toga bi iščezli u tmini tajnovitog razreza, koji se pojavio u sobi.

Don Juan mi je pritisnuo leđa i oslobodio me donekle one nepodnošljive boli. Rekao je da razumije moju muku i da je sklonost između naguala žene i naguala muškarca nešto što se može formulirati. To postoji kao rezultat Orlovih emanacija; kad se dvoje spojenih ljudi jednom razdvoji, ne postoji način da se ispuni praznina, jer nije riječ o socijalnoj praznini, već o kretanju tih emanacija.

Don Juan mi je tada rekao da će me prebaciti u krajnje desno stanje. Rekao je da se radi o milostivom, iako privremenom manevru; omogućit će mi da sve ovo na trenutak zaboravim, ali me neće utješiti kad se svega ponovo sjetim.

Don Juan mi je također rekao da je čin prisjećanja potpuno neshvatljiv. U stvarnosti to je čin prisjećanja sebe, koji se ne zaustavlja na prizivanju dodira što su ih ratnici imali u lijevoj strani svijesti, već obuhvaća sve uspomene što ih je svijetleće tijelo pohranilo od trenutka rođenja.

Sistematski međusobni dodiri kroz koje ratnici prolaze u stanjima povišene svijesti samo su

osnova za primamljivanje drugog ja da se samo otkrije u smislu sjećanja. Sam čin sjećanja, iako ga se na prvi pogled može dovesti u vezu samo s ratnicima, zapravo je neotuđiv dio svih ljudskih bića; svatko od nas može izravno ući u uspomene našeg svijetljenja s nedokučivim rezultatima.

Don Juan je tada rekao da će nas oni tog dana napustiti u sumrak, i da im još jedino preostaje za mene učiniti otvor, prekid u kontinuitetu mog vremena. Nagnat će me da skočim u ponor da bi se tako prekinule Orlove emanacije koje u meni tvore osjećaj da sam čitav i neprekinut. Do skoka će doći kad budem bio u stanju normalne svijesti, a radilo se o tome da nadvlada stanje druge pozornosti; umjesto da umrem na dnu ponora, ući ću potpuno u svoje drugo ja. Don Juan je rekao da ću, možda, morati izaći iz drugog ja, kad jednom moja energija bude iscrpljena; ali neću se pojaviti na istom brdu s koga sam skočio u ponor. Predskazao je da ću iskrsnuti na svom omiljenom mjestu, ma gdje ono bilo. To će biti prekid u kontinuitetu mog života.

Zatim me je potpuno gurnuo iz moje lijeve strane svijesti. Zaboravio sam svoju bol, nakanu i zadatak.

U sumrak tog dana Pablito, Nestor i ja skočili smo u ponor. Nagualov udarac je bio tako precizan i milosrdan da ništa od trenutnih zbivanja njihova odlaska nije prešlo granice ovog našeg događanja — skakanja u sigurnu smrt, no bez umiranja. Koliko god je taj

dogadaj bio okružen užasom, bio je blijed u usporedbi s onim što se događalo na drugom području.

Don Juan me je primorao skočiti točno u trenutku kad je on sa svojim ratnicima zapalio svoju svijest. Doživio sam, poput nekog sna, viziju jednog reda ljudi koji su me promatrali. Tek naknadno sam uspio tu viziju racionalizirati kao samo jednu u dugom nizu vizija i halucinacija koje sam imao oko tog skakanja. Bila je to oskudna interpretacija moje desne strane svijesti, prevladana strahotnošću cjelokupnog događaja.

Međutim, na lijevoj strani sam shvatio da sam ušao u svoje drugo ja. I taj ulaz nije imao nikakve veze s mojom racionalnošću. Ratnici don Juanova društva su me uhvatili u jednom vječnom trenutku, prije no što su iščezli u potpunom svjetlu, prije no što ih je Orao pustio da prođu. Znao sam da su oni bili u dohvat Orlovih emanacija, koje su bile izvan mog dosega. Čekali su don Juana i don Genara. Vidio sam kako ih je don Juan poveo. Nakon toga su bili tek crta izuzetnih svjetlosti na nebu. Nešto poput vjetra kao da je grozd tih svjetlosti lelujavao i njihao. Moglo se vidjeti jarko svjetlo na onom dijelu reda gdje se nalazio don Juan. Pomislio sam na pernatu zmiju iz toltečke legende. A zatim su svjetla iščezla.

Zagonetnost biografije pisca i antropologa Karlosa Kastanede, u ponečem je slična onoj, potpuno nepoznatoj, koju nosi pseudonim B. Travena. Po ličnom iskazu, Kastaneda je rođen u Brazilu 1935; po drugim izvorima, rođen je u Peruu 1925! Na Kalifornija univerzitetu (Los Angeles) odbranio je 1973. doktor-sku disertaciju iz antropologije, -kasnije objavljenu pod naslovom *Put u Ikstlan*, svojevrsnu projekciju guru-iskustava u razgovorima sa starim meksičkim Indijancem Don Huanom Matusom.

Sve dosadašnje knjige Karlosa Kastanede (*Učenje Don Huana, Odvojena stvarnost, Put u Ikstlan, Priče o moći i Drugi krug moći*) uključujući i najnoviju *Orlov dar*, pokreću i postavljaju pred čitaoce neka od osnovnih pitanja, koja određuju tok i smisao, dileme i zablude ljudskog života: problem kako posmatrati pojave i odnose unutar granica nametnutih iskustvenim kliseima, problem krize uverenja, problem smisla moći i problem starosti i smrti; zatim puteve i načine kako bar neke od tih problema prevladati i *videti drukčije*. Oličenje tog drukčijeg posmatranja, viđenja i reagovanja na sve što sačinjava svet pojavne stvarnosti dato je u osobinama i tumačenjima Kastanedinog učitelja, vodiča, gurua Don Huana, čija je ličnost obeležena znamenjima mitskog: on je *brujo*, stardindijanski umnik, oličenje Starog Mudraca, koji omogućava proces duhovne inicijacije, sazrevanje konfuznog sadržaja ličnosti učenika, što ne protiče bezbolno, sve do dinamički shvaćenog jezgra bića.

U čemu je suština Kastanedinе šeste knjige — *Orlov dar*?

Orao je metafora sile koja vlada sudbinom svih živih bića. Svest svih umrlih ljudi Orlova su hrana, dok svako živo biće ima snage da zadrži plamen svesti ukoliko je obdareno energijom da pronađe izlaz u slobodu. Takvo biće je Vidovnjak, onaj koji je sposoban da ovekoveči svest, da sagleda naguala — dvojno biće kome su znana pravila da se izbegne nestanak svesti, da se otkáže poslušnost pozivu da se umre. Na tom složenom zadatku nagualu su date četiri ratnice koje su tragači, tri ratnika i jedan glasnik koga treba negovati i dovesti do slobode. Prvu ratnicu zovu red, drugu — snaga, treću — osećanje, četvrtu — razvoj. Prvi tip ratnika je čovek od znanja: plemenit, pouzdan, posvećen izvršenju zadatka, ma kakav on bio. Drugi tip ratnika je čovek od akcije: nepostojan, duhovit, prevrtljiv sadrug. Treći tip ratnika je zakulisni organizator: nepoznati o kome se ne može ništa reći, jer ne dopušta da se bilo šta o njemu sazna. Glasnik je četvrti tip:

pomoćnik koji dobro dela ako se njime dobro upravlja, jer je nesamostalan. Orač je pokazao nagual muškarcu i nagual ženi da svaki od tih tipova na ovom svetu ima osobine po kojima je prepoznatljiv. Geneza tih osobina i uputstva o njihovoj primeni liče nam danas na zagonetnost antičkih eleusinskih misterija: unutar naredbe o zaboravu, nagual i njegovi ratnici imaju zadatak da ipak upamte sami sebe i Orla, što ako se ostvari, postaje ravno uspostavljanju sveukupnosti. Ova pravila data su kroz *Orlov dar* u formi složenog ciklusa koji pruža priliku da se iskušenikova svest spase i obnovi. Don Huan kaže da je ovo »pravilo beskrajno i da pokreće sve vidove ratnikovog ponašanja«, ali istovremeno kaže da to »pravilo nije bajka i da preći u slobodu ne znači većan život(...) Pravilo zapravo tvrdi da čovek može zadržati svest koja ga inače napušta u trenutku smrti.«

Izazivajući širom sveta veliko interesovanje, kako među stručnjacima iz oblasti antropoloških istraživanja na terenima srednjoameričkog podneblja gde se traga za iščezlim ili kulturama koje nestaju, knjige Karlosa Kastanede stekle su za minulih desetak godina veliku popularnost i među najširoom čitalačkom publikom. Saznajni, antropološki, psihološki i estetski kvaliteti knjige Karlosa Kastanede *Orlov dar* čine je nezaobilaznom karikom u potpunijem razumevanju ukupnih nastojanja ovog autora da čoveka današnjice prosvetli iskonskim i približi ga poslednjim saznanjima.

Mirko Magarašević